

BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENTET

Samlet oversikt

Satsing på barn og ungdom

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2003

Satsing på barn og ungdom – 2003

Samlet oversikt

Satsing på barn og ungdom

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2003

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 1. ALDER 18 ÅR

*Alle under 18 år er barn, dersom ikke en tidligere
alder er lovfestet av staten.*

Samspill om en helhetlig barne- og ungdomspolitik

Jeg har med dette gleden av å presentere årets oversikt over regjeringens satsing på barn og ungdom. Publikasjonen gir informasjon om mål og innsatsområder i barne- og ungdomspolitikken, og midlene som er bevilget til dette arbeidet i statsbudsjettet for 2003. Innsatsen som presenteres strekker seg over et vidt område, fra støtteordninger for småbarnsforeldre til utdannings- og boligtilbud for de eldste ungdommene. Bredden og omfanget understreker betydningen av samspill og samarbeid mellom de mange aktørene i barne- og ungdomspolitikken. Innsats og engasjement, tverrfaglig arbeid, samspill med frivillig sektor, med barn og ungdom selv og deres foreldre er nødvendig for å sikre en god barne- og ungdomspolitik. Dette stiller store krav til oss alle.

Regjeringen har det siste året lagt frem en rekke meldinger og satsinger som har som mål å styrke innsatsen for barn og ungdom, både i regi av offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner. Blant annet la regjeringen sommeren 2002 frem den første samlede melding om barne- og ungdomspolitik. Gjennom barne- og ungdomspolitikken ønsker vi å synliggjøre foreldreansvaret og utfordre de mange gode krefter blant barn og ungdom til deltakelse og samfunnsansvar. For å sikre dette er det av betydning at barn og ungdom får økte muligheter til å delta aktivt i utformingen av sitt eget oppvekstmiljø. Det handler om ressursprioriteringer, om uteområder og skoleveier, om barnehage- og skoletilbud, om kultur og fritid, om helse- og sosialpolitikk – og om å sikre unge utdanning og bolig, utvikling og arbeid. I tillegg til at barn og ungdoms deltakelse øker kvaliteten og treffsikkerheten på barne- og ungdomspolitikken, er deltakelse viktig for erfaringskunnskap og trening i verdivalg, medansvar og demokratiske holdninger.

Barn og ungdom i vårt land har gode oppvekstvilkår om vi sammenligner med tidligere tider eller med andre deler av verden. De aller fleste vokser opp i trygge omgivelser og under gode økonomiske kår. Dette gjelder imidlertid ikke alle. Enkelte barn og unge sliter med levekårsproblemer som gjør at de ikke har en like god oppvekst som flertallet. Regjeringen ser det derfor som viktig at barne- og ungdomspolitikken utformes og organiseres slik at alle barn og unge får gode utviklingsmuligheter og den hjelp og støtte de har behov for.

De offentlige satsingene for å bedre barn og ungdoms oppvekstmiljø krever et nært samspill mellom sentrale og lokale myndigheter. Sentrale myndigheter har viktige oppgaver som pådrivere. Men det er i lokalsamfunnene der barn og ungdom lever at innsatsen skal iverksettes. Virkemidler og tjenestetilbudet til barn og unge varierer kommuner imellom. Dels kommer dette av ulik satsing og ulike behov, men viktig er også spørsmålet om hvordan kommunen klarer å samordne sine tilbud og tjenester. I barne- og ungdomsmeldingen fremheves betydningen av en lokal organisering som sikrer det nødvendige tverrsektorielle samarbeidet og samspillet med frivillige sektor. Også på statlig nivå vil det bli lagt opp til styrket samarbeid og samspill.

Innsatsen fra frivillige krefter, fra barn og ungdom og fra foreldre er viktige forutsetninger for utvikling av et godt oppvekstmiljø. Frivillige organisasjoner og grupper gjør en betydelig innsats for barn og ungdom både på det praktiske og holdningsskapende området. Gjennom dialog, medvirkning og bred kontakt med ulike grupper av innbyggere vil kommunen få et bedre grunnlag for å sikre at barn og ungdoms interesser blir ivaretatt i planlegging og politikkutforming. En utfordring for fremtidens politikk overfor barn og unge er å sikre helhet og tydelige prioriteringer i tjenester og tilbud. Dette skal utløse og styrke det mangfold som i dag finnes av frivillig innsats, initiativ og medansvar.

I arbeidet med å sikre barn og ungdom gode oppvekstvilkår er det viktig at det legges til rette kunnskaps- og kompetanseoppbygging. Utviklingen på en rekke samfunnsområder som påvirker barn og unges oppvekstvilkår har de siste tiår gått raskere enn noen gang tidligere. Forandringer i oppvekstmiljø og samfunn medfører at både barn og ungdom, foreldre og fagfolk stilles overfor nye krav og utfordringer. Kompetanseheving for dem som arbeider blant barn og ungdom er vesentlig for å kunne gjøre en best mulig innsats og møte nye utfordringer.

For å nå våre mål om bedre oppvekst- og levekår for barn og ungdom er det nødvendig å tenke helhet, samspill og samordning. På statlig nivå blir dette gjort blant annet gjennom statssekretærutvalget for barne- og ungdomsspørsmål. Et av målene med å utgi denne publikasjonen er at lokale myndigheter og frivillige organisasjoner skal kunne forholde seg til et felles statlig dokument i arbeidet med å bedre oppvekstmiljøet. Jeg håper at publikasjon blir et nyttig redskap i satsingen på barn og ungdom lokalt.

Lykke til med gjennomføringen av barne- og ungdomspolitikken!

Laila Dāvøy

Laila Dāvøy

Publikasjonen er utgitt av Barne- og familiedepartementet.

Publikasjonen inneholder budsjettinformasjon fra:

Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD)

Barne- og familiedepartementet (BFD)

Justisdepartementet (JD)

Helsedepartementet (HD)

Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD)

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD)

Kultur- og kirkedepartementet (KKD)

Landbruksdepartementet (LD)

Miljøverndepartementet (MD)

Samferdselsdepartementet (SD)

Sosialdepartementet (SOS)

Utenriksdepartementet (UD)

Publikasjonen erstatter ikke de enkelte fagdepartementenes budsjettproposisjoner, men omtaler de viktigste innsatsområdene for barn og ungdom på tvers av departementenes ansvarsområder.

Publikasjonen kan siteres fritt med tydelig angivelse av kilde.

Barne- og familiedepartementet

Barne- og ungdomsavdelingen

Postboks 8036 Dep, 0030 OSLO

Opplag: 8 000

Oslo 2003

Offentlige etater kan bestille flere eksemplarer av publikasjonen skriftlig fra:

Statens forvaltningstjeneste

Informasjonsforvaltningen

Postboks 8169 Dep, 0034 Oslo

Faks: 22 24 27 86

E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no

Andre (ikke offentlige instanser) retter sine bestillinger til:

Akademika

Møllergt 17 (M17)

Postboks 8134 Dep, 0033 OSLO

Tlf: 22 11 67 70

Faks: 22 42 05 51

Bestillingsnummer: Q-1050 b

Illustrasjoner: M.M.Malvin

Grafisk formgivning: Aase Bie

Trykk: www.zoom-grafisk.no

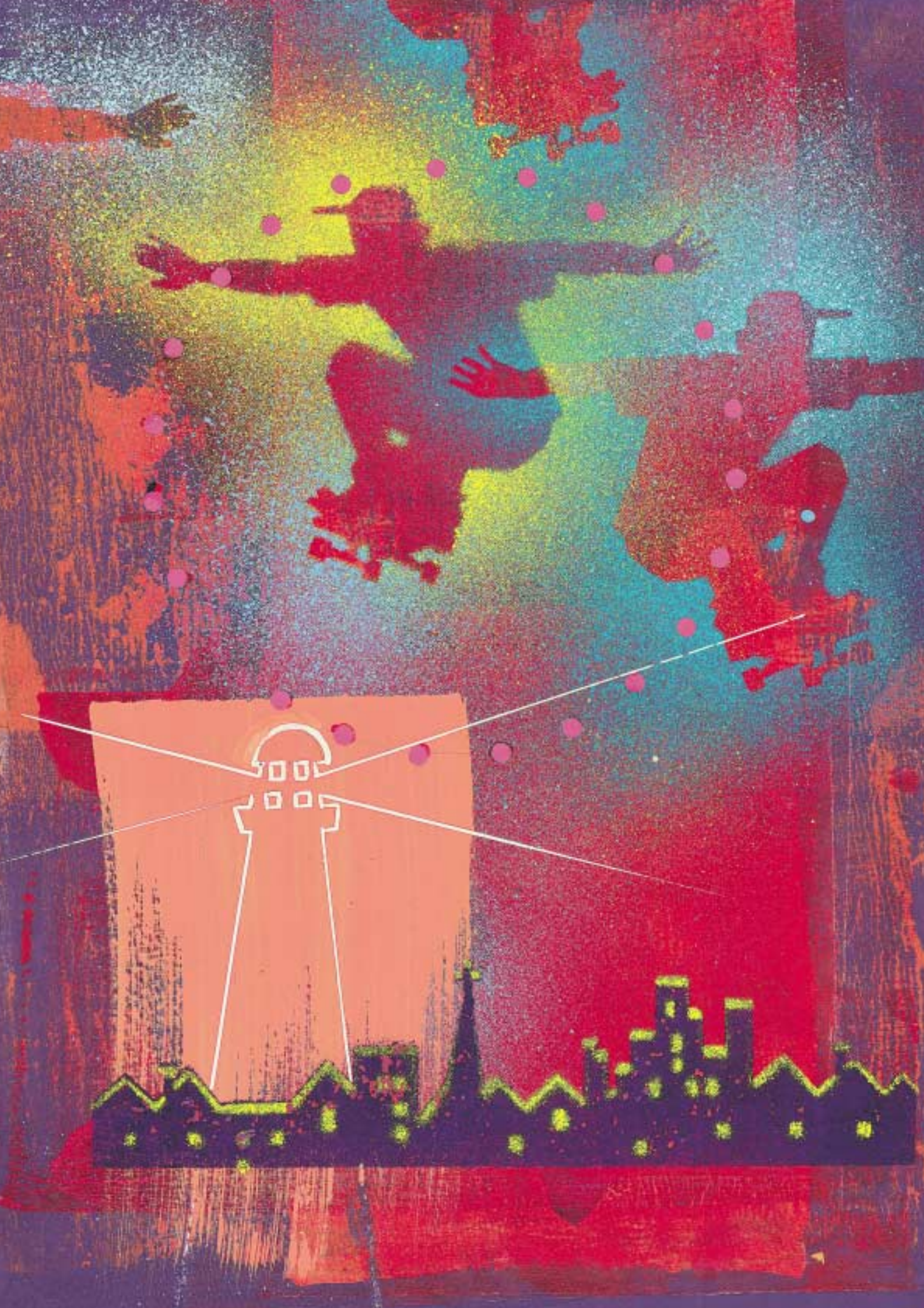
FORORD	3
 1 ET BEDRE OPPVEKSTMILJØ	 9
1.1 Øke kunnskapene om barn og ungdoms rettigheter	11
FNs konvensjon om barnets rettigheter.....	11
Barneombudet.....	13
Menneskerettigheter i opplæringen	13
Barn og unges rettigheter i arbeidslivet.....	14
Likestilling mellom jenter og gutter.....	15
1.2 Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet.....	16
Støtte til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner	17
Barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i lokalsamfunnet.....	18
Medier, IKT og offentlig informasjon til barn og ungdom	20
Økt bevissthet om forbruk, livsstil og verdier	22
1.3 Samordnet satsing mot vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme.....	23
Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet	24
Holdningsskapende arbeid i skole og opplæring	25
Innsats mot vold, mobbing og konflikter.....	26
Innsats mot rasisme	28
Innsats mot rus.....	30
Innsats mot kriminalitet	32
1.4 Et bedre fysisk nærmiljø	35
Bedre innelima, boliger og bomiljøer	35
Trafikksikkerhet	38
1.5 Tilrettelegge for et flerkulturelt samfunn	39
Likeverdige oppvekstvilkår for barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn.....	40
Gode oppvekstvilkår for samiske barn og unge	43
Gode oppvekstvilkår for barn og ungdom fra nasjonale minoriteter	43
 2 SIKKER OMSORG, TRYGGE KÅR OG UTVIKLINGSMULIGHETER FOR BARN OG UNGDOM	 45
2.1 Bedre økonomiske vilkår for barnefamiliene	46
Barnetrygd	46
Kontantstøtte	47
Fødsels- og adopsjonspenger.....	48
Adopsjonsstøtte	49
Stønadordningen for enslige forsørgere.....	50
Bostøtte til barnefamilier.....	51
2.2 Støtte i samliv og i omsorgs- og oppdragerrollen	52
Foreldreveiledning og samlivstiltak.....	53
Familievern og konfliktløsning	54

2.3 Støtte til ungdom i etableringsfasen	55
Studiefinansiering	56
Boligetablering	56
Arbeidsmarkedspolitik	58
Arbeidsmarkedstiltak	58
Satsinger rettet mot ungdom i distriktene	59
 3 KVALIFISERING FOR FRAMTIDEN	61
3.1 Barnehager og skolefritidsordninger til flere	62
Barnehager	63
Skolefritidsordninger	65
 3.2 Et godt og likeverdig opplærings- og utdanningstilbud til alle	66
Læringssenteret	67
Grunnskolen og videregående opplæring	67
Høyere utdanning	72
Voksenopplæring	73
Samiske barn og unges opplæringstilbud	74
IKT i norsk utdanning	75
Spesialpedagogiske tiltak	76
Skolehjelpemidler	77
Tiltak for funksjonshemmede	77
 4 STIMULERE BARN OG UNGDOMS KREATIVE, KULTURELLE OG FYSISKE UTFOLDELSE	79
4.1 Stimulere til mangfoldig barne- og ungdomskultur	80
Støtte til lokal barne- og ungdomskultur	80
Stimulere barn og unges utøvelse og bruk av kunst og kultur	83
Gode møteplasser for barn og ungdom	88
Barne- og ungdomsarbeid i Den norske kirke	89
 4.2 Tilrettelegge for friluftsliv, miljøengasjement, idrett og fysisk aktivitet	90
Friluftsliv og miljøengasjement	90
Idrett og fysisk aktivitet	91
 5 BEDRE BARN OG UNGDOMS HELSE OG SOSIALE FORHOLD	95
5.1 Helsefremmende og forebyggende arbeid	96
Helsestasjons- og skolehelsetjenesten	97
Handlingsplanen for forebygging av ulykker i hjem, skole og fritid	98
Forebygging av astma, allergi og inneklimasykdommer	98
Forebygging av uønskede svangerskap, abort og seksuelt overførbare sykdommer	98
Forebygging av spiseforstyrrelser	100
Gode kost- og aktivitetsvaner hos barn og ungdom	101

5.2 Innsats overfor utsatte barn, ungdom og familier	103
Barne- og ungdomsvernet.....	104
Tilbud for barn og ungdom med atferdsproblemer	107
Innsats overfor barn og ungdom i lavinntektsfamilier	108
Utfordringer knyttet til barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn	109
Satsinger rettet mot barn og ungdom i større byer	113
Arbeid mot seksuelle overgrep og seksuell utnytting av mindreårige.....	114
Tiltak for familier med rusmiddelmisbrukere	115
Styrking av helsetjenesten	116
Lesbiske og homofiles levekår og livskvalitet.....	116
5.3 Styrking av psykisk helsearbeid	117
Opptappingsplan for psykisk helse.....	117
Flere og bedre spesialisthelsetjenester	118
Informasjonsarbeid om psykisk helse rettet mot barn og unge	119
Tiltak for kompetanseheving om psykisk helse	119
Innsats mot selvmord	120
5.4 Bedre forhold for funksjonshemmede barn og ungdom	121
Tiltak for familier med funksjonshemmede barn	122
Grunn- og hjelpestønad	123
Hjelpemidler	123
6 UTVIKLE INTERNASJONALT SAMARBEID, KONTAKT OG BISTAND	125
6.1 Internasjonalt barne- og ungdomssamarbeid	126
Nordisk samarbeid.....	127
Europeisk samarbeid.....	128
6.2 Utdanningssamarbeid	130
Nordisk utdanningssamarbeid	130
Europeisk utdanningssamarbeid.....	131
Annet internasjonalt utdanningssamarbeid	134
Internasjonalt organisasjons- og solidaritetsarbeid.....	135
Tilskudd til frivillige organisasjoner	136
6.3 Bistand til barn i norsk utviklingssamarbeid	137
Bistand til barn i utviklingsland.....	137
Tilskudd via frivillige organisasjoner.....	141
7 FORSKNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING	143
Norges forskningsråd	144
Forskningsinstitutter og -sentre	145

VEDLEGG

Kortversjon av FNs konvensjon om barnets rettigheter	149
--	-----

Et bedre oppvekstmiljø

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 3: TIL BARNETS BESTE

Handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal først og fremst ta hensyn til barnets beste. Staten skal sørge for at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller vernet av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner så vel som overoppsyn.

Trygge og gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom er blant de viktigste oppgavene i vårt samfunn. Regjeringen vil styrke innsatsen for barn og ungdom, og la i juni 2002 frem en stortingsmelding om oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge. Målet er å bidra til en barne- og ungdomspolitik som skaper en trygg, meningsfull og utviklende hverdag for flere. Et hovedperspektiv er barn og ungdom som ressurs. Barn og unges kreativitet og skapertrang, evne til kritisk tenkning og engasjement er en ressurs for samfunnet. Et annet viktig perspektiv er styrking av foreldreansvaret.

Stortingsmelding nr. 39 (2001–2002) «Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge» er den første samlede melding om barne- og ungdomspolitik som er lagt frem her i landet. Meldingen legger opp til en bred innsats for å bedre oppvekstmiljøet for barn og ungdom. De overordnede målene er:

- gode og trygge oppvekstvilkår med plass for mangfoldet
- en aktiv familierpolitikk som gir barn en god start
- mulighet til selvstendighet og egenutvikling
- medansvar og innflytelse over eget liv og i samfunnet
- solidaritet, ansvar og respekt for andre

Å styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnsutviklingen er et gjennomgående tema i meldingen. Dette betyr ikke at barn og ungdom skal ta avgjørelser for viktige samfunnsområder helt på egen hånd, men at det skal tas hensyn til deres ideer, tanker og forslag både ved planlegging, politikktutforming og i det daglige arbeidet på ulike arenaer. Både offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner har klare utfordringer i å tilrettelegge for økt innflytelse fra barn og ungdom.

Foreldrene står sentralt i barn og ungdoms liv. Regjeringen vil føre en barne- og ungdomspolitik som styrker familiens situasjon. Bedre omsorg, mer tid sammen, trygge oppvekstmiljø, større valgfrihet, økt likestilling og rettferdig fordeling står sentralt. I meldingen presenteres en rekke tiltak for å styrke foreldreansvaret. En egen stortingsmelding om familierpolitikken legges frem våren 2003.

De aller fleste barn og ungdommer i Norge har gode oppvekst- og levekår. Men fortsatt er det noen barn og ungdommer som har behov for ekstra støtte og hjelp for å få like gode muligheter som flertallet. Regjeringen har et sterkt engasjement når det gjelder barn og unge som lever i lavinntektsfamilier og barn og unge som opplever tunge utfordringer i hverdagen. I meldingen rettes det fokus mot tjenester og tilbud for barn og ungdom med spesielle behov. Regjeringen vil prioritere omsorg for de som har det vanskeligst, og bistå de familier, barn og unge som trenger hjelp og støtte. En egen stortingsmelding om barne- og ungdomsvernet ble lagt frem i juli 2002 – Stortingsmelding nr. 40 (2001–2002) «Om barne- og ungdomsvernet».

Barne- og ungdomsgruppen er svært mangfoldig både med tanke på interesser, ønsker og evner, men også i forhold til etnisk bakgrunn og funksjonsevne. Regjeringen er opptatt av at ulikheter og forskjeller bidrar til mangfold både for den enkelte og for samfunnet. Målet må være bedre utviklingsmuligheter for den enkelte og større toleranse for «annerledeshet». Initiativ og mangfold må bli verdsatt. Det er også et viktig mål å sikre likeverd og like muligheter for jenter og gutter.

En forutsetning for et godt samfunn er at befolkningen er i stand til å ta ansvar og ivareta fellesinteresser. Allerede fra tidlig alder er det viktig at barn lærer opp til å sette seg inn i andres situasjon og føle ansvar for sine omgivelser. Det er viktig med møteplasser lokalt som er åpne og inkluderende for alle, og som skaper positive erfaringer av fellesskap mellom barn og unge med ulik bakgrunn. Respekt og ansvar for andre er vesentlige forutsetninger for å bekjempe negative utviklingstrekk knyttet til vold, mobbing, rasisme og diskriminering i barne- og ungdomsmiljøene.

Økt samspill mellom offentlig og frivillig sektor er nødvendig for å sikre en god barne- og ungdomspolitik. Retningen skal være større tillit og tro på det engasjementet som utvises i frivillige organisasjoner og arbeid som viser medansvar for andre. Regjeringen ønsker at kommunene skal ta initiativ til dialog og samarbeid med barn og ungdom, med frivillige organisasjoner og grupper, med foreldre og andre ressurspersoner – og gjennom et slikt samarbeid komme frem til en strategi eller plan for hvordan en i fellesskap kan bedre oppvekstmiljøet lokalt.

Ansvar for helheten i barne- og ungdomspolitikken utøves i et samspill mellom sentrale og lokale myndigheter. Oppgave- og ansvarsdelingen i barne- og ungdomspolitikken stiller store krav til samarbeid og samordning, både på de enkelte forvaltningsnivå og mellom forvaltningsnivåene. Barn og unges oppvekstvilkår fastsettes i stor grad ut fra kommunale beslutninger og gjennom de kommunale tilbud og tjenester. For å styrke de lokale oppvekstmiljøene – også for dem som trenger spesiell støtte og hjelp – må offentlige etater og tjenester bli bedre til å samarbeide og samordne sin virksomhet overfor barn og unge. Tverrsektorielt samarbeid og bedre utnyttelse av ressursene må stå sentralt i arbeidet med å videreutvikle det lokale barne- og ungdomsarbeid.

Barne- og ungdomsmeldingen inneholder en rekke forslag av betydning for det lokale barne- og ungdomsarbeidet. For å stimulere til en god barne- og ungdomspolitik i kommunene vil regjeringen blant annet årlig utpeke en barne- og ungdomskommune. Dette skal være en kommune der barn og ungdom har innflytelse og som har utmerket seg gjennom et langsiktig arbeid for å bedre oppvekstmiljøet.

1.1 Øke kunnskapene om barn og ungdoms rettigheter

Bevissthet om at barn og ungdom har egne rettigheter er økende, men FNs barnekonvensjons innhold er fortsatt ikke godt nok kjent i Norge. Barneombudet har et bredt ansvar for å fremme barn og unges interesser og rettigheter innen alle samfunnsområder. Barneombudet skal bidra til å øke informasjonen til barn og unge om egne rettigheter i henhold til Barnekonvensjonen og norsk lov. Barneombudet initierte i 2002 prosjektet «Livet under 18», der målet er å spre kunnskap og skape engasjement i Norge for barn og unges rettigheter. Prosjektets mål er også å involvere ulike grupper barn og unge i Norges rapportering til FNs barnekomité.

FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

Formål

FNs barnekonvensjon skal sikre barns sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Med barn menes ethvert menneske under 18 år. Konvensjonen har fire hovedprinsipper. Alle barn har rett til:

- liv og helse
- skolegang og utvikling
- deltakelse og innflytelse
- omsorg og beskyttelse.

Om barnekonvensjonen

Konvensjonen om barnets rettigheter ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 1989. Norge ratifiserte konvensjonen 8. januar 1991 og den trådte i kraft

7. februar 1991. Barnekonvensjonen er ratifisert av rundt 190 stater. Barne- og familiedepartementet har et koordineringsansvar for oppfølgingen av barnekonvensjonen, og samarbeider med berørte departementer om rapportering, informasjon, tiltak og enkeltprosjekter. I 1999/2000 ble to tilleggsprotokoller til barnekonvensjonen vedtatt:

- Tilleggsprotokoll om forbud mot deltakelse i væpnede konflikter for barn under 18 år er undertegnet, men foreløpig ikke ratifisert av norske myndigheter.
- Tilleggsprotokollen om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi ble ratifisert 2. oktober 2001.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 4: STATENS ANSVAR *Det er statens ansvar å sette barnerettighetene ut i livet.*

Om arbeidet med barnekonvensjonen i Norge

På bakgrunn av Norges 2. rapport til FN (1998) ble norske myndigheter i mai 2000 eksaminert av komitéen for barnets rettigheter. Komitéen foreslår i sine avsluttende merknader bl.a. innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lovgivning. Regjeringen fremmer våren 2003 en odelstingsproposisjon om innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk rett. I proposisjonen foreslås det å inkorporere barnekonvensjonen i norsk lov ved å føye den til listen over menneskerettskonvensjoner som etter menneskerettsloven (lov 21. mai 1999 nr. 30) skal gjelde som norsk lov. Det foreslås også endringer flere steder i lovverket for å synliggjøre konvensjonen bedre, og konkretisere hvilke rettigheter og plikter som følger av barnekonvensjonen i ulike sammenhenger. Som ledd i å synliggjøre barnekonvensjonens artikkel 12 foreslås endringer i bl a adopsjonsloven, barnevernloven og barneloven. Dette innebærer at barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det treffes avgjørelser i saker som berører dem.

Norges 3. rapport til FN om barnekonvensjonen skal leveres i februar 2003. Arbeidet startet opp i 2002, og pågår i samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet, andre berørte departementer, barneombudet og frivillige organisasjoner. For å involvere ulike grupper barn og unge i rapporteringen, har barneombudet tatt initiativet til prosjektet «Livet under 18». Prosjektet er et samarbeid mellom barneombudet, Forum for barnekonvensjonen og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Det er innhentet synspunkter fra barn ved 25 skoler rundt om i landet, og det er arrangert høringer med barn og unge med spesielle livserfaringer. Det er også arrangert høringer med barne- og ungdomsorganisasjoner.

FNs spesialsesjon om barn

FN's generalforsamling avholdt en Spesialsesjon om barn – et barnetoppmøte 8. til 10. mai 2002. Et norsk medvirkningsprosjekt, som ble gjennomført i 2001, var ledd i de norske forberedelsene til spesialsesjonen, og hadde som mål å synliggjøre situasjonen til barn med spesielle livserfaringer; unge i flyktning- og asylmottak,

unge med funksjonshemming, unge som har vært utsatt for seksuelle overgrep, og unge i kontakt med barnevernet og utekontakten. Som resultat av prosjektet forelå boka «Hallo – er det noen der?», som ble oversatt til engelsk og lagt fram på spesialsesjonen. Prosjektet har vært ledet og koordinert av Forum for barnekonvensjonen, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner og Redd Barna.

Sluttdokumentet, «A world Fit for Children», er blitt en svært omfattende politisk agenda for barn. Den inkluderer en handlingsplan med 21 klart definerte mål innen helse, utdanning, HIV/AIDS og beskyttelse av barn mot misbruk, utnytting og vold. I dokumentet ligger også en forpliktelse til å utforme nasjonale handlingsplaner i løpet av 2003. I tilknytning til spesialsesjonen ble det også arrangert et Barneforum. Barneforumet vedtok sitt eget sluttdokument: «A world fit for us», med en sterk appell til myndighetene og de voksne om å respektere barns rettigheter og FNs barnekonvensjon.

Mer informasjon om barnekonvensjonen

Informasjon om barnekonvensjonen som offentlige institusjoner kan bestille fra Statens trykksakekspedisjon:

- Plakat med informasjon beregnet på barn og ungdom med bestillingsnummer: Q-0938 B (bokmål), Q-0938 N (nynorsk), Q-0938 A (arabisk), Q-0938 E (engelsk), Q-0938 SB (serbokroatisk), Q-0938 SP (spansk), Q-0938 U (urdu), Q-0938 V (vietnamesisk).
- Heftene med selve konvensjonsteksten: Q-0648 B (bokmål), Q-0648 N (nynorsk), Q-0793 (samisk).
- Norges første rapport til FN om barnekonvensjonen: Q-0827 B (bokmål), Q-0827 E (engelsk).
- Norges andre rapport: Q-0983 B (bokmål), Q-0983 E (engelsk).
- Avsluttende merknader fra FNs komité for barns rettigheter finnes på internett under <http://odin.dep.no/bfd/>. Her finnes også ytterligere informasjon om FNs Spesialsesjon om barn.

Andre konvensjoner

Norge ratifiserte i 1980 International Labour Organisation, ILOs Minstealderkonvensjon (nr. 138) hvor den generelle aldersgrensen er satt til 15 år, men 18 år for spesielt farlig arbeid. Konvensjonen er innarbeidet i norsk rett.

Sommeren 1999 vedtok ILO en ny konvensjon om avskaffelse av de verste former for barnearbeid for barn under 18 år (nr. 182) som supplerer minstealderkonvensjonen.

BARNEOMBUDET

Barne- og familiedepartementet, kap. 850 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
7 566	7 289	7 834

Formål

Barneombudet er et uavhengig, selvstendig og partipolitisk nøytralt organ, opprettet gjennom en egen lov (Lov om barneombud av 6. mars 1981 nr. 5). Barneombudets hovedoppgave er å fremme barns interesser overfor det offentlige og private og følge med i utviklingen av barns oppvekstkår.

Barneombudet skal særlig:

- Ivareta barns interesser i samband med planlegging og utredning på alle felter.
- Følge med på at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt, og om norsk rett og forvaltningspraksis er i samsvar med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter.
- Foreslå tiltak som kan styrke barns rettssikkerhet.
- Fremme forslag til tiltak som kan løse eller forebygge konflikter mellom barn og samfunn.
- Følge med om det gis tilstrekkelig informasjon til det offentlige og private om barns rettigheter, og tiltak de har behov for.

Om ombudet

Barneombudet er i Lov om barneombud av 6. mars 1981 og i instruks gitt et bredt ansvar for å fremme barn og unges interesser og rettigheter innen alle samfunnsområder. Loven pålegger ombudet å følge med på om

norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barns rettigheter. Videre skal ombudet bidra til at hjelpetilbudet og det forebyggende arbeidet overfor utsatte barn og unge styrkes, og bidra til økt forståelse og kunnskap om barnebefolkningens rettigheter.

Som talsperson for barn og unge søker Barneombudet å omforme barn og unges erfaringer og kunnskap til politisk og praktisk handling. Gjennom høringer til Stortinget og regjeringen, innspill til lovforslag og debatt blant fagfolk og opinion, ønsker ombudet å virkeliggjøre Barnekonvensjonen. Barneombudet vil særlig fokusere på samfunnets ansvar i forhold til utsatte barn og unge blant annet innenfor barnevernet, det kriminalitetsforebyggende arbeidet, utlendingsmyndighetenes arbeid, skolevesenet og helsevesenet. En annen sentral målgruppe er barn som utsettes for mobbing og trusler i og utenfor skolen. I dette arbeidet er barn og unges reelle deltakelse i samfunnslivet en vesentlig faktor. Barneombudet vil arbeide for en helhetlig og samordnet innsats for å bedre barn og unges oppvekstvilkår i kommunene.

Mer informasjon

<http://www.barneombudet.no>

MENNESKERETTIGHETER I OPPLÆRINGEN

Utdannings- og forskningsdepartementet

Opplæring i menneskerettighetene er forankret i læreplanverkets generelle del, læreplanverket for den 10-årige grunnskolen og i læreplanverket for videregående opplæring, som omfatter læreplaner for felles allmenne fag og for studieretningsfag. Emner som angår menneskerettighetene, inngår i mange av fagene i grunnskolen både på småskoletrinnet, mellomtrinnet og ungdomstrinnet. Samlet gir læreplanene for fagene på alle trinn en bred basis for opplæring til likeverd, demokrati,

toleranse og positiv sameksistens mellom individer, grupper og samfunn.

Mange unge utviser i dag et stort engasjement og en oppriktig interesse for samfunnsspørsmål i vid forstand. «Nord-Sør-kunnskap» er et nasjonalt valgfag i videregående opplæring som setter vår egen historiske utvikling i perspektiv, og som kan skape større åpenhet for impulser fra andre kulturer. Fagets målsetting er å gi elevene innblikk i den globale makt- og ressursfordelingen i et Nord-

Sør-perspektiv og gi opplæring om det sosiale og kulturelle mangfoldet i verden. «Menneskerettigheter» er et nytt nasjonalt valgfag i videregående opplæring fra skoleåret 2002/2003. Faget gir opplæring om menneskerettighets-situasjonen nasjonalt og globalt og om internasjonale dokumenter som er lagt til grunn for arbeidet i interna-

sjonale organer for å fremme og verne om menneskerettighetene. Målsettingen for faget er å engasjere, skape bevisste holdninger og oppfordre de unge til å ta del i samfunnsdebatten. Videre inngår tverrfaglige undervisningsemner om «Demokrati og menneskerettigheter» i flere av fagene i videregående opplæring.

BARN OG UNGES RETTIGHETER I ARBEIDSLIVET

*FNs konvensjon
om barnets rettigheter*

Artikkel 32: BARNEARBEID

Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.

Arbeid- og administrasjonsdepartementet

Formål

Arbeidsmiljøloven kapittel IX og forskrift om barn og ungdom inneholder regler om vern av unge personer på arbeidsplassen. Hovedregelen etter loven er at barnearbeid er forbudt. Under forutsetning av at arbeidet ikke påvirker barnets sikkerhet, helse eller utvikling på en uheldig måte og ikke går utover skolegang, deltakelse i yrkesveiledning eller yrkesrettet opplæring, eller deres mulighet til å få utbytte av undervisning, kan barn som har fylt 13 år likevel utføre lett arbeid. På de samme vilkår kan barn som har fylt 14 år og fortsatt er skolepliktige nyttes til arbeid som ledd i barnets skolegang eller i praktisk yrkesorientering. Barn som er 15 år eller skolepliktige kan utføre kulturelt, kunstnerisk, sportslig eller reklamemessig arbeid. Foreldrenes samtykke må imidlertid innhentes før barn under 15 år eller skolepliktige settes til arbeid.

Om arbeidsmiljøloven

Reglene om arbeid utført av barn og ungdom skal sikre at unge personer vernes mot økonomisk utnyttning og mot ethvert arbeid som kan skade deres sikkerhet, helse eller fysiske, psykiske, moralske eller sosiale ut-

vikling, eller kan ha uheldig innvirkning på deres utdanning. For denne gruppen er det derfor egne regler om blant annet arbeidstid, nattarbeid, hvilepauser og fritid, risikovurdering og farlig arbeid. De generelle reglene i arbeidsmiljøloven og forskriftsverket gjelder i tillegg til det som spesifikt er regulert for barn og ungdom i lovens kapittel IX og i forskriften om arbeid av barn og ungdom. Bestemmelsene om arbeid av barn og ungdom er av offentligrettslig art og håndheves av Arbeidstilsynet. Det er straffbart både for arbeidsgiver å sysselsette og for foreldre og foresatte å la barn eller ungdom under 18 år bli sysselsatt i strid med loven eller forskriften, jf. arbeidsmiljøloven §§ 85 og 88. Arbeidstilsynets arbeid i forhold til barn og ungdom består fortrinnsvis i å føre tilsyn med virksomheter som ansetter barn og ungdom, samt å veilede om regelverket på området. I tillegg behandles saker om forhåndssamtykke til at barn kan utføre kulturelt og liknende arbeid.

Mer informasjon

- Lov 4. februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø (arbeidsmiljøloven).
- Forskrift 30. april 1998 om arbeid av barn og ungdom.
- <http://www.arbeidstilsynet.no>
- <http://www.hmstatene.no>
- Arbeidstilsynets svartjeneste: telefon 815 48 222
svartjenesten@arbeidstilsynet.dep.no
- LOs sommerpatrulje:
telefon 8100 1999 (19. juni–2. august 2002)
telefon 23 06 10 50 (ellers i året)
sommerpatruljen@loit.no

LIKESTILLING MELLOM JENTER OG GUTTER

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 2: INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

I et samfunn som vektlegger demokrati og likestilling mellom kjønnene har alle sektorer et ansvar for å integrere likestillingsperspektivet i sin virksomhet. Når det gjelder barn og unges kunnskap om likestilling er det store mangler. Vi vet ikke om samfunnets institusjoner som barnehager og skoler, eller andre organisasjoner eller etater som omfatter mange barn og unge, rent faktisk fungerer som arenaer for likestilling. Det vil derfor være en oppgave for Barne- og familiedepartementet i samarbeid med primært Utdannings- og forskningsdepartementet å arbeide for større kunnskap og bevissthet om kjønns sosialisering i det offentlige rom. I dette perspektivet ligger også det faktum at det barn eventuelt teoretisk lærer om likestilling i barnehager og skoler motvirkes av det faktum at de stort sett omgås kvinner. Den praktiske læringen blir at det er kvinner som arbeider med barn. Det er riktig å si at barn har rett til å oppleve og omgås både menn og kvinner i den delen av oppveksten som skjer i det offentlige rom. Både Barne- og familiedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet vil derfor fortsatt iverksette tiltak for å få flere menn til å arbeide i barnehage og skole. Det vil i 2003 bli utgitt en bok om kjønns sosialisering i barnehage og skole, med særlig vekt på gutter, og det blir iverksatt en plan for likestillingsarbeid i barnehager.

Likestilling i grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring

Opplæring og utdanning i grunnskolen, videregående opplæring og voksenopplæring skal praktisere og virkeliggjøre likestilling og fellesskap mellom kjønnene. Målet med likestillingsarbeidet er ikke å beskytte det ene kjønn, men å gi begge kjønn økt selvtilit, rett til å være seg selv, få like vilkår og de samme muligheter – på tross av nettopp kjønn. Innhold og organisering, læremidler og arbeidsformer skal derfor ivareta jenters og gutters læring like godt, slik at de får lik fordeling av oppmerksomhet, samt like krevende oppgaver og utfordringer. Opplæringen må:

- tydeliggjøre at begge kjønn har lik rett og plikt til å delta i utformingen av samfunnsutviklingen og til å ta ansvar for beslutningene

- tydeliggjøre årsaker til, former for og virkninger av kjønnsdiskriminering
 - stimulere og forberede jenter og gutter for valg av videre opplæring som gir grunnlag for økt likestilling i yrkesvalg
 - legge til rette for at gutter og jenter til enhver tid får like muligheter til å ta del på nye utviklingsområder
- Prioriterte områder innenfor arbeidet med likestilling innen opplæring og utdanning er å motvirke skjev kjønnsfordeling i fagene matematikk og naturfag, vurdere jenter og gutters bruk av IKT og motvirke den skjeve kjønnsfordelingen innen utdanning- og yrkesvalg. Det er også et viktig likestillingspolitisk mål å få flere menn til å velge skolen som arbeidsplass. Oppfølging av likestillingsveiledningen «Kjekk og pen», utgitt i 2001, gjelder blant annet utvikling av undervisningsmateriell.

Det er særlig tre utfordringer som er sentrale i det videre likestillingsarbeid for voksne og innen høyere utdanning:

- å øke andelen kvinner i disipliner og på fagområder med få kvinner, særlig naturvitenskap og teknologi
- å øke andelen kvinner i faste vitenskapelige stillinger, også toppstillinger.
- å øke andelen menn som tar lærerutdanningene

Mer informasjon

- «Likestill» – departementets likestillingsblad: <http://www.odin.dep.no>
- «Kjekk og pen» er en veileder i arbeid med likestilling i grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring. Veiledningen finnes som trykksak, og er også lagt inn på Skolenettet: <http://www.skolenettet.ls.no>
- Brosjyren «Ett klikk og du er hekta» handler om bruk av IKT og er rettet mot jenter i grunnskolen: <http://www.odin.dep.no>
- Rapport fra idedugnad om menn i skolen: «La menn være menn – Hvordan rekruttere flere menn til skolen?» <http://www.dep.no/ufd>
- Veiledningen «Bevisste utdanningsvalg» rettet mot lærere på ungdomstrinnet og i videregående opplæring finnes i trykt utgave og ligger også på nettsiden <http://buv.ls.no>

1.2 Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet

Barn og ungdom må få større innflytelse i dagens samfunn. De deltar i for liten grad i utforming av politikk på en rekke samfunnsområder. Dersom vi skal forme et samfunn som er godt for alle er det viktig at samfunnet i større grad nyttiggjør seg av de ressurser og den kompetanse som barn og ungdom sitter inne med. Å styrke og videreutvikle arbeidet med ungdoms deltakelse og innflytelse er viktig for demokratiutviklingen.

Regjeringen ser det som viktig at barn og ungdom får muligheter til aktiv deltakelse og medvirkning i utforming og gjennomføring av barne- og ungdomspolitikken på alle forvaltningsnivåer. Omlag tre fjerdedeler av landets kommuner har opprettet et innflytelsesorgan for barn og ungdom; barne- og ungdomsråd, ungdommens kommunestyre e.l. I 8 fylker er det opprettet ungdommens fylkesting. Til tross for at de fleste kommuner har opprettet et innflytelsesorgan for barn og ungdom, er det langt fram til at alle barn og ungdom blir hørt i alle saker som angår dem i kommunene.

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene gjør et omfattende arbeid for og med barn og unge på mange ulike områder. Organisasjonene gir barn og unge muligheten til å dyrke egne interesser og fellesskap innenfor demokratiske rammer. Barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige talerør for barn og unges interesser og en sentral aktør i barne- og ungdomspolitikken.

Elevmedvirkning er et viktig prinsipp for all læring i skolen. Økt engasjement og styrket elevmedvirkning er i tråd med læreplanverket etter reformen på 1990-tallet, både for grunnskolen og videregående opplæring. Elevdemokrati, ansvar for egen læring og medansvar fra elevenes side skal stå sentralt på alle trinn. Ordningen med Elevinspektører ble etablert i 2001 for at elevene skal kunne påvirke opplæringen på sin egen skole.

Det er et mål at alle landets kommuner legger opp et systematisk arbeid for å sikre barn og ungdom mer aktiv deltakelse og innflytelse i skolen, i fritiden, i nærmiljøet og gjennom deltakelse i samfunnsdebatten generelt.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 12: Å SI SIN MENING OG BLI HØRT

Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

STØTTE TIL FRIVILLIGE BARNE- OG UNGDOMSORGANISASJONER

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 15: ORGANISASJONSFRIHET

Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet

Tilskudd til landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

Barne- og familiedepartementet,
kap. 857, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
58 497	60 274	70 274

Formål

Barne- og familiedepartementet gir tilskudd til det sentrale arbeidet i landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Formålet med tilskuddsordningene er å legge til rette for barns og ungdoms deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene. Tilskuddsordningene skal stimulere organisasjonene til engasjement og medansvar nasjonalt og/eller internasjonalt, og sikre organisasjonene som arena for medbestemmelse og demokrati.

Om tilskuddsordningene

Tilskuddsordningene reguleres av forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 16. desember 2002. Det gis nasjonal og internasjonal grunnstøtte. Rundt 90 prosent av tilskuddet går til den nasjonale grunnstøtten. Ordningen forvaltes av Fordelingsutvalget, som har sekretariat ved Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (BUFA). Søknadsfrist for grunnstøtte er 1. september året før tilskuddsåret.

I tillegg gir Barne- og familiedepartementet driftstil-

skudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Landsforeningen Ungdom og Fritid og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom. Disse tilskuddene forvaltes av Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (BUFA).

Mer informasjon

Informasjon om tilskuddsordningene, regelverket og søknadsskjema fås ved henvendelse til Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (BUFA):

- <http://www.bufa.no>
- <http://www.fordelingsutvalget.no>

Tilskudd til de partipolitiske ungdomsorganisasjonene

Arbeids- og administrasjonsdepartementet,
kap. 1530, post 76 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
5 460	5 700	4 500

Formål

Formålet med tilskuddsordningen er å stimulere til deltakelse i partipolitisk arbeid. Organisasjonene skal sikres og styrkes som arena for medbestemmelse og demokrati og som ungdommens redskaper for deltakelse i samfunnet. Tilskuddet skal bidra til at organisasjonene kan drive nasjonalt og internasjonalt arbeid, herunder

sentral koordinering og opplæringsvirksomhet. Tilskuddet skal være en stimulering av aktivitet og medvirke til mangfold i organisasjonslivet.

Om tilskuddsordningen

Fra og med 1. januar 1996 har de partipolitiske ungdomsorganisasjonene mottatt tilskudd fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Ordningen baseres på en årlig bevilgning fra Stortinget, der organisasjonene får støtte i henhold til stemmetallet til moderorganisasjonene ved siste stortingsvalg. Fordelingsnøkkelen for

beregning av utbetaling ligger dermed fast i 4 år, mens selve beløpene til de enkelte organisasjonene reguleres hvert år i samsvar med Stortingets behandling av budsjettet.

Da fordeling av midlene følger fordelingen for hovedorganisasjonene, betyr dette bl.a. at det opereres med en sperregrense for ungdomsorganisasjonene der moderpartiet eller hovedorganisasjonen skal ha oppnådd minimum 2,5 prosent av totalt antall stemmer ved siste stortingsvalg.

BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTELSE I LOKALSAMFUNNET

Kommunal planlegging for og med barn og ungdom

Miljøverndepartementet har et hovedansvar for den planfaglige oppfølgingen og Barne- og familiedepartementet for den barnefaglige.

Formål

I 1989 ble to viktige reformer for barn og unges interesser i samfunnsplanleggingen gjennomført. Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen ble gitt ved kongelig resolusjon 1. september 1989. En rekke endringer i plan- og bygningsloven ble vedtatt med virkning fra 1. juli 1989, og det ble tatt inn en bestemmelse om at kommunestyret har plikt til å utpeke en barnerepresentant.

Om rikspolitiske retningslinjer for barn og unge

De rikspolitiske retningslinjene for å styrke barn og unges interesser i planleggingen skal:

- Synliggjøre og styrke barn og unges interesser i all planlegging og byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven.
- Gi kommunene bedre grunnlag for å integrere og ivareta barn og unges interesser i sin løpende planlegging og byggesaksbehandling.
- Gi et grunnlag for å vurdere saker der barn og unges interesser kommer i konflikt med andre hensyn/interesser.

I retningslinjene stilles det en rekke krav til den kommunale planprosessen og til fysisk utforming. Det er stilt krav om at kommunen skal organisere planprosessen slik at synspunkter som gjelder barn og unge som berørt part kommer fram, og at ulike grupper barn og

unge selv gis anledning til å delta. Kommunene skal foreta en samlet vurdering av barn og unges oppvekstmiljø for å innarbeide mål og tiltak i kommuneplanarbeidet.

Om barnerepresentantordningen

Ordningen med barnerepresentant er hjemlet i plan- og bygningsloven § 9-1: «Kommunestyret skal peke ut en etatssjef eller annen tjenestemann som skal ha særlig ansvar for å ivareta barns interesser når det faste planutvalget etter denne paragraf utarbeider og behandler forslag til planer.»

I arbeidet med å legge til rette for bedre kommunal praksis på dette viktige feltet vil regjeringen styrke innsatsen for å sikre at kommunene oppfyller sin plikt i forhold til oppnevning av barnerepresentant til det faste planutvalget. Dette vil skje ved at relevante etater på fylkesnivå får et økt ansvar for å følge opp «sine» kommuner.

Mer informasjon

- Rundskriv T-4/98 «Barn og planlegging».
- Veiledere i kommunal arealplanlegging (T-1225). Veilederne er også utgitt på CD-ROM.
- Regulerings- og bebyggelsesplaner (T-1226).
- Internettside med informasjon om barn og ungdoms rettigheter og om barnerepresentanten (<http://www.dirnat.no/bu/>).
- Rundskriv T-2/98, utgitt av Miljøverndepartementet.

Samarbeidspartnere: Sosialdepartementet, Helsedepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Samferdselsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, fylkeskommunene og fylkesmennene.

Barn og ungdoms lokalpolitiske deltakelse

Kommunal- og regionaldepartementet

Kommunal- og regionaldepartementet tar i 2003 sikte på å videreføre sitt arbeid med å bedre kunnskapsgrunnlaget om ungdoms deltakelse og engasjement i lokalpolitikken. Et utgangspunkt for det videre arbeidet vil være rapporten som kom i 2002 «Ungt engasjement – Ungdoms samfunnsengasjement og lokalpolitiske deltakelse». Rapporten er utarbeidet ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring og Institutt for samfunnsforskning og finansiert av Kommunal- og regionaldepartementet.

Formålet med dette arbeidet er å gi sentrale myndigheter og kommunene et bedre beslutningsgrunnlag i forhold til hvordan kommunene kan trekke ungdom med i kommunalt styre og stell og øke ungdoms engasjement i forhold til lokalpolitikk. Departementet anser det som viktig at ungdom trekkes med i lokalpolitikk, dels fordi de er viktige brukere av kommunale og fylkeskommunale tjenester, og dels fordi det er viktig at ungdom skaffer seg erfaringer og kunnskaper om hvordan lokalpolitikken fungerer, noe som de kan ha nytte av ved senere engasjement i politisk arbeid.

Deltakelse og innflytelse i skolen

Utdannings- og forskningsdepartementet

Skolen er pålagt å inspirere og øve elevene til deltakelse og innflytelse i samfunnet. Dette skjer både ved at elevene skal lære om demokratiet og viktige samfunns-spørsmål og ved at elevene opplæres til demokrati gjennom praksis. Elevene skal ha innflytelse og oppleve medvirkning i skolen. Flere spørsmål i den internasjonale demokratiundersøkelsen «Civic Education Study», kartlegger deltakelse og elevenes oppfatning av innflytelse. Undersøkelsen er gjennomført for 9. klassinger i grunnskolen (publisert i 2001), og 2. klasse i videregående skole (publisert i 2002).

Skoleåret 2001–2002 har ca 20 000 elever på ungdomstrinnet og ca 32 000 elever i videregående opplæring sagt sin mening om opplæringssituasjonen sin. Læringssenteret har gjennomført en dataanalyse av hele materialet som er i Elevinspektørene, der det viser seg at medbestemmelse er en vesentlig faktor for trivsel, motivasjon, engasjement og oppfatning av økt læringsutbytte. Forskningsrapporten – som baserer

seg på datamaterialet – var ferdig i slutten av 2002 og vil bli tilgjengelig som publikasjon (se www.ls.no)

Mer om informasjon

- <http://www.ls.no/ressursbanken>
- <http://www.ils.uio.no/forskning/Civic>

Informasjon og erfaringsformidling

*FNs konvensjon
om barnets rettigheter*

Artikkel 13: FÅ OG GI INFORMASJON
Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, mota og spre informasjon og ideer av alle slag og på alle måter.

Barne- og familiedepartementet

Det er et mål at alle kommuner skal gi arbeidet med barn og ungdoms medvirkning prioritet, slik at barn og ungdom sikres større innflytelse over sitt hverdagsliv og på utviklingen av lokalmiljøene. Deltakelse i lokale plan- og beslutningsprosesser står sentralt her, sammen med økt medvirkning både i skole, fritid og nærmiljø.

Det er store forskjeller mellom kommunene når det gjelder hvor stor innflytelse barn og ungdom har og hvilke saker de får anledning til å uttale seg om. Hvorvidt arbeidet vil bli vellykket, er avhengig av faktorer som: klare retningslinjer/mandat for arbeidet, kontakt og oppbakking fra administrasjon og politikere i kommunen, egne ressurser til disposisjon, reell innflytelse i enkelte saker, klare rutiner på tilbakemeldinger, kontakt med resten av ungdomsmiljøet og informasjon om hva som foregår i kommunen.

En viktig utfordring fremover er å stimulere til at systematisk medvirkning fra barn og ungdom blir en viktig og ordinær del av arbeidet i kommunene. Departementet vil bidra til ide- og erfaringsutveksling mellom barn og ungdom fra ulike kommuner. Et viktig siktemål er å styrke og videreutvikle det lokale arbeidet, og sikre barn og ungdom økt innflytelse på hvordan arbeidet skal legges opp i egen kommune.

Regjeringen vil oppfordre alle kommuner til å avsette noe midler som barn og ungdom kan disponere selv til egne aktiviteter og til bedring av lokalmiljøet.

Departementet vil fortsette sin informasjonsvirksomhet overfor kommunene for å motivere dem til å styrke barn og ungdoms posisjoner i lokalsamfunnet og videreutvikle de verktøyene de bruker for dialog med

barn og ungdom. At mange kommuner har igangsatt en systematisk medvirkning i form av barne- og ungdomsråd eller lignende erstatter ikke behovet for å stimulere til at barn og ungdom blir hørt i alle saker som angår dem. Det vil fortsatt bli gitt støtte til utviklingsarbeid som andre kommuner kan lære av og bli inspirert av. Et overordnet siktemål er å stimulere til at antallet kommuner med systematisk medvirkning fra barn og ungdom øker, og at dette blir en viktig og ordinær del av arbeidet i kommunene.

Det er opprettet en database over ungdomsråd og liknende innflytelsesorganer i kommunene. Databasen er tilgjengelig på det nye nettstedet www.ung.no. Nettstedet vil også inneholde informasjon om rettigheter og muligheter. Gjennom bruk av databasen og et diskusjonsforum vil det bli muligheter for danning av nettverk og utveksling av ideer og erfaringer.

Mer informasjon

- <http://www.dep.no/bfd>
- <http://www.ung.no>

Samarbeidspartnere: Miljøverndepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Sosialdepartementet, Helsedepartementet, Landbruksdepartementet, Kommunenes Sentralforbund og Direktoratet for naturforvaltning.

MEDIER, IKT OG OFFENTLIG INFORMASJON TIL BARN OG UNGDOM

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 17: MASSEMEDIA

Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap, sosiale ferdigheter og velvære, til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

Ungdom befinner seg i en periode av livet preget av valg og endring. De skal velge utdanningsløp, sikte seg inn på arbeidsmarkedet, flytte for seg selv og etablere seg i egen bolig. Det er en lang rekke beslutninger som skal tas, valgfriheten er stor, og det er viktig med god informasjon for å kunne gjøre riktige valg.

Det er et mål for regjeringen å sikre alle barn og unge et godt og allsidig informasjonstilbud. Dette er viktig så vel i barne- og ungdomspolitikken som i politikken for utvikling av informasjons- og kommunikasjonsteknologi, IKT. Det er et politisk mål at ny informasjons- og kommunikasjonsteknologi skal komme alle landets innbyggere til gode, også barn og ungdom.

Ungdomsinformasjon

Barne- og familiedepartementet

Barne- og familiedepartementet deltar i det interdepartementale samarbeidet om Norges engasjement i EUs handlingsplan for sikrere bruk av Internett. Departementet deltar også i en gruppe som i samarbeid med UNICEF utarbeider materiell, med utgangspunkt i FNs barnekonvensjon, for å styrke barn og unges rettigheter på medieområdet.

Det er behov for en samlet strategi for offentlig informasjon overfor ungdom. Strategien inkluderer blant

annet oppretting av en egen internettportal for offentlig informasjon tilpasset ungdoms ønsker og behov. Det er også behov for koordinering, styrking og videreutvikling av ungdomsinformasjonsområdet i fylker og kommuner.

Magasinet UNG, som har kommet ut i ti år, og som har blitt gitt til alle i niende- og tiende klasse, ble avviklet som papirmagasin fra 2002. Det arbeides nå med å videreutvikle et «Magasinet UNG» på Internett knyttet til den nye internettportalen for offentlig informasjon til ungdom; ung.no.

Mer informasjon

<http://www.ung.no>

Tiltaksplan – Barn, unge og Internett

Barne- og familiedepartementet

Barne- og familiedepartementet la høsten 2001 fram Tiltaksplan – Barn, unge og Internett. Tiltakene i planen vil bli videreført i 2003. Planen legger vekt på sikker bruk av Internett i skolen og i hjemmene, og gjennomføres i samarbeid med berørte departementer og bransjeorganisasjoner. De viktigste tiltakene er: Statens filmtilsyn er opprettet som koordineringsorgan for arbeidet, det vil i 2003 bli opprettet et ressurscenter på Internett (nettsted), det vil bli utviklet og publisert en foreldreguide for Internett, det vil bli utviklet informasjon til bruk for nett- og tjenesteleverandører, det arbeides med sikte på å utvikle regelverk for Internett-tjenester rettet mot barn, Kriminalpolitisen, KRIPOS, har etablert tipslinje mot barnepornografi og pedofili. Det arbeides med å etablere tipslinje og informasjon om «Hatsider» på Internett. Med «Hatsider» menes sider som sprer nynazistisk propaganda, fremmedfrykt og rasisme. Tiltaksplanen vil også se på lov og regelverk og informasjonstiltak for bekjempelse av barnepornografi. Gjennom tiltaksplanen vil en også gjennomføre tiltak for å styrke kunnskapsgrunnlaget om barn, unge og Internett.

Internettets internasjonale utbredelse og funksjonsmåte gjør det nødvendig med internasjonalt samarbeid. Statens filmtilsyn har på vegne av Norge tatt initiativ til samarbeid med Danmark, Sverige, Island og Irland for å etablere et felles prosjekt om trygg internettbruk for barn og unge. Prosjektet har fått tilskudd fra EUs handlingsplan for sikrere bruk av Internett og vil ha stor betydning også for gjennomføringen av tiltakene i Tiltaksplanen – Barn, ungdom og Internett.

Skolenettet – skoleportal mot Internett

Utdannings- og forskningsdepartementet

Om Skolenettet

Skolenettet er en Internett-portal for grunnskolen og videregående opplæring. Siktemålet er å gjøre det lettere for skolen å ta i bruk fordelene som ligger i å bruke ny teknologi. Skolenettet tilbyr store mengder informasjon i form av nyheter, læreplaner og fagstoff, i tillegg til rundt 7000 pekere til andre Internett-ressurser. Lenkene er alle gjennomgått av fagpersoner og ordnet etter tema/fagtilhørighet. Skolenettet har et utstrakt samarbeid med ulike organisasjoner om en rekke tilknyttede nettsteder som tar for seg ulike tema som er relevant for skole og læring. Skolenettet omfatter Skolepost, Skolesekk og Skolestue, hvor elever og lærere kan kommunisere, lagre og utveksle egne ressurser i lukkede områder. Nettstedet YOU er et nettbasert informasjonsverktøy for ungdom i grunnskolen og videregående opplæring om utdannings- og yrkesvalg.

Målgruppa for Skolenettet er elever, ansatte i skolen og elevenes foresatte. Hver av målgruppene har en egen skreddersydd forside. Skolenettet er et tiltak under Utdannings- og forskningsdepartementets handlingsplan: IKT i norsk utdanning 2000–2003. Drift og videreutvikling: Læringscenteret.

Mer informasjon

- <http://skolenettet.no>
- <http://www.skolenettet.ls.no>
- <http://you.ls.no>

Skolebibliotek

Utdannings- og forskningsdepartementet

Gjennom skolebibliotekene skal alle barn og unge ha tilgang til litteratur og andre medier til bruk i læringsarbeidet på skolen eller til bruk i fritiden. Et satsingsområde i 2003 er å stimulere leseinteressen hos elevene. Departementet vil derfor styrke kompetansen i bruk av skolebibliotek. Tiltakene er del av Den kulturelle skolesekken (se kap 4.1) Læringscenteret har et offentlig ansvar for å bidra til utvikling av skolebibliotekene og har en sentral rolle i å iverksette tiltak på dette området. Veiledningsheftet «Skolebibliotek i grunnskole og videregående opplæring – Utfordringer og tiltak» er sendt alle skoler og offentlige bibliotek og er tilgjengelig på Læringscenterets nettsted. På Skolenettet driftes en egen hjemmeside for skolebibliotek, som hoved-

sakelig er rettet mot lærere og skolebibliotekarere. Publikasjonen «Bruk skolebiblioteket» har en rekke praktiske eksempler på hvordan bruk av skolebibliotek kan gå inn i skolens opplæring i fag og prosjekter. Læringssenteret arrangerer møter og seminarer med forskjellige aktører i skolebiblioteksammenheng. I flere kommuner er det fast samarbeid mellom skole- og folkebibliotek.

Mer informasjon

- <http://ls.no>
- <http://www.skolenettet2.no>
- <http://skolenettet2.no/skolebib>

Samarbeidspartner: Læringssenteret.

ØKT BEVISSTHET OM FORBRUK, LIVSSTIL OG VERDIER

Opplæring i forbrukerspørsmål og mediebruk

Barne- og familiedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet

Formål

I læreplanverket for skolen er det et mål om at elevene skal gis kunnskap og ferdigheter, slik at de kan opptre som bevisste og selvstendige forbrukere. Undervisningen skal omhandle generelle rettigheter og forpliktelser man har som forbruker, hvordan man henter inn og vurderer informasjon, og spesielt hvordan man bør opptre som lånekunde, på boligmarkedet, og som kjøper og bruker av varige forbruksgoder.

Om opplæringen

Barn og unge er i økende grad utsatt for kommersiell påvirkning. Undervisning i forbrukeremner skal gi elevene kompetanse og bidra til å danne holdninger til å møte hverdagslivet. For å motvirke effekten bl.a. av uheldige kropps- og kjønnsidealiser som formidles gjennom reklame, ønsker departementet å styrke opplæringen med sikte på å skape en bevisst og kritisk holdning til kommersiell påvirkning, forbruk og kjønnsroller.

Ny teknologi krever ferdigheter i å sortere og håndtere store mengder informasjon; både i hverdagslivet, men også i videre utdanning, og senere i yrkeslivet. Forbrukerinformasjon er velegnet for Internett, og forholdene ligger godt til rette for å koble sammen praktisk bruk av informasjons- og kommunikasjons-teknologi (IKT) og opplæringen i forbrukeremner i skolen. Barne- og familiedepartementet driver i samarbeid med Forbrukerrådet, og i samråd med opplæringsmyndighetene, et prosjekt for å styrke forbrukeremnene i undervisningen både i grunnskolen og videregående skole. Innsatsen i 2003 vil være rettet

særlig mot lærerutdanningen og likestilling. De nye norske læreplanenes vekt på forbrukeremner, og innsatsen for å styrke forbrukerundervisningen i skolen, har vakt internasjonal interesse. Viktige samarbeidsprosjekter på dette området vil bli videreført på nordisk nivå – bl.a. annet i forhold til nabolandene, spesielt de baltiske land – og på europeisk nivå gjennom EUs sokratesprogram.

Mer informasjon

- <http://skolenettet.no/forbruker>
- <http://skolenettet.no/okinf>

Redusere kjøpepresset mot barn og ungdom

Barne- og familiedepartementet og Forbrukerombudet

Forbrukerombudet (FO) fører et aktivt tilsyn med reklame rettet mot barn og unge med basis i markedsføringslovens bestemmelser. I 2003 vil Barne- og familiedepartementet innlede et prosjektsamarbeid med FO med sikte på å redusere det kommersielle presset mot barn og unge. Målet er å stimulere til debatt og påvirke holdninger og praksis, gjennom dialog med annonsører, reklamebransje, media, organisasjoner og myndigheter.

Departementet vil også gjennomgå markedsføringsloven for å skjerpe grensene for hva som skal tillates av kommersiell påvirkning av mindreårige. Blant de ting det vil være aktuelt å se nærmere på i lovarbeidet er et mulig forbud mot reklame som er direkte adressert til barn, samt eventuelle regler om reklame og markedsføring i skolen.

1.3 Samordnet satsing mot vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme

Regjeringen vil styrke og videreutvikle arbeidet på området gjennom en helhetlig satsing. Det langsiktige arbeidet med hovedvekt på forebyggende og holdningsskapende arbeid er viktig. For å få til den nødvendige satsingen er det behov for bedre samarbeid mellom lokale og sentrale myndigheter, og mellom etater og tjenester lokalt. Samtidig er det viktig å trekke barn og ungdom, foreldre og frivillige organisasjoner aktivt inn i arbeidet. De positive oppvekstkårene som de fleste barn og ungdommer opplever må styrkes for å kunne fange opp og inkludere flere av dem som er i faresonen eller faller utenfor. Regjeringen vil i 2003 gi arbeidet med å skape et forpliktende grunnlag for samarbeid mellom rettshåndhevere, hjelpeapparat, foreldre og den unge selv høy prioritet.

En viktig forutsetning for å forhindre kriminell og voldelig atferd og rusmiddelmisbruk blant ungdom er foreldrenes evne til omsorg og oppdragelse. Mange foreldre finner denne oppgaven vanskelig og har behov for å kunne støtte seg til andre. Det kan være skole og lærere, pedagogisk-psykologisk tjeneste, barnevern, politi, ungdomsarbeidere, frivillige organisasjoner eller naboer og slektninger. Foreldrenettverk og foreldreveiledning er et virkemiddel som kan styrke foreldrene i oppdragergjerningen.

Skolen er en viktig arena for forebyggende og holdningsskapende arbeid når det gjelder arbeid mot vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme. Lærere, elever og foresatte må i fellesskap ta fatt i problemene. Arbeidet med å skape et godt lærings- og oppvekstmiljø i skolen avhenger av et styrket samarbeid mellom skolen, foreldre/foresatte, pedagogisk-psykologisk tjeneste, skolehelsetjenesten, barnevernet og andre etater, og med nærmiljøet. Innsats og engasjement fra elevene må også stå sentralt. Regjeringen vil spesielt styrke det rusforebyggende arbeidet rettet mot unge og foreldregenerasjonen, og har i den sammenheng lagt fram en handlingsplan mot rusmiddelproblemer.

Forebygging og bekjempelse av kriminalitet er blant myndighetenes viktigste oppgaver. Gode oppvekst- og levekår og levende lokalmiljøer der barn og unge tidlig får positive utfordringer er en viktig forutsetning for å redusere kriminaliteten. Erfaringer viser at barn og ungdoms aktivitet og engasjement i det forebyggende arbeidet virker positivt i ungdomsmiljøene. Ansvarliggjøring av barn og ungdom er et signal om at de tas på alvor. Det er derfor en utfordring å involvere alle grupper av barn og ungdom i arbeidet med å skape gode barne- og ungdomsmiljøer lokalt.

Arbeidet for toleranse og mot rasisme er sentralt for regjeringen. Alle mennesker er likeverdige, og skal respekteres og behandles deretter, uavhengig av kjønn, alder, religion, etnisk tilhørighet, hudfarge, funksjonsdyktighet og seksuell legning. Det er et mål for regjeringen å arbeide mot alle former for rasisme og diskriminering. Regjeringen har nettopp lagt fram en handlingsplan mot rasisme og diskriminering.

UTVIKLINGSPROGRAM FOR STYRKING AV OPPVEKSTMILJØET

Barne- og familiedepartementet, kap. 857, post 72 (i 1000 kroner)

Regnskap 2001:

4 030

Budsjett 2002:

5 860 *

Budsjett 2003:

5 165 *

* Posten omfatter fra 2002 også tidligere post 74 Ungdomssatsing i distriktene, og bevilgningen nyttes også til dette formålet (se kapittel 4.1). Foreløpig er det ikke mulig å skille ut hvor mye av bevilgningen som benyttes til Utviklingsprogrammet i 2002 og 2003.

Formål

Som et ledd i arbeidet med å bedre oppvekstmiljøet ble det høsten 1998 igangsatt et utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet. Målet er å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige og frivillige krefter. Å bedre barn og ungdom sine muligheter til deltakelse, medvirkning og mestring står sentralt. Samtidig skal innsatsen mot vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene styrkes.

Om utviklingsprogrammet

Utviklingsprogrammet gjennomføres i utvalgte kommuner. Det er de lokale utfordringene og initiativene som danner grunnlaget for det arbeidet som gjøres i den enkelte kommune. Ti kommuner har deltatt i programmet i en tre-års periode fra høsten 1998 (Kristiansand, Tromsø, Drammen, Sandnes, Bøler bydel i Oslo, Stord, Lørenskog, Tjeldsund, Eidskog og Tana). Høsten 2001 ble åtte nye kommuner valgt ut til å delta i programmet i en ny tre-års periode (Skedsmo, Fauske, Time, Nedre Eiker, Askim, Verdal, Kautokeino

og Lillesand).

Midlene som tildeles kommunene skal nyttes til innsats og arbeid for å bedre oppvekstmiljøet for barn og ungdom. Fra Barne- og familiedepartementets side fremheves betydningen av at arbeidet planlegges og gjennomføres i samråd med ungdom, foreldre og frivillige organisasjoner – og at det legges opp til et godt tverrsektorielt samarbeid mellom ulike etater og tjenester.

Mer informasjon

I forbindelse med oppstart av programmet utga Barne- og familiedepartementet rundskrivet «Om styrking av oppvekstmiljøet for barn og ungdom» i februar 1999 (bestillingsnummer Q-9/99). Høsten 2002 utga Norsk institutt for by- og regionforskning en erfaringssamling fra arbeidet i de 10 kommunene som deltok i programmetets første tre-års periode. Mer informasjon om dette finnes på Internett: <http://odin.dep.no/bfd>

Endring i opplæringsloven

Stortinget vedtok høsten 2002 et forslag om nye regler i opplæringslovens § 2-9 om det psykososiale læringsmiljøet ved skolene, jf Ot.prp.nr. 72 (2001-2002) og Innst.O.nr.7 (2002-2003). De nye lovreglene innebærer at skolen aktivt og systematisk skal arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø, og at elevene skal trekkes systematisk med. Ansatte ved skolen som får kjennskap til eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger, som mobbing, diskriminering, vold og rasisme, forpliktet til snarest å undersøke saken og varsle skoleledelsen. Om nødvendig og mulig skal det gripes direkte inn.

Arbeid for et positivt oppvekst- og læringsmiljø

Utdannings- og forskningsdepartementet

Formål

Målet er å oppnå et skole- og opplæringsmiljø som i størst mulig grad er preget av mestring, trivsel og motivasjon, uten mobbing og med redusert problematferd. Opplæringen skal bidra til mestring og være et positivt bidrag til barn og unges fysiske og psykiske helse. Arbeidet med å motvirke problematferd og rasistiske og diskriminerende holdninger skal gjennomsyre all virksomhet i skolene og lærebedriftene våre, og være en del av skolens ordinære virksomhet.

Om arbeidet

Utdannings- og forskningsdepartementet vil styrke innsatsen for et positivt fysisk og psykososialt lærings- og oppvekstmiljø i grunnskolen og i videregående opplæring. Alle skoler skal ha en beredskap mot mobbing og vold. Flere skoler har inkludert beredskap mot bruk av rusmidler, rasisme og diskriminering i dette arbeidet. Mange skoler, kommuner og fylkeskommuner har utarbeidet egne handlingsplaner. Det vil bli lagt vekt på å se ulike nasjonale handlingsplaner, program og tiltak innenfor området problematferd og læringsmiljø i en sammenheng. En vil analysere foreldremedvirkningen i skolen i dag for å kunne utnytte foreldreressursen bedre. Organer for foreldresamarbeid i videregående opplæring vil bli vurdert. Medvirkning fra elevene selv og de foresatte er viktig. Skolen må inngå i et nært samspill og samarbeid med lokalsamfunnet og med det øvrige tjenesteapparatet i kommuner og fylkeskommuner.

«Verdier i skolehverdagen»

Skolens verdigrunnlag er hjemlet i opplæringsloven og læreplanverket. To *verdiprosjekt* som setter fokus på verdier, refleksjon, valg og den enkeltes ansvar, vil bli gjennomført og videreutviklet i 2003:

- «Verdier i skolens hverdag», som er et livssyns-nøytralt prosjekt. Prosjektet er 3-årig (2002-2004) og har som målsetting å styrke verdiformidling og verdibevisthet i skolen. Prosjektet ble igangsatt ved en konferanse i regi av Nordisk Ministerråd i Oslo høsten 2002.
- Verdiprosjektet «skal-skal ikke» gjennomføres i samarbeid med Kristent Pedagogisk Senter (www.skalskalikke.no)

Mer informasjon

- <http://www.ls.no>
- <http://skolenettet.ls.no>
- <http://lom.ls.no>

Strategiplan for oppvekst- og læringsmiljø

Læringscenteret har på oppdrag fra Utdannings- og forskningsdepartementet utarbeidet en strategiplan for arbeidet med lærings- og oppvekstmiljøet. Planen som gjelder fra 2002-2005 og er et virkemiddel for å realisere målene i læreplaner, opplæringsloven og forskrifter. Samtidig har planen som mål å få til en bedre koordinert og helhetlig innsats på alle nivå i utdanningssektoren og mellom de ulike instanser som har et ansvar for lærings- og oppvekstmiljøet til barn og ungdom. Innsatsen skal rettes mot det helhetlige læringsmiljøet, forholdet mellom læringsutbytte og læringsmiljø og den betydningen et trygt og inspirerende læringsmiljø har for faglige resultater.

Arbeidet med lærings- og oppvekstmiljøet er delt inn i tre hovedområder:

- *Et godt psykososialt miljø og god sosial kompetanse:* Innsatsen på området rettes spesielt mot utvikling av et positivt lærings- og oppvekstmiljø, utvikling av sosial kompetanse og tiltak for å motvirke problematferd, som mobbing, vold, hærverk, kriminalitet, rasisme og diskriminering. Viktige tema er også forebyggende arbeid mot bruk av rusmidler, konflikthåndtering og tiltak rettet mot psykisk helse, isolasjon og ensomhet.
- *Et godt fysisk miljø:* Innsatsen er konsentrert om skoleanlegg, inneklima, arbeidsmiljø og helse og trivsel.

- *Demokrati, verdier og medvirkning*: Innsatsen vil rettet særlig mot verdier i skolehverdagen som demokrati og medvirkning, med fokus på elevmedvirkning og samarbeid mellom hjem og skole. Viktige tema er også bærekraftig utvikling, det flerkulturelle samfunnet, menneskerettigheter, internasjonalisering med mer.

Mer informasjon

<http://lom.ls.no>

Nettsider - møteplasser for lærings- og oppvekstmiljøet

Det er etablert egne nettsider for lærings- og oppvekstmiljøet, på bakgrunn av at økt bruk av nettbaserte kommunikasjons- og samhandlingsverktøy kan gi bedret kvalitet på og tilgjengelighet til informasjons- og veiledningstjenester for skolene, lærebedriftene og skoleeierne. Målgruppen er lærere, skoleledere, skoleeiere og rådgivningstjenesten. Nettsiden vil bli utviklet videre som redskap for informasjon, veiledning og erfaringsutveksling om arbeidet mot mobbing, vold, rasisme og diskriminering. Læringscenteret vil samle, systematisere og spre kunnskap og erfaringer om problem-

stillinger og tiltak knyttet til læringsmiljøet til elever og læringer og lære- og praksiskandidater. Tiltak og modeller for arbeidet på skolen skal omtales, presenteres og diskuteres. Nettsidene vil også kunne brukes til temakonferanser, forskningsprosjekt og ulike publikasjoner.

Elevinspektørene et et nettbasert vurderingsverktøy for elever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring, der elevene kan svare på spørsmål om blant annet læringsmiljøet ved egen skole. Som en del av kartleggingen av miljøet på egen skole inngår spørsmål om den enkelte elevs opplevning av mobbing og annen problematferd. Elevinspektørene kan bli et viktig virkemiddel for å forebygge, eller iverksette konkrete tiltak mot, problematferd som vold, mobbing, rasisme, diskriminering med mer. Tilbakemeldinger viser at mange skoleledere og kommuner/fylkeskommuner ser Elevinspektørene som et godt grunnlag for videre arbeid med læringsmiljøet. Ved siste «opptelling» (april 2002) hadde over 44 000 elever svart på spørreundersøkelsen.

Mer informasjon

- <http://www.skolenettet.ls.no>
- <http://lom.ls.no>
- <http://www.elevinspektorene.no>

INNSATS MOT VOLD OG MOBBING OG FOR EN KONSTRUKTIV KONFLIKTLØSNING

Manifest mot mobbing

Innsatsen mot vold og mobbing er særlig rettet mot utformingen av Manifestet mot mobbing. Regjeringen har sammen med Kommunenes Sentralforbund (KS), Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG), Utdanningsforbundet og Barneombudet forpliktet seg til å arbeide for ulike tiltak med målsetting om null-toleranse av mobbing. Manifestet inngår i Læringscenterets tiltakskjede mot mobbing. Hovedpoenget med tiltakene og programmene er å samle engasjement fra aktører som er berørt og har delansvar. Barn og unge må også bli en aktiv del av arbeidet. Et viktig kjennetegn i kampen for å bekjempe mobbing er at alle berørte parter skal stå sammen i innsatsen. Videre er det et mål å samle og samordne innsatsen rettet mot skolens forebyggende arbeidet.

Programmer mot mobbing

Utdannings- og forskningsdepartementet og
Barne- og familiedepartementet

Formål

Legge grunnlaget for redusert mobbing i skole gjennom elevenes egen deltakelse og kunnskap om hvordan mobbing virker og oppleves av den som mobbes og arbeide mot målet om null-toleranse for mobbing.

Om programmene

- Program mot mobbing i grunnskolen, som er utviklet av HEMIL-senteret («Olweus-programmet»): Kurspakke for veiledning av spesielle «trenerkandidater», som gir opplæring til nøkkelpersoner på minst fem skoler hver. Mellom 200 og 250 skoler skal nås i løpet av ett år. Et nytt kull av trenerkandidater begynte opplæring i 2002. Satsingen har en planlagt tidsrammen

på 5 år. Programmet vil bli tilbudt alle landes kommuner i løpet av 2003. Satsingen er en del av oppfølgingen av Stortingsmelding nr. 17 (1999–2000) Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet.

- Program mot mobbing som er utviklet ved Senter for atferdsforskning. Dette programmet retter seg også mot elever i videregående opplæring. Det er utviklet materiell i form av elevpermer og lærerveiledning. Programmet er organisert som en flertrinns program for kompetanseheving for lærere og elever. Materialet finnes tilgjengelig på Læringssenterets nettsider.

Læringssenteret vil også følge opp og spre informasjon om andre programmer som har dokumentert effekt mot vold og mobbing, som «Dette er mitt valg» (Lions Quest), Steg for steg med flere.

Mer informasjon

- <http://www.ls.no>
- <http://www.barneombudet.no>
- <http://www.no1out.no>

KREPS –

kreativ problemløsning i skolen

Formål

Målet er å tilby skolen opplæringsprogram som kan styrke lærernes kompetanse i å stimulere elevenes sosiale utvikling og lære elever med problematferd å fungere i sosiale sammenhenger.

Om programmet

KREPS er et program for strukturert sosial kunnskaps- og ferdighetstrening med vekt på individuell evne til problemløsning og selvkontroll gjennom å takle følelser og særlig sinne. Programmet legger vekt på verdivalg, selvhverdelse, empati og kreativ og kritisk tenkning. Programmet er evaluert av Universitetet i Bergen som har funnet at tiltaket har god effekt. Statens utdanningskontor i Hordaland er ansvarlig for informasjon og nasjonal spredning av programmet. Det vil også i 2003 bli gitt ekstra midler til implementering og spredning av programmet.

Mer informasjon

- <http://www.skolenettet.ls.no>
- <http://lom.ls.no>

Skolemegling

Utdannings- og forskningsdepartementet
i samarbeid med Justisdepartementet

Formål

Målet er å motvirke krenkende ord og handlinger på skolene gjennom å bearbeide gryende konflikter på et så tidlig stadium som mulig.

Utdannings- og forskningsdepartementet har initiert og gjennomført prosjekter i grunnskolen og videregående skoler. Alle landets kommuner og fylkeskommuner har fått tilbud om å innføre skolemegling som et verktøy i arbeidet med å skape gode læringsmiljøer. Skolemegling kan være et middel til å forebygge og håndtere konflikter og å styrke elevenes sosiale kompetanse. Læringssenteret vil følge opp og spre informasjon om erfaring fra skolemeglingsprosjektene. Materiell for skolemegling omfatter en video og veiledningshefter og kan bestilles fra Læringssenteret. Erfaring og evaluering har vist at skolemegling kan være et effektivt forebyggende tiltak mot konflikter både i grunnskole og videregående opplæring.

Nasjonalt valgfag for konfliktforståelse og megling

Et nasjonalt valgfag for konfliktforståelse og megling med muligheter for en del valgfrie temaer blir innført fra skolestart 2003. Valgfaget er en oppfølging av prosjektene for skolemegling i grunnskolen og videregående opplæring. Faget fokuserer på forståelse av hvorfor konflikter oppstår og på nødvendigheten av god kommunikasjon for å unngå og forebygge konflikter mellom elever, men også mellom elever og voksne. Megling som metode for løsning av oppståtte konflikter både internasjonalt og lokalt har en sentral plass i valgfaget.

Mer informasjon

- <http://www.su.hl.no>
- <http://lom.ls.no>
- <http://www.konflikt.com>
- <http://samtak.ls.no>
- <http://ls.no>
- <http://skolenettet.ls.no>

Samarbeidspartnere: Læringssenteret, Utdanningsavdelingen hos fylkesmannen og Konfliktrådene.

Engasjement og innsats fra ungdomsgrupper og ungdomsmiljøer

Barne- og familiedepartementet,
kap. 857, post 72 og 73.

I arbeidet med å bekjempe vold og kriminalitet blant barn og ungdom er det en rekke ungdomsgrupper og ungdomsmiljøer som har engasjert seg aktivt. Innsats og engasjement fra ungdom selv er vesentlig for å bekjempe negative utviklingstrekk i barne- og ungdomsmiljøene. Både statlige og lokale myndigheter er jevnlig i dialog med ungdomsgrupper, ungdomsmiljøer og frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner gjennom arrangementer, konferanser og høringer. Myndighetene vil fortsatt støtte opp om ungdoms egen innsats og videreføre dialogen og samarbeidet med ungdom.

Gjennom Barne- og familiedepartementets tilskuddsordning «Ungdomstiltak i større bysamfunn» er det de senere årene gitt støtte til en rekke tiltak, prosjekter, ungdomsgrupper og organisasjoner som retter seg mot utsatte ungdomsgrupper og utsatte ungdomsmiljøer, og som særlig arbeider for å motvirke vold, rus og kriminalitet blant ungdom. Det er også blitt gitt støtte til strakstiltak for å imøtekomme akutte problemer i enkelte ungdomsmiljø samt til konflikthåndtering. Barne- og familiedepartementet vil fortsatt støtte opp om arbeidet for å motvirke vold, kriminalitet og gjengatferd i samarbeid med bykommuner og alle aktuelle departement.

Sivile vernepliktige i voldsforebyggende arbeid

Justisdepartementet

Formål

I arbeidet med omlegging av siviltjenestens innhold er det iverksatt forsøksvirksomhet for å utvikle nye tjenesteformer, særlig rettet mot volds- og konfliktforebyggende tjeneste blant barn og ungdom.

Om ordningen

Sivile vernepliktige avgis til voldsforebyggende tiltak i kommunal sektor, herunder oppdrag som kameratstøtte ved barne- og ungdomsskolene, arbeid i ungdomsklubber, i Utekontakten og i Natteravnprosjektene. Erfaringene av forsøksvirksomheten er positive. Voldsforebyggende tjeneste er nå innarbeidet som en ordinær tjenesteform i siviltjenesteforvaltningen.

For 2003 vil det bli gitt tillatelse til å benytte om lag 250–300 tjenestepliktige til forsøksvirksomhet med andre tjenesteformer. Arbeidet med å utvikle nye tjenesteformer gjøres fortløpende på bakgrunn av de erfaringer man gjør underveis.

Samarbeidspartnere: Siviltjenesteadministrasjonen – Dillingøy, Siviltjenesteadministrasjonen – Hustad og Det kriminalitetsforebyggende råd.

INNSATS MOT RASISME

Handlingsplan mot rasisme og diskriminering

Kommunal- og regionaldepartementet

Formål

Kommunal og regionaldepartementet la i juli 2002 fram regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering. Handlingsplanen er et ledd i et langsiktig arbeid, og bygger videre på Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (1998–2001). Handlingsplanen er også en del av regjeringens oppfølging av Verdenskonferansen mot rasisme, rasediskriminering, fremmedfrykt og beslektede former for intoleranse, som fant sted i Sør-Afrika i september 2001.

Om handlingsplanen

Det er et overordnet mål for regjeringen at alle, uavhengig av opprinnelse og kjønn, skal ha like muligheter, rettigheter og plikter til å delta i samfunnet og bruke sine ressurser. Det er et offentlig ansvar for å sikre formell likestilling at alle har like rettigheter og er like for

loven. I tillegg må myndighetene sikre reell likestilling mellom minoriteter og den øvrige befolkningen, ved å bidra til å fjerne barrierer for samfunnsdeltakelse.

Tiltakene i planen retter seg særlig mot satsningsområdene arbeidsliv, offentlige tjenester, skole/utdanning, politi/påtalemyndighet/domstoler, dokumentasjon/overvåking, Internett, lokalmiljø og styrking av det rettslige vernet mot etnisk diskriminering. Planen gjelder diskriminering både mot personer med innvandrerbakgrunn, personer med bakgrunn fra nasjonale minoriteter og samer.

Planen inneholder flere tiltak som retter seg mot barn og unge i skolen og i lokalmiljøet for å forebygge og bekjempe rasisme og diskriminering. Skolen og barnehagen er spesielt viktige arenaer for forebyggende og holdningsskapende arbeid. Barn tar med seg erfaringer fra skolen inn på andre områder. Det er derfor nødvendig at

både lærere, elever og foreldre i fellesskap tar fatt i problemer som oppstår i forhold til rasisme og diskriminering, og at skolene tar sikte på å arbeide langsiktig og planmessig for å hindre rasisme og diskriminering.

Mange ungdommer er aktivt engasjert i antirasistisk arbeid, og innsats gjennom frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og ungdomsmiljø er av stor betydning. Mange barne- og ungdomsorganisasjoner har deltatt i holdningsskapende arbeid mot diskriminering, og mange arbeider konkret mot rasisme og diskriminering, både nasjonalt og internasjonalt. Disse organisasjonenes daglige aktiviteter er særlig viktige, fordi de kan bidra til å skape positive møteplasser for og med barn og unge med ulik kulturell bakgrunn.

Arbeidet mot rasisme og diskriminering forutsetter et samarbeid mellom stat, kommuner og frivillige organisasjoner, og en samordnet, offensiv innsats fra flere statlige instanser. Det er ønskelig at handlingsplanen også skal inspirere til handling i andre instanser enn i sentralforvaltningen. For å bekjempe rasisme og diskriminering trenger vi innsats fra kommunene, de frivillige organisasjonene og aktørene i arbeidslivet.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/krd/norsk/publ/handlingsplaner>

Samarbeidspartnere: Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Justisdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Sosialdepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Utenriksdepartementet, Statsministerens kontor og Utlendingsdirektoratet.

Holdningsskapende arbeid i skolen

Utdannings- og forskningsdepartementet

Formål

Skolens verdigrunnlag er hjemlet i opplæringsloven og læreplanverket. Arbeidet mot rasisme og diskriminering krever en kontinuerlig og langsiktig innsats fra hele samfunnet. Skolens tiltak overfor problematferd og rasisme og diskriminering må ikke bli segregerte tiltak, men tiltak som omfatter alle elever. Det betyr at arbeidet med å motvirke problematferd, rasistiske og diskriminerende holdninger skal gjennomsyre all virksomhet i skolene og lærebedriftene våre, og være en del av skolens ordinære virksomhet. Skolen må inngå i et nært samspill og samarbeid med lokalsamfunnet og med det øvrige tjenesteapparatet i kommuner og fylkeskommuner. Særlig er samarbeidet med foreldrene og elevene selv viktig. Dette perspektivet ligger til grunn for Utdannings- og forsk-

ningsdepartementets og Læringssenterets arbeid med lærings- og oppvekstmiljøet.

Avslutningen av Holocaust (27. januar) skal markeres i grunnskoler og i videregående skoler hvert år. Det vil bli delt ut en pris til en skole som har utmerket seg i innsatsen mot rasisme og diskriminering. Informasjon vil bli distribuert av Læringssenteret.

«Verdier i skolehverdagen» er et 3-årig prosjekt (2002–2004) med målsetting å styrke verdiformidling og verdibevissthet i skolen. Prosjektet ble igangsatt ved en konferanse i regi av Nordisk Ministerråd i Oslo høsten 2002 og inngår i en samlet satsing på lærings- og oppvekstmiljø.

Samarbeidspartnere: Læringssenteret Statens utdanningskontorer og Konflikttrådene.

Forbud mot rasistiske ytringer

Justisdepartementet

Formål

Odelstingsproposisjon nr. 109 (2001–2002) «Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (rasistiske symboler, besøksforbud og strafferammen ved sammenstøt av lovbrudd)» foreslås det å endre straffeloven § 135 a, den såkalte «rasismeparagrafen». Formålet med forslaget er å presisere at også ytringer som fremsettes ved bruk av symboler, kan omfattes av bestemmelsen.

Om lovforslaget

En studiegruppe som avga sin rapport til Justisdepartementet 9. mars 2001 undersøkte hvilke forbud mot rasistiske organisasjoner, ytringer og demonstrasjoner som gjelder i Sverige og Tyskland. Rapporten ble sendt på høring, og forslaget i proposisjonen bygger på rapporten og høringen. Studiegruppen og et stort flertall av høringsinstansene var negative til et uttrykkelig forbud mot rasistiske organisasjoner, og departementet foreslår heller ikke noe slikt forbud. Det var i tillegg bred enighet om at dagens regelverk gir tilstrekkelig hjemmel til å forby rasistiske demonstrasjoner. Departementet var enig med studiegruppen og flertallet av høringsinstansene i at det kan være et behov for å gjøre det lettere å gripe inn mot rasistiske ytringer, spesielt de som har karakter av hets og trakassering. En presisering av at § 135 a også omfatter bruk av symboler kan ha en slik effekt, og en slik presisering foreslås i proposisjonen.

Mer informasjon

<http://odin.dep.no/jd>

Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer vil bli lagt til grunn for det rusforebyggende arbeidet i 2003. Regjeringens visjon og mål for rusmiddelpolitikken er:

Visjon:

- frihet fra rusmiddelproblemer

Hovedmål:

- en betydelig reduksjon i de sosiale og helsemessige skadene av rusmiddelbruk

Viktige strategiske mål:

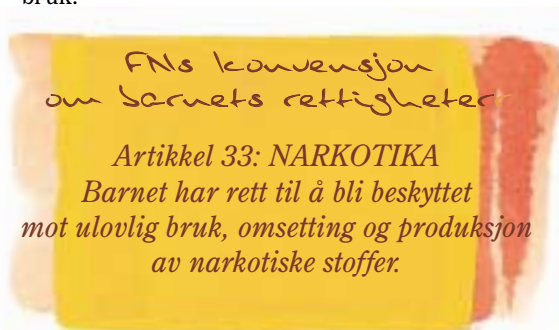
- forebygge alle typer av rusmiddelmisbruk, særlig med fokus på forebyggende arbeid blant barn og ungdom
- bedre tilgangen til effektiv rådgivning, hjelp og behandling av personer med rusmiddelproblemer og deres pårørende
- oppnå en vesentlig reduksjon i forekomsten av rusmiddelrelaterte helseskader og antallet rusmiddelrelaterte dødsfall

Strategiske mål for alkoholpolitikken:

- redusere totalforbruket av alkohol
- endre skadelige drikkemønstre
- redusere ulovlig omsetning av alkohol
- heve debutalden for alkohol
- øke oppslutningen om alkoholfrie soner, som under graviditet, i trafikken, i samvær med barn og ungdom, i arbeidslivet og i organisert fritid

Strategiske mål for narkotikapolitikken:

- redusere tilbudet av ulovlige narkotiske stoffer
- motvirke narkotikamisbruk, eksperimentering og rekruttering, særlig blant barn og unge under 18 år
- øke andelen misbrukere som ved hjelp av legemiddelassistert rehabilitering og medikamentfri behandling kommer seg ut av misbruket eller får betydelig bedret livskvalitet
- etablere fullgode alternativer som gjør det mulig å fjerne og motvirke åpne salgs- og samlingssteder for narkotikamisbrukere
- redusere kriminaliteten som følge av narkotikamisbruk.

Styrking av det lokale og regionale rusmiddelforebyggende arbeidet

Sosialdepartementet

Formål

Det lokale, rusmiddelforebyggende arbeidet er et satsingsområde for regjeringen. De regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål har som en av sine sentrale oppgaver å samarbeide med kommunene om utvikling av kompetanse, metoder og tiltak på forebyggingsområdet. Kompetansesentrene tildeles stimuleringsmidler til formålet.

Om de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål/ tiltak i kommunene

Kompetansesentrene har som hovedoppgave å gi etterutdanning til nøkkelpersonell i kommunene, og å videreutvikle de spesialiserte tjenestene for rusmiddelmisbrukere på andrelinjenivå. En viktig oppgave for kompetansesentrene er å bistå kommunene i det forebyggende arbeidet og gi råd og bistand om hvordan kommunene kan møte utfordringene i forbindelse med ungdoms bruk av rusmidler. Kompetansesentrene spiller også en viktig rolle i å formidle erfaringer fra tiltak og prosjekter i andre kommuner. De vil også kunne ta initiativ overfor kommuner med forslag om aktuelle tiltak, og disponerer stimuleringsmidler til formålet. Kompetansesentrene skal bistå skolene i det holdnings- skapende arbeidet mot rusmiddelproblemer.

Som ledd i fornyelsen av den sentrale sosial- og helseforvaltningen er Sosial- og helsedirektoratet opprettet fra 01.01.2002. Her inngår det tidligere Rusmiddel- direktoratets oppgaver. Gjennomføring av lands- dekkende informasjons- og holdningsdannende tiltak, forvaltning av tilskudd til de landsomfattende frivillige organisasjonene på området, herunder ungdoms- organisasjoner, og forvaltningsoppgaver som følger av alkoholloven, bl.a. administrasjon av alkoholreklame- forbudet, videreføres av Sosial- og helsedirektoratet. Den statlige forebyggingsinnsatsen skal fortsatt være rettet inn mot sentrale rusmiddelpolitiske mål, herunder redusert rusmiddelbruk i befolkningen, hevet debutal- der for bruk av alkohol og punktavhold i tilknytning til bl.a. oppvekst, graviditet, trafikk og idrett. Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer vil bli lagt til grunn for det rusforebyggende arbeidet i 2003.

Mer informasjon

Se Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproble- mer 2003–2005:

<http://www.dep.no/sos/norsk/publ/handlingsplaner>

Rusmiddelforebyggende arbeid i opplæringen

Utdannings- og forskningsdepartementet

Formål

- å engasjere elever og foresatte i en bevisstgjøring rundt bruk av rusmidler
- å medvirke til redusert bruk av alkohol blant de unge og heve eventuell debutalder
- å forebygge en hver bruk av narkotiske stoffer og stanse nyrekruttering
- å fange opp elever med spesifikke rusmiddelproblemer for å tilby hjelp

Om arbeidet

Det rusmiddelforebyggende arbeidet er et satsingsområde for regjeringen og er forankret i «Handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2003–2005». Utdanningsmyndighetene vil delta i et integrert lokalt basert forebyggingsprosjekt som inngår i handlingsplanen. Opplæring om og forebygging av blant annet bruk og misbruk av alkohol, narkotika og dopingmidler inngår i det generelle forebyggende arbeidet rettet mot alle elever i grunnskolen og videregående opplæring. En styrket innsats rettet mot barn og unge når det gjelder å motvirke bruk av rusmidler, sees i sammenheng med det forebyggende arbeidet i skolen for å motvirke uønsket atferd blant elevene. Forebyggende arbeid skjer best ved trygge, utviklingsfremmende og velordnede skoler. Forskning har vist at skolebaserte tiltak for å styrke læringsmiljøet og motvirke problematferd bør ha et flersidig og bredspektret perspektiv, blant annet det rusmiddelforebyggende arbeidet.

Alle videregående skoler ble høsten 2002 invitert til en felles innsats om rusforebyggende arbeid med bakgrunn i regjeringens arbeid med handlingsplan mot rusmiddelproblemer. Innsatsen skal være faglig fundert og inngå i en langsiktig strategi. Det er utarbeidet informasjons- og idémateriell der elevmedvirkning er vektlagt.

Læringssenteret vil følge opp «Handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2002–2005» i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet. Det vil bli lagt vekt på å skape oppmerksomhet omkring, og spre erfaringer fra, nasjonale og lokale prosjekter.

Samarbeidspartnere: Utdannings- og forskningsdepartementet, Læringssenteret, Statens utdanningskontor, Sosialdepartementet, Sosial- og helsedirektoratet og de regionale kompetansesentra innen rusmiddelomsorgen.

Tilskudd til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid

Sosialdepartementet

Fra 2003 er bevilgningen overført kap. 621. post 70. Sosial- og helsedirektoratet forvalter tilskuddsordningen.

Formål

Formålet med bevilgningen er å fremme rusfri livsstil og rusfrie miljøer og redusere forbruk og skader forårsaket av rusmidler.

Om tilskuddsordningen

De frivillige organisasjonene er en viktig ressurs i informasjons-, holdnings- og miljøarbeidet på rusmiddelområdet. Over posten ytes drifts-, investerings- og prosjekttilskudd til rusmiddelpolitiske organisasjoner, Arbeidslivets komite mot alkoholisme og narkomani. Alkokutts innsats for alkoholfrie soner knyttet til idrett, trafikk, arbeidsliv, graviditet og oppvekst, og andre frivillige organisasjoner som har sine primære virksomhet på rusfeltet. Det gis også tilskudd til rusmiddelrelaterte forebyggende prosjekter i regi av organisasjoner og grupper som ikke har rusmiddelforebyggende arbeid som hovedmål, bl.a. frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, Norges Idrettsforbund, kultur- og fritidstiltak og ungdomsgrupper. Tilskudd kan gis til utvikling av rusforebyggende tiltak, allaktivitetshus, uformelle treffsteder, aktiviteter og annet som kan gi ungdom rusfrie alternativer. Samarbeid med og tilskudd til ungdomsstyrte motbevegelser utenfor de etablerte ungdomsorganisasjonene som for eksempel Juvente, Ungdom mot narkotika, og «Future» vektlegges også.

Over posten ytes det også tilskudd til MOT – Norske toppidrettsutøvere mot narkotika. Organisasjonen har skolen som hovedarena for det holdningsskapende arbeidet mot narkotika, og henvender seg både direkte til ungdom gjennom klassebesøk etc. og til foreldre, idrettsledere og lærere.

Tilskuddsordningene er nylig evaluert og regelverkene vil bli gjennomgått med sikte på en mer målrettet rusforebyggende effekt av tilskuddene.

Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet

Barne- og familiedepartementet, Justisdepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Sosialdepartementet, Helsedepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet.

Formål

Som et ledd i arbeidet med å forebygge og bekjempe barne- og ungdomskriminalitet la Barne- og familiedepartementet i desember 1999 fram Stortingsmelding nr. 17 (1999–2000): «Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet». Bedre samordning og koordinering av det forebyggende arbeidet står sentralt i planen, sammen med bedre oppfølging av barn og ungdom med alvorlige atferdsproblemer, unge lovovertridere og kriminelle ungdomsgjenger. Seks departement samarbeider om planen, som skal gjennomføres over en periode på 5 år (2000–2004).

Om handlingsplanen

Planen gir en samlet oversikt over hvordan innsatsen med å forebygge og bekjempe kriminelle handlinger og bedre oppvekstmiljøet for barn og ungdom skal styrkes og videreutvikles. Planen omfatter vel 40 igangsatte og nye innsatsområder og tiltak innenfor seks hovedområder:

- Helhetlig forebyggende arbeid
- Innsats i skolen
- Innsats rettet mot fritid og nærmiljø
- Oppfølging av barn og ungdom med alvorlige atferdsproblemer
- Oppfølging av unge lovovertridere og kriminelle ungdomsgjenger
- Kunnskapsutvikling og forskning

Innsatsen og tiltakene som presenteres spenner over et vidt felt, fra forebyggende barne- og ungdomsarbeid til reaksjoner på kriminelle handlinger. For å få til den nødvendige satsingen og hindre at uheldig atferd utvikler seg, legges det opp til styrket innsats og bedre samordning av arbeidet, både i kommuner og på statlig nivå. Behovet for å styrke og videreutvikle det tverrsektorielle samarbeidet mellom ulike etater og tjenester lokalt fremheves. Videre fremheves behovet for styrket samarbeid mellom offentlige myndigheter, barn og ungdom, foreldre, frivillige organisasjoner og grupper.

Om oppfølging

Oppfølgingen i kommuner og fylker skjer blant annet gjennom samarbeid mellom sentrale og lokale myndig-

heter. Den statlige oppfølgingen skjer gjennom et samarbeid mellom de seks departementene. Arbeidet koordineres av Barne- og familiedepartementet. Prioritering av innsatsen og vurdering av nye tiltak og satsinger blir løpende vurdert. Alle innsatsområder og tiltak i planen er under oppfølging av de ansvarlige departement.

Mer informasjon

Stortingsmelding nr. 17 (1999–2000) «Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet» ble behandlet av Stortinget 13. juni 2000 jf. Innst S. nr. 215 (1999–2000) fra Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen. Stortinget sluttet seg til forslagene i innstillingen. Meldingen og komiteinnstillingen er tilgjengelig på Internett: <http://odin.dep.no/bfd>

Odelstingsproposisjon nr. 106 (2001–2002) «Om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven mm. (lovtiltak mot barne- og ungdomskriminalitet)» er tilgjengelig på Internett: <http://odin.dep.no/jd>

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 40:

BEHANDLING I SAKER OM STRAFF
Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som sikrer verdighet og fremmer dets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet finner en konstruktiv plass i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvet en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.

Lovtiltak mot barne- og ungdomskriminalitet

Justisdepartementet

Formål

Forslagene i proposisjonen har som formål å sikre en mer hensiktsmessig oppfølging av lovbrudd begått av barn og unge og et bedre samarbeid mellom de berørte offentlige etater.

Om lovtiltak mot barne- og ungdomskriminalitet

Odelstingsproposisjon nr. 106 (2001–2002) «Om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven m.m.» følger opp flere av forslagene til en interdepartemental arbeidsgruppe som avga sin rapport 28. juni 2001. Lovtiltakene i proposisjonen bygger på de av arbeidsgruppens forlag som lar seg gjennomføre innenfor dagens system, og som ikke berører den nåværende ansvarsfordelingen mellom politi/påtalemyndighet og barneverntjenesten. Regjeringen ønsker å arbeide videre med de mer grunnleggende kriminal- og barnepolitiske spørsmålene som barne- og ungdomskriminaliteten reiser, og tar sikte å komme tilbake overfor Stortinget om dette våren 2003. Proposisjonen og det videre arbeidet er et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 17 (1999–2000) Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet.

Blant forslagene som fremmes her er plikt for barn og foreldre til å møte for politiet for samtale, oppholdsforbud, plikt for politiet til å etterforske lovbrudd begått av barn under 15 år, endringer i reglene om taushetsplikt, konfliktrådsmedling som særvilkår i betingede påtaleunntakelser og dommer, frist for avgjørelser av tiltalespørsmål dersom mistenkte er under 18 år og særskilt hjemmel for at politiets etterforskning skal kunne tjene som forberedelse av sak etter barnevernloven.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/jd>

Tverretatlig samarbeid – SLT modellen

Det kriminalitetsforebyggende råd og
Justisdepartementet, (i 1000 kroner):

Justisdepartementet – stimuleringsmidler		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
2 470	2 500	3 500

Formål

Bekjempelse av kriminalitet er en oppgave for alle instanser i samfunnet; både politi, kommunale etater og frivillige organisasjoner. SLT-modellen (Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak) er en organiseringsmodell for effektiv, tverretatlig samordning som er utprøvd og tidligere evaluert. Målet for den tverretatlige samordningen er å koordinere, målrette og øke effektivitet og kvalitet i den forebyggende innsatsen mot kriminalitet i lokalmiljøet gjennom en forpliktende og formalisert samordning mellom de ulike kommunale etater, politi og frivillige aktører.

Om modellen

SLT-modellen er en organisering kommunene kan benytte når det gjelder oppfølging av deler av intensjonene i «Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljø». I løpet av 2002 har KRÅD v/ Statskonsult utarbeidet et evalueringsverktøy for kommunene til bruk ved selvevaluering. SLT-samordningen bygger på følgende forutsetninger:

- arbeidet må være forankret på styringsnivå både i kommune og politi gjennom en styringsgruppe
- arbeidet må ha et langsiktig perspektiv og være forankret i kommuneplaner og planer for den lokal politimyndighet
- utviklingen av lokale, kriminalitetsforebyggende planer som bygger på lokal analyse av kriminalitetsutviklingen, og som er innarbeidet i plandokumenter og budsjetter
- ansettelse av en lokal koordinator med ansvar for samordning, kontinuitet og fremdrift
- opprettelse av et sektorsammensatt arbeidsutvalg med beslutningskompetanse som styrer det løpende arbeidet
- frivillig virksomhet og næringsliv trekkes inn i samordningen
- arbeidet dokumenteres løpende gjennom årsrapporter, evaluering m.v.

Det arbeides kontinuerlig for å implementere modellen i flere kommuner. For å få fortgang i nyetableringsarbeidet er det avsatt stimuleringsmidler til kommunene i en oppstartningsfase. Midlene utlyses. Lokalsamfunnene må oppfylle gitte kriterier for å kunne søke. De kan kvalitetssikre det videre arbeidet gjennom å oppfylle spesifikke målsettinger for å bli godkjent som et Kriminalitetsforebyggende lokalsamfunn. KRÅD og Justisdepartementet vil i samarbeid med aktuelle departementer ha ansvaret for dette arbeidet. Det vil fra 2003 blir arrangert regionssamlinger for kommuner som har startet opp med SLT.

Mer informasjon

Det er utviklet materiell på Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅDs) hjemmeside:

<http://www.krad.dep.no>

Forsøk med ungdomskontrakter

Barne- og familiedepartementet og
Justisdepartementet

Formål

Ungdomskontrakter er en ordning med alternativ reaksjon på kriminalitet begått av ungdom. Det er en avtale mellom en ung lovbrøyer med samtykke av foresatt på den ene side, og politi og kommunale myndigheter på den annen side. I kontrakten forplikter den unge seg til å gjennomføre spesifiserte aktiviteter mot at rettsmyndighetene avstår fra ytterligere rettsforfølgelse.

Om forsøksordningen

Ungdomskontrakter retter seg særlig mot unge i alderen 15–18 år som ikke har kommet inn i et fast kriminalitetsmønster. Lovbruddet der man vil bruke ungdomskontrakt skal være av en type som normalt fører til påtaleunntatelse. Kontrakten skal inneholde tiltak som bidrar til å endre atferd og gir støtte til å komme inn i et positivt livsløp. Både den unge og familien kan delta i gjennomføring av kontrakten. I samarbeid med politiet oppnevner kommunen en kontaktperson for den unge lovbrøyer. Ved brudd på kontrakten, rapporterer kontaktpersonene til lokalt politi som vurderer om forholdene er slik at vilkårene for kontrakten ikke er oppfylt, slik at annen straffereaksjon skal anvendes isteden.

Ordningen med ungdomskontrakter har en prøveperiode på tre år (2001–2003) i sju kommuner der også lokal politimyndighet deltar. Kommunene som deltar er Bodø, Trondheim, Kristiansand, Skien, Drammen, Kongsvinger samt Stovner bydel i Oslo.

Konfliktråd

Justisdepartementet

Formål

Konfliktrådsordningen reguleres av lov om megling i konfliktråd av 1991. I følge konfliktrådsloven er konfliktrådet oppgave å megle i tvister som oppstår på grunn av at en eller flere personer har påført andre skade, tap eller annen krenkelse.

Om konfliktråd

I meglingsmøtet forsøker partene ved dialog og ved hjelp av meglere å løse konflikten og inngå en avtale. Avtalen kan omhandle økonomisk oppgjør eller arbeid. En avtale kan også gi uttrykk for en forsoning uten nærmere ytelser; avtalen fastslår da at partene har diskutert problemet og løst konflikten i minnelighet. Megling arrangeres normalt mellom to personer, for eksempel

gjerningsperson og offer. Det er også mulig å involvere partenes nettverk (familie, venner, lærer, nabo etc.) i meglingsmøtet slik at alle praktiske og følelsesmessige følger av konflikten blir belyst og nettverket kan samarbeide med partene om en varig løsning på konflikten. Metoder for nettverksmegling er under utprøving.

Det finnes i dag 39 konfliktråd med til sammen ca. 900 lokalt oppnevnte legmeglere. De fleste rådene er interkommunale og konfliktrådsmegling er et gratis tilbud som er tilgjengelig i alle kommuner. Konfliktrådene tilbyr megling i:

- straffesaker
- saker som gjelder ellers straffbare handlinger med gjerningsperson under 15 år
- rene sivile saker, for eksempel nabotvister og familietvister

I straffesaker kan megling benyttes enten som alternativ til straff eller som supplement til straff, herunder megling som særvilkår i betinget dom eller som tiltak i samfunnsstraffen. Deltagelse i megling er frivillig for alle parter. Dette er et viktig prinsipp for at partene skal føle motivasjon til selv å ta ansvar for konflikten og den prosessen som leder fram til en eventuell løsning.

Mer informasjon

- Lov om megling i konfliktråd, 15.03.1991 nr 3.
- Konfliktrådenes tidsskrift, «Opp og avgjort», utkommer 2 ganger årlig.
- Konfliktrådenes hjemmeside, <http://www.konflikt.com>

Bruk av samfunnsstraff for unge lovbrøyttere

Justisdepartementet

Om samfunnsstraff

Samfunnsstraff er en ny straffereaksjon som vil være egnet for unge lovbrøyttere som trenger en umiddelbart merkbar reaksjon med tydelige konsekvenser ved brudd. Innholdet i samfunnsstraffen kan bestå av samfunnsnyttig tjeneste, program, individuelle samtaler, behandling, megling i konfliktråd og andre tiltak som er relevante i forhold til den enkeltes kriminalitet.

1.4 Et bedre fysisk nærmiljø

For barn og ungdom er kvaliteten på det fysiske nærmiljøet av større betydning enn for mange andre befolkningsgrupper. Et godt nærmiljø og bomiljø betyr trygge og trafikksikre omgivelser. Nærmiljøet skal stimulere til lek, utfoldelse, rekreasjon og muligheter for sosialt samvær. En bevisst utforming av uteområder og det fysiske nærmiljøet med lekeplasser og samlingssteder kan legge til rette for kontakt mellom beboerne. Det er viktig å skape varierte bomiljøer både med hensyn til boligsammensetning og arkitektur. Områder med både små og store boliger i ulike typer bebyggelse gir en variert befolkningssammensetning.

Trafikksikkerhet er ett av flere elementer for å sikre et trygt og godt oppvekst- og nærmiljø for barn og unge. En rekke av de generelle trafikksikkerhetstiltakene som iverksettes på vegnettet kommer alle aldersgrupper til gode.

BEDRE INNEKLIMA, BOLIGER OG BOMILJØER

Opprusting av skoleanlegg

Kommunal- og regionaldepartementet,
kap. 582, post 60 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
-	70 000	192 000

En av forutsetningene for et godt læringsmiljø er gode fysiske omgivelser, skolebygninger og -miljøer. Regje-

ringen innførte i 2002 en ny ordning med rentekompensasjon for kommunene og fylkeskommunene for å ruste opp skoleanleggene. Ordningen skal stimulere kommunene og fylkeskommunene til å rehabilitere, oppruste og tilrettelegge eksisterende skoleanlegg, og til å oppføre nye skolebygg der det er behov for det. Kommunene og fylkeskommunene skal fortsatt ha det fulle ansvaret for både vedlikehold, opprusting og utbygging av skoleanlegg.

Formål

Ordningen skal sette kommunene og fylkeskommunene i stand til rehabilitere, oppruste og tilrettelegge eksisterende skoleanlegg, og til å oppføre nye skolebygg der det er behov for det. Målet er å sikre at alle elever i grunnskolen og i den videregående opplæringen får gode læringsforhold.

Om tilskuddsordning

Ordningen skal sette kommunesektoren i stand til å ta opp lån på til sammen 15 milliarder kroner over en periode på 8 år ved at staten dekker renteutgiftene. For beregning av renteutgifter tas det utgangspunkt i et serielån med 5 års avdragsfrihet og en samlet løpetid på 20 år med flytende rente i Husbanken. Hver kommune og fylkeskommune har fått en særskilt låneramme basert på objektive kriterier. De som tar del i ordningen står fritt til å velge låneinstitusjon, men kan også finansiere skoleopprustingen uten å ta opp lån.

Tiltak som kan utløse rentekompensasjon er bl.a. nybygging av skole, oppføring av nytt skolebygg i eksisterende skoleanlegg og generell opprusting av eksisterende skoleanlegg. Opprusting av uteanlegg og større utvendig vedlikehold omfattes også. Rentekompensasjon for bredbåndstilknytning gis kun når dette inngår i et aktuelt byggeprosjekt. Ordningen forvaltes av Husbanken.

Mer informasjon

- <http://www.husbanken.no>
- <http://skoleanlegg.ls.no>
- <http://www.innemiljo.net>
- Utdannings- og forskningsdepartementet har laget veiledningen «Hvordan lage sunt innemiljø i skolebygg?» Nettadresse: <http://www.dep.no/ufd/norsk/publ/veiledninger>.
- Barne- og familiedepartementet har gitt ut et temahefte om Barnehagens fysiske miljø (Q-1011).

Samarbeidspartnere: Husbanken, Kommunenes sentralforbund, aktuelle fagmiljøer som SINTEF, Byggforsk, Norsk Forum for bedre inneklima for barn (NFBIB) m.fl.

Miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Helsedepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Barne- og familiedepartementet

Forskrift om miljørettet helsevern for skoler og barnehager har regler om fysisk og psykososialt arbeidsmiljø for elever. Etter forskriften skulle alle skoler og barnehager ha godkjenning av kommunen innen 31. desember 1998. I en del kommuner er denne prosessen godt i gang. Fylkeslegenes tilsyn med oppfyllelsen av forskrift i 1999 og 2000 viste imidlertid at over halvparten av kommunene som det var ført tilsyn med, manglet et system for tilsyn med miljørettet helsevern i barnehager og skoler og var sent i gang med godkjenningsprosessen. Ikke alle kommunene hadde sikret nødvendige faglige kvalifikasjoner ved behandling av søknader om godkjenning av skoler og barnehager. Skolehelse-tjenesten har vært tema for et felles tilsyn av fylkeslegene som ble avsluttet i 2001.

Både barn og foresatte har rett til å få informasjon om miljø- og helseforholdene på skolen eller i barnehagen og til å klage på godkjenning av skoler og barnehager. Barn og unge har også rett til medinnflytelse på eget «arbeidsmiljø». Reglene i arbeidsmiljøloven gjelder for lærlinger på samme måte som for de andre arbeidstakerne i en lærebedrift. Opplæringsloven har regler knyttet til arbeids- og læringsmiljø. Utdannings- og forskningsdepartementet fremmet en lovproposisjon i 2002 om elevers arbeidsmiljø i opplæringsloven og privatskoleloven.

Regjeringen gjennomfører flere handlingsplaner som berører helse- og miljøforhold i skoler og barnehager, blant annet «Handlingsplan for forebygging av astma, allergi og inneklimate sykdommer 1998–2002» og «Handlingsplan for miljø og helse». Kompetansen hos barnehage- og skolepersonell om bedring av inneklimatet skal heves, og veileder om miljørettet helsevern i skoler og barnehager skal distribueres til barnehage- og skolepersonell. Utdannings- og forskningsdepartementet ved Læringssenteret og Helsedepartementet samarbeider om produksjon og spredning av HMS-materiell (helse, miljø og sikkerhet) til bruk for elever i grunnskole og elever/lærlinger i videregående opplæring. Det er utarbeidet et internetbasert verktøy for registrering og rapportering av utvalgte inneklimateparametre. Det er også etablert en veiledningstjeneste for spørsmål knyttet til avvik fra gjelde normer. Et verktøy for registrering og kommunikasjon omkring psykososiale forhold i skolen er under utvikling.

Mer informasjon

- Forskriften og Statens helsetilsyns veileder til forskriften er lagt inn på Internett: <http://www.helsetilsynet.no/>
- Utdannings- og forskningsdepartementet har laget en veiledning om sunne skolebygg, som er kalt «Hvordan lage sunt innemiljø i skolebygg?». Publikasjonen er lagt inn på Odin: <http://www.dep.no/ufd/norsk/publ/veiledninger>.
- Barne- og familiedepartementet har gitt ut et temahefte om Barnehagens fysiske miljø (Q-1011).
- Forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.
- Statens helsetilsyns veileder til forskriften er lagt inn på Internett: <http://www.lovdatab.no>, og har best. nr IK-2619 og I-48/95.

Tilskudd til utvikling av bomiljø, boligforvaltning og boligpolitikk

Kommunal- og regionaldepartementet, kap. 581 post 78, (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
35 305	36 500	36 100

Formål

Tilskuddsordningen, som forvaltes av Husbanken, skal stimulere til utvikling og spredning av kompetanse og kunnskap om boforhold, boligpolitikk og bomiljøspørsmål.

Om tilskuddsordningen

Tilskuddet kan gis til borettslag, boligbyggelag og andre lokale boligorganisasjoner, kommuner og andre med ansvar for utvikling av lokal boligforvaltning og boligpolitikk. Tilskuddet kan bl.a. brukes til utviklingsprosjekter som vil bedre levevilkårene i eksisterende boligområder. Utviklingstilskuddet kan gis til planlegging, prosjektledelse, evaluering og rapportering, men vanligvis ikke til konkrete bygge- og utbedringstiltak. En forutsetning for å få støtte vil gjerne være at krefter i lokalsamfunnet, f.eks. kommuner, frivillige organisasjoner eller andre bidrar med finansiering av prosjektene.

Tilskudd til boligkvalitet

Kommunal- og regionaldepartementet, kap. 581 post 71 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
104 737	106 000	74 000

Formål

Tilskuddsordningen skal stimulere til god stedsutforming og god byggeskikk, gode boforhold og levekår, bærekraftig ressursbruk, og tilgjengelighet for alle i bygninger og bomiljøer.

Om tilskuddsordningen

Tilskudd kan gis til tiltak i både nye og eksisterende boligområder i byer og tettsteder. Tiltak i områder med opphopning av levekårsproblemer prioriteres. Tilskudd skal fortrinnsvis gis til tiltak som ellers ikke ville blitt gjennomført i boligmarkedet.

Enkelte tilskuddsformål innenfor ordningen bygger på Husbankens lånesystem for nybygging og utbedring med basislån og lånetillegg for særskilte kvaliteter. Boligprosjekter som på en god måte oppfyller Husbankens kvalitetsnormer, kan søke om tilskudd til investeringer knyttet til boligene eller til fellesbygg og fellesarealer. Dette skal sikre at prosjekter med samfunnsmessige viktige kvaliteter oppnår god finansiering. Dette gjelder prosjekter med tilrettelegging for bl.a. trygge oppvekstmiljø. Tilsagnsrammen som følger bevilgningen på 74 millioner kroner, er på 60 millioner kroner. Tilsagnsrammen er det beløp det kan settes i gang ny aktivitet for i 2003.

Tilskuddsordningens formål og innretning vil bli drøftet i stortingsmeldingene om storbypolitikk og boligpolitikk som legges fram for Stortinget i løpet av 2003.

Trafikksikkerhet er ett av flere elementer for å sikre et trygt og godt oppvekst- og nærmiljø for barn og unge. En rekke av de generelle trafikksikkerhetstiltakene som iverksettes på vegnettet kommer alle aldersgrupper til gode. I tillegg er en rekke tiltak rettet særskilt inn mot barn og unge.

Trygg Trafikk

Samferdselsdepartementet, kap. 1300, post 71 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
16 450*(**)	13 800*	16 300*

*) Tilskuddet fra staten har i de senere år utgjort om lag halvparten av Trygg Trafikks inntekter.

**) Tilskuddet for 2001 inkluderer ekstrabevilgninger fra Samferdselsdepartementet på 1,75 millioner og fra Vegdirektoratet på 1,3 millioner.

Formål

Trygg Trafikks hovedoppgave er trafikkopplæring i skoler og barnehager (med vekt på utarbeidelse av undervisningsmaterieell), informasjon og koordinering av frivillig trafikksikkerhetsarbeid.

Om tilskuddsordningen

Trygg Trafikk er en kompetent og viktig bidragsyter og pådriver innen trafikksikkerhetsarbeidet, bl.a. gjennom arbeidet med, og oppfølgingen av, Nasjonal handlingsplan for trafikksikkerhet på veg 2002–2011.

Trygg Trafikk deltar også aktivt i arbeidet med tilrettelegging for lokalt trafikksikkerhetsarbeid. Trygg Trafikk utga i august 1998 Håndbok for trafikksikkerhetsarbeid i kommunene. Det ytes også etter søknad støtte til lokale trafikantrettede aktiviteter. Trygg Trafikk har derfor blant annet igangsatt prosjektet «Skolebarnas Trafikkklubb» som et forebyggende tiltak innen trafikksikkerhet.

Barns skoleveg

Samferdselsdepartementet

Bevilgningen til gang- og sykkelveier i tilknytning til riksveg gis over Samferdselsdepartementets budsjett, Kap. 1320, post 30 Riksveg- investeringer.

Formål

Formålet med tiltakene er å gjøre barns skoleveg sikrere og å bedre framkommeligheten og trafikksikkerheten generelt for gående og syklende.

Om tiltakene

For å bedre framkommelighet og trafikksikkerhet for gående og syklende generelt bygges gang- og sykkelveger langs riksveg (bevilges over posten for riksveginvesteringer). Statens vegvesen har ansvar for om lag 2900 km gang- og sykkelveger. Midlene knyttet til bygging av gang- og sykkelveger vil i stor grad gå til prosjekter som gir sikrere skoleveg og til prosjekter som bidrar til et mer sammenhengende gang- og sykkelvegnett i sentrumsnære områder. For 2003 er det avsatt 360 mill. kr til bygging av gang- og sykkelveger, hvorav om lag 240 mill. kr i statlige midler.

Vegdirektoratet har utarbeidet to veiledende sjekklister for kontroll av sikkerhet på skoleveg. Vegdirektoratet har bedt det enkelte vegkontor om at listene med utfyllende kommentarer blir gjort gjeldende for skoleveg i tilknytning til riksveg, og bedt om at materialet gjøres kjent for fylkeskommunene og kommunene.

Videre har Vegdirektoratet fått laget håndbok 209, «Veiledning kommunale trafikksikkerhetsplaner». Veilederen gir gode råd om hvordan arbeidet skal gripes an, hvilke områder som bør omfattes av planen, og ideer om hvordan grunndata om for eksempel ulykker kan skaffes til veie.

Trafikkopplæring i skoleverket

Trafikkopplæring er viktig både i barnehager og på alle trinn i skoleverket. Trafikk er et kunnskapsområde som skal behandles på tvers av fagene slik at bredden og helheten i problemområdet kommer fram. Trafikk som tema inngår i læreplanen for samfunnsfag på 1. og 2. klassetrinn. Av læreplanen framgår det at elevene skal bli kjent med at det på ulike områder eksisterer lover og regler som det er viktig å følge, blant annet innen vegtrafikken. Barna skal dessuten trene på å ferdes trygt i trafikken.

En helhetlig trafikksikkerhetspolitikk krever fokus på atferd og det grunnlaget trafikkopplæring legger for atferden. Gjennom føreropplæringen har vi et grundig og systematisk opplæringssystem. Grupper som ikke kan eller velger å ikke gjennomføre en slik opplæring og yngre aldersgrupper hvor slik opplæring ikke er aktuelt, trenger også kunnskap for å ferdes trygt i trafikken. Kunnskap er også meget viktig i unge menneskers utvikling av holdninger til, og atferd i, trafikken.

Samferdselsdepartementet har på bakgrunn av dette i samarbeid med Utdannings- og forskningsdepartementet opprettet en arbeidsgruppe som ser nærmere på trafikkopplæringen i grunnskolen.

1.5 Tilrettelegge for et flerkulturelt samfunn

Det norske samfunnet har vært og vil i økende grad være preget av kulturelt mangfold. Det kulturelle mangfoldet er berikende og en styrke for fellesskapet, men det medfører også store utfordringer. På alle områder må det legges til rette for åpenhet og dialog, inkludering, samhandling og nyskaping. Alle skal ha like rettigheter til deltakelse og innflytelse, kulturell utfoldelse og praktisering av religiøs tro i et demokratisk samfunn. Dette er grunnleggende for å ha råderett over egen livssituasjon og for å kunne utvikle et samfunn med plass for alle. Grunnlaget for deltakelse i samfunnet legges i barne- og ungdomsårene. I barnehage, grunnskole, videregående opplæring og høyere utdanning lærer barn og ungdom å samarbeide på tvers av kulturell og språklig bakgrunn. De holdningene som skapes i ung alder påvirker oss gjennom hele livet. De pedagogiske tilbudene må preges av et verdigrunnlag med rom for kulturelt mangfold, og gi praktisk innhold til sentrale verdier som frihet, likhet og solidaritet. Å gi et likeverdig pedagogisk tilbud til alle barn, forutsetter tilrettelagte tilbud som tar hensyn til hvert enkelt barns særegne behov.

Mange unge mennesker som bor i Norge og har en etnisk minoritetsbakgrunn, føler seg på den ene siden som nordmenn og på den annen side som pakistanere, vietnamesere, iranere osv. Forskning viser at de som greier seg best og får de beste resultatene på skolen, er barn og ungdom som ikke bryter båndene til sine foreldres kultur, og samtidig er i stand til å fungere på det nye samfunnets premisser.

De raske samfunnsmessige endringene og en oppvekstsituasjon som innebærer kulturelle spenninger og identitetsmessige valg, setter samiske barn og ungdom i en situasjon der de må ta bevisst stilling til bruk og bevaring av språk og kultur. Mange er slektsmessig flerkulturelle og verken kan eller ønsker å bli kategorisert som bare same eller bare norsk. Oppveksten foregår i spenningsfeltet mellom tradisjon og modernisering; mellom på den ene siden det samiske samfunns bevisste forhold til sin egen tradisjon, og på den andre siden det moderne samfunns innflytelse og krav til omstillinger på mange livsområder.

Barn og unge med samisk bakgrunn vil i ulik grad føle tilknytning til det samiske samfunnet. Denne variasjonen bestemmes av mange faktorer. Oppdragelse fra foreldre og slekt står sentralt, samtidig som lokalsamfunnets verdier er av betydning. Søkningen etter identitet skjer i særlig grad i ungdomstiden, gjennom løsrivelse fra foreldre og sterkere jevnalderorientering. Det er i denne fasen vi finner mange samepolitiske engasjerte ungdommer, ungdommer som har vokst opp som norsk, men som i denne fasen søker etter sine røtter. Samisk identitet har forskjellig innhold for ulike grupper samisk ungdom.

Regjeringen la i desember 2000 fram en stortingsmelding om politikken overfor nasjonale minoriteter. I Norge gjelder dette følgende grupper: kvener, romanifolket (tatere/de reisende), rom (sigøynere), skogfinner og jøder. Regjeringen vil arbeide for et samfunn der personer som hører til de nasjonale minoritetene skal kunne uttrykke, opprettholde og videreutvikle sin egen identitet, sitt eget språk og sin egen kultur.

*FNs konvensjon
om barnets rettigheter*

Artikkel 30:

MINORITETER OG URBEFOLKNING

*Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen,
har rett til sammen med andre i sin gruppe, å nyte godt av sin kultur,
religion og eget språk.*

LIKEVERDIGE OPPVEKSTVILKÅR FOR BARN OG UNGDOM MED ETNISK MINORITETSBAGGRUNN

Det er til dels store forskjeller på viktige levekårsområder mellom en del barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn og barn og ungdom med norsk bakgrunn. Regjeringen vil føre en aktiv politikk for å motvirke diskriminering, fremmedfrykt og rasisme og utvikling av nye klasseskiller.

Å bedre mulighetene til deltakelse for barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, samt motvirke polarisering mellom ungdomsgrupper basert på etni-

sitet, er blant de viktigste utfordringene når det gjelder å følge opp FNs konvensjon om barnets rettigheter og Stortingsmelding nr. 17 (2000–2001), «Asyl- og flyktningepolitikken i Norge».

Regjeringen mener det er av avgjørende betydning at personer med minoritetsspråklig bakgrunn får et språkgrunnlag som setter dem i stand til å delta aktivt i samfunnet. Opplæringen i norsk med samfunnskunnskap må derfor, både i innhold og omfang, bli bedre til-

passet den enkeltes behov. Tilskuddsordningen for særskilt opplæring og morsmålsopplæring er lagt om fra skoleåret 2001–2002. Forsøket med gratis barnehage for 5-åringer i en bydel i Oslo som tar sikte på å nå alle barn med etnisk minoritetsbakgrunn, ble utvidet til også å gjelde 4-åringer fra høsten 2000.

Mange av de konfliktene barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn lever med, er knyttet til ulike syn på kjønnsroller og relasjonen mellom kjønnene. Regjeringen har på oppdrag fra stortinget utarbeidet en handlingsplan mot tvangsekteskap. Målsettingen med planen er å forebygge at ungdom presses inn i ekteskap mot sin vilje, samt å gi bedre hjelp til dem som allerede har vært utsatt for tvangsekteskap.

Barne- og familiedepartementet vil styrke og utvikle mer egnede tiltak for utsatte barn og ungdom med innvandrer- og flyktningbakgrunn og deres familier for å sikre disse et godt tilbud gjennom barneverntjenesten.

Tiltak for å øke deltagelsen i samfunnet for barn og unge med innvandrerbakgrunn

Kommunal- og regionaldepartementet

Formål

Kommunal- og regionaldepartementet la i juni 2002 fram handlingsplanen «Tiltak for å øke deltagelsen i samfunnet for barn og unge med innvandrerbakgrunn». Hovedsatsingen går ut på å styrke språk- og samfunnskunnskapene både hos førskolebarn og deres foreldre, få til mer foreldresamarbeid blant annet i skolen, bedre oppfølging av enslige mindreårige og øke deltagelsen fra innvandrerungdom i kultur og idrett.

Om tiltaksplanen

Alle barn og unge i Norge skal sikres de samme muligheter og rettigheter, og respekteres og behandles likeverdig uavhengig av hudfarge, etnisk tilhørighet og religion. Det er viktig at barn og unge med innvandrerbakgrunn gis muligheten til å bidra med sine ressurser og erfaringer. Å legge til rette for økt deltagelse i samfunnet for barn og unge er en forpliktelse som følger av FNs barnekonvensjon, artikkel 12.

En del barn med innvandrerbakgrunn trenger bedre norskkunnskaper før de begynner på skolen, slik at de får bedre forutsetninger for å oppnå gode skoleprestasjoner. Mange foreldre har behov for opplæring i norsk og samfunnskunnskap, samt foreldreveiledning, dersom de skal kunne hjelpe barna sine i forhold til skole og samfunn. Det skal derfor gjennomføres forsøk i utvalgte kommuner med korttidstilbud i barnehage, kombinert med kartlegging i helsestasjon av barns språk-

kunnskaper og norskopplæring for foreldre. Både på skolen og på andre arenaer der barn oppholder seg, må det legges mer til rette for samarbeid med innvandrerforeldre.

Innvandrerungdoms deltagelse i kultur og idrett må stimuleres ytterligere for å skape gode rollemodeller for annen ungdom. Det skal gis støtte til videre drift av Nordic Black Theatre, samt til prosjektet Fargerik Fotball. Det er også behov for ulike kriminalitetsforebyggende tiltak for å forhindre utstøting og marginalisering av innvandrerungdom. Bruken av konfliktråds-megling skal økes, og det skal rekrutteres flere meglere med innvandrerbakgrunn.

Enslige mindreårige asylsøkere er en særlig sårbar gruppe som har behov for voksne holdepunkter for å kunne skape seg et nytt liv i Norge. Det skal utredes alternative mottaks- og bosettingsmodeller for enslige mindreårige, enslige mindreårige som bosetter seg hos slekt skal følges bedre opp, og det skal utredes et alternativ til dagens vergeordning.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/krd/norsk/publ/handlingsplaner/>

Samarbeidspartnere: Barne- og familiedepartementet, Justisdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet.

Støtte til innvandrerorganisasjoner og frivillig virksomhet

Kommunal- og regionaldepartementet,
kap. 521, post 73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
23 000	21 600	22 420

Tilskuddsordningen på post 73 er delt i:

- 1) tilskudd til drift av landsdekkende organisasjoner på innvandrerfeltet og
- 2) tilskudd til drift av lokale innvandrerorganisasjoner og frivillig virksomhet i lokalsamfunnet som bidrar til flerkulturelt mangfold, dialog og samhandling.

Landsdekkende organisasjoner

Formål

Formålet med ordningen er å støtte landsdekkende organisasjoner som medvirker til å gi alle samme muligheter, rettigheter og plikter til å delta i samfunnet og ta i bruk egne ressurser.

Om ordningen

Med landsdekkende organisasjon menes en organisasjon som arbeider med saker av nasjonal karakter og har en landsomfattende virksomhet. Det gis støtte til drift av landsdekkende organisasjoner som:

- ivaretar asylsøkeres, flyktningers og innvandreres rettigheter i samfunnet
- bygger opp kunnskap om behovene asylsøkere, flyktninger og personer med innvandrerbakgrunn har
- bidrar til å sikre like muligheter og til å bekjempe etnisk diskriminering og rasisme
- fremmer og tilrettelegger for kontakt, dialog og samarbeid mellom personer med innvandrerbakgrunn, resten av befolkningen og/eller myndighetene

På bakgrunn av Statskonsults evaluering i 2000 er det utarbeidet nye retningslinjer, med presiseringer av bl.a. målformuleringer og kriterier. Tilskuddsordningen skal gi grunnstøtte til organisasjonene for å bidra til deres kjerneaktiviteter, og til at rapporteringsrutinene forenkles. Utlendingsdirektoratet (UDI) har utarbeidet detaljerte retningslinjer for søknader som vil gjelde fra 2003.

Mer informasjon

<http://www.udi.no>

Frivillig virksomhet i lokalsamfunn som bidrar til mangfold, dialog og samhandling

Formål

Ordningen er todelt, og gjelder støtte til a) drift av lokale innvanderorganisasjoner og b) frivillig virksomhet i form av aktiviteter.

Formålet med driftstilskudd til lokale innvanderorganisasjoner er å bidra til:

- å styrke lokal innvanderorganisering
- at innvandrere får adgang til flere sosiale nettverk
- å ivareta felles interesser i forhold til myndighetene

Formålet med tilskuddet til frivillig virksomhet er å:

- bidra til kontakt, samhandling og nettverksbygging mellom personer med innvandrerbakgrunn og resten av befolkningen
- fremme toleranse mellom ulike grupper av befolkningen og motvirke rasisme og diskriminering
- rekruttere flere personer med innvandrerbakgrunn til frivillige organisasjoner og frivillig virksomhet på tvers av befolkningsgrupper

Tiltak og aktiviteter som er rettet mot kvinner, barn og unge, som virker forebyggende mot tvangsekteskap og som kan forebygge kjønnslemlestelse, vil bli prioritert.

Om ordningen

Midlene fordeles til fylkeskommunene som forvaltere av ordningen ut fra antallet utenlandsfødte personer som er fast bosatt i fylket og som er født utenfor EØS-området, USA, Canada, Australia og New Zealand, samt deres barn. Tall fra Statistisk sentralbyrå pr. 1. januar foregående år ligger til grunn for beregningen av tilskuddet. 10 pst. av tilskuddsrammen tilfaller fylkeskommunen som administrasjonstilskudd.

Samarbeidspartnere: Utlendingsdirektoratet og fylkeskommunene.

Idébanken

Barne- og familiedepartementet

Formål

Målet med ordningen er å stimulere til aktivitet og bedre dialog mellom ungdom med ulik kulturell bakgrunn. Idébanken skal også stimulere til flerkulturell satsing innenfor ungdomsorganisasjoner og minoritetsorganisasjoner for ungdom.

Om ordningen

Ordningen med Idébanken startet i 1998 og forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU). Gjennom Idébanken gis det tilskudd til flerkulturelle aktiviteter blant barn og ungdom i regi av frivillige organisasjoner og lokale ungdomsgrupper og ungdomsmiljøer. Idébanken er rettet inn mot mindre prosjekter, og skal fungere som ideformidler i arbeidet mot rasisme og for integrering. Revyoppsetninger, etablering av flerkulturelle møteplasser, kulturelle tilstelninger, politiske diskusjoner, dans og avisproduksjon er blant aktivitetene som er igangsatt. Det er satt av 1 million kroner til Idébanken i 2002. Ordningen ble evaluert av Rogalandsforskning i 2002.

Mer informasjon

<http://www.ungnett.org/stotteny/ide/index.htm>

GODE OPPVEKSTVILKÅR FOR SAMISKE BARN OG UNGDOM

Barne- og familiedepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Sametinget

Utforming og oppfølging av barne- og ungdomspolitikken for samiske barn og ungdom må ha som mål å skape oppvekstmiljøer for barn der samisk og norsk kultur i størst mulig grad har samme status og oppleves som likeverdige. Hva som er nødvendig å gjøre for å styrke samiske barn og unges identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet, vil variere fra kommunene til kommune. Sametinget og Barne- og familiedepartementet har samarbeidet om et hefte som skal stimulere kommunene til bedre tilrettelegging av tilbud til samiske barn og ungdom og vil fortsatt samarbeide om å fremme utvikling av tilbud i kommunene som styrker samiske barn og ungdoms identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet. Departementet vil også samarbeide med Sametinget om innhenting av innspill fra samiske barn og ungdom til en videre utvikling av en samisk barne- og ungdomspolitikken.

Barne- og familiedepartementet støtter forsøks- og utviklingsprosjekt som har som mål å styrke samiske barn og unges identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet og samarbeidet mellom samisk ungdom på tvers av landegrensene. Samiske ungdomsorganisasjoner er representert i Barents Regional Youth Forum (BRYF) som vil spille en sentral rolle i den videre utviklingen av ungdomssamarbeidet i Barentsregionen.

Sametinget disponerer midler over Kommunal- og regionaldepartementets budsjettkapittel 540 Sametinget. Sametingets tildelinger til kulturformål omfatter også barn og unge.

Sametinget har opprettet en egen budsjettpost til festivaler. I 2003 bevilges ca. 1,4 mill. kroner over denne posten. Midlene fordeles til Riddu Riđu Festivála i Kåfjord og Samisk Musikkfestival i Kautokeino, samt Markomeannu og Påskefestivalen i Karasjok.

Sametinget avsatte i 2001 midler for å styrke barn og unges deltakelse i samisk idrett. I 2003 blir det avsatt kr. 550 000 til dette formålet.

Tilskuddsordningen Samiske barn og unges oppvekstvilkår, som ligger under Samisk kulturfond, skal bidra til å fremme samiske barn og unges oppvekstvilkår gjennom tiltak som styrker og bevarer samisk språk og kultur. I 2003 blir det gitt 2 176 000 kroner over denne ordningen.

Over Samisk kulturfond gis også midler til samiske barn og unge («Andre tiltak») til barne- og ungdomsarangementer, slik som festivaler, ungdomskonferanser, og tilskudd til barne- og ungdomsmagasin på samisk.

Samisk språkråd forvalter en stipendordning som et språkvirkemiddel for å stimulere samisk ungdom til å velge samisk som fag i videregående skole. For 2003 avsettes det 1 mill. kroner i utdanningsstipend for ungdom som har samisk som fag under utdanningen.

Mer informasjon

- <http://www.samediggi.no>
- <http://www.same.net>

GODE OPPVEKSTVILKÅR FOR BARN OG UNGDOM FRA NASJONALE MINORITETER

Barne- og familiedepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet

Regjeringen la i desember 2000 fram St.meld. nr. 15 (2000–2001) «Nasjonale minoriteter i Norge – Om statlig politikk overfor jøder, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar». Regjeringen vil arbeide for et samfunn der personer som tilhører disse nasjonale minoritetene skal kunne uttrykke, opprettholde og videreutvikle sin identitet, sitt eget språk og sin egen kultur.

Kommunal- og regionaldepartementet forvalter en tilskuddsordning for nasjonale minoriteter, med en samlet bevilgning på 2,8 mill. kr. I tildelingskriterier for prosjektstøtte heter det at det kan søkes om støtte til holdningsskapende arbeid, spesielt rettet mot barn og unge, skoleverket eller offentlige myndigheter.

Formålet med prosjektstøtten er å bidra til formidling av kunnskap om situasjonen for minoritetsgruppene, til dokumentasjon av diskriminering, holdningsskapende arbeid, selvhjelpsvirksomhet og kontakt og samarbeid mellom nasjonale minoriteter.

Frist for å søke om midler er 15. desember 2002 og 15. mai 2003. En forutsetning for å behandle søknader som kommer inn til fristen 15. mai 2003, er at det er midler igjen på budsjettposten. Organisasjoner, kommuner, fylkeskommuner og andre som har virksomhet i tilknytning til nasjonale minoriteter kan søke om prosjektstøtte.

Sikker omsorg, trygge kår og utviklingsmuligheter for barn og ungdom

Regjeringen har som ett av sine hovedmål å legge til rette for en trygg økonomisk og sosial situasjon for barn, ungdommer og deres familier. En politikk som satser på å styrke familienes situasjon vil også bidra til å gjøre storsamfunnet bedre å leve i, og vil medvirke til å sikre den oppvoksende generasjon et trygt oppvekstmiljø. Økonomisk handlefrihet og mulighet for foreldre til å tilpasse sin tid til barnas behov er en forutsetning for gode oppvekstvilkår. Der familien ikke strekker til har samfunnet en særlig plikt til å sikre barn og ungdom gode omsorgstilbud og oppvekstvilkår.

Det har foregått dyptgripende endringer i familie- og samlivsmønstre siden 1970-tallet. Det er en utfordring for myndighetene å legge til rette for at barn kan ha det godt i alle typer familier. Det pågår et omfattende arbeid med å tilpasse lovverket til dagens familiestruktur for å sikre at barns situasjon og rettigheter blir best mulig ivaretatt. Et offentlig utvalg har kommet med forslag til regulering av samboernes rettigheter og plikter. I 2003 tar regjeringen sikte på å legge fram en stortingsmelding med utgangspunkt i endringene i familiemønsteret og som en oppfølging av NOU 1999:25 Samboerne og samfunnet.

Regjeringen vil videreutvikle og videreføre de gode permisjonsordningene som gjelder i barnas første leveår. Barnetrygden er den viktigste statlige overføringsordningen som omfatter alle familier med barn. Ny barnetrygdlov trer i kraft fra 1. januar 2003. Enslige forsørgere har ofte lav inntekt og dårligere levekår. Dette gjelder særlig enslige forsørgere med overgangsstønad fra folketrygden. Inntekt og levekår henger derfor ofte sammen med hvorvidt forsørgeren er i arbeid eller ikke.

Etableringsfasen kan være økonomisk krevende og regjeringen ser studiefinansiering, boligpolitikken og arbeidsmarkedspolitikken som viktig i denne sammenheng.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 27: LEVESTANDARD

Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de livsvilkårene som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.

2.1 Bedre økonomiske vilkår for barnefamiliene

Regjeringen ønsker å skape gode materielle vilkår for barnefamiliene slik at omsorgen for barn og unge kan ivaretas på best mulig måte. Barnetrygden skal fortsatt være den viktigste kontantytelsen til familier med barn. Gode permisjonsordninger der også fedrene deltar i barneomsorgen er svært viktig for familiene. Regjeringen ønsker å videreføre kontantstøtten. Regjeringen ønsker at adopsjon i størst mulig grad skal kunne gjennomføres uavhengig av den enkeltes inntektsforhold.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 26: SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

BARNETRYGD

Barne- og familiedepartementet, kap. 845, post 70, (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

14 829 698

Budsjett 2002:

14 960 000

Budsjett 2003:

14 690 100

Formål

Barnetrygd er en kontantoverføring som skal bidra til å kompensere merutgifter som skyldes forsørgeransvar for barn.

Om stønadsordningen

Barnetrygd ytes for alle barn under 18 år som er bosatt i Norge. Trygden forvaltes av Rikstrygdeverket og utbetales via det lokale trygdekontor. Barn som skal oppholde seg i landet i kortere tid enn ett år får ikke barnetrygd. Barn som midlertidig oppholder seg i ut-

landet lengre enn ett år skal etter hovedregelen ikke få barnetrygd. Når både barnet og den barnet bor fast hos er medlemmer av folketrygden under utenlandsoppholdet, kan det likevel foreligge rett til barnetrygd.

Den som har barnet boende fast hos seg, har rett til barnetrygd. Dersom foreldrene ikke bor sammen og skriftlig har avtalt delt bosted, kan hver av foreldrene få rett til 50 prosent av barnetrygden. Dersom barnet ikke bor sammen med sine foreldre, vil annen omsorgsperson eller barnevernsinstitusjon som har barnet boende fast hos seg, ha rett til barnetrygd. Det foreligger rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall når foreldre er ugift, skilt eller separert og ikke bor sammen i en felles husholdning. Det kan også i visse andre tilfeller gis utvidet barnetrygd. Retten til utvidet barnetrygd faller bort dersom den enslige forsørgeren gifter seg eller lever i et stabilt samboerskap.

Satsen fra 1. januar 2003 er 11 664 kroner per barn per

år. Småbarnsfamilier får et tillegg i barnetrygden for barn mellom 1 og 3 år. Tillegget utgjør 7 884 kroner per år per barn. Småbarnstillegget vil bli avviklet fra 1. august 2003 og midlene omdisponeres til barnehager og kontantstøtte for den samme aldersgruppen. Regjeringens barnehagesatsing vil føre til lavere foreldrebetaling i barnehage. Foreldre med barn som ikke har fulltidsplass i barnehage vil ikke nyte godt av dette. Kontantstøtten økes derfor tilsvarende småbarnstillegget, dvs. med 7 884 kroner per barn per år. Dermed vil alle familier med barn mellom 1 og 3 år få en kompensasjon for bortfallet av småbarnstillegget. Det utbetales et ekstra småbarnstillegg til enslige forsørgere som har barn i alderen 0–3 år og som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstønad etter folketrygdloven. Det gis ett tillegg pr. enslig forsørger. Familier i Finnmark og Nord-Troms får i 2003 et tillegg i barnetrygden på 3 792 kroner per barn per år.

KONTANTSTØTTE

Barne- og familiedepartementet, kap. 844, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

3 003 356

Budsjett 2002:

2 612 914

Budsjett 2003:

2 787 195

Kontantstøtte utbetales for ett- og toåringer og gis til familier som ikke har avtale om fulltidsbarnehageplass med statlig driftstilskudd. De som har en deltidsplass i barnehage får redusert kontantstøtte. Om lag tre fjerdedeler av ett- og toåringene mottok kontantstøtte i 2000 og 2001. Det er en større andel av ettåringene enn toåringene som mottar kontantstøtte, og de fleste mottar full kontantstøtte. Det er i perioden 1998–2001 gjennomført en bred evaluering av kontantstøtteordningen. Blant annet har Statistisk sentralbyrå gjennomført to spørreundersøkelser til småbarnsforeldre, og Norges forskningsråd har koordinert et evalueringsprogram som har sett på konsekvenser for arbeidsmarkedet, barnehagesektoren, utsatte barn og likestilling. I midten av februar 2001 mottok departementet en oppsummerende samlerapport fra Forskningsrådet. På bakgrunn av evalueringsresultatene la departementet fram en stortingsmelding om evaluering av kontantstøtten i april 2001, St.meld. nr. 43 (2000–2001).

Om evaluering av kontantstøtten

I henhold til evalueringsprosjektene har ikke kontantstøtten ført til store endringer. Om lag to tredjedeler av barn som mottok kontantstøtte ble våren 1999 i hovedsak passet av foreldrene. Ett- og toåringene ble passet i noe større grad av foreldrene i 1999 sammenlignet med året før. Det var også en liten økning i andelen ettåringene som ble passet av dagmamma. Kontantstøtten synes å ha ført til at mødre med barn i kontantstøttealder har redusert den ukentlige arbeidstiden med 1,5 time i gjennomsnitt. Mødre som opprinnelig hadde lengst arbeidstid har redusert arbeidstiden mest, mens fedre ikke har redusert sin arbeidstid. Det har blitt noe færre småbarn i barnehagene. Små private familiebarnehager som er blitt nedlagt, er ikke blitt erstattet med nye i like stor utstrekning som tidligere år. Når det gjelder konsekvenser for utsatte barn, er barnehage fremdeles et sentralt barnevernstiltak. Det later til at kontantstøtten har ført til en svak nedgang i etterspørsel etter barnehageplass for barn med minoritetsbakgrunn. Kontantstøtten synes å ha hatt en økonomisk utjevnende effekt.

I begynnelsen av 2003 kommer Statistisk sentralbyrå med resultatene fra den tredje spørreundersøkelsen om kontantstøtten. Disse resultatene vil også gi et bilde av hvilke endringer kontantstøtten har ført til på lengre sikt.

Fra 1. januar 2003 til 31. juli 2003 gjelder følgende satser:

<i>Oppholdstid i barnehage</i>	<i>Kontantstøtte</i>	<i>Utbetaling</i>
Ikke bruk av barnehage	100 prosent	3000 kroner per barn per måned
Til og med 8 timer pr. uke	80 prosent	2400 kroner per barn per måned
9 – 16 timer pr. uke	60 prosent	1800 kroner per barn per måned
17 – 24 timer pr. uke	40 prosent	1200 kroner per barn per måned
25 – 32 timer pr. uke	20 prosent	600 kroner per barn per måned
33 timer eller mer per uke gir ikke rett til kontantstøtte		

Fra 1. august 2003 gjelder følgende satser:

<i>Oppholdstid i barnehage</i>	<i>Kontantstøtte</i>	<i>Utbetaling</i>
Ikke bruk av barnehage	100 prosent	3657 kroner per barn per måned
Til og med 8 timer pr. uke	80 prosent	2926 kroner per barn per måned
9 – 16 timer pr. uke	60 prosent	2194 kroner per barn per måned
17 – 24 timer pr. uke	40 prosent	1463 kroner per barn per måned
25 – 32 timer pr. uke	20 prosent	732 kroner per barn per måned
33 timer eller mer per uke gir ikke rett til kontantstøtte		

FØDSELS- OG ADOPSJONSPENGER

Barne- og familiedepartementet, kap. 2530 (i 1000 kroner):

Post	Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
70 Fødselspenger til yrkesaktive	7 513 981	7 706 000	8 406 005
71 Engangsstønad ved fødsel	420 9197	410 000	398 720
72 Feriepenger av fødselspenger til arbeidstakere	211 373	223 000	239 955
73 Adopsjonspenger m.v.	110 939	106 000	131 030

Lønnet foreldrepermisjon

For å ha rett til fødselspenger må man ha vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden tar til. Far kan motta fødselspenger basert på eget opptjeningsgrunnlag i situasjoner der mor etter fødselen arbeider minst 75 prosent stilling, tar offentlig godkjent utdanning, eller er syk, slik at det foreligger et reelt omsorgsbehov. Arbeider mor mindre enn 75 prosent etter fødselen, blir fars fødselspenger beregnet etter den stillingsbrøk moren da har.

Fødselspengene beregnes på grunnlag av egen inntekt, men er begrenset oppad til en årsinntekt som svarer til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp (6 G er 325 020 kroner fra 1. mai 2002).

Foreldrene har anledning til å dele permisjonen så

fremt begge har opptjent rett til fødselspenger. Faren er pålagt å ta ut 4 uker av permisjonen. Dersom faren ikke bruker den såkalte fedrekvoten, mister familien som hovedregel retten til disse 4 ukene.

Svangerskapspenger

Gravide arbeidstakere kan få utbetalt svangerskapspenger dersom de etter bestemmelser i lov eller forskrift er pålagt å slutte i arbeidet, og det ikke er mulig for arbeidsgiver å omplassere dem til annet høvelig arbeid. Svangerskapspengeordningen vil med virkning fra 1. juli 2003 også gjelde for selvstendig næringsdrivende kvinner.

Tidskonto

Tidskontoordningen gir foreldrene mulighet til å kombinere arbeid med permisjon over en lengre periode, dersom dette er ønskelig framfor sammenhengende heltidspermisjon. I praksis gir ordningen mulighet til en periode med kortere daglig arbeidstid eller kortere arbeidsuke uten inntektstap.

Engangsstønad ved fødsel

Kvinner som ikke fyller vilkåret om yrkesaktivitet (jf post 70) får en engangsstønad ved fødselen. Stønaden er 33 584 kroner i 2003.

Feriepenger av fødselspenger

Det ytes feriepenger av fødsels- og adopsjonspenger for de første 12 ukene av permisjonstida. Hvis det er valgt 80 prosent dekning, gis det feriepenger av de første 15 ukene av permisjonstida.

Adopsjonspenger

Ved adopsjon av barn under 15 år ytes det adopsjonspenger i 39 uker med full lønn, alternativt 49 uker med 80 prosent lønn. Adopsjonspenger ytes ikke ved stebarnadopsjon.

Dersom adoptivforeldrene ikke fyller vilkårene om forutgående yrkesaktivitet, ytes det en engangsstønad på samme måte som ved fødsel. Stønaden er i 2003 på 33 584 kroner.

Personer som i forbindelse med den ene eller begge foreldrenes død får tildelt foreldreansvaret etter barneloven §§ 36 og 37, har rett til lønnet permisjon på linje med adopsjon.

ADOPSJONSSTØTTE

Barne- og familiedepartementet, kap. 852, post 70, (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

16 745

Budsjett 2002:

15 330

Budsjett 2003:

15 928

Formål

Adopsjon av barn fra utlandet medfører store kostnader for familien. Formålet med tilskuddsordningen er å motvirke en skjev sosial fordeling av adopsjon knyttet til foreldrenes økonomi på grunn av de høye kostnadene.

Om tilskuddsordningen

Adoptivforeldrene må på forhånd ha innhentet norske myndigheters samtykke til adopsjon fra utlandet. Adopsjonen må enten være gjennomført i Norge, eller den må være gjennomført i utlandet og registrert i Barne-, ungdoms- og familieforvaltningens register. Som vilkår for ytelsen stilles det videre krav om at adoptivforeldrene faktisk var bosatt i Norge da de fikk barnet i sin omsorg og da adopsjonen ble gjennomført eller registrert her i landet. Ordningen med at staten er med på å dekke en del av utgiftene har eksistert siden 1992. I 2003 utgjør tilskuddet 23 400 kroner pr. barn.

Mer informasjon

Tilskuddsordningen forvaltes av Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen etter retningslinjer om tildeling av engangsstøtte ved adopsjon av barn fra utlandet (Q-1013).

<http://www.bufa.no>

STØNADSORDNINGEN FOR ENSLIGE FORSØRGERE

Sosialdepartementet, kap. 2683, (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

4 525 309

Budsjett 2002:

4 771 600

Budsjett 2003:

4 657 500

Formål

Formålet med stønadsordningen er å sikre inntekt i en midlertidig omstillingsperiode når barna er små, og gi hjelp til selvhjelp, slik at barnets mor eller far deretter kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid.

Ordningen skal gi enslige forsørgere midlertidig inntektssikring, og stimulere til økt selvforsørgelse. For å få overgangsstønad er hovedregelen at den enslige forsørgeren skal være under utdanning, i arbeid minst halv tid, eller tilmeldt arbeidsformidlingen når det yngste barnet er fylt 3 år. Stønad kan gis i tre år + 2 år ved nødvendig utdanning (før barnet fyller 8 år).

Det gis ikke stønad til enslige forsørgere når den enslige forsørgeren lever i et stabilt samboerforhold som har vart i minst 12 av de siste 18 månedene. Det er etablert ordninger for brukermedvirkning for å stimulere til hjelp til selvhjelp. Ordningen ble vesentlig lagt om fra 1.1.98, med full virkning fra 1.1.2001

Overgangsstønad

Overgangsstønad skal sikre inntekt i en omstillingsperiode før forsørgeren kan bli selvforsørget ved eget arbeid. Overgangsstønaden er på 1.85 ganger grunnbeløpet og utgjør per 1. mai 2002 100 214 kroner. I budsjettet for 2003 er det forslått at overgangsstønad (og utdanningsstønad) kan gis ut skoleåret når stønadsperioden utløper midt i et skoleår. Dette er beregnet til 35 mill kroner i 2003

Stønad til nødvendig barnetilsyn

Stønad til barnetilsyn utgjør 70 prosent av dokumenterte utgifter, opp til et maksbeløp på 2496 kroner pr. måned for et barn, 3256 kroner pr. måned for 2 barn, 3960 kroner pr. måned for tre eller flere barn.

Utdanningsstønad

Utdanningsstønad gis til enslig mor eller far som tar utdanning (nødvendig utdanning) for å kunne forsørge seg selv. Stønaden skal dekke visse skoleutgifter, reiseutgifter, flytteutgifter og eventuelle ekstra boutgifter under utdanningen.

Evaluerings av stønadsordningen for enslige forsørgere

«Senter for samfunnsforskning i Bergen», SEFOS (nå Rokkansenteret) har på oppdrag fra Sosialdepartementet evaluert reformen for enslige forsørgere fra 1998. Det konkluderes med at reformen har virket godt for flertallet av målgruppen. Flertallet av de intervjuede gir sterk støtte til viktigheten av å forsørge seg selv ved lønnet arbeid. Langt flere enn før har kommet tidligere ut i arbeid og utdanning.

Situasjonen etter at stønadstiden er over representerer likevel en utfordring for mange. Overgangen fra utdanning til arbeid, problemer med å få tilstrekkelig med arbeidstimer og problemer med å fullføre utdanning er stadig et problem for et betydelig antall.

Det er ellers poengtert flere steder i rapporten at mange savner større muligheter til å tilpasse seg til sin livssituasjon som enslig forsørger. De ønsker derfor at stønadsordningen kunne vært mer fleksibel i forhold til den enkeltes situasjon når det gjelder forhold rundt barnet (f.eks i forhold til åpningstider i barnehage og skolesfritidsordninger mv.), arbeidsmuligheter og praktiske hindringer for øvrig.

Regjeringen vil løpende vurdere tilpasninger i ordningen som kan bidra til å lette overgangen til arbeid og utdanning.

Mer informasjon

Se rapporten «Omsorg, tid og penger for likestillingens frontløpere», sluttrapport fra evalueringen av reformen for enslige forsørgere. Rokkansenteret rapport 2/2002.

BOSTØTTE TIL BARNEFAMILIER

Kommunal- og regionaldepartementet, kap. 580, post 70, (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

1 790 393

Budsjett 2002:

1 757 000

Budsjett 2003:

1 932 800

Formål

Bostøtten skal medvirke til at husstander med svak økonomi skal kunne skaffe seg en hensiktsmessig, nøktern eie- eller leiebolig og ha mulighet til å bli boende i denne.

Om tilskuddsordningen

For å motta bostøtte må det i husholdningen enten være barn under 18 år, personer over 65 år eller personer som har støtte eller pensjon gjennom folketrygden. Regelverket er utformet slik at de med lavest inntekt og de største boutgiftene får mest i støtte. Det er ett regelverk for barnefamilier og ett for alders-, uføre- og etterlattepensjonister.

I regelverkene stilles det krav til boligen. For barnefamilier er det et krav at boligen må ha kjøkken, bad og

oppholdsrom og være over 40 kvm. I 2003 faller kravet om at selveide boliger må ha lån i Husbanken eller SND bort for barnefamilier. Det vil dermed ikke lenger være krav til hvordan boligen er finansiert, og selveide boliger, borettslagsboliger og utleieboliger vil være likestilte i regelverket for barnefamilier. Endringen er et tiltak i regjeringens tiltaksplan mot fattigdom.

Hovedregelen er at dersom husstandens beregnede boutgifter er større enn det som regnes som rimelig, får husstanden 70 prosent av denne forskjellen dekket av bostøtte. I beregningen av bostøtten godkjennes boutgifter kun opp til et visst nivå. Dette nivået, eller boutgiftstaket, er høyere for husstander som bor i de største byene enn for andre husstander.

Det er Husbanken som forvalter ordningen. Søknad om støtte skal sendes kommunen. Informasjon om ordningen fås hos kommunen.

2.2 Støtte i samliv og i omsorgs- og oppdragerrollen

Familien er den sentrale rammen for et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Hovedoppgaven for det offentlige er å sørge for gode rammebetingelser for oppvekstmiljøet i familiene, samtidig som hjelpetiltak kan settes inn når familieomsorgen svikter. Støtte til samlivstiltak og videreutvikling av foreldreveiledningsprogrammet er sentralt i arbeidet med å styrke oppvekstmiljøet i familier. Regjeringen er opptatt av at den videre utvikling av foreldreveiledning og samlivstiltak må ta utgangspunkt i de endringer i familiestrukturen som har skjedd i de senere år og de nye samlivsmønstre som har oppstått. For å kunne planlegge en mer helhetlig politikk på området, ble tilskudd til samlivstiltak og foreldreveiledning i 2001 slått sammen til en post i budsjettet.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 5: FORELDREANSVARET

Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne hevde konvensjonens rettigheter.

FORELDREVEILEDNING OG SAMLIVSTILTAK

Barne- og familiedepartementet, kap. 0830 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

6970

Budsjett 2002:

6 655*

Budsjett 2003:

7 795*

* I 2001 ble samlivstiltak og foreldreveiledning slått sammen til en budsjettpost.

Samlivstiltak

Et hovedmål for arbeidet med samlivstiltak er å støtte opp om samliv i alle typer familier, spesielt med tanke på å styrke familien som base for barns oppvekst. Samlivstiltakene skal forebygge kriser i familien gjennom å ta opp temaer som kommunikasjon og samhandling. Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen gir fra 01.01.2001 økonomisk støtte til lokale samlivskurs. Barne- og familiedepartementet administrerer midler til utviklingsarbeid på samlivsområdet. Arbeidet med å styrke kvaliteten på samlivskursene vil bli videreført, både ved å utvikle eksisterende kurs og ta i bruk nye kurs og metoder. Regjeringen mener at det framover er behov for å utvikle feltet og se samlivstiltak i sammenheng med andre forebyggende familietiltak, samtidig som noe av midlene målrettes slik at de når de familiene som har størst behov.

Barne- og familiedepartementet igangsatte høsten 2002 en evaluering av hvordan tilskuddsordningen og samlivstiltakene har fungert. Evalueringen utføres av Møreforskning og skal ferdigstilles i løpet av høsten 2003. På bakgrunn av resultatene av evalueringen, vil regjeringen vurdere hvordan samlivstiltakene kan styrkes og utvikles til å bli et mer allment tilbud.

Samarbeidspartner: Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (BUFA).

Foreldreveiledning

Foreldreveiledningsprogrammet har som overordnet målsetting å forbedre kontakt og kommunikasjon mellom foreldre og barn, mellom fagfolk og foreldre og mellom fagfolk og barn. Erfaringer og evaluering av foreldreveiledningsprogrammet viser at et flertall av kommunene er positive til den satsingen programmet representerer. Programmet har bidratt til å styrke arbeidet med tverrfaglige diskusjoner og samarbeid rundt barn og unge i kommunene. Regjeringen vil derfor videreføre satsingen gjennom å opprettholde foreldreveiledning som et frivillig tilbud til foreldre med barn i alle aldre med tanke på å forebygge psykososiale vansker. Foreldreveiledningsprogrammet sikter mot alle foreldre og skal kunne håndtere et bredt spekter av problemstillinger i alle familier. Det er utviklet nytt materiell til foreldre om spiseforstyrrelser og et temahefte om ungdom og homofili er under utarbeiding. Det skal også utarbeides et eget temahefte om ungdom og rus. Et forsøksprosjekt for å utvikle et tilbud til foreldre med innvandrerbakgrunn ble startet høsten 2002. Arbeidet fortsetter i 2003. Den overordnede målsetningen med prosjektet er å utvikle et opplegg med tilhørende materiell som kan benyttes overfor innvandrerfamilier som har behov for foreldreveiledning.

I foreldreveiledningsprogrammet vil det fortsatt bli satt fokus på lærer-elev relasjoner. Et forsøksprosjekt knyttet til bevisstgjøring av samspillet mellom lærer og elever vil bli videreført.

Mange flyktningbarn og -ungdommer kommer fra krigsområder og har vært utsatt for store påkjenninger. Barne- og familiedepartementet vil videreføre arbeidet med foreldreveiledning og barnegrupper i asylmottak i regi av Senter for krisepsykologi i Bergen.

Samlivsoplæring i skolen

Det er en målsetning å styrke samlivsundervisningen i skolen. Høsten 2001 ble derfor boken «Samliv og seksualitet. Ressursbok for lærere» utgitt av Lærings-senteret, på oppdrag fra daværende Sosial- og helse-departementet i samarbeid med daværende Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Dette er en veiledning og et oppslagsverk for lærere som skal undervise i temaer tilknyttet samliv og seksualitet på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Det er

senere også utviklet informasjonsmateriell om samliv og seksualitet til elever i 10. klasse. I forbindelse med samlivsundervisningen er det et mål å styrke samarbeidet mellom hjem og skole, og det er derfor også utviklet informasjonsmateriell til de foresatte, som også er oversatt til en rekke minoritetsspråk.

Mer informasjon

Det er opprettet et nettsted på Skolenettet som gir lærere tips, informasjon og innspill til samlivsoplæringen: <http://lom.ls.no>

FAMILIEVERN OG KONFLIKTLØSNING

Barne- og familiedepartementet, kap. 0841 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

12 590

Budsjett 2002:

21 221

Budsjett 2003:

22 311

Formål

Regjeringens mål er et faglig styrket familievern i samarbeid med andre tjenester, og med tilbud til spesielt utsatte barn.

Om familievern og konfliktløsningen

Familievernet omfatter nå 64 kontorer på landsbasis. Familievernet er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Familievernkontorene har to lovpålagte oppgaver. De skal gi tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien. Kontorene er videre pålagt å foreta mekling etter ekteskapsloven og barneloven. I tillegg har kontorene en tredje, frivillig oppgave: Å drive utadrettet virksomhet i form av informasjon og veiledning til publikum og det øvrige hjelpeapparat. Familievernet er en «lavterskeltjeneste». Klientene kan oppsøke familievernkontorene uten henvisning og tilbudet er gratis både når det gjelder familiebehandling og mekling. Familievernkontorene er et lovfestet fylkeskommunalt ansvar, og familievernet er etablert som en viktig del av det samlede fylkeskommunale tjenestetilbudet. Tilskuddet til familievernet er innlemmet i inntektssystemet for fylkeskommunene fra 2001. I tråd med Stortingsmelding nr. 40 (2001–2002) «Om barne- og ungdomsvernet», la regjeringen høsten 2002 fram en odelstingsproposisjon med forslag om statlig overtakelse av fylkeskommunens oppgaver på barnevern- og familievernområdet, Odelstingsproposisjon nr. 9 (2002–2003) «Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) og lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer (familievernkontorloven) mv.» Arbeidet ble foreslått organisert etter en

forvaltningsmodell med fem regionale enheter, lokaliserte i samme område som de regionale helseforetakene. Departementet tar sikte på å gjennomføre den statlige overtakelsen fra 1. januar 2004.

Det er i dag en økende etterspørsel etter de tjenester familievernet tilbyr, og nye problemområder dukker opp i forbindelse med endringer i familiestrukturen. Det er derfor et behov for ytterligere å styrke og koordinere innsatsen når det gjelder fagutvikling i familievernet slik at alle familievernkontor har den nødvendige kompetanse for å møte nye utfordringer. Det er laget en plan for kompetansetiltak i familievernet, og opprettet et Faglig råd som bistår departementet med å vurdere og initiere tiltak innen de forskjellige målområdene. En viktig utfordring er å utvide tilbudet til familier med funksjonshemmede barn (jf. kap. 5.4 Veiledning for foreldre med funksjonshemmede barn). Det er igangsatt et prosjekt om samlivsveiledning for foreldre med funksjonshemmede barn der målet er å kunne gi et landsdekkende tilbud som er forankret ved utvalgte familievernkontor. Det er videre viktig å øke kompetansen på mekling/rådgivning i saker der det er høyt konfliktnivå mellom foreldrene. Et styrket samarbeid med andre tjenester og god informasjon til allmennheten, med særlig fokus på barnets beste vil også være viktige oppgaver for familievernet fremover.

Regjeringen ser det som et viktig mål å sikre barns situasjon etter samlivsbrudd mellom foreldrene. Familievernet utgjør grunnstammen i meklingsapparatet og det er viktig å sikre et tilgjengelig meklingsapparat uten vesentlig ventetid. Barne- og familiedepartementet har blant annet som mål at det ikke skal være mer enn tre ukers ventetid for å komme til mekling.

2.3 Støtte til ungdom i etableringsfasen

Etableringsfasen kan være økonomisk krevende og er viktig for hvordan ungdom klarer seg senere i livet både på bolig- og arbeidsmarkedet. Selv om de fleste ungdommer greier disse overgangene uten problemer, er det nødvendig at samfunnet tilrettelegger støtte, oppfølging og hjelp til de som har behov for det.

Regjeringen ser på studiefinansieringen som en svært viktig forutsetning for å oppnå målet om lik rett til utdanning uavhengig av sosiale eller økonomiske forhold, alder, kjønn eller geografi.

Boligpolitikken er sentral når det gjelder fordeling, bedre levekår, velferd og bærekraftig utvikling. Boligmarkedet i pressområder er i ubalanse. For unge og vanskeligstilte er det blitt vanskeligere å etablere seg i en eierbolig eller i en midlertidig utleiebolig. Regjeringen ønsker å prioritere ulike ordninger som gjør det lettere for unge å etablere seg på boligmarkedet. Regjeringen ser på etableringen av studentboliger som et målrettet tiltak for å avhjelpe problemene for ungdom på utleiemarkedet. Staten vil fortsatt gi tilskudd til bygging av nye studentboliger.

Aetat skal samarbeide med den fylkeskommunale oppfølgingstjenesten for å sikre tilbud til ungdom som ikke benytter seg av retten til videregående opplæring. Aetat tilbyr formidling, informasjon og veiledning. Veiledningen skal i størst mulig grad motivere ungdom til videre utdanning. Ungdomsgarantien som sikrer ungdom under 20 år som er uten skoleplass eller arbeid tilbud om arbeidsmarkedstiltak, videreføres. Ledigheten for ungdom under 20 år er redusert siden omslaget på arbeidsmarkedet i 1993. Reform 94 innebærer at de fleste ungdommer i alderen 16 – 19 år benytter seg av retten til videregående opplæring.

For at ungdommene skal få muligheter til og ønske å bli boende i distriktene satser regjeringen tiltak som gjør det enklere for unge å etablere seg og starte egen virksomhet.

STUDIEFINANSIERING

Statens lånekasse for utdanning

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap. 2410, (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

15 850 007

Budsjett 2002:

16 439 813

Budsjett 2003:

19 657 575

Statens lånekasse for utdanning administrerer de stipend- og låneordninger som er opprettet med hjemmel i lov om utdanningsstøtte til elever og studenter. Departementet fremmer budsjettforslag i samsvar med lov om utdanningsstøtte for elever og studenter.

Det vil bli innført ny støtteordning for elever i ordinær videregående opplæring fra skoleåret 2003–2004.

Mer informasjon

Rådgivere i videregående skole kan gi informasjon om Lånekassens regler. Forskriftene og annen informasjon finnes også på <http://www.lanekassen.no>

BOLIGETABLERING

Boligportalen

Kommunal- og regionaldepartementet

Boligportalen er et offentlig informasjonssted for boliginformasjon på Internett. Den retter seg spesielt mot de som skal skaffe seg bolig, enten de skal kjøpe eller bygge. Nettstedet gir også nyttig informasjon til andre som jobber med boligsaker; personer i byggebransjen, offentlig ansatte, journalister og politikere. Husbanken har det praktiske ansvaret for Boligportalen som ble etablert høsten 2001.

Informasjonen på Boligportalen er objektiv og dekker de mest sentrale spørsmålene som knytter seg til etablering i egen bolig. Boliganskaffelse er for de fleste en av de viktigste investeringene som foretas i livet, og det er avgjørende for å ta gode valg at man har tilstrekkelig informasjon når investeringen foretas.

I Boligportalen er det viktig informasjon vedrørende offentlige regler, lån og tilskudd, kvalitet i bygg, veiledningsmateriell og annet relevant boligstoff. Portalen inneholder pekere til andre aktører i markedet, både organisasjoner og private. Portalen inneholder også hjelpemidler som lånekalkulator og budsjettregneark, som gjør det mulig å foreta beregninger knyttet til egen økonomi ved boliganskaffelsen.

Det vises også til Husbankens nettsted som har informasjon om låne- og tilskuddsordninger og andre forhold som kan være av interesse for ungdom som skal etablere seg på boligmarkedet.

Mer informasjon

- <http://www.boligportalen.net>
- <http://www.husbanken.no>

Studentboliger

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap. 0270, post 75 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
193 489	192 453	199 959

Tilskuddet til studentboliger utgjør 60 prosent av forhåndsgodkjente byggekostnader. Tilskuddsordningen skal sikre at det bygges studentboliger og gi en rimelig og forutsigbar posisjon for studenter.

Ved utgangen av 2001 disponerte studentsamskipnadene om lag 27 000 studenthybelenheter. På landsbasis gir dette en gjennomsnittlig dekningsgrad på 15,4 pst. I 2002 ga Utdannings- og forskningsdepartementet støtte til bygging av 791 nye hybelenheter. Departementet har i perioden 1999–2002 gitt støtte til mer enn 3000 nye hybelenheter.

For 2003 foreslås det å bevilge nær 200 mill kr til bygging av nye studentboliger, noe som gjør det mulig å støtte mellom 650 og 900 hybelenheter i 2003 avhengig av hvor de bygges.

Boligtilskudd til etablering, utbedring og utleieboliger

Kommunal- og regionaldepartementet, kap. 581 post 75, (i 1000 kr):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
576 721	646 000	665 000

Formål

Boligtilskudd skal medvirke til at husstander med svak økonomi blant funksjonshemmede, sosialt vanskeligstilte, flyktninger og ungdom i etableringsfasen skal få nøkterne og egnede boliger.

Om tilskuddsordningen

Boligtilskuddet blir gitt til kommuner for videre tildeling eller direkte fra Husbanken til enkeltpersoner. Tilskuddet kan gå til både utleieboliger og eierboliger og benyttes i forbindelse med nybygging, kjøp eller utbedring av bolig. Tilskudd til utleieboliger blir gitt direkte fra Husbanken. De personrettede tilskuddene blir gitt under streng behovsprøving. Kommunene har anledning til å lage egne regelverk for ordningen, og blant annet reglene for behovsprøving kan derfor variere noe fra kommune til kommune. Når tilskuddet går til kjøp eller utbedring av bolig må den vanskelige situasjonen til husstanden være av en mer varig karakter. Tilskuddet blir utmålt etter hvor vanskeligstilt søkeren er og etter hvilket boligbehov som søkeren har.

Tilsagnsrammen, dvs det beløp det kan settes i gang ny aktivitet for i budsjettåret, er i 2003 på 670 millioner kroner.

Startlån

Kommunal- og regionaldepartementet

Formål

Startlånet skal bidra til at husstander med boligetableringsproblemer skal få mulighet til å etablere seg og bli boende i nøkterne og gode boliger.

Om låneordningen

Ordningen med startlån innføres fra 1. januar 2003. Startlånet er rettet inn mot unge og andre vanskeligstilte som sliter med å komme inn på boligmarkedet. Låneordningen erstatter de tidligere ordningene kjøpslån og etableringslån. Ordningen skal gjøre det enklere for lånesøkerne ved at de kun skal forholde seg til en offentlig instans – kommunene. Ved at kommunene skal administrere den nye låneordningen vil lånesystemet bli mer fleksibelt og treffsikkert i forhold til de lokale utfordringene på boligmarkedet. Kommunene har stor grad av frihet til å utforme regelverket for startlånet på grunn av at utfordringene og situasjonen i kommunene er svært forskjellig. Søknad om startlån sendes til kommunen lånesøker ønsker å bosette seg i.

Det nye i ordningen er blant annet at kommunene oppfordres til å formalisere samarbeidet med lokale kredittinstitusjoner. Problemet til mange unge lånesøkere i dag er at de mangler egenkapital. I startlånet legges det opp til en samfinansiering, der det private markedet yter grunnfinansiering og kommunene toppfinansiering. Dermed vil kommunene og det private kredittmarkedet sammen spille en aktiv rolle i å sette flere unge i stand til å kjøpe egen bolig.

Det kan gis startlån i forbindelse med oppføring av bolig, kjøp av brukt bolig og utbedring av bolig.

Mer informasjon

<http://www.husbanken.no>

Arbeidsledigheten blant ungdom

Registrertall fra Aetat viser at gjennomsnittlig 2 600 personer mellom 16–19 år var arbeidsledige i 2001. Dette tilsvarer en ledighetsprosent på 2,4 i forhold til arbeidsstyrken (summen av sysselsatte og arbeidsledige). Bare 3,5 prosent av de arbeidsledige under 20 år hadde i 2001 vært ledige i mer enn 26 uker (langtidsledige). Det er stor mobilitet mellom ulike situasjoner (jobb, utdanning, arbeidsledighet) og mellom ulike jobber. For 1. halvår 2002 var gjennomsnittlig ledighet for gruppen 2 700 personer.

I aldersgruppen 20–24 år var gjennomsnittlig ledighet 9 300 personer i 2001. Dette tilsvarer en arbeidsledighetsprosent på 4,6 i forhold til arbeidsstyrken. 12,6 prosent av de registrerte ledige i gruppen var langtidsledige. For 1. halvår 2002 har gjennomsnittlig ledighet for gruppen økt til 10 600 personer.

Aetats tilbud til ungdom

Hovedtilbudet til ungdom under 20 år er videregående opplæring i fylkeskommunens regi. Aetats rolle overfor ungdom er å ivareta overgangen til arbeidslivet, det vil si bistå i overgangen mellom skole og arbeid. Ungdomsgarantien som sikrer ungdom under 20 år som er uten skoleplass eller arbeid tilbud om arbeidsmarkedstiltak videreføres i 2003. Ungdom som oppsøker Aetat vil i første omgang få informasjon, veiledning og formidlingsbistand. Formidlingsbistand skal så langt det er mulig tilpasses arbeidssøkers og arbeidsgivers behov.

Aetat kan i samarbeid med arbeidssøkeren legge en handlingsplan for videre kvalifisering og/eller arbeidstilvenning. Aetats medvirkning og oppfølging foregår ofte i tilknytning til en konkret arbeidssituasjon, enten ved en ordinær arbeidsplass eller ved tiltaksplass i ordinær eller skjermet virksomhet. Arbeid med bistand og arbeidspraksis i skjermet virksomhet hvor omfanget av personlig oppfølging er stort, er aktuelle virkemidler for yrkeshemmet ungdom i et samarbeid om overgang mellom skole og arbeid.

Samarbeid med oppfølgingstjenesten

Oppfølgingstjenesten koordinerer tiltak for å få ungdom som av ulike grunner faller ut av videregående skole, tilbake til opplæring, i arbeid eller skole. Samarbeidet med oppfølgingstjenesten er viktig for Aetats tilbud. Ungdom som har droppet ut av skolen og oppsøker Aetat får vanligvis informasjon, veiledning og formidlingsbistand over en kort periode. Dette skal være en aktiv periode som gir ungdommen mer kunnskap om arbeidsmarkedet, egne interesser og forutsetninger for å få jobb. Hvis utsiktene til arbeid er små, kan ungdom få tilbud om arbeidsmarkedstiltak. Vurderingen av behov for tiltak skjer i samarbeid med ungdommen selv og eventuelt i samarbeid med oppfølgingstjenesten eller opplæringsmyndighetene. I størst mulig grad skal ungdom tilbys kombinerte opplegg med arbeidspraksis og videregående opplæring.

ARBEIDSMARKEDSTILTAK

Arbeidsmarkedstiltak skal bidra til å styrke deltakernes kompetanse og arbeidsevne, samt øke deltakernes mulighet for ordinært arbeid. Videre skal de bidra til å skaffe til veie kvalifisert arbeidskraft, forebygge og dempe skadevirkningene av arbeidsledighet, samt hindre utstøtning av arbeidstakere som står i fare for å falle ut av arbeidslivet. Arbeidspraksis er det vanligste tiltaket for ungdom, men også andre tiltak som for eksempel opplæring og lønnstilskudd kan brukes.

Arbeidspraksis

Tiltaket skal gi tilrettelagt arbeidstrening med oppfølging. Tiltaket skal bidra til å utprøve den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet og bidra til å styrke deltakernes muligheter til å komme i arbeid eller utdanning. Det skal utarbeides en plan for den enkelte deltaker. Arbeidspraksis foregår enten i ordinær eller skjermet virksomhet.

Opplæring

Opplæring skal bidra til at yrkeshemmede og ordinære arbeidssøkere kvalifiseres til ledige jobber og hindre utstøting av arbeidstakere som står i fare for å falle ut av arbeidslivet. Opplæring gis som arbeidsmarkedskurs organisert i samarbeid med Aetat for Aetats brukergrupper. Yrkeshemmede kan i tillegg tilbys ordinær utdanning som ledd i yrkesrettet attføring, dersom Aetat vurderer det som nødvendig og hensiktsmessig for at den yrkeshemmede skal bli i stand til å skaffe seg eller beholde høvelig arbeid. Deltakere i opplæringstiltak skal være over 19 år. Denne aldersgrensen gjelder likevel ikke yrkeshemmede som har rett til yrkesrettet attføring etter folketrygdloven

Lønnstilskudd

Lønnstilskudd skal bidra til at utsatte grupper arbeidssøkere ansettes på ordinære lønns- og arbeidsvilkår. Dette skal oppnås ved å gi kompensasjon i form av tidsbegrenset lønnstilskudd til arbeidsgivere som ansetter personer i målgruppen på ordinære ansettelses- og arbeidsvilkår med sikte på et varig arbeidsforhold. Tiltaksdeltakerne skal utføre ordinære oppgaver i en offentlig eller privat virksomhet.

Mer informasjon

<http://www.aetat.no>

SATSINGER RETTET MOT UNGDOM I DISTRIKTENE

Ungdom er målgruppe i distrikts- og regionalpolitikken

Ungdom er en viktig målgruppe i distrikts- og regionalpolitikken. Målet for den distriktspolitiske ungdomsatsingen er å gjøre distriktsnorge mer attraktivt som bo- og arbeidssted for ungdom. Innsatsen er i stor grad forsøkt integrert i den generelle distriktspolitikken, ved at ungdom er pekt ut som en sentral målgruppe.

Lokalsamfunnstiltak for eller med ungdom

Landbruksdepartementet

Ved bruk av de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene er lokalsamfunnstiltak for eller med ungdom et prioritert område. Tiltakene skal fremme mobilisering av bygdefolket og legge til rette for næringsutvikling. Dette kan blant annet skje ved at det støttes opp om tiltak som engasjerer ungdom eller som kommer ungdom av begge kjønn til gode.

Tilskudd til generasjonsskifte i landbruket

Landbruksdepartementet, kap. 1150 (i 1000 kr):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
-	40 000	21 450

Det legges til grunn at 15 % av midlene fordelt til tradisjonelt jord- og hagebruk nyttes til etableringstilskudd. (Dvs. 21,45 kroner av 143 millioner kroner).

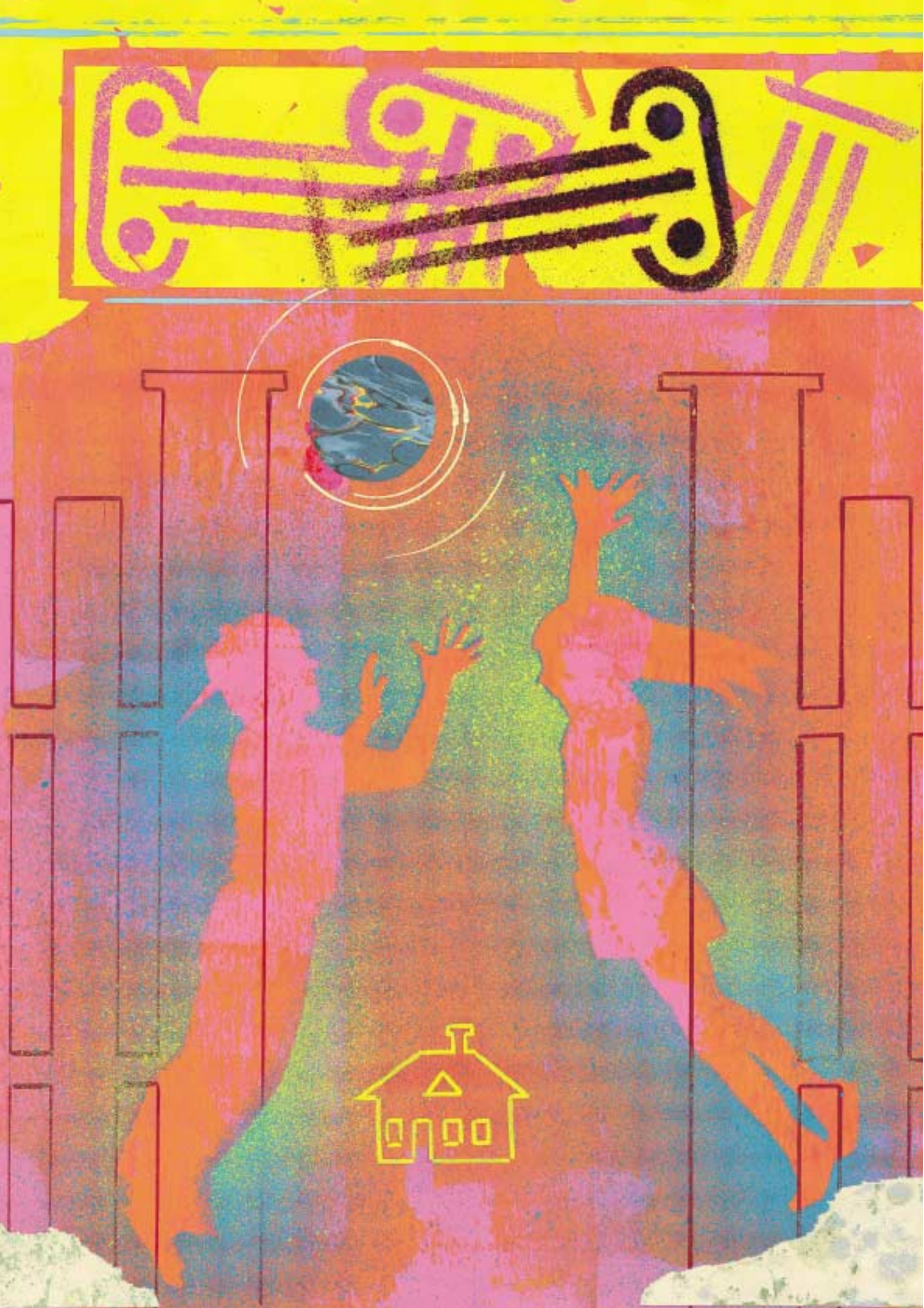
Formål

Ordningen har som formål å stimulere til rekruttering av begge kjønn til landbruket.

Om ordningen

Tilskuddet gis der det i forbindelse med generasjonsskifte på landbrukseiendommer er nødvendig å gjennomføre mindre investeringer for å opprettholde tradisjonell landbruksdrift eller tilleggsmønstre. Det er en øvre grense på 35 år for å kvalifisere til tilskudd ved generasjonsskifte og framskynde tidspunkt for overtakelse.

Tilskudd forvaltes av Statens nærings- og distriktsutviklingsfond på fylkesnivå og kan gis med inntil 40 prosent av godkjent kostnadsoverslag begrenset oppad til kroner 150.000 per landbrukseiendom. For kvinnelige brukere kan tilskudd gis med inntil 60 prosent av godkjent kostnadsoverslag begrenset oppad til kroner 200.000 per landbrukseiendom.

Kvalifisering for framtiden

Regjeringen ser på barnehage som det beste pedagogiske omsorgstilbudet for førskolebarn når de ikke er sammen med foreldrene. Barnehagen er svært viktig når det gjelder å lære barn språk og sosial kompetanse. Regjeringens budsjettforslag for 2003 innebærer den største statlige satsingen på barnehagesektoren noensinne. Det er lagt inn midler til 12 000 nye barnehageplasser og til videreføring av stimuleringsstøtte til nye barnehageplasser som innføres med virkning fra 1.7.2003. Videre er det lagt inn 750 millioner kroner til økning av det statlige tilskuddet fra 1. august 2003. Dette vil bidra til en vesentlig reduksjon i foreldrebetalingen. Den treårige kvalitetssatsingen videreføres og avsluttes i 2003. Regjeringen ønsker et mest mulig fleksibelt og brukertilpasset barnehage tilbud, som er tilgjengelig for alle som ønsker det.

Skolefritidsordningen skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i barns alder, funksjonsnivå og interesser. Også barn med funksjonshemninger skal gis gode utviklingskår i skolefritidsordningen.

Skole og opplæring spiller en sentral rolle i barn og ungdoms liv. Utdanning er viktigere i dag enn noen gang tidligere, både som drivkraft i samfunnsutviklingen og for den enkelte. I økende grad er utdanning avgjørende for likeverd og fordeling av samfunnsgodene. Å sikre barn og ungdommer lik rett og like muligheter til utdanning og kvalifisering er et sentralt mål for barne- og ungdomspolitikken. All ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring, har lovfestet rett til tre års heltids videregående opplæring. Retten til videregående opplæring gjelder for alle, uavhengig av kunnskaper eller ferdigheter. Elever som har rett til spesialundervisning, har under visse vilkår rett til inntil to år ekstra videregående opplæring. Den fylkeskommunale oppfølgingstjenesten skal fange opp ungdom som ikke er motivert til å ta i mot tilbudet om en opplæringsplass i skole eller i arbeidslivet, som faller ut av opplæringen eller av andre grunner avbryter opplæringen. Oppfølgingstjenesten skal sikre et tverretattlig samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige instanser.

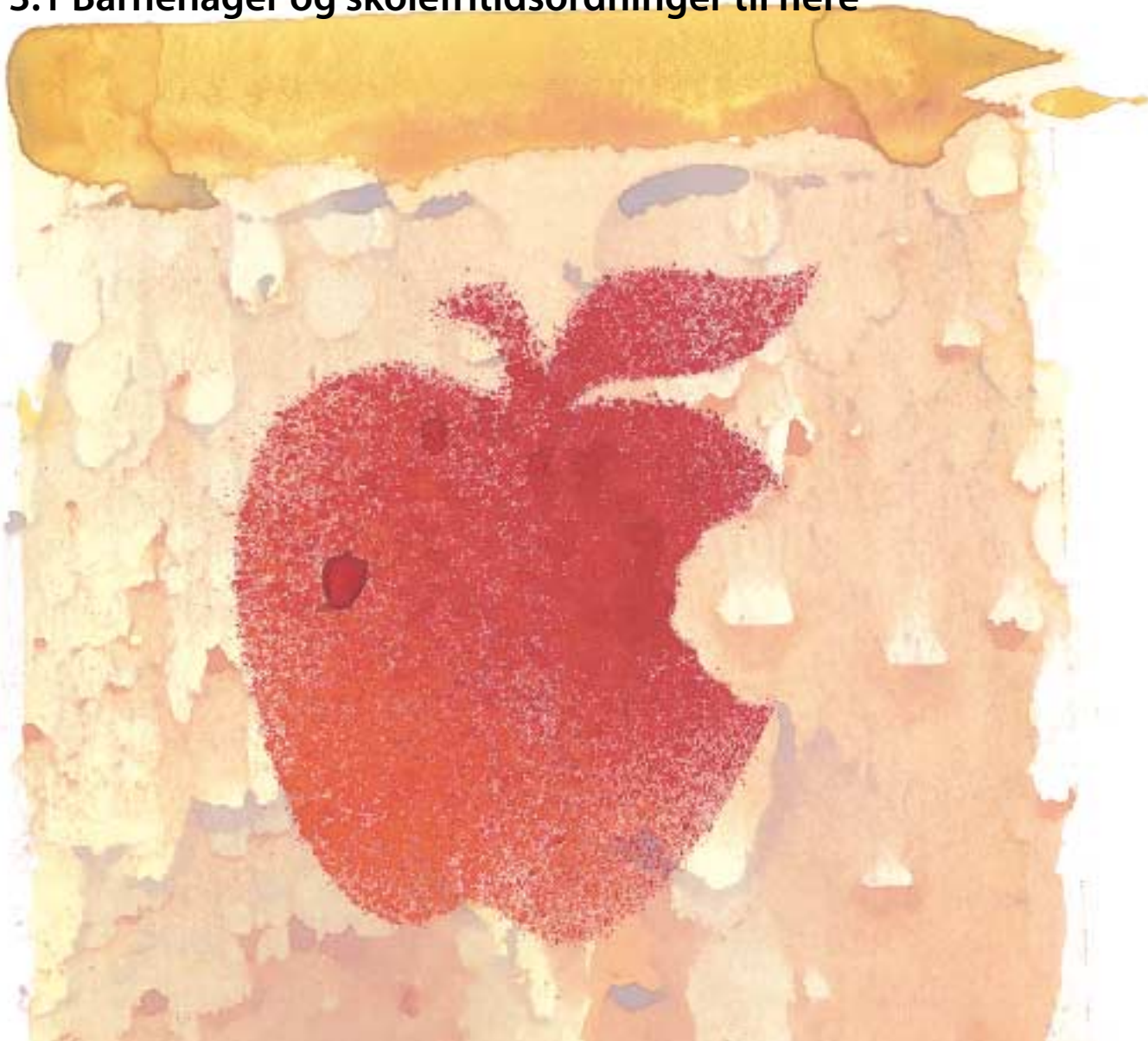
Skolen er en sentral sosialiseringsarena, og det ligger store utfordringer i å gi et likeverdig skoletilbud til alle elever, uavhengig av funksjonsdyktighet, sosial og kulturell bakgrunn og hvor i landet de bor. I skolen utvikler barn og ungdom kunnskap, ferdigheter og holdninger, samt kreativitet til å mestre utfordringer og omstillinger i et samfunn i rask forandring. Regjeringen vil øke satsingen på kvalitet i opplæring og utdanning og ønsker å skape trygge læringsarenaer med vekt på mangfold, et godt læringsmiljø, aktiv medvirkning, og en opplæring tilpasset den enkelte. Den enkelte skal gis muligheter til å få benyttet sine ressurser. Samtidig skal det legges til rette for at samfunnet får dekket sitt kompetansebehov.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 29: MÅLET MED UTDANNING

Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.

3.1 Barnehager og skolefritidsordninger til flere

Hovedmålene i regjeringens barnehagepolitikk er barnehageplass til alle som ønsker det, likebehandling mellom offentlige og private barnehager og redusert foreldrebetaling. De samme overordnede målene ligger til grunn for avtalen om barnehagepolitikk som ble inngått av et flertall på Stortinget 11. juni 2002. Budsjettforslaget legger til rette for en oppfølging av avtalen. Regjeringen mener imidlertid at det er behov for ytterligere utredninger på sentrale punkter i avtalen, og fremmer derfor ikke noe konkret forslag til finansieringsordning nå, men vil komme tilbake til dette spørsmålet i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 18: FORELDREANSVARET

Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også ta hensyn til utarbeidende foreldre.

BARNEHAGER

Driftstilskudd til barnehager

Barne- og familiedepartementet,
kap. 856, post 60, (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
4 816 306	5 809 945	7 298 314

Formål

Intensjonen med det ordinære driftstilskuddet til barnehager er å bidra til driften av barnehager, skape grunnlag for nyetableringer av barnehageplasser samt legge til rette for lavere foreldrebetaling. Tilskuddet er øremerket og gis til alle godkjente barnehager, både of-

fentlige og private. Tilskuddet til ordinære barnehager og familiebarnehager utbetales etter satser som varierer etter barnas ukentlige oppholdstid og alder.

Målet for 2003 er etablering av 12 000 nye barnehageplasser. Budsjettforslaget innebærer full priskompensasjon av satsene for driftstilskuddet fra 1.1.2003. Videre er 750 millioner kroner satt av til en betydelig reell økning i statstilskuddet fra 1.8.2003. Dette legger til rette for en kraftig reduksjon av foreldrebetalingen. Den endelige innretningen på tilskuddet innenfor den rammen vil regjeringen komme tilbake til når kostnadsutredningene foreligger.

Tilskuddssatser fra 1.1.2003 til 31.07.2003 – ordinære barnehager og familiebarnehager (kroner pr. år)

Barnas ukentlige oppholdstid	Barn født 1999 og tidligere	Barn født 2000 og senere
0–8 timer	5 295	10 795
9–16 timer	10 590	21 610
17–24 timer	15 890	32 385
25–32 timer	21 155	43 180
33–40 timer	21 930	45 360
41 timer og mer	27 790	54 745

Åpen barnehage er et barnehage tilbud der barna ikke blir tildelt en fast plass i barnehagen. Barna kommer til barnehagen sammen med en omsorgsperson til de tider og dager de selv ønsker innenfor barnehagens åpningstid. Åpne barnehager får sitt tilskudd beregnet etter egne satser og oppholdstidskategorier uavhengig av barnas alder.

Tilskuddssatser gjeldende fra 1.1.2003–31.07.2003 – åpen barnehage (kroner pr. år)

Barnehagens ukentlige åpningstid	Tilskudd pr. barn
6–15 timer	6 440
16 timer og mer	11 800

Forsøk med rammefinansiering av øremerkede tilskudd i 20 kommuner 2000–2003

1. januar 2000 startet et forsøk med å tildele noen øremerkede tilskudd som rammetilskudd til 20 kommuner. Disse er Alta, Etne, Flakstad, Frogn, Hurdal, Lillehammer, Meldal, Namdalseid, Nesset, Nore og Uvdal, Nord-Aurdal, Norddal, Nord-Odal, Nordreisa, Orkdal, Randaberg, Råde, Stavanger, Søgne og Tønsberg.

Forsøket innebærer at det statlige tilskuddet til drift av barnehager, tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming og tilskudd til tospråklig assistanse fordeles som rammetilskudd i disse kommunene. Kommunene står dermed fritt til å disponere midlene på den måten de selv ønsker, og er heller ikke bundet til å benytte de tilskuddssatser som vedtas av Stortinget. Stortingsavtalen om barnehager forutsetter omfattende endringer i rammevilkårene i barnehagesektoren fra 1.8.2003. På bakgrunn av det endelige budsjettvedtaket for 2003 vil regjeringen vurdere hvilke konsekvenser en videreføring av forsøket etter 1.8.2003 vil ha for forsøkskommunene.

Tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming i barnehage

I følge barnehageloven § 9 skal barn med funksjonshemming ha prioritet ved opptak til barnehage dersom barnet kan ha nytte av oppholdet. Kommunene har ansvar for at denne fortrinnsretten til barnehageplass blir etterfulgt i kommunale og private barnehager. Barn med funksjonshemming kan trenge ekstra tilrettelegging av fysiske og personalmessige forhold i barnehagen. En slik tilrettelegging vil ofte medføre ekstra kostnader for barnehageeier. Det gis derfor et tilskudd fra staten som er øremerket tiltak for barn med funksjonshemming i barnehage.

I og med at kommunene har det praktiske og økonomiske ansvaret for at barn med funksjonshemming får tilbud om plass i barnehager kan de ikke nekte disse barna plass i barnehage på grunn av dårlig økonomi. Kommunene har det overordnede ansvaret for merkostnadene, utover det staten yter, også overfor private barnehager. Tilskuddet til tiltak for barn med funksjonshemming skal ikke nyttes til å finansiere tilbud eller rettigheter barnet har etter et annet regelverk, f.eks. spesialpedagogisk tiltak etter opplæringsloven § 5-7.

Midlene har tidligere år vært beregnet som en andel (10 pst) av det samlede ordinære driftstilskuddet til barnehagene i den enkelte kommune. Regjeringen foreslår at tilskuddet videreføres som i dag i perioden 1.1.2003–1.8.2003, men vil komme tilbake i Revidert nasjonalbudsjett med en presentasjon av hvordan dette tilskuddet skal innrettes fra 1.8. og videre framover. Utforming av tilskuddsordning ses i sammenheng med oppfølgingen av stortingsavtalen om barnehager.

Tilskudd til tospråklig assistanse

Barne- og familiedepartementet yter et eget tilskudd til ansettelse av tospråklig assistent i barnehage. En av de viktigste oppgavene for en tospråklig assistent er å bidra til at alle barna kan forstå og gjøre seg forstått i barnehagen, og bidra til brobygging og kulturformidling mellom minoritetsspråklige og norskspråklige barn. Den tospråklige assistenten har en viktig oppgave når det gjelder å skape kontakt mellom barnehagen og foreldrene.

Ordningen omfatter også døve eller sterkt hørselshemmede barn som har behov for tegnspråkopplæring. Det forutsettes at den tospråklige assistenten kommer i tillegg til den ordinære bemanningen i barnehagen. Tilskuddssatsene er prisomregnet. For øvrig videreføres ordningen som i 2002.

Tilskuddssatser for 2003 –

tospråklig assistanse (kroner pr. år):

Antall timer med tospråklig assistanse pr. uke	Tilskudd pr. barn
6–25 timer	16 090
26 timer og mer	21 470

Barnehager for nyankomne flyktningers barn

Intensjonen med tilskuddet er at kommuner og private barnehageeiere skal kunne gi barn av nyankomne flyktninger et barnehagetilbud når familien skal etablere seg i bosettingskommunen etter opphold i mottak. Tilskuddet gis for tilbud på inntil 15 timer per uke i 8 måneder, og dekker blant annet utgifter til lønn til førskolelærer og tospråklig assistent.

Tilskudd til drift av barnehager på Svalbard

Formålet med tilskuddet er å bidra til at barnehageeiere på Svalbard kan yte et godt, rimelig og fleksibelt tilbud til de familiene som ønsker det. Det utbetales tilskudd til drift av barnehager på Svalbard etter samme satser som gjelder for barnehager på fastlandet. Barnehageloven gjelder ikke for Svalbard. Driftstilskuddet utløses derfor ikke automatisk som for barnehager som på fastlandet, men etter departementets vedtak i hvert enkelt tilfelle.

Lønnstillegg for førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms

Intensjonen med dette tilskuddet er å bedre og opprettholde en god tilgang på førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms. Lønnstillegget gis til førskolelærere/pedagogiske ledere i barnehage og førskolelærere ansatt i kommunens barnehageadministrasjon i alle kommunene i Finnmark og i kommunene Karlsøy, Kvænangen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord i Nord-Troms. Tilskuddet gis i de nevnte kommuner i de to fylkene der 30 prosent eller flere av de aktuelle stillingene er besatt av personer som har dispensasjon fra utdanningskravet.

Stimuleringstilskudd

Stimuleringstilskudd til nye barnehageplasser er et viktig virkemiddel for å øke tempoet i barnehageutbyggingen og bidra til at den resterende delen av utbyggingen blir fullført. Stimuleringstilskudd er et engangstilskudd til nyetablerte barnehageplasser. Med unntak av familiebarnehager og virksomhet drevet som åpen barnehage, har alle som etablerer nye barnehager eller bygger ut eksisterende barnehager rett til stimuleringstilskudd.

**Tilskuddssatser for 2003 –
stimuleringsstilskudd**

Oppholdstid/ alder	Barn født 1999 og tidligere	Barn født 2000 og senere
Deltidsplass (under 33 t per uke)	8 000	10 000
Heltidsplass (33 t eller mer per uke)	16 000	20 000

Prøveprosjekt Oslo indre øst

Prosjektet gratis kortidstilbud i barnehage for alle 4- og 5-åringer i bydel Gamle Oslo ble formelt avsluttet som forsøk ved årsskiftet 2001/2002. I Revidert nasjonalbudsjett for 2002 ble det imidlertid bevilget midler til drift 2. halvår 2002. Det avsettes midler til drift ut barnehageåret 2002/2003. Dette avslutter statens finansiering av gratistilbudet. Departementet vil nytte erfaringene fra forsøket i sitt videre utredningsarbeid med sikte på å fremme forslag til tiltak for økt integrering av minoritetsspråklige barn i barnehage i alle landets kommuner.

Husbankens barnehagelån

Kommunal- og regionaldepartementet

Formål

Husbankens barnehagelån skal medvirke til å dekke behovet for gode barnehager.

Om låneordningen

Lånet gis til kommuner, enkeltpersoner, selskaper, stiftelser o.l. til bygging, kjøp og utbedring av barnehager. Lån kan gis hvis lokalene benyttes til formålet i minst 20 timer i uken. Det gis ikke lån til barnehager som eies av statlige institusjoner, etater og forvaltningsbedrifter. Barnehagen må tilfredsstille barnehagelovens krav. Barne- og familiedepartementet gir nærmere regler om utforming av lokaler og utearealer.

Lånet kan utmåles med opp til 100 prosent av lånegrunnlaget. Når kommunen er låntaker, kan Husbanken finansiere inntil 100 prosent av lånegrunnlaget. Søknadsskjema får en ved å henvende seg til Husbanken. Kommunen må anbefale prosjektet.

SKOLEFRITIDSORDNINGER

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap. 0221 post 63, (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

430 056

Saldert budsjett 2002:

434 915

Budsjettforslag 2003:

153 203

Formål

Siden 1. januar 1999 er det hjemlet i loven at alle kommuner skal ha et tilbud om skolefritidsordning før og etter skoletid for barn i 1.-4. klasse. Skolefritidsordningen skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i barnas alder, funksjonsnivå og interesser. Skolefritidsordningen skal gi barna omsorg og tilsyn. Funksjonshemmede barn skal gis gode utviklingsvilkår i ordningen. Våren 2002 la Nord-Trøndelagsforskning fram en nasjonal evaluering av skolefritidsordningen.

Om tilskuddsordningen

Tilskuddsordningen skal medvirke til driften, slik at barn kan få et tilbud om omsorg og aktivitet før og etter skoletid i alle kommuner. Høsten 2001 deltok om lag 128 500 barn i skolefritidsordningen.

Av hensyn til det samlede budsjettopplegget er tilskuddet foreslått redusert med 217 mill kroner i 2003. Våren 2003 gis det øremerket statstilskudd til drift av skolefritidsordninger. Det er en sats per barn for kort oppholdstid og en for lang oppholdstid. 15 prosent av det statlige tilskuddet som blir utbetalt til den enkelte kommune, skal gå til barn med særskilte behov. Stortinget har vedtatt å innlemme posten i rammetilskuddet til kommunene fra høsten 2003.

3.2 Et godt og likeverdig opplærings- og utdanningstilbud til alle

Grunnopplæringen skal gi barn og unge opplæring av høy kvalitet, uavhengig av kjønn, bosted, funksjonsevne, etnisk bakgrunn og foreldreøkonomi. Lik rett til opplæring er et kjernepunkt i velferdssamfunnet, og er et viktig redskap for å gjøre den enkelte i stand til å forme sin egen fremtid. Læring er en livslang prosess, og utdanningstilbudet og læringsformer må være tilpasset det enkelte menneskes behov.

Regjeringen vil utforme en politikk som tar hensyn til at vi lever i en tid med teknologiske, sosiale og kulturelle endringer, og at samfunnet vårt i økende grad er orientert mot verden rundt oss. Regjeringen legger vekt på at skole og opplæring skal ta vare på kristne og humanistiske verdier og fremme menneskelig likeverd og likestilling, åndsfrihet og toleranse, økologisk forståelse og internasjonalt medansvar. Skolen skal være en god arena for personlig forming og modning. Regjeringen går inn for å styrke verdiformidlingen og verdibevisstheten i skolen.

Søkningen til høyere utdanning har de senere årene vært høy. Regjeringen legger vekt på at universiteter og høyskoler tar imot så mange søkere som mulig, og legger vekt på å øke kvaliteten og produktiviteten innen høyere utdanning bl.a. gjennom samarbeid og arbeidsdeling mellom institusjoner i Norgesnett.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 28: UTDANNING

Barnet har rett til utdanning. Staten skal gjøre grunnskoleutdanningen gratis og obligatorisk og gjøre ulike former for videregående utdanning tilgjengelig for alle barn, og sette i verk tiltak for å redusere tallet på de som ikke fullfører skolegangen. Disiplin i skolen skal utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd. Staten skal også fremme internasjonalt samarbeid om utdanning, og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

LÆRINGSSENTERET

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap. 0202 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

109 081

Budsjett 2002:

109 015

Budsjett 2003:

115 477

Læringssenteret er et nasjonalt kompetansesenter for utdanningssektoren med hovedoppgaver innen grunnskolen og videregående opplæring, og med hovedvekt på evaluerings- og utviklingsoppgaver.

Læringssenteret har også forvaltningsmyndighet innenfor nærmere fastlagte områder, blant annet eksamen, vurdering av forsøk etter opplæringsloven og fordeling av tilskudd til læremidler.

Læringssenteret har et generelt ansvar for å iverksette den nasjonale politikken innenfor sitt oppgavefelt. Læringssentere skal også sikre at viktige signaler og utviklingstendenser i opplæringssektoren blir formidlet til departementet.

Etter oppdrag fra departementet skal Læringssenteret gjennomføre utviklingsprosjekter og tiltak og sette i verk støtte- og informasjonstiltak som kan frem-

me det lokale utviklingsarbeidet i kommuner og fylkeskommuner. Læringssenteret skal arbeide for å utvikle og styrke relasjoner mellom ulike samarbeidspartnere på opplæringsfeltet.

«Mímir» er Læringssenterets nyhetsmagasin og inneholder aktuell informasjon fra Læringssenteret. Her finnes nyheter og reportasjer, informasjon om nettsteder, publikasjoner, læremidler og spesielle tiltak med mer. Magasinet presenterer også ny forskning og rapporter fra ulike prosjekter. Mímir lages i 6 utgaver per år og er gratis for mottakerne. Magasinet sendes til alle skoler, kommuner, fylkeskommuner, Statens utdanningskontorer, departementer, offentlige institusjoner, Pedagogisk-psykologisk tjeneste, presse, frivillige organisasjoner med mer. Det er mulig å abonnere på bladet, som også kan leses på nettstedet www.ls.no

GRUNNSKOLE OG VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap. 0221–0229 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

2 602 118

Budsjett 2002:

2 887 512

Budsjett 2003:

2 436 517

I tillegg kommer bevilgninger over rammetilskuddet, tilskudd til private skoler og til toppidrettsgymnaset.

Alle barn og unge har rett og plikt til grunnskoleopplæring og rett til videregående opplæring. Det 13-årige opplæringsløpet skal gjøre elever og lærlinger kvalifisert til enten videre studier eller utøvelse av et yrke, og motiverer for videre læring gjennom hele livet. Løpet består av 10-årig grunnskole og 3-årig videregående opplæring, eventuelt to år i skole og to år i bedrift. Elever som har rett til spesialundervisning skal, så langt det er mulig, få videregående opplæring i inntil fem år når eleven etter sakkyndig vurdering har behov for det. Regjeringen har satt ned et offentlig utvalg som blant annet skal foreslå tiltak som på lang og kort sikt kan medvirke til bedre sammenheng i grunnopplæringen, og at opplæringen ivaretar den enkeltes, arbeidslivets og samfunnets kompetansebehov. Utvalget skal legge frem sin innstilling i april 2003.

Regjeringen legger til grunn at de sentrale utfordringene for grunnopplæringen er knyttet til

- middels gode faglige prestasjoner i gjennomsnitt

- store forskjeller mellom de faglige resultatene til sterke og svake elever
- for dårlig samsvar mellom ressursbruk og resultat
- lite handlingsrom på lokalt nivå
- uklare ansvarsforhold og liten tradisjon for ledelse
- for dårlig utviklet brukermedvirkning

For å nå målene om høyere kvalitet i grunnopplæringen er det viktig å bygge opp under kunnskapen, engasjementet, kreativiteten og initiativene som finnes på den enkelte skole. Regjeringen vil derfor utvikle nasjonale system og insentiver som fremmer den menneskelige kunnskapen og kreativiteten. Skoleledere og lærere må ha solid kunnskap og kompetanse slik at elevene kan få et godt læringsutbytte, også sammenliknet med andre land. Krav til relevant kompetanse og faglig nivå blir stadig redefinert, og det er derfor viktig å styrke en kjerne av basiskunnskaper og kunnskaper som støtter opp under grunnleggende verdier.

Det skal utvikles verktøy som gjør den enkelte skole bedre i stand til å arbeide med å forbedre opplæringen. Utdannings- og forskningsdepartementet har derfor satt i gang et arbeide med å utvikle tiltak for både å innhente og gi informasjon om elevers læringsutbytte, læringsmiljø og læringsressurser. Tiltakene skal legge til rette for informerte beslutninger på alle nivå i skolesystemet, og gi informasjon om kvaliteten i opplæringen til blant andre lærere, elever og foreldre.

For å oppmuntre til innsats i arbeidet med å øke kvaliteten i opplæringen, er det iverksatt en prøveordning med påskjønnelse til skoler som har utmerket seg (se side 72).

Regjeringen satser på å styrke elevenes kompetanse i lesing, skriving og realfag. Fra og med skoleåret 2002–2003 er timetallet i norsk økt med i alt to timer per uke på grunnskolens småskoletrinn. For å stimulere elevenes leselyst skal skolens samlede kompetanse på bruk av skolebibliotek styrkes. Det vil også bli iverksatt arbeid for å utvikle bedre innhold og arbeidsmåter for å styrke opplæringen i realfagene. For å øke lærernes kompetanse på opplæring i norsk og matematikk, er det utviklet fleksible og praksisnære etter- og videreutdanningstilbud, og lærere vil kunne få stipend for å ta videreutdanning i disse fagene.

En tilpasset opplæring

Barn og unge er ulikt utrustet og har forskjellige anlegg, interesser og forutsetninger. All opplæring i skolen og andre opplæringsarenaer skal være tilpasset evnene og forutsetningene hos den enkelte elev, lærling og lære kandidat. Prinsippet om tilpasset opplæring og et likeverdig opplæringstilbud av alle elever er nedfelt i opplæringsloven § 1-2. Barn og unge skal møte utfordringer i samsvar med sine forutsetninger, uavhengig av sosial og kulturell bakgrunn, individuelle forutsetninger, funksjonsevne og geografisk tilhørighet. Målet er en inkluderende skole som tar hver elevs egenart på alvor. Ved å gi den enkelte elev utfordringer på sitt nivå, legges det til rette for økt mestring og dermed også økt trivsel og motivasjon. Et godt læringsmiljø er en forutsetning for god læring, og alle som arbeider med opplæring av barn og unge må arbeide systematisk for å bedre læringsmiljøet og å motvirke problematferd.

Mer informasjon

- <http://ls.no>
- <http://skolenettet.ls.no>

Samarbeidspartnere: Læringscenteret, Utdanningsavdelingen hos fylkesmannen og Barne- og familiedepartementet.

Nettsted for lærings- og oppvekstmiljøet

Nettstedet for lærings- og oppvekstmiljøet er et tiltak for å bedre kvaliteten på og tilgjengelighet til informasjons- og veiledningstjenester i arbeidet med å sikre alle elever et trygt og stimulerende lærings- og oppvekstmiljø. Målgruppen er i første rekke lærere, skoleledere og skoleeiere, skolens rådgivningstjeneste og PP-tjenesten. (Se kap 1.3).

Mer informasjon:

- <http://www.lom.ls.no>
- <http://samtak.ls.no>

Oppfølgingstjenesten

Målgruppen for Oppfølgingstjenesten er ungdom som har rett til videregående opplæring, men som ikke går på skole eller er i varig arbeid. Oppfølgingstjenesten skal arbeide for at all ungdom som tilhører målgruppen, får tilbud om opplæring, arbeid eller annen beskjeftigelse. Oppfølgingstjenesten skal samarbeide med kommunale, fylkeskommunale og statlige organer som har ansvar/delansvar for målgruppen, og formidle eller samordne tilbudene fra de ulike partene. Tilbudene skal primært ta sikte på å føre fram til studie-, yrkes- eller delkompetanse innenfor videregående opplæring. Dette kan bl.a. være ulike tilrettelagte tilbud i regi av fylkeskommunen alene eller kombinerte opplegg i samarbeid mellom fylkeskommunen og Aetat. Aetat skal tilby hele spekteret av tjenester overfor ungdom, herunder formidling, informasjon, yrkesveiledning og arbeidsmarkedstiltak. En evaluering av Oppfølgings-tjenesten viser at kombinerte opplegg med videregående opplæring og arbeidsmarkedstiltak, som «Praksisplass og arbeidstrening», har god virkning på å forebygge fra-fallet fra videregående opplæring og søkningen til videre utdanning. Arbeidsmarkedspolitikken overfor ungdom er nærmere omtalt i kap. 2.3 Arbeidsmarkedspolitikken.

Økt innsats for å hindre at ungdom faller ut av videregående opplæring

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap 0226 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
0	0	8 000

For å legge grunnlaget for en god og varig tilknytning til arbeidslivet er det avgjørende at flest mulig ungdommer fullfører videregående opplæring og oppnår studie- eller yrkeskompetanse. Bedre tilrettelegging og differensiering er i denne sammenheng vesentlig. Det vil bl.a. bli lagt til rette for at elever kan velge alternative løp med mer praksisrettet og yrkesfaglig opplæring. Videre vil regelverket bli endret slik at det blir enklere for elever å gå ut i et læreforhold direkte etter grunnskolen. Rapporter og meldinger har dokumentert et behov for å styrke skolens rådgivningstjeneste for å fange opp elever som er i ferd med å avbryte opplæringen på et tidlig tidspunkt.

Rekrutteringen av innvandrerungdom til videregående opplæring må økes, og den delen som gjennomfører og fullfører opplæringen, er for lav. Departementet vil derfor arbeide for å styrke utdannings- og yrkesveiledningen, og for å bedre kompetansen hos lærere og rådgivere, både i grunnskolen og videregående opplæring.

Utdanningsmyndighetene vil som en del av Tiltaksplanen mot fattigdom (St.meld.nr.6 (2002–2003) styrke det forebyggende arbeidet for å forhindre frafall i videregående opplæring. Ett av tiltakene er en styrking av Oppfølgingstjenesten, som er en lovpålagt forebyggende tjeneste i hver fylkeskommune. For å lykkes i å fange opp ungdom med rett til videregående opplæring som står i fare for å droppe ut av opplæring i skole eller arbeidsliv, er det viktig med et effektivt og systematisk samarbeid mellom Oppfølgingstjenesten, skolenes rådgivningstjeneste, arbeidsmarkedsetaten og lærebedrifter. Det er satt av 8 millioner kr til styrkingstiltak rettet mot Oppfølgingstjenesten.

Mer informasjon

- <http://ls.no>
- <http://skolenettet.ls.no>

Rådgiving om utdannings- og yrkesvalg

Utdannings- og forskningsdepartementet har gjennomført forsøks- og utviklingsvirksomhet for å styrke rådgivingstjenesten med tanke på rådgiving i grunnskolen og videregående opplæring om utdannings- og yrkesvalg, i tillegg til yrkesrettledningstiltak som gis av Aetat. Barn og unge trenger råd og veiledning når det gjelder valg av utdanning og yrke på bakgrunn av både egne ressurser og interesser og samfunnets behov. De må oppmuntres til å foreta utdannings- og yrkesvalg som i størst mulig grad er uavhengig av kjønn, kulturell bakgrunn og eventuell nedsatt funksjonsevne.

Aktuelle tiltak:

- Oppfølging og videreutvikling av databasen for yrkes- og utdanningsinformasjon for ungdom, nettstedet «YoU» <http://you.ls.no>
- Stimulering til økt samarbeid mellom grunnskolen og videregående opplæring.
- Videreføring av arbeidet for et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked gjennom erfaringer fra prosjektet «Bevisste utdanningsvalg» <http://buv.ls.no>
- Videreføre prosjektet «Delt rådgivingstjeneste» i 2003, som er en utprøving av nye modeller for organisering av rådgivingstjenesten med et organisatorisk skille mellom sosialpedagogisk rådgiving og utdannings- og yrkesrettledning. Satsingen tar sikte på en kompetanseheving av rådgivingstjenesten i skolen når det gjelder formidling av råd og veiledning om utdannings- og yrkesvalg.
- Følge opp tiltak i tiltaksplan «Realfag, naturligvis» – strategi for styrking av realfagene 2002–2007, om bedre rådgiving for valg av realfaglige studieretninger og studier og for utjevning av kjønnsforskjeller.

Mer informasjon

<http://skolenettet.ls.no>

Demonstrasjons- og bonusskoler

For å oppmuntre til innsats i arbeidet med å øke kvaliteten i opplæringen innførte Utdannings- og forskningsdepartementet i 2002 en prøveordning med belønning til skoler som har utmerket seg.

I 2002 ble det utpekt 92 *bonusskoler*, som hver fikk 50 000 kroner på bakgrunn av systematisk utviklingsarbeid som har hevet kvaliteten på opplæringen. Tiltakene er av ulike karakter og spenner over ulike områder av skolens virksomhet. Styrking av lærings- og oppvekstmiljøet er ett av disse områdene. 22 skoler ble *demonstrasjonsskoler*, fordi de over tid har pekt seg ut på

prioriterte områder. Læringsmiljø var ett av de prioriterte områdene. Demonstrasjonsskolene er utpekt for to år, og får 500 000 kroner pr. år for å informere andre, kunne brukes som besøks- eller hospiteringsskoler og som ledd i etter- og videreutdanningstilbud.

Departementet viderefører og videreutvikler ordningene med bonusskoler og demonstrasjonsskoler i 2003. Kriteriene fokuserer på pedagogisk nytenkning for å øke elevenes læringsutbytte i basisfag og basisferdigheter og for å bedre elevenes læringsmiljø.

Fra 2003 vil departementet invitere skoleeiere til å peke ut lærebedrifter som «demonstrasjonsbedrifter». Disse må over tid ha utmerket seg når det gjelder systematisk arbeid for å fremme læringsutbytte i det enkelte lærefag for lærlinger med ulik bakgrunn. De skal også ha arbeidet aktivt for å rekruttere og motivere ungdom til å velge yrkesfag generelt og gjerne innenfor fag det har vist seg vanskelig å rekruttere til.

Samarbeidspartnere: Læringscenteret.

Skoleeierpris

Kommunenes sentralforbund og utdannings- og forskningsdepartementet har gått sammen om å opprette en kvalitetspris for skoleeiere. Prisen for 2003 blir delt ut i forbindelse med Landskonferansen 23.–24. april 2003. Formålet med prisen er å gi heder og ære til kommuner og fylkeskommuner som utmerker seg positivt og å stimulere til systematisk arbeid med kvalitetsutvikling innenfor prioriterte områder. Kriteriene for kvalitetsprisen i 2003 vektlegger blant annet styrking av elevenes læringsresultater, bedret læringsmiljø og styrking av skolelederes kompetanse. Kommunenes sentralforbund har ansvaret for den praktiske organiseringen av arbeidet og gir nærmere informasjon.

Samarbeidspartnere: Læringscenteret og Utdanningsavdelingen hos fylkesmannen.

Mer informasjon

- <http://ls.no>
- <http://skolenettet.ls.no>

Forsknings- og utviklingsarbeid. Kompetanseheving

Det er et mål å legge til rette for videreutvikling av kompetanse hos lærere, skoleledere og PPT-ansatte knyttet til atferdsproblemer og systematisk tiltaksarbeid, blant annet gjennom nettbaserte læringsressurser. Deler av Samtak-programmet for kompetanseutvikling for skoleledere og

PPT vil bli fulgt opp. Andre tiltak er lokalt forankret FOU-arbeid som bygger videre på lovende tiltak og tilnærming-er, blant annet i forhold til planer og tiltak overfor barn og ungdom med moderate atferdsvansker. Fokus er satt på klassemiljø og klasseledelse og samarbeid med elever/elevråd, spesielt i videregående opplæring.

Regjeringen vil gi mer frihet til de enkelte skoler slik at de kan bli mer handlekraftige og utnytte den menneskelige kreativiteten og innsatsviljen fullt ut. Videre vil regjeringen øke valgfriheten for brukerne og sikre elever og foreldre innvirkning på utformingen av opplæringstilbudet. For å øke handlingsrommet for den enkelte skole, er det satt i gang et arbeid for å vurdere hvordan læreplaner, regel- og avtaleverk kan forenkles.

Forskningsresultater blant annet fra Sverige, viser at det er positiv sammenheng mellom konkurranse fra friskoler og elevprestasjoner i den offentlige skolen. Regjeringen vil derfor legge frem et forslag om ny friskolelov som skal erstatte gjeldende lov om private skoler. Lovforslaget vil gi større rom for mangfold og færre avgrensninger enn i gjeldende lov. Med større frihet får den enkelte skole større ansvar. Regjeringen vil arbeide for å ansvarliggjøre alle ledd ved å fokusere sterkere på skoleledelse og å medvirke til at skolelederen får anledning til å utøve ledelse. For at skoleledere skal bli enda bedre i stand til å oppfylle høye kvalitetskrav og å ta på seg nye lederoppgaver, har Utdannings- og forskningsdepartementet tatt initiativ til utvikling av nye tilbud om utdanning i skoleledelse helt opp til mastergradsnivå.

Samarbeidspartnere: Statlig spesialpedagogisk støttesystem, HEMIL-senteret – Universitetet i Bergen; Lillegården kompetansesenter; Senter for atferdsforskning (HiR), Senter for studier av problematferd og innovativ praksis – Universitet i Oslo.

Mer informasjon

- <http://ls.no>
- <http://skolenettet.ls.no>

Språklige minoriteter i grunnskolen

Utdannings- og forskningsdepartementet,
kap. 0221, post 65 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
691 254	714 609	662 613

Tilskudd til opplæring for elever i grunnskolen dekker følgende tiltak:

- særskilt norskopplæring
- morsmålsopplæring / tospråklig fagopplæring
- opplæring av barn og unge i asylmottak

Formål

Målet med tilskudd til særskilt norskopplæring og morsmålsopplæring for elever med annet morsmål enn norsk og samisk er å bidra til at disse elevene får opplæring i samsvar med sine evner og forutsetninger. Målet med tilskudd til opplæring av barn og unge i asylmottak er å bidra til at grunnskoleelever som er bosatt i statlige asylmottak, kan få begynne på skolen så snart som mulig etter at de er kommet til landet.

Om opplæringstilskuddet

Kommuner som gir særskilt norskopplæring og morsmålsopplæring, kan søke Statens utdanningskontor i fylket om å få utbetalt tilskudd. Dette gjelder også for kommuner som har utgifter til opplæring av grunnskoleelever som bor i statlige asylmottak. Det gis tilskudd til timer og tilskudd per barn i asylmottak i henhold til regler gitt i rundskriv fra Utdannings- og forskningsdepartementet. Tilskudd til særskilt norskopplæring og morsmålsopplæring blir utbetalt per undervisningstime, mens tilskudd til opplæring av barn i statlige asylmottak blir utbetalt per barn per måned.

Mer informasjon

Rundskriv F-19-02 fra Utdannings- og forskningsdepartementet.

Språklige minoriteter i videregående opplæring

Utdannings- og forskningsdepartementet,
kap. 0223, post 65 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
29 414	25 244	26 178

Formål

Tilskuddsordningen skal stimulere fylkeskommunene til å gi ekstra språkopplæring for minoritetsspråklige elever. Formålet med ordningen er å stimulere skoleeierne til å gi ekstra språkopplæring for språklige minoriteter i videregående opplæring slik at andelen minoritetsspråklige elever som gjennomfører videregående opplæring øker.

Om tilskuddsordningen

Forskning har påvist at minoritetsspråklige elever har en større andel utdanningsavbrudd og en noe lavere gjennomføringsgrad enn majoriteten. Gutter har en svakere gjennomføringsgrad enn jenter. Gjennomføringsgrad avhenger av landbakgrunn.

Tilskuddsordningen kan brukes til

- støtteundervisning i norsk og/eller på norsk

- støtteundervisning i morsmål og/eller på morsmål
- støtteundervisning i engelsk

Opplæringen kan gjennomføres som tolærersystem, egne grupper eller klasser, egne innføringskurs i fylkeskommunale, private og statlige skoler eller annet støtteopplegg.

Entreprenørskap

Utdannings- og forskningsdepartementet

Formål

Entreprenørskap innebærer kreativitet, nyskaping og etablering; å gi de unge tro på egne skapende krefter og evner til å se og bruke lokale ressurser som grunnlag for bosetting og verdiskaping og ved å legge til rette for meningsfull og aktiv læring knyttet til lokalt næringsliv og lokal tjenesteyting. Målet er at entreprenørskap og utvikling av bl.a. elevbedrifter skal bli en ordinær del av virksomheten i grunnskole og i videregående opplæring. Det gis tilbud om høgskolestudium i arbeidskunnskap med fokus på entreprenørskap ved om lag 10 høyskoler. Studiet er verdifullt for å stimulere til lokal utvikling.

Om prosjektet «Entreprenørskap på timeplanen»

Arbeidet med entreprenørskap i opplæring og utdanning er et satsingsområde for kommuner og fylkeskommuner. I Hedmark, Nordland og Østfold er nå avsluttet et treårig prosjekt; «Entreprenørskap på timeplanen (1999– 2002)» der målet bl.a. har vært å fremme nyskaping og heve den generelle motivasjonen og kompetansen for entreprenørskap og utvikle systemer og rutiner for erfaringsspredning. Prosjektet er evaluert av Nordlandsforskning.

Andre tiltak

- Oppfølging av strategiplanen «Entreprenørskap i opplæring og utdanning».
- Stimulere til økt samarbeid mellom skole, lokalmiljø og arbeidsliv.
- Tilføre nødvendig kompetanse til personer og miljøer gjennom det desentraliserte høgskolestudiet i arbeidslivskunnskap med fokus på entreprenørskap, høgskole- og universitetsstudier i grunnutdanning av lærere, i etter- og videreutdanning, samt innen hovefags- og profesjonsstudiene.
- Stimulere til videreutvikling av planverket i kommuner og fylkeskommuner med fokus på entreprenørskap.
- Utvikle systemer og rutiner for erfaringsspredning.
- Spre gode eksempler fra utviklingsarbeid med entreprenørskap til andre kommuner og fylkeskommuner.

Samarbeidspartnere: Kommunal- og regionaldepartementet og Nærings- og handelsdepartementet.

Prosjekt for å fremme entreprenørskap knyttet til mat og matkultur

Landbruksdepartementet

I 2003 vil Landbruksdepartementet, i samarbeid med Norges Kokkemesteres Landsforening og Fylkesmannens Landbruksavdeling, gjennomføre en rekke matlagingskurs i skolen. Kursene har som mål å stimulere «gründer – og kremmergenet» hos den oppvoksende slekt, med fokus på entreprenørskap på matområdet. Kursene har også til hensikt å formidle «matglede i hverdagen», matens betydning som en formidler av kontakt, glede og sosial samhörighet. Det er viktig med kritiske og engasjerte forbrukere. Framtidens forbrukere bør på et tidlig tidspunkt i livet få formidlet verdier og holdninger knyttet til matproduksjon og det å lage mat, ikke minst som en motvekt mot lettvinmat, som i noen tilfeller stimulerer et passivt forbrukermønster. Kursene vil rette seg mot elever i ungdomsskolen og videregående skole.

Norges Kokkemesteres Landsforening, som er inn delt i fylkesvise laug, representerer en distriktskompetanse på matområdet. De er viktige tradisjonsformidlere, siden de er relativt sterkt orientert mot den stedegne matkulturen. Det vil bli utarbeidet en prosjektrapport etter at kursene er avsluttet. Prosjektet vil ha overføringsverdi til andre som ønsker å fremme barn og unges interesse for mat og matkultur.

Samarbeidspartnere: Norges Kokkemesteres Landsforening og Fylkesmannens Landbruksavdeling.

Praktikantordningen i landbruket

Landbruksdepartementet,

kap. 1150, (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
15 000	15 000	15 000

Formål

Hovedmålsettingen med praktikantordningen er å fremme rekruttering til landbruksnæringen, slik at vi når de landbrukspolitiske mål om et levedyktig og bærekraftig landbruk i hele landet.

Om ordningen

Det er utviklet opplæringstilbud på gården og utenom gården. Opplæringstilbudet skal knyttes opp mot studieretning naturbruk på videregående skole. Opplæringstilbudet skal så langt som mulig, følge gangen i skoleåret, læreplaner og mulighetene for å dokumentere realkompetanse. Likestillingsperspektivet og jenters ønske om ekstra opplæring i for eksempel bruk av maskiner, blir ivarettatt. Også bondens rolle som selvstendig næringsdrivende vektlegges.

Praktikantordningen inngår i bygdeutviklingsmidlene som forhandles fram over jordbruksavtalen og forvaltes av Fylkesmannen.

HØYERE UTDANNING

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap. 0260–0282 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
16 473 353	15 738 206	17 268 537

Med Stortingets behandling av Stortingsmelding nr 27 (2000–2001) «Gjør din plikt – Krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning», legges det opp til relativt omfattende endringer i høyere utdanning for å øke evnen og viljen til omstilling ved universiteter og høyskoler, innføring av mer effektive læringsløp og til mer effektiv kunnskapsoverføring fra universiteter og høyskoler til arbeids- og samfunnsliv. Den høyere utdanningssektoren står bl.a. overfor utfordringer med ny teknologi, demografiske endringer, økt konkurranse mellom utdanningsstilbydere, økt etterspørsel etter utdanning og nye og mer varierte studentgrupper.

For å nå målene i kunnskapspolitikken for høyere utdanning vil tiltak i Kvalitetsreformen bli iverksatt ved alle institusjoner senest høsten 2003. Tiltakene omfatter innføring av ny gradsstruktur, nye studieordninger og nye evalueringsformer. Samtidig vil delegering av fullmakter på det organisatoriske, økonomiske og faglige området fra Utdannings- og forskningsdepartementet til institusjonene, et nytt finansieringssystem og etableringen av et uavhengig organ for akkreditering og evaluering av høyere utdanning endre styringssystemet i høyere utdanning slik at institusjonene i større grad gis frihet til strategisk omstilling av virksomheten.

VOKSENOPPLÆRING

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap. 250–259 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

1 633 192

Budsjett 2002:

1 556 741

Budsjett 2003:

1 605 134

Formål

Målet for voksenopplæringen er å heve kompetansenivået i den voksne del av befolkningen, samt å fremme likestilling, allmennutdanning og personlig vekst. Voksenopplæringen skal gi dyktighet for arbeidslivet, et grunnlag for sosialt og kulturelt engasjement og for demokratisk deltakelse i samfunnslivet.

Om voksenopplæringen

De generelle målene for voksenopplæringen er også relevante i forhold til ungdom som har falt utenfor utdanningssystemet, eller som ønsker en annen type opplæring enn den de kan få gjennom det offentlige skoleverket. Viktige målgrupper er de som ikke tidligere har fått tilfredsstillende grunnskoleopplæring eller videregående opplæring, og de med behov for grunnleggende kompetanse og særlig tilrettelagt opplæring.

Utdannings- og forskningsdepartementet vil blant annet gi tilskudd til følgende opplæringsområder under voksenopplæringen som også omfatter tiltak der ungdom er deltakere:

- Tilskudd til studiearbeid arrangert av studieforbund der en legger vekt på at det skal være mangfold i tilbudet og at det skal være opplæring rettet inn mot alle deler av landet og for alle grupper. Tilskudd i 2003: kr 201 494 000 (kap. 254, post 70).
- Tilskudd til folkehøgskoler. Tilskudd i 2003: kr 509 100 000 (kap. 253).
- Tilskudd til opplæring i norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Tilskudd i 2003: kr 615 916 000 (kap. 254, post 60).
- Tilskudd til fjernundervisning. Tilskudd i 2003: kr 20 000 000 (kap. 254, post 71).

Tiltakene har ulike nedre aldersgrenser, fra 14 år og oppover. Fra høsten 2000 er det innført rett til videregående opplæring for personer som ikke har fullført slik opplæring, og som ikke ble omfattet av Reform 94. Fra høsten 2002 ble det gitt individuell rett til grunnskoleopplæring for voksne som trenger slik opplæring.

Reformen gjelder også unge og unge voksne. En nasjonal handlingsplan for Kompetansereformen, som er utformet i samarbeid med partene i arbeidslivet, ble lagt fram våren 2000. Hovedsatsingsområdene er bl.a. å tilpasse opplæringstilbudene bedre til de behovene som ulike grupper har, og å legge rammevilkårene best mulig til rette for kompetanseutvikling for den enkelte. Det vil også bli etablert et nasjonalt system for dokumenta-

sjon og verdsetting av voksnes realkompetanse som grunnlag for tilbud om grunnskoleopplæring eller videregående opplæring i tråd med den enkeltes behov. Det gjennomføres en omfattende forsknings- og utviklingsvirksomhet i tilknytning til Kompetansereformen.

Yrkesprøving

Om yrkesprøving

Yrkesprøving er en metode for realkompetansevurdering med sikte på arbeid. Regjeringen fremmet i 2002 et forslag om å gi en slik rett til voksne med rett til videregående opplæring. Også registrerte arbeidssøkere og nyankomne innvandrere uten rett til videregående opplæring vil få mulighet til yrkesprøving ved henvisning fra henholdsvis Aetat eller kommunen. Yrkesprøving kan dermed komme til nytte for norsk eller utenlandsk ungdom som har yrkeskompetanse som ikke er dokumentert gjennom fullført utdanning.

Grunnskoleopplæring for voksne

Utdannings- og forskningsdepartementet

Fra 1. august 2002 fikk alle voksne rett til grunnskoleopplæring. Denne retten omfatter også innvandrere i alderen 16–20 år. Som følge av at opplæringen av denne gruppen nå er sikret gjennom lovverket, er tilskuddet til eksamensrettet grunnskoleopplæring for innvandrere mellom 16–20 år lagt inn i rammetilskuddet til kommunene.

Retten til grunnskoleopplæring gjelder alle voksne som trenger opplæring på grunnskolenivå. Kommunene har ansvaret for tilbudet, men står fritt til å benytte studieforbund eller andre utdanningstilbydere til å gjennomføre opplæringen.

Retten til grunnskoleopplæring gjelder ikke asylsøkere fra 16–18 år. For å sikre disse grunnskoleopplæring, utvides tilskuddsordningen for asylsøkere under 16 år til også å gjelde asylsøkere 16–18 år.

SAMISKE BARN OG UNGES OPPLÆRINGSTILBUD

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 30: MINORITETER OG URBEFOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å nyte godt av sin kultur, religion og eget språk.

Utdannings- og forskningsdepartementet, flere kap. (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

31 478

Budsjett 2002:

33 310

Budsjett 2003:

35 712

Formål

Utgangspunktet for opplæringen for samiske elever skal være reell likeverdighet. Samene skal selv ha innflytelse på innholdet i skolen i de samiske områder. Regjeringen vil i samarbeid med Sametinget, med utgangspunkt i Sametingets barne- og ungdomsplan, arbeide for utviklingen av sterke samiske lokalsamfunn og samisk identitet hos samiske barn og unge.

Rett til opplæring i og på samisk

Opplæringsloven trådte i kraft 1. august 1999. Rettighetene til samiske barn og unge er knyttet til lovens definisjon av betegnelsene same og samisk distrikt.

Alle elever i grunnskolen i samiske distrikt har rett til å få opplæring i og på samisk. Utenfor samisk distrikt har en gruppe på minst ti elever som ønsker det i en kommune, samme rett. De beholder denne retten så lenge det er minst seks elever igjen i gruppa (§ 6-2, 2.ledd). Samiske barn og unge utenfor samiske distrikt har rett til opplæring i samisk. I videregående opplæring har samer rett til opplæring i samisk.

Sametingets opplæringsavdeling

Gjennom opplæringsloven fikk Sametinget utvidet ansvar og myndighet i forhold til opplæringsinnhold etter nærmere regler gitt i loven (§6-4). For å gjøre Sametinget i stand til å ta seg av disse nye oppgavene, ble Samisk utdanningsråds administrasjon overført til Sametinget i 1999 og omgjort til Sametingets opplæringsavdeling, samtidig som denne administrasjonens gamle oppgaver: informasjon, veiledning, rådgivning, planlegging og produksjon og kvalitetssikring av læremidler for barnehage, grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring fulgte med til Sametinget.

Grunnskoletiltak i det sørsamiske området

De sørsamiske gruppene bor spredt over et stort geografisk område. For å ivareta språkets og kulturens egenart, er det opprettet to internatskoler. Sameskolen i Snåsa er en kommunal internatskole, som er 100 prosent statsfinansiert. Sameskolen for Midt-Norge i Hattfjelldal er en statlig eid internatskole. Sameskolen i Snåsa er en 1–10 klasse skole.

Utdannings- og forskningsdepartementet har iverksatt et utviklingsarbeid for sørsamisk utdanning med vekt på utprøving og utvikling av IKT-basert opplæring, forsøk med bruk av ambulerende lærer, utvikling av språkbad-opplegg og etablering av tilgjengelige skolefaglige og data-tekniske sakkyndige, som deler av et helhetlig opplæringsopplegg for sørsamiske elever ved hjemstedsskolene.

Tiltak i det lulesamiske området

For å organisere fjernundervisning i lulesamisk område, har Utdannings- og forskningsdepartementet, i samarbeid med Statens Utdanningskontor i Nordland, Nordland fylkeskommune og tidligere Samisk utdanningsråd, de senere år satset betydelig på stiftelsen Árran. Hensikten er å styrke denne institusjonens pedagogiske utviklingsarbeid med fjernundervisning i lulesamisk språk og kultur. Departementet kommer til å følge interessert med i denne utviklingen i det lulesamiske området.

Grunnskoletiltak i det nordsamiske området

Statens grunnskoleinternater i Finnmark er nå avviklet. Sameskolen i Målselv i Troms er en kommunal internatskole, hvor driftsutgiftene dekkes av staten. Ved skolen gis det opplæring i og på nordsamisk. Høsten 1997 fikk institusjonen nye skolelokaler og nytt internat.

Den samiske befolkning i Troms bor spredt og utgjør et lite mindretall i kommunene. Noen foreldre søker barne sine til sameskolen i Målselv for at de skal få kontakt med nordsamisk miljø og språk både i skole og på internatet.

De samiske videregående skoler

Samisk videregående skole i Karasjøk og Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino er statlige skoler som gir undervisning på videregående nivå.

Tilskuddsordninger

Over statsbudsjettet ytes det spesielle tilskudd til grunnskolen for å styrke kommunenes evne til å iverksette tiltak for samiske elever i henhold til rettighetsbestemmelsene og til kompetanseoppbygging. I videregående opplæring gis det tilskudd til opplæring i samisk språk til alle elever, uansett nivå.

I tillegg til fylkeskommunale stipend for elever i videregående opplæring tildeler Sametinget ved Samisk språkråd et særskilt stipend til samisk ungdom.

Læreplaner

Det er to likeverdige læreplanverk for grunnskolen: L97 og L97 Samisk. Det samiske læreplanverket skal brukes i samisk distrikt og i klasser opprettet etter §6-2, 2.ledd i Opplæringsloven.

På videregående nivå foreligger det læreplaner for samisk som 1. og 2. språk, vk1 og vk2 i reindrift, og vk1 doudji. Læreplan for samisk som 2. språk foreligger også på sørsamisk. Departementet vil i samarbeid med Sametinget utarbeide samiskspråklige versjoner av flere læreplaner etter behov.

IKT I NORSK UTDANNING

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap. 0249, post 21 og 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

130 213

Budsjett 2002:

182 604

Budsjett 2003:

164 226

Det gis også bevilgninger til IKT i utdanningen over kap. 0226 Kvalitetsutvikling i grunnskolen og videregående opplæring og Kap. 0281 Fellesutgifter for universiteter og høyskoler.

IKT i norsk utdanning – plan for 2000–2003

Målet for IKT i utdanningen er å bidra faglig, organisatorisk og pedagogisk til et utdanningssystem som utvikler og utnytter IKT som fag og som utnytter fullt ut de muligheter IKT gir i undervisning og læring slik at den enkeltes og samfunnets kompetansebehov imøtekommes. I denne målformuleringen ligger en erkjennelse av at IKT ikke er noe som står på siden av og isolert fra utviklingen av utdanningssystemet, men er et sentralt virkemiddel – sammen med andre tiltak og planer.

Det må satses videre når det gjelder bruk av IKT i undervisning og læring, på alle utdanningsnivåer og for ulike målgrupper, bl.a. funksjonshemmede. I kommende planperiode vil ressurser settes inn på å utvikle

lærernes kompetanse i pedagogisk bruk av IKT – både gjennom grunn- og etterutdanning. Et nasjonalt program for etterutdanning i pedagogisk bruk av IKT er i gang. Det finnes en rekke private tilbud såvel som et offentlig, LærerIKT, og skoleeiere har fått støtte til å kjøpe kurs til sine lærere. I lærerutdanningen er det i gang flere større IKT-prosjekt. Målet er at alle lærerstudenter skal få opplæring og erfaring i bruk av IKT i læring og undervisning.

Det er laget en plan for utvikling av digitale læremidler, og foreløpig er det ferdigstilt nettbaserte læremidler i samfunnslære, norsk for småskoletrinnet, en diktbase beregnet på ungdomstrinnet og videregående opplæring samt en læringsressurs hvor man kan lære fransk via mobiltelefon. Digitale læremidler i språk og matematikk samt en multimedial innholdsbase er

underveis og blir tilgjengelig for skolene rundt nyttår. I løpet av 2003 vil det utvikles flere digitale læremidler, blant annet innen emnet rasisme og etnisk diskriminering og språk- og realfag.

Det er også i gang et arbeid med å utvikle et nasjonalt læringsnett for utdanningssektoren. Dette skal gi en enhetlig inngang til tjenester og ressurser for sektoren, og samordne og utvide tilbudet som bl a Skolenettet og andre eksisterende tjenester på nettet gir. Videre arbeides det med forsknings- og utviklingsarbeid knyttet til ulike aspekter ved bruk av IKT i undervisning og læring. Det satses på å støtte og tilret-

telegge for utbygging av bredbånd for skoler, basert på erfaringene fra UNINETTs «fiberskole-prosjekt». Rekruttering av kvinner i teknologistudier i høyere utdanning er også et kritisk område som vies oppmerksomhet.

Samarbeidspartnere: Utdanningsavdelingen hos fylkesmannen, Læringssenteret, universiteter og høyskoler, Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning (ITU), grunnskoler og videregående skoler gjennom utdanningskontorene, private aktører og andre.

STATLIG SPESIALPEDAGOGISK STØTTESYSTEM

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap. 0243 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

842 199 *

Budsjett 2002:

803 150 *

Budsjett 2003:

831 872 *

*) Deler av bevilgningen går til tiltak rettet mot voksne.

Formål

Målet for arbeidet er at kvaliteten på tilbudet for barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov blir best mulig.

Hovedmål

- å gi bistand på individ- og systemnivå gjennom avtalefestet samarbeid med oppdragsgivere i kommuner og fylkeskommuner
- å videreutvikle spesialpedagogisk kompetanse som skal komme elever med store og spesielle behov, foresatte, lærere og andre fagfolk i skoleverket til nytte
- å spre kompetanse gjennom rådgiving, veiledning og andre tiltak
- å sikre heltids skole- og miljøtilbud for tegnspråklige elever i grunnskole og videregående opplæring, etter avtale med oppdragsgiver.

Om Statlig spesialpedagogisk støttesystem

Det statlige spesialpedagogiske støttesystemet har som oppdrag å gi veiledning og bistand til de opplæringsansvarlige instansene lokalt. Hovedansvaret for å gi elevene tilpasset opplæring ligger hos kommuner og fylkeskommuner. Støttesystemet består av 17 spesialpedagogiske kompetansesentra og 25 andre spesialpedagogiske tiltak innenfor områdene syn, hørsel, språk / tale / kommunikasjon, sosiale og emosjonelle vansker, og sammensatte lærevansker, herunder psykisk utviklingshemming.

I samarbeid med Helsedepartementet arbeider Utdannings- og forskningsdepartementet med oppfølging av en utredning om tiltak for mennesker med språk og talevansker. Departementene vurderer å utvide støttesystemets tilbud på fylkesplan til også å omfatte språk- og taletjenesten. Videre arbeider departementene med oppfølging av en utredning om tiltak for døve og sterkt tunghørte (Sunnanåutvalgets rapport). Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med disse spørsmålene i 2003. Når det gjelder styreordningen for Statlig spesialpedagogisk støttesystem, vil departementet se dette i sammenheng med den fremtidige statlige utdanningsadministrasjon.

De siste årene er det foretatt en omstrukturering av den spesialpedagogiske tiltakskjeden. Statlig spesialpedagogisk støttesystem har foretatt en nedbygging av enkelte kompetansesentre, og innsparer midler er overført til PP-tjenesten i kommuner og fylkeskommuner. Staten har øremerket midler for å bygge opp en PP-tjeneste, eller forsterkede kontorer, som skal være et ledd i en kompetanseoverføring. Arbeidet vil vare ut 2003. Midlene går over i det generelle rammetilskuddet i 2004.

Det er iverksatt et treårig praksisrettet kompetanseutviklingsprogram for PP-tjenesten og skoleledere i grunnskolen og videregående opplæring, Samtak. Læringssenteret vil utarbeide en anbefaling om videre arbeid etter Samtak. Samarbeid og samordning – nasjonalt og lokalt – vil utgjøre en stor utfordring for utdan-

ningssektoren og andre sektorer, og det er et stort behov for sektorovergripende innsats. En strategi for utvikling av skoleledelse og klasseledelse og samhandlingsprosjekter mellom skole og PPT vil bli prioritert utviklet. Arbeidet må ses i sammenheng med satsingsområdet lærings- og oppvekstmiljøet.

Mer informasjon

<http://www.statped.no>

Samarbeidspartner: Læringscenteret.

SKOLEHJELPEMIDLER

Sosialdepartementet

Formål

Målet er tilrettelegging av funksjonshemmede elevers og lærlingers opplærings situasjon.

Læringscenteret har etablert en utlånsordning for lydbøker for elever med lesevansker i grunnskole og videregående opplæring. Tilgang til bruk og mer informasjon om ordningen finnes på <http://www.ls.no/lydbok.asp>.

For elever med tegnspråk som førstespråk utvikles det en digital søkbar tegnordbok. Tegnordboken vil bli et nyttig hjelpemiddel for søk etter tegn eller ord. Basen utvikles ved Læringscenteret. Mer informasjon og tilgang til prototyp finnes på <http://skolenettet.no/sto>. Med utgangspunkt i tegnordboken vil Læringscenteret sammen med Møller kompetansesenter dessuten bidra til at foreldreopplæringen i tegnspråk får et tilbud som inkluderer tilgang til globebok på tegnspråk.

Om stønadsordningen

Personer med varige funksjonshemninger (ca. 2–3 år) har i henhold til lov om folketrygd en rettighet til hjelpemidler når disse er nødvendige og hensiktsmessige for å skaffe seg eller beholde høvelig arbeid, for å bedre funksjonsevnen i dagliglivet eller for å kunne bli pleiet i hjemmet. Til personer under 18 år kan det også ytes stønad til hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering for å opprettholde eller bedre funksjonsevnen. Slik stønad kan også ytes til spesial- eller ekstrautstyr i forbindelse med lek og sportsaktiviteter. Brukeren får hjelpemidlene gratis til utlån fra hjelpemiddelsentralene (en i hvert av landets fylker).

Se også kap 5.4, Hjelpemidler

Samarbeidspartnerne: Utdannings- og forskningsdepartementet, Rikstrygdeverket, Delta, Hjelpemiddelsentraler, kommuner og fylkeskommuner.

TILTAK FOR FUNKSJONSHEMMEDE

Utdannings- og forskningsdepartementet

Det er et utdanningspolitisk mål å gi alle et likeverdig opplæringstilbud. Dette krever blant annet individuell tilpasning av opplæringen for barn, unge og voksne med funksjonshemming med utgangspunkt i læreplaner innenfor de ulike opplæringsområdene.

Departementet har lagt vekt på tverretatlige og utviklingsorienterte tiltak på tegnspråk. Innenfor IKT-området er tilgjengelighet til rett type teknologi, og den organisatoriske læringsmessige rammen for bruk av teknologien, utfordringer som går på tvers av opplæringsområder og -nivåer.

Det utvikles tilpassede læremidler for elever med

særskilte behov. Satsingsområdene er beskrevet i Handlingsplan for særskilt tilrettelagte læremidler 2001–2004. I tillegg videreføres arbeidet med evaluering av multifunksjonelle læremidler. En oversikt over tiltak for funksjonshemmede på Utdannings- og forskningsdepartementets områder foreligger nå både i trykt, elektronisk (<http://odin.dep.no/ufd/>) og punktskriftversjon.

Samarbeidspartnerne: Sosialdepartementet, Læringscenteret og Rikstrygdeverket.

Stimulere barn og ungdoms kreative, kulturelle og fysiske utfoldelse

Lett tilgang til et bredt spekter av kulturgoder er av stor betydning for barn og ungdoms trivsel og vekst. Det er viktig at flest mulig på et tidlig tidspunkt i livet får oppleve levende musikk og teater, og mest mulig autentiske representasjoner av fortiden gjennom gode museer. Å gi barn og unge muligheter for gode kunst- og kulturopplevelser vil formodentlig bidra til å skape aktive brukere av kunst- og kulturtilbud, og legge til rette for barn og unges mulighet til å utvikle egen kreativitet og selv utøve kulturaktiviteter.

Gode og trygge møteplasser i nærmiljøet er viktig for å sikre barn og ungdom plass og rom for lek, utfoldelse og samvær med jevnaldrende. Tilgangen på og utformingen av møtesteder i nærmiljøet og lokalsamfunnet har betydning for hvordan barn og ungdom kan møtes, og for hva de kan gjøre. Både barnehager, skolefritidsordninger, skoler, fritidsklubber, idrettsanlegg, frivillige organisasjoner og andre offentlige og private møteplasser er viktig. Den økte satsingen på utformingen av det offentlige rom gjelder også der barn møtes.

Visjonen for statlig idrettspolitik er idrett og fysisk aktivitet for alle. Dette innebærer et mål om å legge til rette for at befolkningen som helhet skal kunne drive idrett og fysisk aktivitet. Noen grupper i befolkningen fremstår som mer sentrale for det statlige engasjementet på idrettsområdet, og barn og unge er de viktigste målgruppene for statlig idrettspolitik.

Regjeringen ønsker å bidra til et åpent og inkluderende kultur- og organisasjonsliv der det finnes arenaer som er tilgjengelige for alle, og et samfunn som gir alle muligheter til utfoldelse og deltakelse.

Regjeringen ser det som svært viktig å bidra til å stimulere barn og ungdommer til å delta aktivt i kulturlivet, nærmiljøet og organisasjonsvirksomhet.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 31: LEK OG FRITID

Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

4.1 Stimulere til mangfoldig barne- og ungdomskultur

Tilbudet til barn og unge må prioriteres når ressurser på kulturområdet skal fordeles. Barn og ungdom må få utfolde seg og eksperimentere ut fra egne behov og egen kultur. Den frivillige kulturvirksomheten spiller her en sentral rolle. De frivillige organisasjonenes virksomhet er vesentlig for tilhørighet, trivsel og aktiv deltakelse i lokalsamfunnet og representerer et mangfold av aktiviteter for og med barn og ungdom. Regjeringen ønsker å stimulere til et mangfoldig organisasjonslandskap innen barne- og ungdomskulturen.

STØTTE TIL LOKAL BARNE- OG UNGDOMSKULTUR

Endringer i fordelingen av spillemidler til kultur- og idrettsformål

Jf. Innst. O . nr. 44. (2001–2002) og Besl. O. nr. 52 (2001–2002), har Stortinget endret lov av 28. august 1992 nr. 103 om pengespill m.v. Endringen gjelder med virkning fra Norsk Tippings overskudd for 2002, som skal fordeles i 2003, og innebærer at spilleoverskuddet fra og med 2005 skal fordeles med en halvdel til idrettsformål og en halvdel til kulturformål. Endringen skal skje over 3 år ved at forskningens andel av overskuddet

reduseres med 1/3 i 2003 og 2/3 i 2004. Midlene til idrettsformål skal fortsatt fordeles av Kongen. Av midlene til kulturformål skal 2/3 fordeles av Stortinget og 1/3 av Kongen.

Den tredjedelen av midlene til kulturformål som fordeles av Kongen vil gå til en egen fordelingsordning. Om lag 40 pst. av midlene skal brukes til å realisere den kulturelle skolesekken over hele landet. Om lag 30 pst. skal gå til Frifond og om lag 30 pst til investeringer og vedlikehold av lokale/regionale kulturelle møteplasser, slik som for eksempel flerbrukshus, allaktivitetshus og hus for kultur.

Basert på foreliggende overskuddsprognose vil spillemidlene til de tre fastsatte kulturformålene og økning-

en i spillemidler til idrettsformål utgjøre følgende beløp i 2003, 2004 og 2005 (millioner kroner):

Formål	2003	2004	2005
Den kulturelle skolesekken	60	120	180
Frifond	45	90	135
Lokale/regionale og kulturelle møteplasser	45	90	135
Totalt kulturformål	150	300	450
Spillemidler til idrettsformål	150	300	450
Total økning i avsetningen til kulturformål og idrettsformål	300	600	900

Frifond – frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt

Barne- og familiedepartementet, kap. 857, post 75 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
43 500	43 500	33 500*

* Jf. omtale ovenfor vil en andel av overskuddet fra Norsk Tipping fra 2003 bli kanalisert gjennom Frifond-ordningen. Disse midlene går utenfor statsbudsjettet, i tillegg til bevilgningen over departementenes budsjetter som vises i tabellen ovenfor.

Kultur- og kirkedepartementet, kap. 320, post 80 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
26 500	27 295	18 075*

* Jf. omtale ovenfor vil en andel av overskuddet fra Norsk Tipping fra 2003 bli kanalisert gjennom Frifond-ordningen. Disse midlene går utenfor statsbudsjettet, i tillegg til bevilgningen over departementenes budsjetter som vises i tabellen ovenfor.

Formål

For å bedre forholdene og rammebetingelsene for frivillige organisasjoner og gruppers medlemsbaserte virke på lokalt nivå, ble det i 2000 opprettet en egen tilskuddsordning rettet mot frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt – Frifond. Intensjonen er at ordningen skal nå ut til et bredt spekter av organisasjoner og grupper med ulike formål og aktivitetsgrunnlag.

Om tilskuddsordningen

62 prosent av tilskuddsmidlene kanaliseres via Barne- og familiedepartementets budsjett og forvaltes av

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU). 38 prosent kanaliseres via Kultur- og kirke- departementets budsjett og forvaltes av Norsk musikk- råd (NMR) og Norsk Amatørteaterråd (NAT).

De lokale lag og grupper som mottar tilskudd må være demokratisk oppbygd og ha et allmenntilgjengelig siktemål. De må ha barne- og ungdomsarbeid som del av sin virksomhet og må arbeide for og med barn og unge under 26 år i lokalmiljøet. Tilskuddene gis som generell grunnstøtte til lokale aktiviteter og prosjekter.

Informasjon om tilskuddsordningen og søknadsskjema fåes ved henvendelse til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Norsk musikk- og Norsk Amatørteaterråd. Ordningen ble evaluert i 2002. Endelig rapport lå ferdig i januar 2003.

Mer informasjon

<http://www.frifond.no>

Ungdomssatsing i distriktene

Barne- og familiedepartementet, kap. 857, post 72 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
3 327 *	5 860	5 165

* Merknad: Satsingen hadde en egen budsjettpost i 2001 (kap. 857, post 74 Ungdomssatsing i distriktene). Fra 2002 ble satsingen lagt inn i post 72 Styrking av oppvekstmiljøet m.v. som også omfatter Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet (se kapittel 1.3). I 2002 ble det gjennom tilskuddsordningen Ungdomssatsing i distriktene fordelt 2,6 millioner kroner til 39 kommuner. Det er avsatt 2,6 millioner kroner til denne tilskuddsordningen i 2003.

Formål

Regjeringen ønsker å bidra til at flere ungdommer bosetter seg i distriktene. Som et ledd i dette har Barne- og familiedepartementet ansvaret for en spesiell satsing overfor ungdom i distriktene. Målsettingen er å sikre ungdomsbosettingen gjennom økt ungdomsaktivitet og -innflytelse.

Om tilskuddsordningen

Barne- og familiedepartementet gir tilskudd til lokale ungdomssatsinger på kultur- og fritidsområdet i distriktskommuner. Tilskuddene skal bidra til kreative og stimulerende ungdomsmiljø som gir ungdom tro på en fremtid lokalt. Støtte til ungdoms egen innsats og engasjement står sentralt, og det settes krav om aktiv ungdomsdeltakelse i aktiviteter og prosjekter som får tilskudd. Videre legger departementet vekt på at både jenter og gutters interesser skal ivaretas. Midlene utlyses blant utvalgte distriktskommuner med stor nedgang i folketallet.

Mer informasjon

Informasjon om tilskuddsordningen finnes på Internett: <http://odin.dep.no/bfd>

Samarbeidspartner: Kommunal- og regionaldepartementet.

Programmet Miljøvennlige og attraktive tettsteder i distriktene

Miljøverndepartementet

Formål

Hovedmålet for programmet er å bidra til å utvikle mer miljøvennlige og attraktive tettsteder i distriktene som bosted for nye generasjoner. Mulige tilflyttere og tidligere bosatte i kommunen er de viktigste målgruppene.

Om ordningen

Attraktive tettsteder spiller en stadig større rolle for å opprettholde bosetting og næringsliv i distriktene. Det er en målsetting å holde på dem som allerede bor i tettstedene, og samtidig bidra til at nye får lyst til å flytte dit. Dagens unge i distrikts-Norge krever at stedet de skal bo, leve og arbeide skal ha de kvaliteter og tilbud de synes er vesentlige. Det er derfor viktig at barn og unge trekkes aktivt med i utviklingen av sitt sted, slik at de føler tilhørighet og trivsel.

For å styrke utvikling av attraktive tettsteder er det nødvendig både med lokalt engasjement og kunnskap om god stedsutvikling, og koordinering av både offentlige og private virkemidler slik at en trekker i samme retning og kan bruke ressursene samlet og effektivt.

Program for utvikling av miljøvennlige og attraktive tettsteder i distriktene er et samarbeid mellom sju departementer med sikte på å samkjøre virkemidler, videreutvikle arbeidsmåter lokalt og formidle erfaringer i tettstedsutviklingen. Miljøverndepartementet leder arbeidet. I alt 16 kommuner og 4 fylkeskommuner deltar i det femårige programmet som startet i 2001.

Mer informasjon

www.tettsteder.no

STIMULERE BARN OG UNGES UTØVELSE OG BRUK AV KUNST OG KULTUR

Kommunale musikk- og kulturskoler

Utdannings- og forskningsdepartementet, kap. 0221, post 67 og 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:
83 780

Budsjett 2002:
88 009

Budsjett 2003:
98 359

Formål

Målet er å bidra til å utvikle musikk- og kulturskoletilbudet i kommunene ved å stimulere til aktivitet og utvikling av gode modeller for innhold, organisering og samarbeid med grunnskolene og det lokale kulturlivet.

Om tilskuddsordningen

Det er lovfestet at alle kommuner, alene eller i samarbeid med andre kommuner, skal ha et musikk- og kulturskoletilbud til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet ellers. I 2001 var det til sammen nesten 90 000 barn og unge som deltok på musikk- og kulturskolen, ca 7 000 barn i førskolealder og ca 80 000 barn i skolealder, deriblant nær 9 000 over grunnskolealder. Det har vært en økning i antall barn som får tilbud i dans, drama, bilde og/eller andre kulturaktiviteter. Både tilskuddet og tilskuddssatsen er ført videre på samme nivå som i 2001, justert for den generelle prisøkningen.

Statens utdanningskontor i fylket skal gi veiledning til kommunene og utbetale statstilskuddet.

Samarbeidspartnere: Kultur- og kirkedepartementet, Læringscenteret og Utdanningsavdelingen hos fylkesmannen.

Den kulturelle skolesekken

Kultur- og kirkedepartementet,

kap. 320, post 81 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:
8 617

Budsjett 2002:
12 300

Budsjett 2003:
12 780*

* Jf. omtale ovenfor vil en andel av overskuddet fra Norsk Tippng fra 2003 bli kanalisert gjennom den kulturelle skolesekken. Disse midlene går utenfor statsbudsjettet, i tillegg til bevilgningen over departementets budsjett som vises i tabellen ovenfor.

Formål

Den kulturelle skolesekken er et samarbeid mellom Kultur- og kirkedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet. Skolesekken skal sikre alle barn i grunnskolen et økt profesjonelt kunst- og kulturtilbud og bedre muligheter til selv å delta i kulturytringer av alle slag. Sekretariatet for den kulturelle skolesekken er plassert i Norsk museumsutvikling.

I budsjettet for 2003 foreslår Kultur- og kirkedepartementet å bevilge 12, 8 millioner kroner til den kulturelle skolesekken. Hoveddelen av denne bevilgningen foreslås benyttet til å bygge opp og styrke tiltaksprogram for barn og unge ved 20 museer av ulike typer geografisk spredt på alle landsdeler. Formålet er å styrke det historiske elementet i den kulturelle skolesekken.

Som følge av endringene i fordelingen av spillemidler, vil den kulturelle skolesekken få økte bevilgninger i årene fremover. Midlene for 2003 vil bli brukt til å styrke det kvalitative innholdet i den kulturelle skolesekken gjennom overføringer til ulike produsenter innenfor mange kulturområder. Det vil også være viktig å gjøre skolene bedre i stand til å benytte seg av tilbudene. Dette bør skje gjennom øremerkede overføringer fra staten til fylkeskommunene eller andre aktører på regionalt nivå som så fordeler midlene eller på annen måte legger til rette for den enkelte skoles bruk av kunst- og kulturtilbud. Midlene for skoleåret 2003/2004 vil bli fordelt ved kongelig resolusjon våren 2003.

Mer informasjon:

<http://www.denkulturelleskolesekken.no>

Samarbeidspartner: Utdannings- og forskningsdepartementet.

Norsk kulturråd – avsetning til barne- og ungdomskultur

Kultur- og kirkedepartementet, kap. 320, post 50 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
8 075	8500	*

* Fastsettes i kgl. res. i januar 2003.

Formål

Det er et mål å bidra til en levende barne- og ungdomskultur og styrke både kvaliteten og aktiviteten i kunst- og kulturtilbudene til barn og ungdom.

Om ordningen

Barne- og ungdomskultur er et av de faste arbeidsområdene i Norsk Kulturråd. Samtidig er barne- og ungdomskulturen et prioritert område som omfatter både voksenproduserte kulturtiltak og barn og ungdoms egne kulturuttrykk. Rådets arbeid omfatter større forsøksprosjekter, innsats på områder der det er dokumentert spesielle behov og støtte til prosjekter etter søknad. Det kan dreie seg om støtte til tiltak innenfor de tradisjonelle kunstområdene, prosjekter på tvers av ulike fagområder og etater, samt å få frem erfaringsmateriale og kunnskap på nye felt. Det legges vekt på at tiltakene og prosjektene er modellskapende og har overføringsverdi.

Norsk kulturråd vil også for 2003 avsette midler til barne- og ungdomskulturformål, både som særskilt avsetning og under de ulike fagområdene innenfor rådets ordinære virksomhet. Norsk kulturråd forvalter bl.a. innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for barn og unge, en selektiv innkjøpsordning for oversatt skjønnlitteratur, samt en selektiv innkjøpsordning for ny norsk faglitteratur for barn og unge. Kulturrådet har også egne produksjonsstøtteordninger for bildebøker og tegneserier for barn og unge.

Mer informasjon

- <http://www.kulturrad.no>
- <http://www.trafo.no>

Fond for lyd og bilde

Kultur- og kirkedepartementet, kap. 320, post 51 (i 1000 kroner)		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
27 498	25 000	25 000

Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området.

Formål

Fondets midler skal nyttes til å fremme produksjon og formidling av innspillinger i lyd og/eller bilde, og skal støtte tiltak som stimulerer til nyskapende virksomhet.

Om ordningen

Ordningen skal støtte produksjon og formidling av fonogrammer og videogrammer som er innspilt i Norge. Videre skal tiltak som stimulerer utviklingen av levende barne- og ungdomskultur og kulturelt mangfold vektlegges.

Mer informasjon

<http://www.kulturrad.no>

Formidling av musikk til barn og unge

Kultur- og kirkedepartementet

På musikkområdet har man kommet langt i å etablere et bredt og helhetlig tilbud til barn og unge. Opplæring og egen musisering er, sammen med formidling av musikk, viktige virkemidler i statens satsing. Rikskonsertene hadde avtaler med alle fylkeskommunene og Svalbard om produksjon og distribusjon av skolekonserter i 2002. Ordningen omfatter ca. 84 prosent av alle landets kommuner. I 2002 fikk 67 prosent av landets grunnskolebarn tilbud om skolekonserter. I kommuner med avtaler får alle elever i grunnskolen tilbud om 2 konserter per år på alle klassetrinn. Rikskonsertene arbeider for at skolekonserterordningen skal bli landsdekkende. I 2002 er 367 av 437 kommuner med i ordningen, 45 kommuner står på venteliste. Dette betyr at 393 267 av 585 704 grunnskoleelever er dekket av ordningen, mens 147 102 grunnskoleelever står på venteliste. Rikskonsertene har videre avtaler med 12 fylkeskommuner om konserter for førskolebarn. Rikskonsertene vil videreføre arbeidet overfor barn og ungdom i 2003. Konserter for barn og unge utgjorde 29 prosent av orkesterselskapenes totale konserttilbud i 2001. I 1999 var tallet 30 prosent og i 2000 var tallet 32 prosent. Orkestrene rapporterer om sitt konserttilbud i forbindelse med årsrapportene og tall for 2002 foreligger ikke p.t.

Mer informasjon

<http://www.rikskonsertene.no>

Musikkverkstedordningen for aktiviteter innenfor jazz, rock, folkemusikk og verdensmusikk

Kultur- og kirkedepartementet,

kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Regnskap 2002:	Budsjett 2003:
10 000	11 250	11 588

Om ordningen

Ordningen administreres av Norsk musikkråd. Søknad sendes til Musikkrådet i søkerens eget fylke. Musikkverkstedordningen har som formål å støtte virksomheter som styrker og utvikler aktivitet, utøvelse og kvalitet innenfor rock, jazz, folkemusikk og verdensmusikk i lokalmiljøene. Støtte kan gis til øvings- og framføringssutstyr, opplæring, bygningsmessige tilretteleggelser og ikke-personlige instrumenter.

Mer informasjon

<http://www.musikk.no>

Teater og opera

Kultur- og kirkedepartementet,

kap. 324 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
763 621	771 989	804 441

Gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Formål

Det er et mål at flest mulig skal få tilgang til å oppleve teater, opera og dans av høy kunstnerisk kvalitet.

Om tilskuddsordningen

Alle teatre med statlig tilskudd, Den Norske Opera og distriktsoperaer med statlig tilskudd har pålegg om å spille for barn og unge. Institusjonene skal videreutvikle formidlingen av scenekunst til barn og unge samt til nye grupper. Riksteatret har eget dukketeater. De frie sceniske gruppene utgjør et viktig tilbud til barn og unge.

Det vises dessuten til omtalen under Norsk kulturråd.

Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom

Kultur- og kirkedepartementet,
kap. 322 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
210 469	214 386	286 291

Gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Formål

Ett av hovedmålene er å sikre at flest mulig skal få tilgang til, forståelse for og opplevelse av billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design av god kvalitet. Kunstmuseene skal skape grunnlag for, kunnskap om, forståelse for og opplevelse av billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design gjennom forskning, innsamling og bevaring. Det samlede formidlingstilbudet skal styrkes med sikte på å nå flest mulig, og særlig barn og unge.

Gjennomføring

Et utvidet formidlingstilbud, særlig overfor barn og unge, er et av Kultur- og kirkedepartementets resultatomål på billedkunstområdet. Dette innebærer at både kunstmuseene og Riksutstillinger legger vekt på utstillingstilbud for barn og unge. Utvikling av et bedre tilbud for kunstformidling i grunnskolen og videregående skoler vil være en viktig oppgave.

Formidlingen av billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design i skolen stimuleres gjennom tilskudd til flere institusjoner, tiltak og prosjekter. Det legges vekt på å utvikle forståelse for estetisk kvalitet for å fremme kulturell identitet og danne grunnlag for livskvalitet og trivsel. Innsatsen omfatter stimulering til utforming av offentlig rom, inkludert skoleanlegg med arkitektonisk og kunstnerisk kvalitet, skolen som lokalt kultursenter, samt arbeidsmetoder og innhold i undervisningen i kunst- og håndverksfagene.

Mer informasjon

- <http://www.norskform.no>
- <http://www.riksutstillinger.no>
- <http://www.utsmykkingsfondet.no>

Språk, litteratur og bibliotek

Kultur- og kirkedepartementet,
kap. 326 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
329 982	291 886	326 941

Gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Formål

Ett av hovedmålene er å fremme økt leseinteresse og god språkbruk for å sikre norsk som kulturspråk. Leseinteressen hos barn og unge stimuleres gjennom ulike prosjekter, og det deles hvert år ut prosjektmidler.

Om satsingen

Bibliotekene har et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom. Denne gruppen stod for 40,3 prosent av det samlede bokutlån i folkebibliotekene i 2001. Ved siden av utlån av litteratur i trykt og innlest form, driver mange folkebibliotek formidling i form av eventyrstunder, dukke- og barneteater og forfatterbesøk. Statens og kommunenes satsing på informasjonsteknologi gjør at mange bibliotek nå også tilbyr CD-ROM og Internett for barn.

Statens bibliotektilsyns rådgivende utvalg for barne- og ungdomslitteratur leser norskspråklige barne- og ungdomsbøker og en del norskspråklige tegneseriealbum. Det blir laget vurderende omtaler av de anbefalte bøkene, og disse samles i en årskatalog. Katalogen finnes i trykt form og på Internett. Utvalget er også jury for Kultur- og kirkedepartementets årlige premiering av barne- og ungdomslitteratur. Statens bibliotektilsyn vil fra 1. januar 2003 inngå i den nye institusjonen Abmu- Statens utviklingssenter for arkiv, bibliotek og museum, sammen med Norsk museumsutvikling og Riksbibliotekjenesten. Norsk Barnebokinstitutt mottok i 2002 3,9 millioner kroner i tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet. Norsk Forfattersentrum, som har til oppgave å formidle forfatterbesøk til skoler, bibliotek og institusjoner, fikk i 2002 6,4 millioner kroner til sin virksomhet. Foreningen «les» mottok i 2002 0,8 millioner kroner til lesestimulerende tiltak for barn og ungdom. Tilskuddet til Norsk Forfattersentrum og Foreningen «les» vil bli videreført på samme nivå i 2003.

Staten har ansvaret for bibliotekjenestene i statlige helseinstitusjoner, og per i dag er det bibliotekjeneste for barn ved Rikshospitalet, Revmatismesykehuset og Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri.

Det vises ellers til omtale av den kulturelle skolesekken.

Mer informasjon

<http://www.biblioteknett.no>

Museer og andre kulturvernformål

Kultur- og kirkedepartementet,
kap. 328 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
423 883	422 857	454 118

Gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Formål

Hovedformålet for museene er å skape grunnlag for kunnskap om, forståelse for og opplevelse av natur, kultur og samfunn på en måte som viser både kontinuitet og endring, sammenheng og forskjeller. Ett av de fem resultatmålene som brukes for å følge opp denne målsetningen er at «Det samlede museumstilbudet skal nå ut til alle grupper med spesiell vekt på barn og unge.»

Om gjennomføringen

Kultur- og kirkedepartementet har de siste årene lagt til grunn at museene skal prioritere utvikling av nye formidlingsmetoder, særlig tilrettelagt for barn og unge. De fleste museene rapporterte i 2001 om formidlingstiltak rettet spesielt mot skoleelever og om samarbeid med grunnskolen på forskjellige nivåer, samt tilpasning til grunnskolenes læreplaner. Norsk museumsutvikling (NMU) har gjennomført et samarbeidsprosjekt med flere museer for å undersøke hvilke muligheter læreplanverket for den 10-årige grunnskolen (L97) gir for samarbeid mellom skoler og museer. Erfaringene fra prosjektet ligger til grunn for kurs som nå arrangeres over hele landet. Likeledes har NMU startet et prosjekt for å prøve ut samarbeidsmodeller mellom museer og videregående opplæring, med grunnlag i læreplanen Reform 94.

I Trondheim er det startet opp et dokumentasjons- og formidlingsprosjekt som i særlig grad er rettet mot barn og ungdom i bydelen Saupstad. Målet er å skape større bevissthet, selvfølelse og identitetstilknytning til en bydel som er kjennetegnet av kulturelt mangfold. NMU har i samarbeid med Norges forskningsråd ledet et nettverk for vitensentre for å fremme de formidlingsmetodene som slike sentre bygger på gjennom interaktivitet, deltakelse, opplevelse og læring. NMU har også engasjert seg i prosjekter som integrerer naturhistorie i kulturhistoriske museer, for å vise barn og unge sammenhenger mellom naturressurser og kultur og på denne måten bidra til kunnskap om de muligheter og begrensninger som ligger i framtidig bruk av naturressursene. NMU vil fra 1. januar 2003 inngå i den nye institusjonen Abmu- Statens utviklingssenter for arkiv, bibliotek og museum, sammen med Statens bibliotektil-

syn og Riksbibliotekstjenesten.

Det vises ellers til omtalen av den kulturelle skolesekken.

Mer informasjon

- <http://www.museumsnett.no>
- <http://www.museumsnett.no/nmu>
- <http://www.denkulturelleskolesekken.no>

Film og medier

Kultur- og kirkedepartementet,
kap. 334 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
375 159	395 277	407 822

Gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Formål

Mediene har en viktig kultur- og samfunnspolitisk rolle. Regjeringen legger vekt på at det opprettholdes et bredt allmennkringkastingstilbud, og vil videreføre satsingen på fjernsynsproduksjon. Regjeringen understreker allmennkringkasterens særlige ansvar for at det sendes kvalitetsprogrammer for barn og unge i fjernsyn og på radio. Gjennom vedtekter og konsesjonsvilkår er allmennkringkasterne forpliktet til å sende norskspråklige programmer spesielt rettet mot barn og ungdom. Hovedmålet for den statlige filmpolitikken er «å sikre et godt og mangfoldig audiovisuelt tilbud», herunder «å sikre barn og unge tilgang til audiovisuelle produksjoner». Regjeringen vil opprettholde satsingen på barne- og ungdomsfilm. En høyere andel billettstøtte til filmer for barn og unge enn til andre filmer er ett av virkemidlene for å oppnå dette.

Om satsingen

For å styrke den audiovisuelle sektoren, foreslår regjeringen å etablere en tilskuddsordning med prosjektutvikling innen nye medier. Sistnevnte ordning skal imøtekomme utviklingen av nye medier, som Internett, og støtte alternativer til den ofte voldelige og actionpregede underholdningen som barn og unge møter bl.a. gjennom dataspill. Tilskuddsordningen skal sikre bedre tilgang til produkter med norsk språk og innhold. Statens filmtilsyn forvalter tilskuddsordningen for tiltak mot vold i bildemediene. Tilskudd til tiltak rettet mot barn og unge er særlig prioritert i denne forbindelse. Kultur- og kirkedepartementet deltar videre i EUs

handlingsplan for sikker bruk av Internett. Planene setter særlig fokus på å beskytte barn og unge mot skadelig innhold i nye medier.

Departementet foreslår å bevilge kr. 1,6 mill. kroner til forskningsprogrammet Kommunikasjon, IKT og medier ved Norges forskningsråd for å videreutvikle kunnskapsgrunnlaget innenfor samfunnsvitenskapelig og humanistisk IKT- og medieforskning og bygge opp generell kunnskap på feltet.

Wernerweb

Miljøverndepartementet,

kap. 1429 Riksantikvaren, post 21 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
-	250	250

Formål

Wernerweb skal formidle kulturminner til barn og unge (8–12 år). Sidene skal trene barn og unge i å bruke nye medier, særlig Internett. Sidene er knyttet opp mot skolen og undervisning, og har samlet alle aktuelle lenker og aktuell informasjon på området kulturhistorie.

Om Wernerweb

Werner er gjennomgangsfigur på sidene – en ung løve som skal vokte kulturminnene. Sidene inneholder også kunnskapsspill som skal inspirere til videre søken etter kunnskap. Sammen med Nettverk for miljølære (se kap. 4.2), skal sidene lede ungene ut i naturen og kulturen og få dem til å sette i gang med egne aktiviteter.

Mer informasjon

<http://www.wernerweb.no>

Samarbeidspartner: Riksantikvaren.

GODE MØTEPLASSER FOR BARN OG UNGDOM

Lokale og regionale kulturbygg

Kultur- og kirke departementet, kap. 320, post 60 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
43 490	37 870	8 000*

* I tillegg er det foreslått å disponere 45 mill. kroner av inntektene fra statlige spill i 2003 til lokale og regionale kulturbygg, dvs. til sammen 52. millioner kroner til formålet.

Budsjettposten omfatter lokale og regionale kulturbygg samt andre formål som bredbånd i bibliotek, flerbruks-hall og planlegging av andre kulturbygg. Tabellen over gjelder kun den delen av posten som går til lokale og regionale kulturbygg.

Formål

Formålet med statlig investeringstilskudd til lokale og regionale kulturbygg er å bidra til hensiktsmessige lokaler for ulike kulturaktiviteter på lokalt og regionalt nivå, og medvirke til at disse får høy estetisk kvalitet.

Om tilskuddsordningen

Lokale og regionale kulturbygg (kulturhus, grendehus, bydelshus o.l.) skal være åpne for alle og for all lovlig kultur- og organisasjonsvirksomhet. Barn og ungdom er viktige målgrupper. Mange steder er lokale kulturbygg bygget sammen med skole, barnehage eller egne ungdomslokaler, og inngår som del av det daglige opp-

vekstmiljøet for barn og ungdom.

Kommuner, andelslag, stiftelser eller enkeltorganisasjoner kan søke om tilskudd til nybygg, tilbygg/ombygging av eldre forsamlingshus eller ombygging av andre hus til kulturbygg.

Retningslinjer for stønadsordningen er gitt i heftet «Lokale og regionale kulturbygg. Retningslinjer for søknad om statsmidler.» og i brosjyrer.

Mer informasjon

Retningslinjer finnes på: <http://odin.dep.no/kkd/norsk/publ/veiledninger/index-b-n-a.html>.

Papirutgaven av retningslinjene (V-0821) og brosjyrene «Behovsoppgaver» (V-0723) «Statstilskudd til lokale og regionale kulturbygg» (V-722) og «Lokale og regionale kulturbygg» (V-0820), kan bestilles fra Statens trykksakssekspedisjon på faks: 22 24 27 86 eller e-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no

BARNE- OG UNGDOMSARBEID I DEN NORSKE KIRKE

Tilskudd til undervisning og diakoni

Kultur- og kirkedepartementet, kap. 340, post 71.16

Regnskap 2001:

62 751

Budsjett 2002:

72 600

Budsjett 2003:

82 475*

* Budsjettveksten fra 2002 til 2003 skyldes forsøk med dåpsopplæring og overføring av 10 diakonstillinger som i fjor var finansiert over Opplysningsvesenets fond.

I 2003 er tilskuddet til diakoni og undervisning, som i hovedsak nyttes til stillinger rettet mot barn og unge, på over 82 millioner kroner. I tillegg kommer det tilskudd som kommunen yter til barne- og ungdomsarbeid, den betydelige frivillige innsatsen på området og det staten finansierer gjennom presteskapet. For å antyde størrelsesorden på forholdet mellom statlig og kommunalt økonomisk bidrag, er det en tommelfingerregel at 1/3 av den kirkelige økonomien dekkes av staten, 2/3 av kommunene.

Formål

Den norske kirke slår i sin målformulering fast at mennesker i alle aldre og livssituasjoner, deriblant barn og unge, skal kunne oppleve at de hører til i kirken og blir respektert der, slik at alle kan ta del i det lokale menighetslivet. Kirkelovens § 9 pålegger menighetsråd bl.a. å ha sin oppmerksomhet henvendt på at barn og unge kan blir samlet om gode formål.

Om arbeidet

I overkant av 80% av barn i Norge blir døpt og i underkant av 70% av ungdomskullene konfirmeres. Kirkens undervisningsprogram forutsetter at en del av undervisningen er knyttet til kulturell, nettverksbyggende og

miljømessig virksomhet, som oppsetting av drama eller konsertvirksomhet, leirer og annen gruppevirksomhet. Det alminnelige menighetsarbeidet i landets 1298 menigheter omfatter mange steder barne- og ungdomskor, barne- og ungdomsklubber og lederopplæring for barn og unge. Enkelte tiltak foregår i samarbeid med offentlige og frivillige institusjoner, f.eks nettverksbygging for småbarnsforeldre i samarbeid med helsestasjonene og barne- og ungdomsarbeid som er knyttet til solidaritets-, misjons- og miljøorganisasjoner.

Mer informasjon

Se menighetenes nettsider.

Samarbeidspartnere: Kirkelige fellesråd, kommuner og frivillige organisasjoner.

4.2 Tilrettelegge for friluftsliv, miljøengasjement, idrett og fysisk aktivitet

Friluftsliv, idrett og fysisk aktivitet er en kilde til økt livskvalitet, og er blant de aktiviteter som engasjerer og mobiliserer flest barn og ungdom. Den statlige idrettspolitikken søker å legge til rette for idrett og fysisk aktivitet i hele befolkningen ut fra ulike behov, forutsetninger og interesser. «Idrett og fysisk aktivitet for alle» skal ligge til grunn for regjeringens idrettspolitik.

Barn og ungdom er de sentrale målgruppene for den statlige idrettspolitikken. I Stortingsmelding nr. 14 (1999–2000) «Idrettslivet i endring – Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet», legges det spesielt vekt på å legge forholdene til rette for et allsidig tilbud om idrett og fysisk aktivitet for barn (6–12 år) og ungdom (13–19 år). Det tradisjonelle norske friluftslivet har i seg et verdigrunnlag bygd på naturopplevelse, naturforståelse, hensynsfull atferd og miljøvennlig bruk av naturen. Regjeringen vil stimulere til friluftsliv og respekt for naturen.

FRILUFTSLIV OG MILJØENGASJEMENT

Gjennom friluftsliv dannes et grunnlag for miljøvernengasjement, bedre helse, økt livskvalitet og bærekraftig utvikling. Det er derfor regjeringens mål at naturglede, kunnskap om og respekt for naturen må formidles til nye generasjoner barn og unge (jf. Stortingsmelding nr. 39 (2000–2001) «Friluftsliv – ein veg til høgare livskvalitet»). Det tas sikte på å nå familier, barn og unge gjennom organisasjoner, barnehage og skole. Det er viktig at barn får trygghet og forankring i lokalsamfunnet gjennom å bli kjent med stedets historie og de kulturminner som finnes. Regjeringen ønsker derfor å sti-

mulere til lokale tiltak der natur- og kulturverdier blir synliggjort og formidlet.

Friluftsliv

Miljøverndepartementet, kap. 1427, post 74, (forvaltes av Direktoratet for naturforvaltning) (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
7 624	11 670	10 170

Formål

Målet med en tilskuddsordning til friluftslivstiltak er å sette i gang stimulerings tiltak og holdningsskapende arbeid herunder tiltak som styrker allmennhetens interesser.

Om tilskuddsordningen

Det kan gis støtte til lokale lag og organisasjoner samt Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO), og eventuelle andre sammenslutninger av landsdekkende frivillige organisasjoner med friluftsliv som arbeidsområde. Tilskudd prioriteres til tiltak som stimulerer nye grupper til deltaking i friluftsliv, og som har en plan for oppfølging over tid. Prosjekter der familier, barn og unge er målgruppe, vil bli prioritert. Tiltak som involverer samarbeid med organisasjoner og som bygger opp viktige koordinerende funksjoner på regionalt nivå er også prioritert.

Friluftstiltak for barn og ungdom tildeles også midler fra spillemidler til idrettsformål. Se omtale under «Idrett og fysisk aktivitet».

Miljøvernorganisasjoner

Miljøverndepartementet, kap. 1400, post 70 (i 1000 kr):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
31 415	33 550	33 050

Flere av organisasjonene som får støtte over dette kapitlet arbeider for å stimulere barn og unge til et aktivt miljøvernengasjement. Friluftslivets fellesorganisasjon har fire barne- og ungdomsorganisasjoner som medlemmer. Blekkulfs Miljødetektiver og Natur og Ungdom er de eneste barne- og ungdomsorganisasjonene med miljøvern som hovedformål.

Formål

Tilskuddsordningen har som mål å bidra til å opprettholde en bredde av demokratisk oppbygde, landsomfattende miljøvernorganisasjoner for å sikre frivillig engasjement og styrke medvirkningen i miljøvernspørsmål lokalt og sentralt basert på faglig innsikt.

Om tilskuddsordningen

Fastsetting av størrelsen på driftstilskuddene bygger bl.a. på en vurdering av organisasjonenes aktivitetsnivå sentralt og lokalt, deres økonomi og alternative finansieringsmuligheter, og ikke på medlemstall alene. Det gis ikke driftsstøtte til private stiftelser over denne posten.

Nettverk for miljølære

Utdannings- og forskningsdepartementet

Ungdom er en viktig ressurs i miljøvernarbeidet, og skolen spiller en viktig rolle i arbeidet med lokal Agenda 21. Derfor har Utdannings- og forskningsdepartementet og Miljøverndepartementet opprettet Nettverk for miljølære – et møtested for skoler, forvaltning, forskning og andre samfunnsinteresser. Gjennom å bruke Nettverk for miljølære aktivt, kan skolen hjelpe kommunen med å ta vare på miljøet, blant annet ved å overvåke vannkvaliteten, kartlegge og sikre trivelige snarveier, rydde rekreasjonsområder, overvåke energibruken og innneklimaet i skolen, praktisere energisparing m.m.

Skoler kan hente ut informasjon og selv levere egen informasjon gjennom Nettverk for miljølære. Nettverket er per i dag organisert i tre programmer:

- Vannprogrammet
- By- og tettstedsprogrammet
- Landprogrammet

I 2002 ble det også utviklet et delprogram for Helse og trivsel.

Mer informasjon

<http://miljolare.no>

Samarbeidspartnere: Utdannings- og forskningsdepartementet, Læringssenteret, Miljøverndepartementet, Barne- og familidepartementet, Fiskeridepartementet, Landbruksdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kultur- og kirke departementet, Olje- og energidepartementet, Samferdselsdepartementet og Helsedepartementet.

IDRETT OG FYSISK AKTIVITET

Kultur- og kirke departementet

Kultur- og kirke departementets midler til idrettsformål kommer i sin helhet fra Norsk Tipping AS' avsetning av spilleoverskuddet. Spillemidlene til idrettsformål bevilges ikke over statsbudsjettet, men disponeres av regjeringen og blir fordelt av Kongen. Det vises ellers til tidligere omtale av endringer i fordelingen av Norsk Tipping AS' overskudd fra og med 2003.

Hovedtyngden av spillemidlene til idrettsformål skal fortsatt gå til idrettsanlegg i kommunene og Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité. I det følgende gis en gjennomgang av enkelte av postene på hovedfordelingen av spillemidler til idrettsformål.

Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité

Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2001:	Avsetning 2002:	Avsetning 2003:
289 500	299 500	*

* Avsetningen for 2003 er avhengig av Norsk Tipping AS' overskudd for 2002.

Om satsingen

Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité (NIF) får hvert år en betydelig statlig støtte fra spillemidlene. Tilskuddet gis for å sikre at organisasjonen kan opprettholde et omfattende og kvalitativt god aktivitetsnivå. Barn og ungdom skal sikres gode forutsetninger for allsidig idrettsaktivitet i lokalmiljøet.

Midlene til tiltak for barn benyttes bl.a. til utvikling av idrettsskoler. I tillegg til å etablere flere idrettsskoler, arbeides det med å gjøre innholdet i idrettsskolene enda bedre. Ulike virkemidler tas i bruk, f.eks. utdanning av instruktører, utvikling av nye kurstilbud, nytt informasjon- og undervisningsmaterieell og holdningsskapende arbeid for å skape større aksept for barneidrettsbestemmelsene.

Når det gjelder ungdom, har mye av NIFs innsats vært knyttet til større medbestemmelse i de ulike organisasjonsledd og dermed større innflytelse over de aktivitetstilbud som gis. Egne ungdomsgrupper har blitt etablert. På denne måten håper man at flere skal bli i organisasjonen lenger, ikke bare som passive støttemedlemmer, men som aktive deltakere på ulike nivå.

Støtte til lokale idrettslags arbeid for barn og ungdom

Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2001:	Avsetning 2002:	Avsetning 2003:
82 400	86 000	*

* Avsetningen for 2003 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2002.

Formål

Ordningen er ment å bedre rammevilkårene for frivillig, medlemsbasert virke for barn og ungdom lokalt.

Om tilskuddsordningen

Idrettsrådene står for fordelingen av midlene i sin kommune. Summen det enkelte idrettsråd har til fordeling bestemmes på bakgrunn av antallet innbyggere i kommunen i aldersgruppen 6–19 år. Alle frivillige medlemsbaserte lokallag som har idrett som hovedaktivitet har

rett på støtte gjennom tilskuddsordningen. Det enkelte idrettsråd skal påse at midlene benyttes til aktivitet både for barne- og ungdomsgruppen, samt at likestillingsaspektet og hensynet til funksjonshemmede ivaretas. Ut over dette skal fordelingen gjøres på bakgrunn av lokale behov og anbefalinger fra Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité (NIF).

Friluftstiltak for barn og ungdom

Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2001:	Avsetning 2002:	Avsetning 2003:
1 800	1 900	*

* Avsetningen for 2003 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2002.

Formål

Formålet med tilskuddsordningen er å øke omfanget av friluftaktiviteter blant barn og unge.

Om tilskuddsordningen

Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) og Friluftsrådernes Landsforbund (FL) mottar midler fra spillemidlene til Friluftstiltak for barn og unge. Aktivitetsstøtten skal brukes til iverksetting og gjennomføring av tiltak og prosjekter som har til hensikt å øke omfanget av friluftslivsaktiviteter blant barn og ungdom. Prosjektene skal gi grunnlag for at barn og ungdom skal få oppleve naturen på en god måte.

Idrettsanlegg i kommunene

Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2001:	Avsetning 2002:	Avsetning 2003:
351 800	396 000	*

* Avsetningen for 2003 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2002.

Om tilskuddsordningen

Kommuner, fylkeskommuner, idrettslag, andelslag eller andre sammenslutninger som ikke har kommersielt formål kan søke om stønad fra spillemidlenes overskudd til idrettsanlegg. Det kan søkes om stønad til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg som er åpne for allmenn idrettslig virksomhet og som ikke er underlagt kommersielle interesser.

St.meld. nr. 14 (1999–2000) «Idrettslivet i endring – Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet», slår fast at en i særlig grad vil prioritere anlegg for barn og ung-

dom, samt anlegg med stort brukspotensiale. Alle anlegg skal være med i en kommunal plan for idrett og friluftsliv. Det er fylkeskommunene som står for detaljfordelingen av tilskudd til idrettsanlegg i kommunene.

Mer informasjon

Retningslinjer for stønadsordningen er gitt i heftet «Forskrifter og bestemmelser om stønad av spillemidlene til anlegg for idrett og friluftsliv», (V-0732). Informasjon finnes på <http://odin.dep.no/kkd/norsk/publ/veiledninger/index-b-n-a.html> og kan bestilles fra Statens trykksakssekspedisjon (Faks: 22 24 27 86 eller e-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no).

Nærmiljøanlegg

Kultur- og kirkedepartementet, spillemidler (i 1000 kroner):		
Avsetning 2001:	Avsetning 2002:	Avsetning 2003:
90 000	90 000	*

* Avsetningen for 2003 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2002.

Formål

Formålet med ordningen er å øke tilgjengeligheten til enkle anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet.

Nærmiljøanlegg er enkle anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet, hovedsakelig beliggende i tilknytning til bo- og/eller oppholdsområder.

Om tilskuddsordningen

Anleggene skal være allment tilgjengelige og beregnet på egenorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og ungdom, men også lokalbefolkningen for øvrig. Nærmiljøanlegg skal ikke dekke behovet for anlegg til organisert idrettslig aktivitet eller ordinære konkurranser i idrett. Det kan søkes om spillemidler til nærmiljøanlegg i tilknytning til skolens uterom.

Ved hovedfordelingen av spillemidler til idrettsformål i 2002 ble det avsatt 15 millioner kroner til forenklet ordning knyttet til mindre kostnadskrevende miljøanlegg.

Mer informasjon

<http://odin.dep.no/kkd/norsk/idrett/spillemidler>

Aktivt møtested

Kultur- og kirkedepartementet, spillemidler (i 1000 kroner):		
Avsetning 2001:	Avsetning 2002:	Avsetning 2003:
10 000	10 000	*

* Avsetningen for 2003 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2002.

Formål

Kultur- og kirkedepartementet ønsker med «Aktivt møtested» å bidra til et større mangfold av aktiviteter og et bredere spekter av ulike typer aktivitets- eller idrettsanlegg. Departementet legger særlig vekt på at anleggene skal være tilrettelagt og utformet for ungdom, sammen med ungdom.

Ved hovedfordelingen av spillemidlene for 2002 ble det avsatt 10 millioner kroner til posten «Idé- og arkitektkonkurranse» for klassene aktivitetsbygg og utendørsanlegg. Selve idékonkurransen er avsluttet. Det kom til sammen inn over 80 forslag, og det er plukket ut vinnere i begge klassene som går videre til arkitektkonkurransen. Arkitektkonkurransen vil være avsluttet våren 2003.

Mer informasjon

<http://odin.dep.no/kkd/norsk/idrett/spillemidler>

Sosial integrasjon

Kultur- og kirkedepartementet, spillemidler (i 1000 kroner):		
Avsetning 2001:	Avsetning 2002:	Avsetning 2003:
9000	9 500	*

* Avsetningen for 2003 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2002.

Formål

Dette er det tidligere «Storbyprosjektet». Midlene blir i hovedsak benyttet til ulike tiltak for å skape lokal tilhørighet og sosial integrasjon gjennom idrett og fysisk aktivitet. Prosjektets sentrale målgrupper er barn og ungdom, samt kvinner med innvandrerbakgrunn. Aktivitetene er beregnet på uorganiserte.

Om tilskuddsordningen

Midlene som avsettes til dette formålet fordeles gjennom Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité. Målet med ordningen er å stimulere til aktivitet, og bidra til å skape lokal tilhørighet og sosial integrasjon. Målgruppene er inaktive barn (6–12 år) og ungdom (13–19 år), barn og ungdom med problemadferd og innvandrere.

Bedre barn og ungdoms helse og sosiale forhold

Regjeringen har som mål å fange opp barn og ungdom generelt og risikogrupper spesielt, og bidra til at lokalsamfunnet er i stand til å løse sosiale problemer og forebygge helseproblemer.

Helse- og sosialtjenesten skal gjennom sin virksomhet kartlegge barn og ungdoms helsesituasjon og være pådriver for å sikre barn og ungdom trygge livsforhold både fysisk, psykisk og sosialt. Regjeringen er derfor opptatt av å styrke barnefamiliers vilkår generelt, og de som trenger noe ekstra, spesielt. Det må tilrettelegges for at barn og unge og deres familier på best mulig måte skal mestre de utfordringer hverdagen gir, og skape muligheter for trivsel og utfoldelse i nærmiljøet.

Svangerskapsomsorgen, helsestasjon for barn og skolehelsetjenesten er viktig i arbeidet med å støtte og veilede foreldrene i rollen som oppdragere og i å bevisstgjøre foreldrene på barn og ungdoms utvikling og behov. Skolehelsetjenesten for grunnskolen og videregående opplæring og helsestasjon for ungdom er viktige i arbeidet med helseopplysning for å gjøre ungdom rustet til å møte pubertet, samliv og seksualitet på en god måte og i arbeidet med forebygging av spiseforstyrrelser, ulike psykososiale vansker, forebygging av rusmiddelsmisbruk og bruk av rusmidler blant barn og ungdom.

Gjennom barneverntjenestene vil regjeringen sikre at barn og ungdom som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling, får hjelp til rett tid. Utsatte barn og unge skal sikres gode oppvekst- og levekår gjennom målrettede tiltak av god kvalitet og med høy rettssikkerhet. Det er en stor utfordring å utvikle det forebyggende barnevernarbeidet. Det er et mål å finne fram til gode og varierte tiltak og hjelpetilbud til utsatte barn og unge for å forhindre plasseringer av barn og unge utenfor hjemmet. Iverksetting av tiltak i familien og i barnets lokalmiljø må skje på et så tidlig tidspunkt som mulig for å oppdage utsatte barn og for å forhindre at det utvikles alvorlige problemer. Utvikling av tiltak overfor barn og unge med alvorlige atferdsvansker, fosterhjemsarbeidet og barn og unge med minoritetsbakgrunn vil bli prioritert. Arbeidet med å kvalitetssikre de ansattes saksbehandling og det faglige tiltaksarbeidet i barneverntjenesten vil fortsette.

Mange barn og unge sliter med sosiale og psykiske problemer. Regjeringen ønsker å prioritere dette arbeidet. Gjennom Opptrappingsplan for psykisk helse 1999–2006 skal tjenestetilbudene styrkes betydelig i løpet av perioden. Barn og ungdom står sentralt i planen.

Funksjonshemming er et misforhold mellom individets forutsetning og samfunnets eller miljøets krav til funksjon. God tilgjengelighet til steder hvor barn og unge oppholder seg, som i barnehage, skole, kultur- og fritidstilbud er en forutsetning for deltakelse og likestilling for barn og unge med funksjonshemninger.

Regjeringen har høsten 2002 lagt fram St.meld. nr. 6 (2002–2003) Tiltaksplan mot fattigdom. Tiltaksplanen omfatter målrettede tiltak for å forebygge fattigdom og hjelpe personer ut av fattigdom. Vanskeligstilte barnefamilier er en prioritert målgruppe i den samlede innsatsen for å bekjempe fattigdom.

5.1 Helsefremmende og forebyggende arbeid

Helsefremmende arbeid omfatter tiltak for å bedre forutsetningene for god helse og tar sikte på å fremme trivsel, velvære og mulighetene til å mestre utfordringer og belastninger i dagliglivet. Forebyggende arbeid innebærer tiltak for å fjerne eller redusere sykdom og skader, og rettes mot årsaker og/eller risikofaktorer som bidrar til sykdom, skader eller for tidlig død på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Helsefremmende og forebyggende arbeid overfor målgruppene må være basert på tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid. Helsesektoren – som andre sektorer – kan ikke alene nærme seg målet om et helhetlig arbeid på dette feltet.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten, inkludert svangerskapsomsorgen og helsestasjon for ungdom er helsesektorens virksomhet og verktøy innenfor det helsefremmende og forebyggende arbeidet overfor gravide, barn og unge i kommunene. Tjenestens betydning bekreftes spesielt godt fra et brukerperspektiv, ved at det er stor oppslutning i befolkningen om tilbudene. Regjeringen vil styrke disse tjenestene gjennom kompetanseheving, økt tverrfaglig rekruttering og ved tiltak som vil bidra til bedre samarbeid med andre relevante tjenester.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 24: HELSE

Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

HELSESTASJONS- OG SKOLEHELSETJENESTEN

Helsedepartementet, kap. 719, post 21 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
4 800	4 000	4 000

Formål

Kommunehelsetjenesteloven pålegger kommunene å sørge for helsestasjonstjeneste, inkludert svangerskapsomsorg og skolehelsetjenestetilbud. Helsestasjon for ungdom er også et tilbud i mange kommuner. Det er behov for å omlegge skolehelsetjenesten og samordne den med helsestasjon for ungdom for å gi ungdom et helhetlig og godt tilgjengelig tilbud. Målet med helsestasjons- og skolehelsetjenesten er å bidra til bedre oppvekstvilkår for barn og unge og å ha særlig oppmerksomhet på gravide, barn og unge med spesielle behov.

Om helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten omfatter helseundersøkelser, henvisning til utredning og behandling ved behov, vaksinasjoner, hjemmebesøk/oppøkende virksomhet, helseopplysning, rådgivning og veiledning. Hovedtemaer som belyses er graviditet, barn og unges utvikling og aktivitetsbehov, kosthold, fysisk aktivitet, tobakksskade- og rusforebygging, seksualitet, samliv og prevensjon, smittevern, forebygging av skader og ulykker.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten har en viktig oppgave i å forebygge psykiske og fysiske plager og lidelser hos målgruppene, og tidlig fange opp signaler på utviklingsavvik, mistriksel, omsorgssvikt og overgrep. I

sitt arbeid skal helsestasjons- og skolehelsetjenesten ta utgangspunkt i hver families ressurser og muligheter til selv å kunne fremme og bevare sin helse. Styrket tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid er et satsningsområde for tjenestene for å kunne sikre tidlig hjelp til utsatte familier gjennom iverksetting av spesielle tiltak og tilrettelegging av støttetilbud.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal styrkes gjennom opptrappingsplanen for psykisk helse. Dette er nærmere omtalt i kapittel 5.

Mer informasjon

En felles veileder for svangerskapskontrollen på helsestasjon, helsestasjon for barn og for ungdom og for skolehelsetjenesten skal utgis innen utgangen av 2003.

Samarbeidspartnere: Utdannings- og forskningsdepartementet og Barne- og familiedepartementet.

HANDLINGSPLAN FOR FOREBYGGING AV ULYKKER I HJEM, SKOLE OG FRITID

Helsedepartementet, kap. 719, post 21 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
5 100	5 000	3 500

Formål

Handlingsplanen for forebygging av ulykker i hjem, skole og fritid (1997–2002) gir en samlet fremstilling av deltakende departementers innsats for å redusere antall ulykker og begrense skadekonsekvenser for den enkelte og for samfunnet. Sosial- og helsedirektoratet

vil i 2003 utarbeide forslag til ny strategi for videre oppfølging av innsatsområdet basert på oppdatert faktagrunnlag og erfaringene fra arbeidet med handlingsplanen. Midlene i 2003 går til å avslutte planperioden.

FOREBYGGING AV ASTMA, ALLERGI OG INNEKLIMASYKDOMMER

Helsedepartementet, kap. 719, post 21 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
3 500	3 500	2 000

Formål

Handlingsplanen for forebygging av astma, allergi og inneklimasykdommer 1998–2002 er en oppfølging av Stortingsmelding nr. 37 (1992–93) «Utfordringer i helsefremmende og forebyggende arbeid» og ble avsluttet i 2002. Astma, allergi og inneklimasykdommer er blant våre viktigste folkesykdommer og representerer et stort helseproblem. I likhet med andre kroniske sykdommer er astma og allergi et resultat av samspillet mellom arvelige anlegg og miljø. Tiltakene i handlingsplanen har vært knyttet til følgende områder: private hjem, barnehager og skoler, arbeidslivet, uteluft, helsesektoren, sentrale myndigheters koordinerings- og pådriveransvar, og forskning. Tiltak rettet mot forhold

som angår småbarnsforeldre og barn står sentralt innenfor de fleste av disse områdene. Organisert pasientopplæring i form av såkalte «astmaskoler» har også vært et sentralt tiltak. Sosial- og helsedirektoratet vil i 2003 utarbeide forslag til ny strategi for videre oppfølging av innsatsområdet basert på oppdatert faktagrunnlag og erfaringene fra arbeidet med handlingsplanen. Midlene i 2003 går til å avslutte planperioden.

Mer informasjon

Handlingsplanen, som er utviklet av Helsedepartementet i samarbeid med sju departementer, er lagt inn på Internett: <http://www.dep.no/hd/>

FOREBYGGING AV UØNSKEDE SVANGERSKAP, ABORT OG SEKSUELT OVERFØRBARE SYKDOMMER

Forebygging av uønsket svangerskap og abort

Helsedepartementet, kap. 719, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
18 638	19 200	19 950

Formål

I handlingsplan for «Forebygging av uønskete svangerskap og abort 1999–2003» er det overordnede målet en fortsatt nedgang i aborttallene og at alle skal ha et best mulig utgangspunkt for å velge ønskede svangerskap gjennom god kunnskap om samliv, seksualitet, prevensjon og graviditet.

Om innsatsen

Stortingets behandling av Stortingsmelding nr. 16 (1995–96) «Om erfaringer med lov om svangerskapsavbrudd m.v.» vil fortsatt bli fulgt opp som del av handlingsplanen. Innsatsen er konsentrert rundt å styrke det holdningsskapende arbeidet og opplæring om samliv, seksualitet, prevensjon og graviditet.

Ett av tiltakene «Forsøk med samlivs- og prevensjonsveiledning i kommuner (1997–2000)», som ble avsluttet med gode resultater, er fulgt opp. Ved behandling av St. prp. nr 1 (2001–2002) sluttet Stortinget seg til forslaget om at unge kvinner i alderen 16 til og med 19 år skal få gratis p-piller som tiltak for å forebygge uønskede svangerskap og abort blant kvinner i tenårene. Tiltaket trådte i kraft 1. januar 2002. Helsedepartementet har fastsatt endring i forskrift 27. april 1998 nr. 455 om rekvirering og utlevering av legemidler fra apotek, som gir helsesøstre og jordmødre med særskilt etterutdanning rett til å rekvirere prevensjonsmidler inntatt på særskilt liste, til unge kvinner i alderen 16 til og med 19 år. Forskriftsendringen trådte i kraft 1. juni 2002. Tiltaket skal evalueres av Sosial- og helsedirektoratet innen utgangen av 2003.

Forebygging av uønskete svangerskap og abort er en integrert del av arbeidet i kommunehelsetjenesten, og opplæring og verdiformidling om samliv, seksualitet og prevensjon inngår i opplæringen av barn og unge med bakgrunn i læreplanverket for grunnskolen ungdomstrinn og for videregående opplæring.

Mer informasjon

I samarbeid med Utdannings- og forskningsdepartementet er det utarbeidet elev- og foreldrehefter om undervisningen i samliv, seksualitet og prevensjon. Heftene bygger på Ressursboka «Samliv og seksualitet – Ressursbok for lærere» som sammen er et bidrag i styrkingen av opplæringen om temaene samliv og seksualitet i skolen. Elev- og foreldreheftene ble sendt ungdomsskolene i overgangen 2002/2003. Elevheftene gis elevene i forbindelse med undervisning om samliv og seksualitet i 10. klasse og foreldreheftene deles ut på foreldremøter i 10. klasse hvor undervisningen i temaene samliv og seksualitet belyses. Ressursboka «Samliv og seksualitet – Ressursbok for lærere» og elev- og foreldreheftene ligger på Skolenettet (<http://skolenettet.ls.no/>).

Samarbeidspartnere: Utdannings- og forskningsdepartementet, Læringscenteret, Utdanningsavdelingen hos fylkesmannen, fylkeslegene, kommuner og fylkeskommuner.

Strategiplan for forebygging av hiv og seksuelt overførbare sykdommer

Helsedepartementet, kap. 719, post 70 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
16 600	16 600	17 600

Ansvar og omtanke Strategiplan for forebygging av hiv og seksuelt overførbare sykdommer, har fra 2002 avløst Handlingsplan mot hiv/AIDS-epidemien 1996–2000 (forlenget ut 2001). Strategiplanen har to hovedmål: å redusere antall nysmittede med hiv og seksuelt overførbare infeksjoner og å arbeide for at alle som er smittet skal sikres god oppfølging uansett alder, kjønn, seksuell legning, bosted, etnisk bakgrunn og egen økonomi.

Om arbeidet

Flere av delmålene i strategiplanen retter seg mot ungdomsbefolkningen. En viktig del av det forebyggende arbeidet rettet mot unge er å sørge for økt kunnskap og bevisstgjøring i forhold til hiv og seksuelt overførbare infeksjoner ved å styrke undervisningen innen temaene seksualitet, samliv og prevensjon på alle nivåer i skolesystemet. Lærere og elever skal sikres egnet undervisningsmaterie, jf. om Forebygging av uønskede svangerskap og abort. Skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom spiller en viktig rolle innen dette forebyggingsarbeidet. Det vil også være viktig å forebygge hivsmitte fra mor til barn og selv om dette forekommer relativt sjeldent i Norge, sørge for godt tilpassete tilbud til barn og unge som lever med hiv/aids. Innsatsen for å øke kondombruk, spesielt blant unge, bør fortsette.

Det vil bli vurdert opprettet en hivskole for barn og unge som er berørt av hiv enten ved at de selv er smittet eller at foreldre har hiv/aids. En slik hivskole vil kunne hjelpe disse barna til siden å mestre sine liv. Personer med hiv blir ofte utsatt for stigmatisering, diskriminering og fordommer. Dette gjelder også barn og unge. Kjønnsperspektivet er viktig i forebygging av hiv og seksuelt overførbare sykdommer. Personer med innvandrerbakgrunn er en prioritert målgruppe.

Mer informasjon

Strategiplanen er lagt ut på Helsedepartementets hjemmeside i norsk og engelsk versjon:
<http://www.odin.dep.no/hd/>
Bestillingsnummer er: I-1033B (norsk), I-1033E (engelsk)

Samarbeidspartnere: Sosial- og helsedirektoratet som har hovedansvaret for oppfølging av strategiplanen, Nasjonalt folkehelseinstitutt, kommunene og frivillige organisasjoner.

FOREBYGGING AV SPISEFORSTYRRELSE

Helsedepartementet

Formål

Det er en økende forekomst av spiseforstyrrelser blant barn og unge. Til grunn for arbeidet med spiseforstyrrelser ligger en samlet strategiplan mot spiseforstyrrelser, med tiltak under Barne- og familiedepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet og Helsedepartementet. Strategiplanen skal bidra til å styrke behandlingstilbud, forebygging og kompetanseheving når det gjelder spiseforstyrrelser.

Sosial- og helsedirektoratet er ansvarlig for å følge opp ulike tiltak knyttet til forebyggende- og spesialisthelsetjenester i denne strategiplanen.

Om innsatsen

Helseforetakene har et ansvar for å styrke behandlingstilbudet til gruppen. I Strategiplanen er det forutsatt at hver helseregion peker ut ett sykehus i regionen som skal ha et særlig ansvar for å utvikle høyspesialiserte kliniske tjenester. Ved Haukeland universitetssykehus ble det fra desember 2001 etablert en spesialenhet for de mest behandlingsskrevende pasientene med spiseforstyrrelser.

Helsedepartementet har i samarbeid med Utdannings- og forskningsdepartementet utviklet undervisningsmateriellet «Om kultur, kropp og kommunikasjon – og om forebygging av spiseforstyrrelser» som ble distribuert høsten 1999 gjennom skoleverket. Evaluering av materialet i 2002 viser at det fikk god faglig vurdering av brukerne, og at det i langt større grad har vært kjent for og benyttet av skolehelsetjenesten enn hva gjelder lærerne. En av evalueringsrapportens konklusjoner er at materialet ikke har nådd frem til denne brukergruppen.

I løpet av 2003 skal det utvikles et temahefte om barn og unge med spiseforstyrrelser (jf. kap. 2.2 Foreldreveiledning og samlivstiltak).

Skolen spiller også en rolle i det helsefremmende arbeidet når det gjelder å forebygge spiseforstyrrelser blant elever i grunnskolen og i videregående opplæring. Barne- og familiedepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet (Læringscenteret) har derfor finansiert et internetbasert undervisningsopplegg som kan bidra til å bevisstgjøre barn og unge på media og reklamens bruk av virkemidler og metoder – Prosjektet «TENK – mobilisering for egenverd og mediaforståelse». Formålet med undervisningsopplegget er at dette skal bidra til å øke ungdoms forståelse og innsikt, som igjen medfører en økt bevisstgjøring på egne valg. Prosjektet er en viktig del av en mer langsiktig strategi i forebygging av spiseforstyrrelser hos barn og unge. Det er laget en egen brosjyre som presenterer prosjektet.

Mer informasjon

- Strategiplanens bestillingsnummer: I-0984 B.
- Om kultur, kropp og kommunikasjon – og om forebygging av spiseforstyrrelser: I- 0955B (også tilgjengelig elektronisk gjennom Skolenettet og nettstedet TENK fra 2002).
- Det er utviklet et nettsted på Skolenettet som inneholder et interaktivt, internetbasert undervisningsopplegg for elever og lærere i skolen om bevisstgjøring og medias rolle i forhold til spiseforstyrrelser etc. <http://skolenettet.ls.no/tenk>

Samarbeidspartnere: Barne- og familiedepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Sosial- og helsedirektoratet og Læringscenteret.

Formål

Formålet med arbeidet er å forebygge de alvorlige helseproblemene som har sammenheng med kostholdet og fysisk inaktivitet. Disse utvikles over tid. Gode mat- og aktivitetsvaner i barne- og ungdomsårene er derfor av stor betydning.

Om innsatsen

Den landsrepresentative kostundersøkelsen Ungkost 2000 blant 9- og 13-åringer viser at selv om mye er bra med barn og unges kosthold, er det et stort forbedringspotensiale spesielt med hensyn til å redusere sukkerinntaket og øke inntaket av frukt og grønnsaker. Innsatsen rettet mot å styrke skolemåltidet vil fortsette, spesielt i forhold til å etablere abonnementsordningen for frukt og grønnsaker i grunnskolen (se Skolefruktordningen). Det arbeides også for å styrke mattilbudet i videregående skoler. I tillegg er det en rekke tiltak rettet mot god ernæring blant spedbarn og småbarn.

Det er store utfordringer med hensyn til fysisk aktivitet blant barn og unge. Aktivitetsnivået viser en negativ utvikling, og det er sosiale forskjeller i aktivitetsvaner og livsstil. Manglende tilrettelegging/utrustning på skolens område er i undersøkelser oppgitt som en av de største hindringene for fysisk aktivitet i skolehverdagen. I 2000 var det bare 50 prosent av barna i 1–10. klasse som gikk eller syklet til skolen. I løpet av siste generasjon har barns lek i økende grad flyttet innendørs. Det arbeides derfor med å tilrettelegge for økt fysisk aktivitet gjennom en rekke ulike tiltak. Modeller for å øke aktiviteten i grunnskolen prøves ut. Kampanjen «Aktiv skolevei» gjennomføres lokalt for å få flere barn og unge til å sykle og gå til/fra barnehage og skole.

Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet inngikk fra 2002 i Sosial- og helsedirektoratet. Sosial- og helsedirektoratet skal ivareta sekretariatsfunksjoner for en rekke fagråd, utvalg, nemder og styrer. Budsjettkapittelet for Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet er i sin helhet lagt inn i kap. 706 i Sosial- og helsedirektoratet.

Mer informasjon

Mer informasjon finnes på nettsiden til Sosial- og helsedirektoratet: www.shdir.no.

Samarbeidspartnere: Utdannings- og forskningsdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet.

Prosjekt «Mat i skolen»

Helsedepartementet

Prosjektet startet opp sommeren 2002 med etablering av en arbeidsgruppe sammensatt av berørte parter. Hovedformålet med prosjektet er å beskrive forutsetninger for og utarbeide forslag til plan for et mer velfungerende skolemåltid i grunnskolen i tråd med offisielle anbefalinger. Abonnementsordningene for skolefrukt og skolemelk danner basis for arbeidet. I tillegg er det viktig å innhente erfaringer fra andre land.

Sammen med skolemåltidet er blant annet fagene heimkunnskap og kroppsøving noen av de viktigste forebyggende og helsefremmende elementene i grunnskolen. I denne sammenheng er det naturlig å se heimkunnskapsfagets og skolemåltidets rolle i skolehverdagen som trivselsskapende, helsefremmende, pedagogisk, kulturbærende og tverrfaglig element i sammenheng. I tillegg er det naturlig å se på sammenhengen mellom heimkunnskaps-, samfunns- og natur- og miljøfag når det gjelder matproduksjon i nasjonal og global sammenheng. Det sosiale utjevningsspektivet bør også stå sentralt. I et fremtidsperspektiv er det viktig å tenke fornying, samhandling og ansvarsfordeling mellom ulike berørte aktører i en større sammenheng. Arbeidsgruppen skal derfor se på hvordan mat, måltider og kunnskap om tilberedning av mat og råvarenes opprinnelse bedre kan integreres i skolens totale virksomhet. Gruppens rapport foreligger i februar 2003.

Samarbeidspartnere: Landbruksdepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Læringssenteret, Sosial- og helsedirektoratet, Foreldreutvalget for grunnskolen, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og småbrukarlag.

Skolefruktordningen

Landbruksdepartementet, kap. 1150, post 77,15 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2000:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
–	–	10 000

Skolefruktordningen er en abonnementsordning for frukt og grønnsaker i grunnskolen. Ordningen er kommet i stand for å stimulere til og øke forbruket av frukt og grønnsaker hos barn og unge. Høsten 2002 er ordningen etablert i alle landets fylker med unntak av Finnmark som vil få tilbud om å delta i løpet av skoleåret 2003/2004. I forbindelse med prosjekt «Mat i skolen» har Landbruksdepartementet satt i gang tiltak for å forbedre kvaliteten på frukt og grønnsaker som tilbys gjennom skolefruktordningen, samt å stimulere til utvikling av nye produkter som kan egne seg i forbindelse med skolens tilbud av frukt og grønnsaker.

Samarbeidsparter: Helsedepartementet, Sosial- og helsedirektoratet og Opplysningskontoret for frukt og grønt.

Røykfrie barn og unge

Helsedepartementet

Formål

Røykfrie barn og unge:

- Forebygge passiv røyking blant barn og unge
- Røykeslutt for ungdom

Helsedepartementet har utarbeidet en strategiplan for perioden 1999–2003 som heter «Røykfrihet – en rettighet». Hovedtyngden av innsatsen når det gjelder røykeforebygging rettes mot ungdomsskolen, med oppfølging i den videregående skole.

Det er Sosial- og helsedirektoratet, avdeling tobakk (tidligere Statens tobakksskaderåd) som utarbeider og gjennomfører tiltakene rettet mot barn og unge.

Om tiltakene

Røyketelefonen (800 400 85) har kampanjer rettet mot ungdom og mot befolkningen for øvrig. Hvert år gjennomføres flere massemedietiltak blant andre 8. mars, Verdens røykfrie dag og nyttår, hvor Røyketelefonen profileres.

«VÆR røykfri» er et tobakksskadeforebyggende program rettet mot elever i ungdomsskolen. Programmet er tett knyttet til Læreplanen, L97. Resultatene av evalueringen av prosjektet er svært positive. I de klassene som deltok i «VÆR røykfri»-programmet, begynte halvparten så mange elever å røyke sammenliknet med elever som deltok i tradisjonell tobakksundervisning. I dag er ca. 60 % av alle ungdomsskoleklasser i landet med på dette opplegget.

Prosjektet røyksignaler er rettet mot elever i den videregående skolen. Prosjektet er et samarbeid mellom Den Norske Kreftforening og Sosial- og helsedirektoratet, avdeling tobakk. Prosjektet arbeider med flere parallelle tiltak på ulike nivåer. I 2000 ble det gjennomført en massemediekampanje på kino, basert på fakta om at halvparten av de som røyker daglig vil dø av røykingen. Samtidig ble det arrangert kurs for helsepersonell om hvordan kommunisere med ungdom om røyking og skolekonferanser med elever og ansatte.

Det er utviklet flere skoleprogram, Ditt liv og Uten filter, til bruk ved yrkesfaglige studieretningene. Prosjektet har i 2002 utviklet en skolepakke bestående av en veileder for røykfrie videregående skoler, skilt og plakater, nye skoleprogram og en røykeslutttdagbok for ungdom, KLAR. Årlig arrangeres røykesluttkonkurransen «Quit & Win – Don't start and win». Evaluering av den gir gode resultater.

Statens tobakksskaderåd inngikk fra 2002 i Sosial- og helsedirektoratet. Sosial- og helsedirektoratet skal ivareta sekretariatsfunksjoner for en rekke fagråd, utvalg, nemder og styrever. Budsjettkapittelet for Statens tobakksskaderåd er i sin helhet lagt inn i kap. 706 i Sosial- og helsedirektoratet

Mer informasjon

Oversikt over tiltak, publikasjoner, informasjonsmaterie, mer om de ovenfor nevnte prosjekter med mer finnes på Sosial- og helsedirektoratet, avdeling tobakk sin hjemmeside; www.tobakk.no og ungdomssiden www.sluk.net

5.2 Innsats overfor utsatte barn, ungdom og familier

Omsorg for og oppdragelse av barn er i første rekke foreldrenes ansvar. Foreldre kan likevel ha behov for hjelp til å ivareta dette ansvaret i korte eller lengre perioder, for eksempel på grunn av en vanskelig livssituasjon. I slike tilfeller har barneverntjenesten et ansvar. Barnevernet skal være en garanti for at alle barn og unge sikres omsorg, trygghet og utviklingsmuligheter. Det fremste målet for barnevernpolitikken er at utsatte barn og unge sikres gode oppvekst- og levekår gjennom tiltak av god kvalitet og med høy rettssikkerhet. I løpet av 90-årene har barneverntjenesten blitt betydelig forbedret og effektivisert. Regjeringen ønsker fortsatt en sterk satsing på barnevernet og vil styrke enkeltområder i barneverntjenesten som; barn og unge med atferdsvansker, barn og unge med minoritetsbakgrunn, økt rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandlingen og bedre oppfølging av fosterhjemmene.

I de senere år har det blitt en økt oppmerksomhet om enkelte utfordringer knyttet til barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn. Dette dreier seg både om tvangsekteskap, kjønnslemlesting og situasjonen for barn og ungdom på asylmottak generelt og enslige mindreårige asylsøkere spesielt. Regjeringen er opptatt av å bedre situasjonen for disse gruppene. Det er lagt fram to nye program, fornyet innsats mot kjønnslemlestelse 2002 og regjeringens innsats mot tvangsekteskap våren 2002. Regjeringen tar opp situasjonen for barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn bl.a. i handlingsplanen tiltak for å øke deltakelsen i samfunnet for barn og unge med innvandrerbakgrunn og i Stortingsmelding nr. 40 (2001–2002) «Om barne- og ungdomsvernet».

Det er et overordnet mål for regjeringen at barn og ungdom skal ha gode oppvekst- og levekår over hele landet. Enkelte byer i Norge sliter med storbyproblemer og levekårsulemper som gjør nærmiljøet utrygt og skaper vanskelige oppvekstkår. Regjeringen gir derfor støtte til tiltak og prosjekter som kan bedre oppvekst- og levekårene i de store byene. Regjeringen legger våren 2003 fram en stortingsmelding som tar opp de spesielle utfordringene som byene står overfor.

Unge lesbiske og homofile kan oppleve prosessen med å avklare egne følelser og identitet som vanskelig. Regjeringen vil følge opp stortingsmeldingen om lesbiske og homofiles levekår og livskvalitet.

BARNE- OG UNGDOMSVERNET

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 9: HOLDE FAMILIEN SAMMEN

Barnet skal ikke adskilles fra sine foreldre mot sin vilje, unntatt når dette er nødvendig av hensyn til barnets beste.

Barne- og familiedepartementet, kap. 0854, post 63 (i 1000 kroner):

Post	Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
63 Særskilte tiltak, kan overføres	16 546	15 008	
71 Utvikling og opplysningsarbeid mv, kan nyttes under post 50	26 011	28 946	20 416

Formål

Barneverntjenestens oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Samtidig skal barneverntjenesten bidra til at alle barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling, tjenester og tilbud

Å sikre god kvalitet på tjenester og tiltak og høy rettssikkerhet i alle faser i behandlingen av barnevernsaker er et grunnleggende mål. Dette forutsetter, foruten et tidsmessig og tilpasset regelverk, ny og oppdatert kompetanse, fleksible tiltak og god informasjonsutveksling mellom tjenesteytere og brukere. Et godt samarbeid i

og mellom aktuelle etater, sektorer, profesjoner og forvaltningsnivåer er også en viktig forutsetning.

Oppfølging av NOU 2000: 12 Barnevernet i Norge og Stortingsmelding om barne- og ungdomsvernet

Barnevernloven fra 1992 har nå fungert i 10 år. Loven har vært evaluert gjennom et eget delforskningsprogram i regi av Norges Forskningsråd og i Befringutvalgets utredning (NOU 2000:12 Barnevernet i Norge – Tilstandsvurdering, nye perspektiver og forslag til reformer). Forslagene i utredningen ble fulgt videre opp i 2002. Stortingsmelding nr. 40 (2001–2001) Om barne- og ungdomsvernet ble lagt fram i juli 2002 og Stortingets merknader til meldingen vil danne grunnla-

get for videre oppfølging framover. De delene av den offentlige utredningen som gjaldt den mer generelle barne- og ungdomspolitikken, ble fulgt opp gjennom Stortingsmelding nr. 39 (2001–2002) Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge.

I tillegg til videreføring og videreutvikling av eksisterende virksomhet, inneholder stortingsmeldingen om barnevernet omtrent 70 forslag til tiltak. Noe over halvparten av disse forslagene gjelder endringer i lovverk, forskrifter eller retningslinjer til barnevernloven. Hovedmålsettingene med de foreslåtte tiltakene er å:

- styrke det forebyggende familiearbeidet og bedre tilbudet for utsatte barn, unge og familier
- øke fokuset på foreldrenes og familiens muligheter
- bedre oppfølgingen av foreldre der barnevernet plasserer barn utenfor hjemmet
- styrke nærmiljøbaserte metoder for å forebygge og behandle alvorlige adferdsproblemer, for eksempel Multisystemic Therapy (MST) og Parent Management Training (PMT)
- styrke samarbeidet mellom barnevernet og andre hjelpetjenester som møter utsatte barn, unge og familier
- bedre oppfølgingen av fosterforeldre
- styrke arbeidet med barn og familier med annen etnisk bakgrunn og enslige mindreårige flyktninger
- øke fokuset på barns rett til informasjon og til å få si sin mening
- fokusere mer på åpenhet i barnevernet og fylkesnemnda
- styrke barnevernets kompetanse i forebyggende familiearbeid og dets arbeid med barn og unge med alvorlige atferdsproblemer,

Et godt fungerende statlig barnevern

I tråd med Stortingsmelding nr. 40 «Om barne- og ungdomsvern» la regjeringen høsten 2002 fram Odelstingsproposisjon. nr. 9 (2002–2003) «Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) og lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer (familievernkontorloven) mv.» I odelstingsproposisjonen ble det lagt fram forslag om statlig overtakelse av fylkekommunens oppgaver på barnevern- og familievernområdet. Samtidig ble det foreslått å åpne for forsøk der enkelte store kommuner, eller flere små gjennom interkommunalt samarbeid, kan ta ansvaret for deler av barnevernsområdet. Oslo kommunes helhetsansvar for barnevernet ble foreslått videreført. Arbeidet foreslås organisert etter en forvaltningsmodell med fem regionale enheter, lokaliserte i samme område som de regionale helseforetakene. Departementet tar sikte på å gjennomføre den statlige overtakelsen fra 1. januar 2004.

Oppfølging av fosterhjemsarbeidet i kommuner og fylkeskommuner

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 20: BARN UTEN OMSORG FRA FAMILIEN

Barn som er uten familiemiljø, har særlig rett på beskyttelse og omsorg, for eksempel ved plassering i fosterhjem, eller om nødvendig, ved eget institusjon eller ved adopsjon.

Barne- og familiedepartementet viderefører arbeidet på fosterhjemsområdet i 2003. Dette skal bl.a. skje gjennom å:

- Rullere og følge opp fosterhjemsplanene i kommuner og fylkeskommuner.
- Videreføre de positive erfaringene med rekrutterings- og opplæringsprogrammet PRIDE (Parents, Resources, Information, Development, Education). Det tas sikte på å tilpasse programmet til deltakere med annen etnisk bakgrunn enn norsk. For eksempel skal det tilpasses opplæring av fosterforeldre (slektninger og andre) for enslige mindreårige flyktninger og fosterforeldre for barn og unge med flyktning- og innvandrerbakgrunn som har foreldre i Norge.
- Stimulere til ny kunnskap gjennom forskning, utviklings- og forsøksprosjekter.

I forskriftene om fosterhjem og tilsyn med barn i fosterhjem (§7) slås det bl.a. fast at det skal føres tilsyn med barn minst fire ganger per år. Formålet med tilsynsordningen er at alle barn i fosterhjem skal ha en person som de kan henvende seg til i forbindelse med problemer overfor barneverntjenesten eller fosterforeldrene. Tilsynsføreren skal ha en uavhengig funksjon i forhold til fosterforeldrene og barneverntjenesten. For å styrke tilsynet har departementet gitt midler til fylkesmenne for å gjennomføre kurs for tilsynsførere. Departementet viderefører i 2003 tilskuddet til rekruttering og opplæring av tilsynsførere.

Kompetanseheving

I samarbeid med andre departementer og utdanningsinstitusjoner vil Barne- og familiedepartementet i 2003 fortsatt videreføre og sette i gang etterutdanningstiltak på særlig viktige områder. Dette gjelder bl.a. arbeid med barn og unge som viser alvorlige atferdsproblemer, utnytting av mindreårige i prostitusjon og pornografi, rusmiddelproblematikk og arbeid med barn og

unge med etnisk minoritetsbakgrunn. Men kommuner og fylkeskommuner/regionale myndigheter har et selvstendig ansvar som arbeidsgivere for at ansatte i bl.a. barneverntjenesten får tilstrekkelige tilbud om kompetanseheving i form av etterutdanning og veiledning.

Barn som utsettes for vold i hjemmet

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 19:

BESKYTTELSE MOT MISBRUK

Staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner.

Situasjonen til barn og unge som opplever og blir utsatt for vold i familien er et problem som i stor grad er skjult og som ikke har fått nok offentlig oppmerksomhet. Volden kan omfatte både fysisk, psykisk og seksualisert vold. I tillegg kan barn være vitner til vold i familien, som oftest mot mor. Det er nødvendig å synliggjøre og bistå disse barna. Det bør iverksettes tiltak på krisesentrene slik at sentrene blir bedre i stand til å hjelpe barna, for eksempel i form av økt kompetanse og veiledning. Videre må det iverksettes tiltak som retter seg mot oppfølgingen av barna etter at de flytter fra krisesentrene. Dette gjelder for eksempel barn som flytter tilbake til en voldelig far, barn som opplever samlivsbrudd og barn som lever på hemmelig adresse. Det må også rettes søkelys mot barn som ikke kommer innom krisesentrene, men som både politiet, skolen, barnehage, Barnevernvakten og barneverntjenesten kommer i kontakt med.

Kvinnevoldsutvalget ble nedsatt ved Kgl.res. 29. august 2001. Utvalget skal utrede stillingen til kvinner som utsettes for fysisk og psykisk vold, trusler og overgrep av nåværende eller tidligere samlivspartner. Situasjonen for volds- og trusselutsatte kvinner skal utgjøre hovedfokus for utvalgets arbeid, men i tillegg skal det se på situasjonen for barn som vokser opp i voldsfamilier. Utvalget skal foreta en gjennomgang av barnas behov for hjelp, samt foreta en vurdering av hvordan tilbudet kan forbedres gjennom henholdsvis krisesentrene og hjelpeapparatet for øvrig. Kvinnevoldsutvalget består av 12 medlemmer, og skal levere sin utredning innen september 2003. Utvalget administreres av Justisdepartementet.

Som et ledd i oppfølgingen av regjeringens handlingsplan «Vold mot kvinner» gjennomførte Kompetansesenter for voldsofferarbeid fem regionale kompetansehevingsseminarer om vold og overgrepssproblematikk i 2002. Hovedmålsetting var å sette vold mot kvinner på dagsorden, øke kompetansen, samle aktører på feltet i de enkelte regionene og sist men ikke minst bidra til å styrke det tverrfaglige og tverretatlige samarbeidet. Situasjonen for barn som er vitne til vold stod sentralt på konferansene. Innenfor handlingsplanen er det også igangsatt et utviklingsprosjekt mot vold mot barn i familier, med familievernkontoret i Molde som koordinerende instans.

Barneverntjenesten, inklusive Barnevernvakten, bør kunne bli en nyttig og nødvendig samarbeidspartner for krisesentrene, politiet og andre i forbindelse med oppfølging av disse barna. Det er i den forbindelse behov for å styrke barneverntjenestens kompetanse om barn som opplever og blir utsatt for vold og tydeliggjøre barnevernets ansvar for dem. Barne- og familiedepartementet vil utforme informasjonsmaterieell om barn som opplever vold hjemme. Departementet vil videre vurdere å opprette et kontaktforum mellom krisesentrene og de offentlige hjelpetjenestene. Det vises for øvrig til St. meld. nr. 40 (2001–2002) Om barne- og ungdomsvernet.

Barneverntjenesten, inklusive Barnevernvakten, bør kunne bli en nyttig og nødvendig samarbeidspartner for krisesentrene, politiet og andre i forbindelse med oppfølging av disse barna. Det er i den forbindelse behov for å styrke barneverntjenestens kompetanse om barn som opplever og blir utsatt for vold og tydeliggjøre barnevernets ansvar for dem. Barne- og familiedepartementet vil utforme informasjonsmaterieell om barn som opplever vold hjemme. Departementet vil videre vurdere å opprette et kontaktforum mellom krisesentrene og de offentlige hjelpetjenestene. Det vises for øvrig til St. meld. nr. 40 (2001–2002) Om barne- og ungdomsvernet.

Familierådsdag

Barne- og familiedepartementet vil også videreføre satsningen på metoden «Familierådsdag» i barnevernet. Metoden har som mål å aktivisere og ansvarliggjøre barn og unges familier og nærmiljø med tanke på å skape et nettverk som kan hjelpe og støtte utsatte barn. NOVA laget i 2002, på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet, en plan for implementering og evaluering av metoden Familierådsdag i Norge. Planen vil iverksettes fra 2003.

Home-Start Familiekontakten

Home-Start Familiekontakten er et familiestøtteprogram for familier med barn under sju år som er i en vanskelig livs- eller krisesituasjon. Det er behov for å videreføre og styrke forebyggende tiltak i utsatte familier med små barn og Barne- og familiedepartementet vil derfor videreføre støtten til nasjonal samordning og oppfølging av programmet. Målet er å hindre sammenbrudd og kriser i familien for å unngå uheldige omsorgssituasjoner. Home-Start Familiekontakten tilbyr støtte, avlastning, vennskap og praktisk hjelp. Hjelpen blir gitt av frivillige i familienes egne hjem og støtten gis kostnadsfritt.

Barnevernet i et samisk perspektiv

Det er behov for å styrke og integrere det samiske perspektivet i barnevernet og for å videreutvikle og formidle eksisterende forskningsbasert kunnskap om barnevernet i samisk kontekst. Barne- og familiedepartementet vil vurdere, i samarbeid med Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge, å stimulere til et undervisningsopplegg for studenter og tilsatte i barneverntjenesten. Det vil bli satt av midler til enkelte utviklingsprosjekter som har som mål å innarbeide samisk kulturell kunnskap i barnevernet og som utvikler samarbeid på tvers av kommunegrenser.

Barne- og familiedepartementet vil fortsatt yte driftstilskudd til Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge, som har et særlig ansvar for å bidra til utviklingen av det samiske barnevernet.

Nasjonale minoriteter

Det finnes få studier og lite systematisert kunnskap om de nasjonale minoritetene (jøder, kvener, rom/sigøynere, romani/tatere og skogfinner) og deres erfaringer med barnevernet. Som oppfølging av Stortingsmelding nr. 15 (2000–2001) «Nasjonale minoriteter i Noreg» har Barne- og familiedepartementet påbegynt arbeidet med å lage en nordisk kunnskapsoversikt om barn og ungdom fra de nasjonale minoritetene. Kunnskapsoversikten skal også omtale barnevernet. Målet er å kartlegge tematikk og omfang av forskning, utredninger, rapporter m.m. innen området nasjonale minoriteter og å belyse enkelte tema det mangler systematisk kunnskap om.

TILBUD FOR BARN OG UNGDOM MED ATFERDSPROBLEMER

Barne- og familiedepartementet og Helsedepartementet

PMT og MST

Det er en prioritert utfordring for barneverntjenesten å finne frem til et effektivt og godt organisert behandlingstilbud for barn og unge med atferdsvansker, og det er et mål å bygge opp støtteiltak for familier og barn i utsatte livssituasjoner i deres eget nærmiljø. I den senere tid har det vært arbeidet intensivt med å implementere to amerikanske metoder for å imøtekomme denne utfordringen; «Parent Management Training» (PMT) for yngre barn og «Multisystemic Therapy» (MST) for ungdom. Et viktig kjennetegn ved begge metodene er at de er familiebaserte og legger vekt på å utnytte familiens egne ressurser.

PMT-behandling går ut på å trene foreldre i å bruke alternative og mer hensiktsmessige strategier i hverdagen i kontakten med sitt atferdsvanskelige barn. Ved bedre samspill, reduseres risikoen for at alvorlige atferdsproblemer oppstår eller får utvikle seg videre. MST-behandling består av et intensivt, tidsavgrenset og familiebasert tilbud til atferdsvanskelig ungdom. Behandlingen foregår i ungdommens naturlige omgivelser, og alle aktuelle instanser i nærmiljøet kan bli involvert. Gjennomsnittlig behandlingstid er fire måneder. Behandlerne er tilgjengelige hele døgnet så lenge behandlingen varer.

Departementet vil fortløpende vurdere behovet for å utdanne flere PMT- og MST-terapeuter. Når slik kompetanse er utviklet innenfor spesialisttjenesten, vil kompetansen også kunne overføres til kommunale tjenester. Det vises også til forskningsprosjektet «De utrolige årene» i regi av Regionsentrene i barne- og ungdomspsykiatri og Barnevernets utviklingssentre i Midt- og Nord-Norge. Prosjektet tar utgangspunkt i Webster-Strattons behandlingsmetoder som legger vekt på å lære foreldrene å bygge en hensiktsmessig relasjon med barnet.

Både barnevern og psykisk helsevern har ansvar for tiltak overfor barn og ungdom med atferdsvansker.

*FNs konvensjon
om barnets rettigheter*

Artikkel 26: SOSIALTJENESTER
Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

Tiltaksplan mot fattigdom

Regjeringen har høsten 2002 lagt fram Stortingsmelding nr. 6 (2002–2003) «Tiltaksplan mot fattigdom». Tiltaksplanen omfatter målrettede tiltak overfor personer som lever i fattigdom og mot årsakene og risikofaktorene for å utvikle fattigdom. Regjeringen foreslår i budsjettet for 2003 å styrke innsatsen mot fattigdom med 335 millioner kroner. I tillegg til målrettede tiltak, vil regjeringen videreutvikle de universelle velferdsordningene slik at de i større grad kan bidra til å forebygge fattigdom og hjelpe personer ut av fattigdom. Det er spesielt uakseptabelt at barn lever i fattigdom. Vanskeligstilte barnefamilier er en prioritert målgruppe i den samlede innsatsen for å bekjempe fattigdom. Tidsramme for tiltaksplanen er perioden 2002–2005.

De siste tilgjengelige tallene fra Statistisk Sentralbyrå viser at 2,3 prosent av befolkningen tilhørte husstand med treårsinntekt under halvparten av medianinntekten. Dette tilsvarer 90 000 personer. Om lag 19 000 av disse er barn. Norge har sammenlignet med andre industrialiserte land, sammen med andre nordiske land, den laveste andelen barn i husholdninger med lavinntekt.

Det store flertallet av barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt har foreldre som helt eller delvis står utenfor arbeidsmarkedet. Mellom 60 og 70 prosent av disse barna tilhører husholdninger der ingen voksne er yrkesaktive. Mellom halvparten og to tredjedeler av barna tilhørte en husholdning med enslig forsørger. Barn med innvandrerbakgrunn er videre klart overrepresentert blant barn som lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Annethvert barn i denne gruppen var førstegenerasjons innvandrere eller norskfødt med to utenlandsfødte foreldre.

Barn er avhengige av foreldrenes inntekt og hvordan den disponeres. Innsats for å forebygge fattigdom blant barn må derfor rettes inn både mot foreldrene og barna. Når det gjelder foreldrene, vil regjeringen først og fremst legge vekt på innsats for å styrke tilknytningen til arbeidsmarkedet. Yrkesaktivitet blant foreldrene er

den klart viktigste forutsetningen for å motvirke og redusere fattigdom blant barn. Innsats rettet mot barna skal sikre at alle barn skal kunne delta på viktige sosiale arenaer uavhengig av foreldres økonomiske situasjon.

Følgende tiltak foreslås i statsbudsjettet for 2003:

- Arbeidsmarkedstiltak for langtids sosialhjelpsmottakere
- Arbeidsmarkedsrettet kvalifisering for innvandrere
- Utvidet stønadsrett for enslige forsørgere under utdanning
- Forbedringer i bostøtteordningen for barnefamilier
- Styrking av oppfølgingstjenester for bostedsløse
- Tiltak for å hindre frafall i videregående opplæring
- Tilskudd til storbytiltak for ungdom
- Tiltak mot fattigdom gjennom frivillige organisasjoner
- Evaluering og sosial rapportering. Gjennomgang av velferdsordninger

Mer informasjon

Stortingsmelding nr. 6 (2002–2003) «Tiltaksplan mot fattigdom» finnes på <http://www.dep.no/sos/norsk/publ/stmeld>

Samarbeidspartnere: Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Finansdepartementet, Helsedepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet

Barn i familier som mottar sosialhjelp

Den økonomiske sosialhjelpen er et nedre økonomisk sikkerhetsnett. I 1999 var det i alt 58 000 barn under 18 år som ble forsørget av personer som mottok økonomisk sosialhjelp. Et gjennomgående trekk ved mottakere av sosialhjelp er at disse har lav utdanning og mangler, eller har lite stabil, tilknytning til arbeidslivet. Mange har sammensatte problemer, og har behov for behandling /rehabilitering og forbedring av faglig og sosial kompetanse før de eventuelt kan forsørge seg selv gjennom arbeid. Hovedinnsatsen må ligge på aktive tiltak for å bedre mulighetene for arbeid, tilby arbeidstrening, gi god sosialfaglig veiledning og sørge for en helhetlig og koordinert hjelpeinnsats.

Forsøk med helhetlig kommunalt ansvar for aktivisering av langtids sosialhjelpsmottakere, som er iverksatt

i 13 av landets kommuner, videreføres i 2003. Som et ledd i tiltaksplan mot fattigdom, foreslår regjeringen blant flere tiltak målrettede arbeidsmarkedstiltak for langtids sosialhjelpsmottakere og arbeidsmarkedsrettet kvalifisering for innvandrere. Handlingsplan for sosialtjenestens førstelinje, Kunnskap og brubygging, hadde som mål å vedlikeholde, styrke og utvikle ny kunnskap og kompetanse i sosialtjenesten, og ble gjennomført i perioden 1998–2001.

Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding der det foreslås en ny organisering av de oppgaver som i dag ivaretas av Aetat, trygdeetaten og sosialetaten. Formålet er å kunne yte bedre service til brukerne og lede flere fra stønader til arbeid. Trygdeetaten og Aetat forslås omorganisert slik at vi får én ny etat for pensjoner, familieytelser og refusjon for helsetjenester. Prinsippene for oppgavefordelingen mellom stat og kommune endres ikke. Det innebærer at kommunenes ansvar for sosialtjenesten i hovedsak vil bli som i dag.

Sosialdepartementet har i 2001 gitt statlige veiledende retningslinjer for utmåling av livsopphold i retningslinjene hevet utover det som følger av prisjusteringen. I rundskriv til kommunene (I-34/2001) oppfordres sosialtjenesten til å ta hensyn til at barn skal ha en så normal oppvekst som mulig ved utmåling av stønad til barnefamilier. Barn i sosialhjelpsfamilier skal i likhet med andre barn, i tillegg til å få sikret det grunnleggende livsoppholdet, gis anledning til deltakelse i alminnelige fritidsaktiviteter og feiring av høytids- og merkedager.

Mer informasjon

Rundskriv I-34/2001 finnes på: <http://www.dep.no/sos/norsk/publ/rundskriv>

Alders- og uførepensjonister som forsørger barn

Sosialdepartementet, kap. 2660/2670 post 70 –fra 2003
endret til kap 2655 post 70

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
12 802 272	13 138 500	14 3500

Formål

Bedre økonomisk trygghet til alders- og uførepensjonister som forsørger barn.

Om innsatsen

Alders- og uførepensjonister som forsørger barn har rett til et inntektsprøvd forsørgertillegg. Forsørger-tillegget er således svært målrettet mot de med lav inntekt og dermed størst behov. Barnetillegget utgjør i dag 40 prosent av G for hvert forsørget barn under 18 år, dvs. 21 668 kroner per barn (etter dagens grunnbeløp, per 1. mai 2002).

Sosialdepartementet vil ta initiativ til en evaluering av økningen av barnetillegget, for å se nærmere på inntektsutviklingen i disse familiene, med tanke på å vurdere evt. ytterligere økning.

Økonomisk trygghet til studenter som blir alvorlig syke

Fra 2002 har unge som bli alvorlig syke under utdanning, rett til rehabiliteringspenger etter en ventetid på 5 måneder. Det er et vilkår at sykdommen er oppstått før fylte 26 år. Det gis da rett til en ytelse tilsvarende 1,6 G, dvs. 86 672 kroner per år (etter dagens grunnbeløp).

UTFORDRINGER KNYTTET TIL BARN OG UNGDOM MED ETNISK MINORITETSBAGGRUNN

Mange av de konfliktene barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn lever med, er knyttet til ulike syn på kjønnsroller og relasjonen mellom kjønnene. Regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap utløp i 2001 og deler av innsatsen er evaluert. Regjeringens handlingsplan mot kjønnslemlestelse av kvinner ble lagt fram i desember 2000 med en varighet på tre år. Regjeringen vil videreføre arbeidet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse med den begrunnelse at alle borgere – både kvinner og menn – har krav på de samme menneskerettigheter og det samme rettsvern, og aksepterer ikke at kultur og tra-

disjon brukes som begrunnelse for undertrykking av grunnleggende rettigheter. Dokumentene «Regjeringens innsats mot kjønnslemlestelse 2002» og «Fornytt innsats mot tvangsekteskap våren 2002» vil danne grunnlaget for regjeringens arbeid på disse områdene.

Barne- og familiedepartementet vil styrke og utvikle mer egnede tiltak for utsatte barn og ungdom med innvandrers- og flyktningbakgrunn og deres familier for å sikre disse et godt tilbud gjennom barneverntjenesten. Det vises til St.meld. nr. 40 (2001–2002) Om barne- og ungdomsvernet.

Innsats mot tvangsekteskap

Barne- og familiedepartementet

Å tvinge noen til å inngå ekteskap mot sin vilje er forbudt ved lov i Norge og kan straffes med inntil 3 års fengsel. Tvangsekteskap er et overgrep mot det enkelte menneskets rett til selv å velge sin ektefelle. Denne friheten er nedfelt i internasjonale konvensjoner. Samarbeidsregjeringen prioriterer arbeidet mot tvangsekteskap og la våren 2002 fram en fornyet innsats og fremmet samtidig forslag om ekstra midler over revidert nasjonalbudsjett til arbeid mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Innsatsen følges opp av et interdepartementalt utvalg som koordineres av Barne- og familiedepartementet.

Formål

Regjeringens innsats mot tvangsekteskap (Q-1037 B) ble lagt fram i april 2002. Formålet med tiltakene i planen er å forebygge at ungdom utsettes for tvangsekteskap og å gi bedre hjelp til dem som utsettes for dette. Innsatsen omfatter tiltak som gjennomføres i flere departementer. I tillegg vurderer regjeringen løpende nye tiltak etter behov.

Om innsatsen

Innsatsen omfatter 30 tiltak, og sentralt står krisehjelp til ungdom, endringer i regelverk, tiltak innen utdanningssektoren, kompetanseheving, informasjon og holdningsskapende arbeid og internasjonalt samarbeid. I tillegg til de tiltak departementene selv har ansvar for, ble det i 2000 opprettet en informasjonstelefon om tvangsekteskap i regi av Oslo Røde Kors. Frivillige organisasjoner som arbeider på dette feltet er viktige samarbeidspartnere. Det er i løpet av årene 2000–2002 gitt midler til ca 35 prosjekter mot tvangsekteskap i regi av frivillige organisasjoner, m.m.

Det er utarbeidet informasjonsmaterieill beregnet på ungdommen selv, foreldre og offentlig ansatte. Materieillet er gratis, det er distribuert bredt ut og sendes nå ut på forespørsel.

Mer informasjon

Informasjon og materieill finnes på :

<http://odin.dep.no/bfd/>

og kan bestilles på publikasjonsbestilling@ft.dep.no

Samarbeidspartnere: Helsedepartementet, Justisdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Utenriksdepartementet.

Innsats mot kjønnslemlestelse av jenter

Barne- og familiedepartementet

Høsten 2000 brakte media fram i lyset at unge jenter som bor i Norge lever i redsel for å bli kjønnslemlestet. Kjønnslemlestelse strider mot grunnleggende menneskerettigheter som ikke-diskriminering, retten til privatliv og retten til helse. Regjeringen anser kjønnslemlestelse av jenter som et overgrep mot barn. I 1995 vedtok Stortinget en egen lov mot kjønnslemlestelse av kvinner. Intensjonen med denne loven var blant annet å gi en klarere markering av norske myndigheters avstandstagen til kjønnslemlestelse av kvinner. Loven er imidlertid lite kjent og norsk personell er ikke trent i å møte problemet i forkant eller gi profesjonell hjelp til dem som er kjønnslemlestet.

I desember 2000 ble regjeringens handlingsplan mot kjønnslemlestelse (Q-1012 B) lagt fram og denne videreføres i 2003. Regjeringen vil fortløpende vurdere nye tiltak og følge opp tiltak som ble presentert i dokumentet: «Regjeringens innsats mot kjønnslemlestelse 2002» (Q-1039 B). Innsatsen følges opp av et interdepartementalt utvalg som koordineres av Barne- og familiedepartementet.

Formål

Innsatsen mot kjønnslemlestelse har følgende mål:

- Forebygge at jenter som bor i Norge kjønnslemlestes
- hjelpe jenter som allerede er kjønnslemlestet
- etablere samarbeid med organisasjoner og enkeltpersoner
- bidra til at kjønnslemlestelse av jenter opphører internasjonalt

Om innsatsen

Handlingsplanen legger vekt på informasjons- og kommunikasjonstiltak som har som mål å informere aktuelle målgrupper om Lov mot kjønnslemlestelse fra 1995, hva kjønnslemlestelse er samt komplikasjonene som ofte følger et slikt inngrep. Samarbeidsregjeringen la våren 2002 fram en prioritering med 33 tiltak. Dette som en konkretisering av tiltakene i planen og supplert med noen nye tiltak.

Arbeidet rettes inn mot å bekjempe at kjønnslemlestelse skjer. For å få bukt med problemet er det nødvendig med økt oppmerksomhet ved å opplyse offentligheten, de unge selv, helsearbeidere og dem som utfører praksisen – om dens helsemessige og psykiske skader. Holdningsendringer i aktuelle minoritetsgrupper, slik at denne praksisen opphører, er avgjørende. Det er nødvendig å sørge for at de som praktiserer denne skikken tilføres kunnskap om fysiske og psykiske konsekvenser

av inngrepet. Videre er det viktig å drøfte med aktuelle minoritetsgrupper beveggrunnene for denne tradisjonen. Personer fra berørte miljøer vil ha stor påvirkningskraft og større mulighet for å forebygge praksisen enn representanter fra storsamfunnet. Det vil derfor bli lagt stor vekt på involvering fra aktuelle grupper i gjennomføringen av ulike innsatser.

De som allerede er omskåret må få kunnskap om hvor de kan få hjelp og mulig behandling. Dette gjøres gjennom opplysningsvirksomhet som oppfølging av Helsetilsynets «Veileder for helsepersonell i Norge om kvinnelig omskjæring».

Store deler av handlingsplanen blir gjennomført som et prosjekt, OK-prosjekt for omsorg og kunnskap mot kvinnelig omskjæring, som finansieres av flere departementer. Prosjektet skal sikre utvikling av materiell, kompetansebygging og konkret utprøving av metoder i arbeidet mot kjønnslemlestelse.

Parallelt med regjeringens nasjonale innsats, vil Norge støtte tilsvarende prosesser internasjonalt. Det er av stor betydning å synliggjøre at temaet også står på dagsorden i mange andre land, og ved konkrete tiltak i en rekke av innvandrergruppenes hjemland. Særlig viktig blir det å knytte kontakter med grupper og personer som står i spissen for endringer i hjemlandet. Regjeringen vil ta initiativ til utveksling av kunnskap og personer som kan bistå i holdningsarbeidet i Norge. NORAD har tatt initiativ til nettverk blant organisasjoner i Norge som arbeider med temaet som del av sitt bistandsarbeid. Det er gitt støtte til lokale organisasjoner i Etiopia, samt midler til Redd Barna og Kirkens Nødhjelp. Innsats i flere andre land i regionen er til vurdering.

Mer informasjon

- Informasjon og materiell finnes på:
<http://odin.dep.no/bfd/>
og kan bestilles på publikasjonsbestilling@ft.dep.no
- OK-prosjektet for omsorg og kunnskap mot kvinnelig omskjæring har nettsiden: www.okprosjekt.no

Samarbeidspartnere: Justisdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Utenriksdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet.

Barn og ungdom i statlige asylmottak

Kommunal- og regionaldepartementet

*FNs konvensjon
om barnets rettigheter*

Artikkel 22: FLYKTNINGEBARN

*Barn som søker flyktningestatus eller som an-
ses som flyktninger, skal få nødvendig vern og
humanitær hjelp. Staten skal i samarbeid med
internasjonale organer hjelpe et barn som er
alene til å bli gjenforent med sine foreldre.*

Pr. 30. november 2002 var andelen barn (til og med 18 år) i statlige mottak for asylsøkere og flyktninger 31 prosent. Dette er en liten nedgang siden 2001. Totalt bodde det 5108 barn i mottak pr. 30. november 2002.

I driftsreglementet for statlige mottak er krav til tiltak for barn og ungdom i mottak nærmere spesifisert. Det er viktig at det tilbudet som gis i statlige mottak tar utgangspunkt i barnas behov og den livssituasjonen barna er i. Barn i førskolealder har et daglig aktivitets-tilbud i mottaket. I ordinære mottak får fire- og femåringer tilbud om halvdagsplass i barnehage for å sikre at barna lærer norsk før skolestart og kan delta i aktiviteter sammen med andre barn. Barn i skolepliktig alder får grunnskoleundervisning når de skal være i Norge i tre måneder eller lenger.

Enslige mindreårige asylsøkere

Kommunal- og regionaldepartementet

Pr. 30. november 2002 har det kommet 820 enslige mindreårige asylsøkere til Norge. Majoriteten av de enslige mindreårige asylsøkerne er i alderen 16 til 18 år, og om lag 80 prosent er gutter. I hele 2001 kom det 556 enslige mindreårige asylsøkere. Så langt i år har det kommet flest enslige mindreårige fra Irak (168 personer), Afghanistan (120 personer) og Somalia (89 personer).

Asylsøknader fra enslige mindreårige asylsøkere skal prioriteres. Det satses nå mer på å styrke arbeidet med å finne foreldre eller eventuelle andre omsorgspersoner til de enslige mindreårige, i første rekke med tanke på at barna kan etablere kontakt med foreldrene/omsorgspersonene og få den tryggheten det gir, men også med tanke på at dette kan gi grunnlag for at barnet kan gjenforenes med familien i hjemlandet. Bakgrunnen for dette er at barnets beste anses å være sammen med sine foreldre.

Enslige mindreårige asylsøkere skal sikres trygghet

og omsorg i mottak, og det er utarbeidet faglige retningslinjer for arbeidet med enslige mindreårige i mottak. Ved de ordinære mottakene er det egne avdelinger for enslige mindreårige. En prioritert oppgave er å legge ytterligere til rette for at enslige mindreårige får trygge rammer, individuell oppfølging og voksenkontakt. Det er opprettet en egen avdeling med et forsterket tilbud til enslige mindreårige under 15 år som kommer uten følgepersoner. Bemanningen ved avdelingene for enslige mindreårige er også styrket. I tillegg er det etablert et nytt mottak for de under 15 år, slik at de yngste ikke skal oppholde seg i vanlige transittmottak etter at de kommer til Norge. Det arbeides også med å innføre tilsyn med den enkelte enslige mindreårige asylsøker i mottak.

Bosetting av enslige mindreårige er høyt prioritert. Enslige mindreårige kan, etter en individuell vurdering, bli bosatt i en kommune allerede før de eventuelt får innvilget oppholdstillatelse. Majoriteten av de enslige mindreårige blir i dag direktebosatt.

Det er utarbeidet nye retningslinjer vedrørende enslige mindreårige som forsvinner fra mottak. Videre er det igangsatt strakstiltak for å styrke kontrollen når enslige mindreårige flytter til slektninger.

Stortinget har vedtatt at alderstesting av enslige mindreårige asylsøkere kan gjennomføres i tilfeller der søkere framstår som eldre enn det de oppgir.

I tillegg til allerede igangsatte tiltak, har Statssekretærgruppen for økt deltagelse i samfunnet for barn og unge med innvandrerbakgrunn nedsatt en arbeidsgruppe som skal utrede alternative mottaks- og bosettingsmodeller for enslige mindreårige, oppfølging av slektsplasseringer og alternativ til dagens vergeordning. Kommunal- og regionaldepartementet leder arbeidsgruppen, som i tillegg består av representanter fra Barne- og familiedepartementet, Finansdepartementet, Justisdepartementet og Utlendingsdirektoratet.

Samarbeidspartnere: Barne- og familiedepartementet, Justisdepartementet og Utlendingsdirektoratet.

Særskilt tilskudd for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere i kommunene

Barne – og familiedepartementet,
kap. 854, post 64 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
161 821	204 732	211 038

Formål

Målet er at finansieringsordningen skal bidra til at de enslige mindreårige asylsøkerne og flyktningene kan bosettes så raskt som mulig i gode omsorgstilbud tilpasset lokale forhold. Midlene utbetales av Utlendingsdirektoratet. Tilskuddet utløses når barnet bosettes i en kommune, og blir utbetalt til og med det året barnet fyller 20 år. Tilskuddet var i 2002 på kr 93 000 per barn per år, men er økt til kr. 96 400 fra 01.01.03. Posten dekker i tillegg fylkeskommunenes barnevern-utgifter til denne gruppen. Fylkeskommunene vil fortsatt få refusjon for de faktiske utgiftene til tiltak etter lov om barneverntjenester. Disse midlene utbetales via fylkesmannen.

Om de kommunale tjenestene

Kommunene har ansvaret for tiltak og tjenester overfor enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. En del steder er dette ansvaret lagt til barneverntjenesten, andre steder til flyktningkontor e.l. Det er viktig at de ulike kommunale tjenestene samarbeider om oppfølgingen av denne gruppen, og at ansvaret for gruppen er forankret i en etat i kommunen. Uavhengig av hvor kommunen har forankret ansvaret, har den enkelte enslige mindreårige rett til tjenester og tiltak etter barnevernloven dersom vedkommende har et særlig behov for hjelp.

Barne- og familiedepartementet har gitt ut Håndbok for kommunene om arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger som ledd i arbeidet med å styrke kommunenes arbeid med gruppen. Rekrutterings- og opplæringsprogrammet for fosterforeldre, PRIDE, vil bli tilpasset deltakere med annen etnisk bakgrunn enn norsk, som for fosterforeldre for enslige mindreårige (slekt og andre). Det vises for øvrig til arbeidet til den tverrdepartementale arbeidsgruppen, som bl.a. skal utrede og komme med forslag til alternative mottaks- og bosettingsmodeller for enslige mindreårige.

Mer informasjon

- Informasjon finnes på <http://odin.dep.no/bfd/> eller <http://odin.dep.no/krd/>
- Håndbok for kommunene om arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Barne- og familiedepartementet. Q-1016. Håndboken kan bestilles på publikasjonsbestilling@ft.dep.no.
- Rundskriv (H-4/98), Kommunal- og regionaldepartementet.

Samarbeidspartnere: Kommunal- og regionaldepartementet, Utlendingsdirektoratet og Finansdepartementet.

Ungdomstiltak i større bysamfunn

Barne- og familiedepartementet, kap. 857, post 73 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
19 080	18 539	19 734*

*Bevilgningen er økt med 2,5 millioner for å styrke tiltak for barn og unge som berøres av fattigdomsproblemer.

Formål

Formålet med tilskuddsordningen er å bedre oppvekst- og levekårene for ungdom i ti utvalgte bykommuner. Departementet støtter tiltak og prosjekter som retter seg mot ungdom med spesielle behov og utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljø. Tiltakene og prosjektene bør inngå i en helhetlig og samordnet ungdomspolitik. Ungdoms deltakelse og innflytelse i planlegging og gjennomføring bør prioriteres der det er naturlig. Det legges vekt på:

- å forebygge uønsket sosial atferd, bl.a. vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme, å motvirke fordommer og diskriminering, og å fremme gjensidig aksept
- deltakelse for ungdomsgrupper som i liten grad benytter seg av de eksisterende kultur- og fritidstilbudene
- inkludering og etablering av alternative mestringsarenaer
- arbeid og innsats som tar sikte på å nå ungdom berørt av fattigdomsproblemer
- likeverd og like muligheter for jenter og gutter
- likeverdige muligheter for funksjonshemmede

Det kan gis tilskudd til strakstiltak for inntil et år for å løse oppgaver og problemer av mer akutt karakter i ungdomsmiljøene.

Om tilskuddsordningen

Det gis tilskudd til de 10 bykommunene; Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Drammen, Tromsø, Skien, Fredrikstad og Sandnes. Tilskuddsordningen har ungdom i alderen 12 til 25 år som målgruppe.

For tilskuddsåret 2003 vil om lag 80 prosent av bevilgningen bli fordelt forholdsmessig mellom bykommunene slik at de selv kan avgjøre hvilke tiltak og prosjekter som faller innunder ordningen og i hvilken rekkefølge de skal prioriteres. Resten av bevilgningen forvaltes av departementet og skal benyttes til tilskudd til

strakstiltak for å løse oppgaver og problemer av mer akutt karakter i ungdomsmiljøene og til utviklingsarbeid rettet mot byene som storbyksamfunn. Den spesielle satsingen på Oslo, Bergen og Trondheim skal videreføres. Ungdom med innvandrerbakgrunn står overfor spesielle utfordringer, og tiltak og prosjekter som fremmer integrering skal ha høy prioritet. Søknadsfristen for tilskuddsåret 2003 var 1. november 2002. Søknader om «straksmidler» i 2003 fremmes departementet uavhengig av denne søknadsfristen.

Etater og sektorer innenfor bykommunene, bydeler, frivillige organisasjoner, ungdomsgrupper og private institusjoner kan søke om tilskudd til tiltak og prosjekter. Søknader skal sendes bykommunen. De syv bydelene i Oslo; Sagene – Torshov, Grünerløkka – Sofienberg, Gamle Oslo, Søndre Nordstrand, Furuset, Stovner og Romsås regnes som kommuner i denne sammenheng.

Mer informasjon

- Rundskriv, bestillingsnummer Q-10/02.
- Søknadsskjema, bestillingsnummer Q-0252.
- Søknadsskjema, bestillingsnummer Q-0246 (investeringstilskudd).
- Veileder for rapportering, bestillingsnummer Q-0966.
- Søknadsskjema og rundskriv fås ved henvendelse til den enkelte bykommune eller til Statens forvaltningstjeneste, e-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no eller telefaks 22 24 27 86.
- Søknadsskjema og rundskriv er også lagt ut på Offentlig dokumentasjon og informasjon i Norge (ODIN) med internettsadresse:
<http://www.dep.no/bfd/>

Samarbeidspartnere: Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad og Sandnes.

Handlingsprogram for Oslo indre øst

Kommunal- og regionaldepartementet, kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak post 60 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
50 000	51 800	50 000

Formål

Strategien for å bedre levekårene er å forbedre boforholdene og skape stabile bomiljø for en variert befolkning og større trygghet for barn, ungdom og eldre.

Om handlingsprogrammet

Staten inngikk i 1997 en avtale med Oslo kommune om et gjensidig handlingsprogram for å bedre levekårene i Oslo indre øst. Programmet skal gå over ti år og det er årlig bevilget 50 millioner kroner over statsbudsjettet og 50 millioner kroner over kommunens budsjett til gjennomføring av programmet. Kommunal- og regionaldepartementet har ansvaret for den statlige koordinering og gjennomføring av programmet.

Programmet har seks satsingsområder:

- Bedre boforholdene, bl.a. gjennom byfornyelse og bedre bomiljø
- Opprusting av det fysiske miljøet i bydelene ved en styrking av grøntstrukturene og bedring av trafikkforholdene
- Bedre oppvekstforholdene ved en styrking av skoler, barnehager og fritidstilbud for barn og ungdom
- Målrette arbeidsmarkedstiltak mot grupper som har en særlig vanskelig situasjon på arbeidsmarkedet
- Styrking av innvanderes norskkunnskap og kompetanse

- Legge til rette for en byutvikling som har positiv effekt for levekårene.

Barn og unges oppvekstvilkår er sentrale for familienes levekår, og oppvekstforholdene i Oslo indre øst skal styrkes. Skolene, barnehagene og fritidstilbudet skal utvikles for å møte de språklige, sosiale og kulturelle utfordringene. Barnehagene skal bygges ut til full behovsdekning. Nye løsninger vil bli prøvd ut. Elever i grunnskolen og i videregående opplæring med annen språklig og kulturell bakgrunn, også de som har norsk som morsmål, skal sikres likeverdige tilbud. Fritidstilbudene for ungdom skal styrkes.

Samarbeidspartnere: Barne- og familiedepartementet, Justisdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Miljøverndepartementet, Sosialdepartementet, Oslo kommune og bydelene.

ARBEID MOT SEKSUELLE OVERGREP OG SEKSUELL UTNYTTING AV MINDREÅRIGE

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 34: SEKSUELL UTNYTTING
Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttelse og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttelse skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.

Arbeidet for å bekjempe seksuelle overgrep mot barn og styrke tilbudene til barna og deres familier videreføres. Prioriterte tiltak er heving av kunnskapsnivået i hjelpeapparatet når det gjelder hvordan en skal behandle mistanker, avdekke overgrep, gi utsatte barn og familier gode behandlingstilbud, bedre barnas rettssikkerhet og verne dem mot nye overgrep. Norge ratifiserte høsten 2002 tilleggsprotokollen til FNs barnekonvensjon om salg av barn, barnepornografi og barneprostitusjon (protokollteksten er gjengitt bl.a. i St.prp. nr. 58 (2000–2001) fra Utenriksdepartementet), og har dermed forpliktet seg til å følge denne opp. I desember 2001 deltok Norge under den andre verdenskongressen om seksuell utnyttelse av barn som ble arrangert i Japan og forpliktet seg der til å intensivere oppfølgingen av sluttokumentene fra den første verdenskongressen.

Norge sluttet seg også til Europarådets Anbefaling 2001-16 om å verne barn mot seksuell utnyttelse. De berørte departementene videreførte og styrket i 2002 tiltak mot barnepornografi på Internett. Denne virksomheten vil bli intensivert i 2003. En Handlingsplan mot menneskehandel med kvinner og barn ble lagt fram rundt årsskiftet 2002/2003. Departementene arbeider også med å lage en ny plan mot seksuell utnyttelse av barn, som skal være ferdig i 2003.

Departementene har samarbeidet om veiledningsmateriell. Høsten 2002 ble det utgitt to veiledningshefter. Ett hefte er for fagpersonell som arbeider med barn som er utsatt for overgrep, og ett hefte er om håndtering av mistanke om overgrep fra ansatte i barnehager, skoler og barneverninstitusjoner.

Samarbeidspartnere: Helsedepartementet, Justisdepartementet, Sosialdepartementet, Kirke- og kulturdepartementet og Utenriksdepartementet.

Prosjekt «Støtte til seksuelt misbrukte barn»

Helsedepartementet

I perioden 2000–2002 ble det gjennomført et prosjekt med mål å forbedre tilbudet om utredning, diagnostisering, behandling og støtte til seksuelt misbrukte barn og deres pårørende.

Det ble i 2000 besluttet å opprette regionale kompetansemiljøer innen fagområdet seksuelle overgrep mot barn. Kompetansemiljøene er forankret innen helseregionene, både i barnevern, barnemedisin og psykisk helsevern for barn og unge. En ekstern evalueringsrapport om prosjektet vil foreligge i 2003 og prosjektarbeidet skal så videreføres. Hver helseregion etablerer et miljø/nettverk som har kompetanse på seksuelle overgrep mot barn. Behovet for kompetansehevede tiltak rettet mot spesielle faggrupper, og behovet for nasjonale funksjoner skal avklares. Når det gjelder nasjonale funksjoner, må denne virksomheten sees i sammenheng med utredningen som foregikk høsten 2002, der det ble vurdert å opprette et nasjonalt kompetansesenter for arbeid med vold og traumer. Blant de nåværende kompetansesentrene som det kan være aktuelt å inkludere i det nye senteret er Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn

Samarbeidspartnere: Barne- og familiedepartementet, Justisdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 35:

*BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG
Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.*

Menneskehandel kan dreie seg om salg av mennesker til både legale og illegale arbeidsmarkeder eller private hushold. Begrepet assosieres likevel først og fremst med kommersiell seksuell utnyttelse av kvinner og barn. Det er her omfanget er størst og økende. Ofte brukes det engelske begrepet *trafficking* for å beskrive denne formen for organisert kriminell virksomhet som innebærer misbruk eller grov utnyttelse av mennesker. Menneskehandel har internasjonale forgreninger gjennom organisering av tilbud og etterspørsel. Det behøver likevel ikke bety at en person må transporteres over grensen for å defineres som offer for menneskehandel.

Under ledelse av Justisdepartementet ble det i 2002 utarbeidet en tiltaksplan mot handel med kvinner og barn. Planen inneholder konkrete tiltak som først og fremst knyttes mot norske forhold og erfaringer, men som også reflekterer det internasjonale ansvaret vi har for å bekjempe handel med kvinner og barn.

Tipslinje ved Kriminalpolitisen

Det er opprettet en tipslinje ved Kriminalpolitisen, der det kan gis tips og opplysninger om barnepornografi på Internett. Kriminalpolitisen behandler tipsene og vurderer om de strider mot bestemmelsene i straffeloven. Kriminalpolitisen har øremerkede stillinger for oppfølging av tipsene. Kriminalpolitisen arbeider for å kunne motta tips pr. telefon, der et 5-sifret nummer skal bli tipsmottaket.

Tipsene sendes inn som e-post på adressen: tips@kripos.no.

TILTAK FOR FAMILIER MED RUSMIDDELMISBRUKERE

Differensierte tilbud

Sosialdepartementet

Mange barn vokser opp i hjem med rusmiddelmisbruk. Derfor er et viktig satsingsområde utvikling og utbygging av differensierte tiltak for rusmiddelmisbrukere.

Et tilrettelagt tilbud i rusmiddelmisbrukerens hjem-kommune med langsiktige og helhetlige løsninger, innebærer også tilbud til barn av rusmiddelmisbrukere og pårørende. Når det gjelder barn av rusmiddelmisbrukere forutsettes utstrakt samarbeid mellom sosialtjenesten og barnevernet, i tillegg til eventuelle andre instanser i hjelpeapparatet.

Sosialtjenesten har et helhetlig ansvar for tiltak for rusmiddelmisbrukere, herunder ettervern. Fylkeskommunene har ansvaret for etablering og drift av institusjoner med tilknyttede spesialisthelsetjenester for omsorg og behandling av rusmiddelmisbrukere. Som følge av Ot.prp. nr. 66 (2000–2001 «Om lov om helseforetak m.m.» (Sykehusreformen)) ble fylkeskommunale tiltak for rusmiddelmisbrukere som er forankret i spesialisthelsetjenesteloven overtatt av staten i januar 2002. Andre spesialiserte tiltak for rusmiddelmisbrukere er hjemlet i sosialtjenesteloven. Regjeringen har i Ot.prp. nr. 3 (2002–2003) om lov om endringer i sosialtjenesteloven, foreslått statlige overtakelse av det fylkeskommunale ansvaret for spesialiserte helsetjenester til rusmiddelmisbrukere (Rusreform I).

Støtte til arbeid for barn av rusmiddelmisbrukere

Barne- og familiedepartementet

Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer (2003–2005), som ble lagt fram høsten 2002, omfatter også barn og unges situasjon. Planen setter blant annet fokus på tiltak for å heve debutalderen for bruk av alkohol, tiltak for barn med rusmisbrukende foreldre og tiltak for å styrke foreldrerollen. I samarbeid med Sosialdepartementet, vil Barne- og familiedepartementet spesielt rette innsatsen mot utvikling av forebyggende tiltak og organisering av og stimulering til samarbeid om et helhetlig hjelpetilbud. Kunnskapsspredning og kompetanseheving, samt styrking av etterutdanning om rusmiddelproblematikk vil også stå sentralt. Barne- og familiedepartementet vil gi midler til PAG-Stiftelsen, (det tidligere Wanda-senteret). Stiftelsen gir råd, veiledning og støtte til dem som ønsker å starte opp tiltak for barn av rusmiddelmisbrukere i lokalmiljøer.

STYRKING AV HELSETJENESTEN

Individuelle planer

Helsedepartementet

Sosial- og helsedepartementet har gitt ut forskrift og veileder om individuelle planer. Dette er en oppfølging av Stortingsmelding 21 (1998–99), «Ansvar og mestring». En helhetlig individuell plan for å sikre systema-

tikk, samordning og brukermedvirkning er et sentralt redskap også for barn og unge med behov for tjenester fra flere instanser. Den individuelle planen skal være et virkemiddel for å sikre at tjenestene pasienten får fra ulike tjenesteytere samordnes, at tjenesten blir vurdert i sammenheng og at den enkelte brukers behov er utgangspunktet for ytelsen av tjenesten.

LESBISKE OG HOMOFILES LEVEKÅR OG LIVSKVALITET

Barne- og familiedepartementet, kap. 846, post 21, 50 og 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

1 000

Budsjett 2002:

6 500

Budsjett 2003:

4 500

Det er i 2003 satt av 4,5 millioner kroner til å følge opp Stortingsmelding nr. 25 «Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge». Meldingen og Stortingets behandling av denne legges til grunn for arbeidet, i dialog med organisasjonene. Oppfølgingsarbeidet forankres i Barne- og familiedepartementet, men vil også skje i regi av eller i samarbeid med andre departementer.

For 2003 er det også satt av midler til forskning. Disse midlene vil bli kanalisert gjennom Norges forsk-

ningsråds program for kjønnsforskning: «Kunnskap, grenser, endring». Prosjektet med tema historien om lesbiske og homofile i Norge videreføres.

Støtten til landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH) vil videreføres. Det er videre satt av midler til videreføring av et toårig prosjekt i regi av LLH som skal omfatte antidiskrimineringsarbeid med særlig sikte på organisasjons- og arbeidslivet.

5.3 Styrking av psykisk helsearbeid

Regjeringen la i 1998 frem St. prp. nr. 63 (1997–98) Om opptrappingsplan for psykisk helse 1999–2006, som er en direkte oppfølging av Stortingsmelding nr. 25 (1996–97) Åpenhet og helhet. Flere og bedre kommunale tjenester for barn og ungdom, samt styrking av tiltak innenfor psykisk helsevern i spesialisthelsetjenesten for barn og ungdom, står sentralt i Opptrappingsplanen. Arbeidet med forebyggende tiltak er særlig avgjørende for barn og ungdom for å redusere depresjon og selvmord.

OPPTRAPPINGSPLAN FOR PSYKISK HELSE

Helsedepartementet, kap. 743, post (i 1000 kroner):			
Post	Regnskap 2001	Budsjett 2002	Budsjett 2003
21	24 670	25 300	26 290
62	865 790	1 062 000	1 306 800 *
70	224 590	236 800	264 840
72	73 753	71 900	78 700
73	14 754	21 700	22 550
75	831 393	1 028 800	1 165 350

* I tillegg kommer midler til 20 forsøkskommuner.

Når det gjelder post 70, er en stor andel av beløpet brukt til psykososiale tiltak rettet mot barn og unge. Post 62, Tilskudd til psykisk helsearbeid i kommuner, inkluderer tiltak rettet både mot barn/unge og voksne. Det er et siktemål at om lag 20 prosent av disse midlene skal gå til tiltak for barn og unge. Se for øvrig St.prp.nr.1 (2002–2003) Helsedepartementet.

Kommunale tjenester

Forebygging av psykososiale problemer og psykiske lidelser hos barn og unge er et sentralt element i Opptrappingsplanen. Mye tyder på at dette arbeidet i kommunene har vært lite prioritert; barn og ungdom har i liten grad vært omfattet av planarbeidet, tjenestene har i liten grad vært koordinert og mangel på kompetanse og ressurser har ofte preget arbeidet, men dette bildet har endret seg i positiv retning.

Om opptrappingsplanen

Opptrappingsplanen legger opp til både en kvantitativ og kvalitativ styrking av det psykiske helsearbeidet i kommunene. For barn og unge er styrking av følgende tjenester særlig aktuelt:

- Psykososiale tjenester, støttekontakter og kultur- og fritidstiltak
- Helsestasjons-/skolehelsetjenesten

Målsettingen er at helsestasjons- og skolehelsetjenestene i 2006 skal være styrket med 800 årsverk utført av ulike faggrupper. Andre psykososiale tjenester, støttekontakter og kultur- og fritidstiltak skal styrkes med 260 årsverk. Styrkingen finansieres gjennom øremerkede tilskudd. Psykososiale tjenester til barn og unge skal

styrkes bl.a. gjennom å opprette stillinger innenfor rådgivende og forebyggende arbeid, og ved å opprette stillinger for relevante faggrupper (psykologer, barnevernspedagoger, helsesøstre, høyskoleutdannede i psykisk helsearbeid, m.v.). Helsestasjons- og skolehelsetjenesten spiller en viktig rolle, også for forebygging av psykososiale problemer blant barn og unge. Det legges vekt på å fange opp sårbare og utsatte grupper, legge til rette støttetilbud, iverksette spesielle tiltak, og å henvise til og gi nødvendig informasjon om hjelpetiltak fra andre instanser.

Fra 2001 ble det iverksatt forsøk med familiesentre i 6 kommuner. Hensikten med dette er å skape helhetlige og mer tilgjengelige tjenester for barn, unge og deres familier gjennom samlokalisering og bedre samordning av tjenestene. Det tas også sikte på å etablere et nettverk for kommuner som organiserer tjenestene for barn og unge på en slik måte. Det bevilges 3 mill. kroner til prosjektet. I 2003 er det foreslått å styrke arbeidet med 2 mill. kroner til arbeid med ungdom.

I 2003 vil det foreligge en strategi for barn og unges psykiske helse. Denne utarbeides blant annet i samarbeid med Barne- og familiedepartementet, Lærings-senterer og Organisasjonen Voksne for Barn.

FLERE OG BEDRE SPESIALISTHELSETJENESTER

Helsedepartementet

Formål

Styrke psykisk helsevern for barn og ungdom gjennom flere og bedre spesialisthelsetjenester.

Om satsingen

Psykisk helsevern for barn og ungdom trenger betydelig styrking. Hjelp til barn og ungdom med psykiske problemer skal primært gis fra poliklinikker. Hjelpen består av utredning, behandling og tilrettelegging av støttetiltak i barnets eget miljø. Samarbeid med viktige aktører i barnets eller den unges liv vil alltid være viktig. Nesten alltid dreier dette seg om barnehage og skole, ofte også den kommunale helse- og sosialtjenesten. Barnevern, pediatri, tiltak for rusmiddelavhengige og psykisk helsevern for voksne kan også være viktige samarbeidspartnere. Det psykiske helsevern for barn og ungdom trenger også dagtilbud og døgntiltak for barn, ungdom og deres familier for utredning og behandling.

I Opptrappingsplanen satses det på å styrke psykisk helsevern for barn og ungdom. Målsettingen er en økning i tjenester til en dekningsgrad på 5 prosent på nasjonalt nivå. Samlet sett kan en si at utviklingen i psykisk helsevern for barn og ungdom er positiv. 40 % flere barn og unge fikk behandling i 2001 enn i 1998. Det er imidlertid en utfordring for det forebyggende arbeidet, at stadig flere oppsøker hjelp. Det er også en svært positiv utvikling i rekrutteringen av kvalifisert personell, både for leger og psykologer og for høyskoleutdannet personell.

Statlig overtakelse av spesialisthelsetjenesten

Ansaret for spesialisthelsetjenesten ble overført til statlig eierskap fra og med 1. januar 2002 og er nå organisert i regionale helseforetak. De regionale helseforetakene har ansvar for å gjennomføre og realisere helsepolitiske mål innen det psykiske helsefeltet, og herunder styrking av psykisk helsevern for barn og unge.

INFORMASJONSARBEID OM PSYKISK HELSE RETTET MOT BARN OG UNGE

Helsedepartementet, kap. 743, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

131 460

Budsjett 2002:

236 800

Budsjett 2003:

264 840

Formål

Helsedepartementet har i samarbeid med organisasjoner på feltet psykisk helse, utarbeidet en overordnet informasjonsstrategi. Målet er å gi befolkningen bedre kunnskap om psykisk helse og psykiske lidelser og med det skape større forståelse og åpenhet om psykisk helse. Informasjonsstrategien «Noe å snakke om...?» er en del av Opptappingsplanen for psykisk helse 1999–2006. I planperioden skal det gjennomføres omfattende informasjonstiltak rettet mot befolkningen og tre målgrupper, hvorav barn og unge er den ene.

Om informasjonsarbeidet

I 2001 ble det utarbeidet en egen delstrategi for informasjon og kommunikasjon med barn og unge. Strategien er utviklet av en arbeidsgruppe med deltakere fra en rekke organisasjoner som er engasjert på

feltet, Barneombudet, Barne- og familiedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet ved Læringssenteret. I 2002 ble det bevilget 5 millioner kroner til en rekke informasjonstiltak og prosjekter. Prosjektene rettes direkte mot elever i ungdoms- og videregående skoler. Foreldre vil få tilbud om kurs gjennom skolen, og lærere inviteres til kurs om psykisk helse og psykiske lidelser. Formålet med prosjektene er å forebygge psykiske plager og problem blant barn og unge.

Samarbeidspartnere: Barne- og familiedepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

TILTAK FOR KOMPETANSEHEVING OM PSYKISK HELSE

Helsedepartementet, kap 743 post 70, (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

131 460

Budsjett 2002:

236 800

Budsjett 2003:

264 840

Formål

Opptappingsplanen har som mål at flere mennesker med psykiske lidelser får behandling og at kvaliteten på behandlingen og tilbudene blir bedre. For at innholdet i tjenestene skal bli bedre er det et mål å rekruttere flere med spesiell kompetanse, samt å tilby etter- og videreutdanning.

Om kompetansehevingen

Det bevilges midler til kompetansehevende tiltak, herunder etter-, videre- og spesialistutdanning. Det er igangsatt tiltak for økt kompetanse om barn og unge med psykiske lidelser. Det er opprettet regionsentre i psykisk helsevern for barn og ungdom for alle helseregionene (R-BUP), i Trondheim, Tromsø, Bergen og i

Oslo. Den overordnede målsettingen for disse er å bedre kvaliteten på tjenestene for barn og unge. For 2003 er det et mål at R-BUPene skal styrke den forebyggende kompetansen, og legge vekt på kompetanseutvikling som bidrar til økt samarbeid med blant annet Barnevernet og rusfeltet. Virksomheten omfatter undervisning og forsknings- og utviklingsarbeid med forankring i klinisk virksomhet i psykisk helsevern for barn og ungdom i regionen.

Det er utviklet et etterutdanningsprogram av organisasjonen Voksne for Barn med formål å gi bedre kompetanse til ansatte om hvordan de skal ivareta barn med psykisk syke foresatte.

INNSATS MOT SELVMORD

Helsedepartementet, kap. 743, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:

8 700

Budsjett 2002:

9 200

Budsjett 2003:

9 200

Statens helsetilsyn har det økonomiske og administrative ansvaret for prosjektet.

Formål

Formålet er å styrke arbeidet med å forebygge selvmord.

Om innsatsen

Fra 2000–2002 er det gjennomført et oppfølgingsprosjektet, til en avsluttet handlingsplan mot selvmord. Formålet har vært å videreføre enkelte elementer i handlingsplanen mot selvmord, som ble avsluttet i 1999 og opprettholde og videreføre kompetansen.

Det har blitt etablert et nasjonalt kompetansesenter og tre regionale ressursmiljøer for selvmordsforebygging. Det forebyggende arbeidet rettes spesielt mot grupper som er særlig utsatte; barn og unge, eldre, homofile og lesbiske, samt personellgrupper som kommer i kontakt med mennesker i selvmordskriser.

Midlene til det selvmordsforebyggende arbeidet videreføres i 2003. Blant annet er det viktig å styrke innsatsen med forebygging av selvmord hos barn og unge.

Samarbeidspartnere: Andre departementer, fylkeslegene, kommunene, forskningsmiljøer, frivillige organisasjoner m.v.

5.4 Bedre forhold for funksjonshemmede barn og ungdom

Regjeringen startet i 2002 arbeidet med å utarbeide en stortingsmelding om mål, strategier og tiltak i politikken for funksjonshemmede. Stortingsmeldingen legges fram i mars 2003 og tar utgangspunkt i NOU 2001:22 Fra bruker til borger.

Stortingsmeldingen vil bl.a. omhandle strategier og tiltak som kan fremme økt deltakelse og likestilling for funksjonshemmede. Et fokus på familier med funksjonshemmede barn vil inngå i meldingen.

NOU 2001:22 er også en viktig premiss for en nasjonal informasjonskampanje om funksjonshemmede som er under planlegging. Sosialdepartementet har gitt oppdraget til Sosial- og helsedirektoratet. I informasjonskampanjen inngår bl.a. markeringen av det europeiske år for funksjonshemmede 2003.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 23: FUNKSJONSHEMMEDE BARN

Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtillit, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helse-tjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

TILTAK FOR FAMILIER MED FUNKSJONSHEMMEDE BARN

Nasjonalt kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom
Helsedepartementet, kap. 730, post 7 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
2 800	8 600	6 100

Formål

Formålet er å styrke og utvikle lærings- og mestrings-sentrene arbeid med familier med funksjonshemmede barn.

Om kompetansesenteret

Nasjonalt kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom ble etablert i desember 2000 på Aker sykehus i Oslo. Familier med funksjonshemmede barn har behov for god informasjon om diagnoser, rettigheter og tjenester. De har også behov for å møte og utveksle erfaringer med andre familier i samme situasjon. Nasjonalt kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom på Aker sykehus i Oslo skal utvikle og prøve ut modeller for slike tilbud.

Mer informasjon

<http://www.aker.uio.no/LMS>

Basert på erfaringer med et prosjekt under Handlingsplanen for funksjonshemmede 1998–2002 ved Modum Bad Samlivssenter, der foreldre med funksjonshemmede barn er gitt tilbud om samlivskurs, vil det bli etablert et permanent tilbud (Jf. kap. 2.2 Familievern og konfliktløsning).

Formålet er å styrke familievernet ved å etablere et landsdekkende tilbud til familier med funksjonshemmede barn forankret ved utvalgte familievernkontorer. Midlene skal dekke oppgaver tillagt Modum Bad Samlivssenter og styrke familievernet.

Erfaringer fra tiltak i Handlingsplanen for funksjonshemmede vil, sammen med den offentlige utredningen om strategier og virkemidler (NOU 2001:22), danne grunnlag for å vurdere videre innsats for funksjonshemmede.

Veiledning for foreldre med funksjonshemmede barn

Barne- og familiedepartementet, kap. 841, post 70 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
2 579	7 691*	8 691

* Kr. 4 500 av midlene er øremerket prosjektet om samlivsveiledning for foreldre med funksjonshemmede barn

Familier med funksjonshemmede barn står ofte overfor store utfordringer, og slitasjen på samlivet kan bli stor.

Opplæring i tegnspråk for foreldre og sterkt tunghørte barn

Opplæringsprogrammet «Se mitt språk!» er et modulbasert 40-ukers opplæringstilbud for foreldre med døve og sterkt tunghørte barn i alderen 0–16 år. Undervisningsplanen består av til sammen 900 timer i tegnspråk og 100 timer temabasert opplæring. 4 statlige spesialpedagogisk kompetansesentra for hørselshemmede og Ål folkehøgskole og kurscenter for døve står for gjennomføringen. For nærmere informasjon: bs@su-aa.stat.no.

GRUNN- OG HJELPESTØNAD

Sosialdepartementet, kap. 2660, post 74 Grunnstønad og post 75 Hjelpestønad (i 1000 kroner):

	Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
Grunnstønad	1 315 355	1 341 000	1 430 000
Hjelpestønad	1 406 596	1 455 000	1 540 000

Formål

Grunnstønad skal kompensere for visse ekstraavgifter ved varig sykdom, skade eller lyte. Hjelpestønad skal kompensere for avgifter til særskilt tilsyn eller pleie. Forhøyet hjelpestønad skal bidra til at funksjonshemmede barn og unge kan bli boende hjemme.

Om støtteordningene

Grunnstønad kan gis til personer som har ekstraavgifter til nødvendig transport, avgifter til fordyret kosthold, avgifter ved ekstra slitasje av klær, bruk av prote-

ser eller liknende, drift av tekniske hjelpemidler, hold av førerhund m.m. Hjelpestønad gis bare dersom det foreligger et privat pleieforhold. Forhøyet hjelpestønad kan gis til barn og unge under 18 år som har et vesentlig større behov for tilsyn, pleie og annen hjelp enn det som dekkes av ordinær hjelpestønad. Krav om grunn- og hjelpestønad skal settes frem for trygdekontoret.

HJELPEMIDLER

Sosialdepartementet, kap. 2663, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
2 330 644	2 523 000	2 527 000

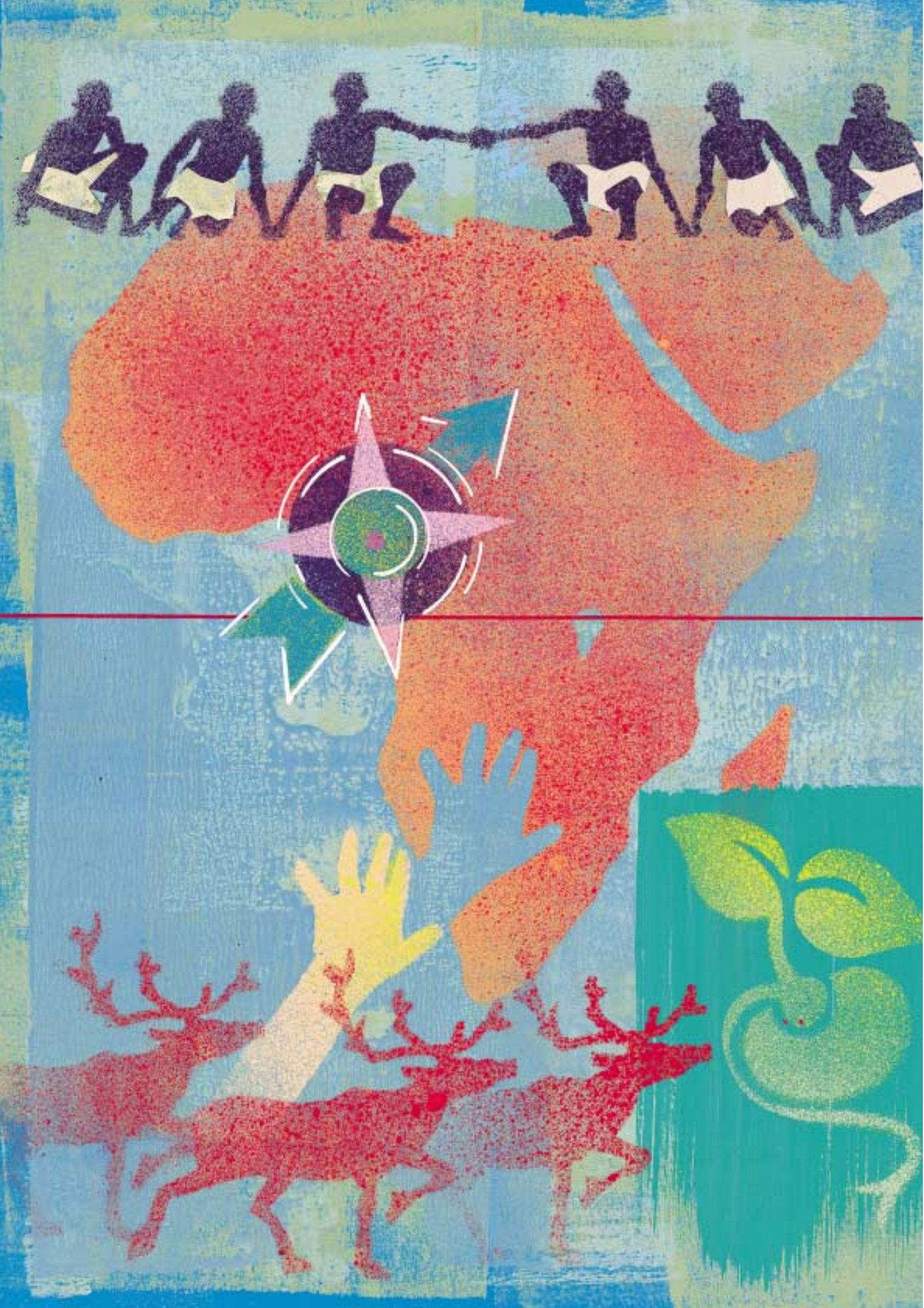
Formål

Hjelpemidler skal bidra til å løse funksjonshemmedes praktiske problemer i hjem, skole, arbeid og fritid.

Om stønadsordningen

Personer med varige funksjonshemninger (ca. 2–3 år) har i henhold til lov om folketrygd en rettighet til hjelpemidler når disse er nødvendige og hensiktsmessige for å skaffe seg eller beholde høvelig arbeid, for å bedre

funksjonsevnen i dagliglivet eller for å kunne bli pleiet i hjemmet. Til personer under 18 år kan det også ytes stønad til hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering for å opprettholde eller bedre funksjonsevnen. Slik stønad kan også ytes til spesial- eller ekstrautstyr i forbindelse med lek og sportsaktiviteter. Brukeren får hjelpemidlene gratis til utlån fra hjelpemiddelsentralene (en i hvert av landets fylker).

Utvikle internasjonalt samarbeid, kontakt og bistand

Samfunnsutviklingen skjer i et komplekst system av økonomiske, sosiale og kulturelle påvirkninger på tvers av landegrensene. Globaliseringen av verdenssamfunnet fordrer at ungdom har kunnskap om situasjonen i andre land og får erfaring fra samarbeid med ungdom fra andre kulturer og miljøer. Det er følgelig viktig at barn og ungdom får bedre anledning til å delta i det internasjonale samarbeidet og at de får kjennskap til og forståelse for andre lands kulturelle og sosiale tradisjoner. Økende mobilitet blant barn og ungdom gir muligheter til bedre forståelse.

Moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi åpner nye veier for internasjonal kontakt i en globalisert verden. Internasjonaliseringen av samfunnet stiller Norge overfor nye utfordringer. Ny kommunikasjonsteknologi og økende mobilitet har som konsekvenser at vi må forholde oss mer aktivt enn tidligere til internasjonale og globale problemstillinger. Kravene til kunnskap både når det gjelder språk og kulturforståelse er økende. Dette er utfordringer som barn og ungdom i økende grad vil møte i årene som kommer.

Barn og ungdom i utviklingsland har svært ofte meget vanskelige oppvekstvilkår og er spesielt utsatt. Norsk bistand kan bidra til å endre denne situasjonen og skape en bærekraftig utvikling i landene som bedrer levekårene. Ungdom i Norge kan gjennom ulike tiltak og ved et aktivt engasjement bidra i denne utviklingen. Internasjonalt samarbeid er av stor betydning og regjeringen vil forsterke sitt engasjement på det barne- og ungdomspolitiske området.

Det er et generelt problem i internasjonal bistand at det utvikles fragmenterte tiltak. Dette gjelder også tiltak for barn. I norsk utenriks- og utviklingspolitikk legges det derfor stor vekt på koordinering og samarbeid på nasjonalt og internasjonalt nivå. I samarbeidet med FN-organisasjoner, Verdensbanken, andre lands myndigheter, m.m., legges det derfor vekt på at koordinering og samarbeid er nødvendig for å effektivisere arbeidet for å bedre barns rettigheter, oppvekst og levekår. Det er økt fokusering på barns problemer på den internasjonale arena. Likevel er det langt igjen før man kan si at man har oppnådd en klar forbedring i de fleste barns livssituasjon.

6.1 Internasjonalt barne- og ungdomssamarbeid

NORDISK SAMARBEID

Barne- og familiedepartementet

Det nordiske samarbeidet har lange tradisjoner og har bidratt til et sterkt samhold mellom de nordiske landene. Innenfor det ungdomspolitiske området er Nordisk ungdomskomiteé det rådgivende organet overfor Nordisk Ministerråd. Ungdomskomiteen består av representanter for de departementer som har ansvar for ungdomsspørsmål, de nasjonale ungdomsrådene og representanter fra selvstyreområdene og en representant fra Davgi, Samisk ungdomsråd, kan delta som observatør på møtene. Komiteen er underlagt Embetsmannskomiteen for kultur.

Komiteen vil ha et særlig ansvar for oppfølgingen av den tverrsektorielle handlingsplanen for barne- og ungdomspolitisk samarbeid i perioden 2001–2005, «Norden i et nytt årtusen». Komiteen har også som mandat å styrke samarbeidet for å skape en felles politikk når det gjelder arbeidet i EU, Europarådet og i forhold til nær-områdene. Likeledes er utviklingen av samarbeidet innen ungdomsforskning viktig.

Barn, ungdom og familiespørsmål har fått økt fokus i det nordiske sosialpolitiske samarbeidet. Det har resultert i flere rapporter om status på kunnskap om barn og unges levekår i Norden. Det er utarbeidet en rapport om «Barn og ungdoms levekår i Norden» samt rapport om «Marginalisering av barn og unge». Rapportene ble revidert og oversatt til engelsk i 2002.

Barnepolitiske spørsmål er i Nordisk Ministerråd underlagt Embetsmannskomiteen for sosiale spørsmål. Arbeidet er særlig konsentrert om situasjonen for de mest vanskeligstilte barna og om arbeidet overfor nær-områdene, særlig de baltiske stater.

Gjennom Handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene er det satt et særlig fokus på levekår for barn og unge i Nord-Vest Russland og i Baltikum. Handlingsplanen er et tverrsektorielt prosjekt mellom Nærområdegruppen under EK-S, Gruppen for barne- og ungdomskultur i Norden (BUK) og Nordisk SkoleSamarbeid (NSS). Det har vært lagt vekt på utvikling av et system for håndtering av prosjekter og konkretisering av tiltak. Handlingsplanen initierer prosjekter av tverrsektoriell karakter på helse-, sosial-, kultur- og skoleområdet. Målgruppen er utsatte barn og unge i Nærområdene, og Norge har spesielt fokusert på prosjekter i Nordvest Russland i tråd med nærområdestategien. Forebyggende arbeid mot rus er et område som spesielt vil prioriteres framover.

Arbeidet med oppfølgingen av Nordisk Råds anbefaling om bekjempelse av seksuelt misbruk av barn står sentralt. Hovedtyngden av dette arbeidet skjer i samarbeid med landene i Nordens nærområder. Det er også

tatt initiativ til å sette i gang tiltak for å hindre barnesex-turisme til land i den tredje verden.

Norge hadde i 2002 formannskapet i Nordisk Ministerråd. Barn og ungdom var en av hovedpriorite-ringene, og det ble gjennomført en rekke aktiviteter for å styrke det nordiske samarbeidet og bedre barns og ungdoms deltakelse, medvirkning og innflytelse på det nordiske området. Nordisk Ministerråds tverrsektorielle handlingsplan for barne- og ungdomspolitisk samarbeid 2001–2005 «Norden i et nytt årtusen» vil bli fulgt opp. Departementet vil i 2003 spesielt følge opp konklusjonene fra den tverrsektorielle Ministerkonferansen på barne- og ungdomsområdet, som ble holdt i Oslo 14. august 2002.

Nordisk samarbeid

Kultur- og kirkedepartementet

Det nordiske kultursamarbeidet for barn og unge under Nordisk Ministerråd koordineres av Styringsgruppen for barne- og ungdomskultur (BUK). Gruppen har representanter fra alle de nordiske landene og selvstyreområdene. Styringsgruppens oppgaver er å iverksette vedtatte handlingsplaner for det nordiske barne- og ungdomskultursamarbeidet, følge utviklingen på området barne- og ungdomskultur, bidra til dialog med Nordens nærområder og Europa, følge forskningsvirksomheten innen området barn, ungdom og kultur, samt styrke og formidle nordisk kulturidentitet i samarbeid med Ministerrådets organ og øvrige aktører på feltet.

Til grunn for Styringsgruppens arbeid ligger den tverrsektorielle handlingsplanen «Norden inn i et nytt årtusen 2001–2005», «Handlingsplan for barn og ungdom i Nordens nærområder» og BUKs egen handlingsplan «Det unge Norden – fellesskap og kulturelt mangfold 2002–2006».

Mer informasjon

- <http://www.norden.org>
- <http://www.valhalla.norden.org>

Samarbeid med nærområdene

Barne- og familiedepartementet

Regionalt samarbeid i Barentsregionen og Østersjøområdet har som målsetting   styrke samarbeidet med og bidra til utvikling og utbygging av demokratiske tradisjoner i v re nærområder. Barne- og familiedepartementet vil særlig legge vekt på samarbeidstiltak med de baltiske stater og Nordvest-Russland.

Sommeren 2002 ble det i Vilnius, Litauen, avholdt en konferanse for statsråder med ansvar for ungdomspolitiske spørsmål i landene som er med i  stersj r det. Det ble vedtatt en handlingsplan som skal styrke samarbeidet i regionen, både mellom myndighetene og de frivillige organisasjonene. Sekretariatet for ungdomspolitisk samarbeid, som er etablert i Kiel, Schleswig-Holstein, vil spille en viktig rolle i dette arbeidet. Barne- og familiedepartementet vil i 2003 arbeide aktivt med implementeringen av den vedtatte handlingsplanen.

Som et ledd i  stersj r dets arbeid for   hindre seksuelt misbruk av barn i medlemslandene, er det etter initiativ fra Norge og Sverige, etablert et IT-nettverk, «The House of Children at risk», som gir nye muligheter for kommunikasjon, kunnskapsutveksling og informasjon. IT-nettverket ble forankret som en del av  stersj r dets ordinære virksomhet fra 2002. Dette arbeidet vil bli videreført og ses i sammenheng med Nordisk Ministerråds handlingsplan for barn og ungdom i Nordens nærområder. I 2002 ble det også etablert en barnegruppe i regi av  stersj r det (Working Group for Children at Risk in the Baltic Sea Region). Gruppen skal arbeide med spørsmål knyttet til utsatte barn og unge i regionen og vil være en del av  stersj r dets virksomhet.

Barne- og familiedepartementet arrangerte i 2001 en konferanse for statsråder med ansvar for ungdomspolitikk i landene som er med i Barentsrådet. Ungdomsministerkonferansen vedtok en handlingsplan for videreføringen av det ungdomspolitiske samarbeidet i regionen. Handlingsplanen vil bli fulgt opp i 2003.

Departementet vil videreføre samarbeidsavtalen med Litauen på det ungdomspolitiske området og utvide den til også   omfatte barnepolitiske tiltak.

Utenriksdepartementet

Innenfor Handlingsplanen for søkerlandene til EU og prosjektsamarbeidet med Russland/SUS gir Utenriksdepartementet støtte til utvekslinger og prosjekter for barn og unge, med geografisk fokus på de baltiske stater og Nordvest-Russland. Barentssekretariatet i Kirkenes har et særlig ansvar for samarbeid i Barentsregionen.

Samarbeid i EU/EØS-området

Barne- og familiedepartementet

EØS-avtalen gir gode muligheter til   delta i utviklingen av ungdomspolitiske tiltak i EU, og den gir ungdom i Norge anledning til økt deltakelse i internasjonalt samarbeid. Norge har siden 1994 deltatt i ungdomsutvekslingsprogrammet Youth for Europe og siden 1997 i Europeisk volont rtjeneste for ungdom. Disse programmene er erstattet av programmet «UNG i Europa» som skal gjennomføres i 7-årsperioden 2000–2006.

Programmet UNG i Europa består av fem delprogrammer:

- Gruppeutveksling, gir økonomisk støtte til utveksling av ungdomsgrupper i alderen 15 til 25 år.
- Volont rtjeneste for ungdom, gir ungdom i alderen 18 til 25 år mulighet til   gjøre en frivillig tjeneste i et annet land i inntil 12 måneder.
- Lokale ungdomsprosjekter, gir tilskudd til lokale prosjekter hvor ungdom selv tar initiativ. Tiltaket skal bl.a. gi ungdom som har deltatt i volont rtjeneste mulighet til   omsette sine erfaringer i praktiske prosjekter når de kommer hjem.
- Samarbeid med andre programmer, skal utvikle tiltak og prosjekter som omfatter de tre EU-programmene Sokrates, Leonardo da Vinci og UNG i Europa.
- Opplæring, informasjon og nettverk, skal støtte og stimulere utviklingen av felles opplæringstiltak for ungdomsledere og personer som arbeider med ungdom, utvikling av ungdomspolitikken i medlemslandene, eksperimentelle tiltak og tiltak som fremmer samarbeid mellom organisasjoner og myndigheter som arbeider med ungdomsspørsmål.

Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (BUFA) er nasjonalt kontor for programmet UNG i Europa. BUFA behandler søknader om tilskudd fra programmet til prosjekter og tiltak som gjennomføres av organisasjoner og ungdomsgrupper i Norge.

Mer informasjon

<http://www.ungieuropa.net>

Europakommisjonen la i november 2001 fram en Hvitbok om ungdomspolitiske utfordringer. Rådet (Ungdom) sluttet seg i mai 2002 til hovedtrekkene i Hvitboka og besluttet å prioritere arbeidet med emnene «Informasjon om ungdoms deltakelse». Det videre arbeidet med disse prioriteringene skal gjennomføres etter prinsippene i EUs nye styringsmekanismer, ved å benytte «Den åpne samordningsmetoden». EFTA/EØS landene har uttrykt ønske om å delta i den videre hvitbokprosessen ut fra de rettigheter, forpliktelser og begrensninger som EØS-avtalen setter. EU har til nå ikke åpnet for slik deltakelse fra EFTA/EØS landenes side.

Europakommisjonen har ved årsskiftet 2002/2003 startet en konsultasjonsprosess som skal forberede en ny generasjon programmer innen utdanning, opplæring og ungdom, som skal tre i kraft etter 2006.

Barne- og familiedepartementet har ansvaret for Norges deltakelse i EU-programmet DAPHNE som et ledd i arbeidet mot vold og seksuell utnyttning av barn, ungdom og kvinner. Programmet legger vekt på å stimulere frivillige organisasjoner til innsats i samarbeid med offentlige myndigheter, til kompetansestyrking på feltet gjennom tverretatlige kurs og utredningsvirksomhet m.m. Departementet vil i 2003 blant annet forberede deltakelsen i det utvidede DAPHNE II programmet som er foreslått for 5-års perioden 2004–08.

Barne- og familiedepartementet samarbeider med flere andre departementer om deltakelsen i EU-programmet for sikrere bruk av internett. Kultur- og kirkedepartementet koordinerer arbeidet.

Samarbeid gjennom Europarådet

Barne- og familiedepartementet

Ungdomspolitiske spørsmål har høy prioritet i Europarådet. På ungdomsområdet driver Europarådet to ungdomssentre, ett i Strasbourg og ett i Budapest, som benyttes av de internasjonale frivillige organisasjonen og tilbyr internasjonale ledertreningskurs, blant annet i samarbeid med EU. Europarådet har også et europeisk ungdomsfond som gir tilskudd til de frivillige organisasjonenes samarbeid. Barne- og familiedepartementet representerer Norge i styringskomiteen for ungdomsspørsmål (CDEJ), hvor representanter fra 48 land i Europa deltar. Europarådet legger i større grad opp til et tverrsektorielt arbeid på barne- og ungdomsområdet hvor det blir et mer strukturelt samspill mellom ungdomssektoren og Europarådets øvrige sektorer. Dessuten vil Europarådet legge større vekt på å yte bistand til medlemsland som ønsker å etablere en samordnet ungdomspolitikk. Ordningen med internasjonale vurderinger av medlemslandenes ungdomspolitikk vil bli videreført.

Norsk ungdomspolitikk vil bli vurdert i 2003. Hellas inviterte til en fagministerkonferanse for statsråder med ansvar for ungdomspolitikk i Europarådets medlemsland i Tessaloniki i november 2002. Konferansen trakk opp retningslinjer for det framtidige arbeidet i Europarådet på ungdomsområdet. Europarådets program for barn og familie får betydelig økonomisk støtte fra departementet. Programmet er underlagt styringskomiteen for sosial samhörighet. Ett av satsingsområdene i dette programmet er også barn og ungdoms deltakelse og medvirkning.

6.2 Utdanningssamarbeid

Det internasjonale kunnskapssamfunnet setter nye krav til landenes utdanningssystemer. Internasjonalisering betyr også nye muligheter. Utdanningens hovedmål bør være å sette enkeltindividet i stand til å utnytte informasjonsstrømmen – legge forholdene til rette for læringskultur og varierte opplæringsmiljøer – slik at den enkeltes evner kan utnyttes fullt ut til egen og samfunnets nytte. Livslang læring, som omfatter både formell og uformell læring gjennom hele livsløpet, er en nødvendig forutsetning. Internasjonalt samarbeid er viktig for å fremme en bredere forståelse av medborgerskap (citizenship), demokrati, felles verdier og kulturelt mangfold. Ulike former for utvekslinger over landegrensene og andre former for internasjonalt samarbeid for barn og unge er viktige virkemidler for å oppnå disse målene.

NORDISK UTDANNINGSSAMARBEID

Utdannings- og forskningsdepartementet

Norge valgte å sette «Morgendagens Norden» som overskrift for formannskapsprogrammet i 2002, med barn og unge som ett av tre innsatsområder. Fokuseringen på barn og unge innebar samtidig en prioritering av det nordiske utdanningssamarbeidet i vid forstand. Det samlede antall elever og studenter i Norden utgjør grovt regnet mellom 5 og 6 millioner barn og unge. Det nordiske utdanningssamarbeidet har direkte eller indirekte alle disse som prioritert målgruppe.

Det nordiske skolesamarbeidet har som målsetting å gjøre skolen i Norge bedre, bl.a. gjennom ulike utviklingsprosjekter. Norge har i 2002 arrangert en konferanse om entreprenørskap i skolen i nordisk og interna-

sjonalt perspektiv. Det ble også tatt initiativ til et scenarie-prosjekt om «Morgendagens skole i Norden».

Et overordnet mål for det nordiske utdanningssamarbeidet er at elever og studenter kan ha de samme rettigheter til utdanning og studier i et annet nordisk land som i sitt eget. Dette er i 2002 behandlet bl.a. innenfor rammen av Norrback-rapporten om «Nordbornas rettigheter», med fokus på hvilke formelle og praktiske hindringer unge mennesker fortsatt kan møte når de søker utdanning av kortere eller lengre varighet i et annet nordisk land.

Nordplus

Uttekslingsprogrammene i Nordisk ministerråds utvekslingsprogram i NORDPLUS-familien legger til rette for mer kortvarige opphold for studenter og lærere og Nordplus-Junior for elever i alderen 16–19 år i et annet nordisk land. Nordplus for studenter og lærere og Nordplus-Junior for elever i alderen 16–19 år har vært i virksomhet siden 1989. I 1999 startet Nordplus-Mini som et prøveprosjekt for barn i grunnskolealder. Gjennom Foreningen Norden gis et generelt tilskudd som bl.a. brukes til å stimulere utvekslinger med skoler i andre nordiske land. Utvekslingsordningene vil fra 2004 bli organisert i 5 programmer: Nordplus junior (skoleelever), Nordplus (studenter), Nordplus voksen, Nordplus-språk og Nordplus nabo. Utvekslingsprogrammene og det nordiske avtaleverket på området bidrar til at det etableres *nordiske møtesteder for barn og unge*, møtesteder der de kan knytte kontakt og vennskap på tvers av landegrensene og på praktisk og nordnær hjelp til nabo-språkforståelse.

LEXIN – nettbaserte ordbøker for minoritetsspråklige

Gjennom nordisk samarbeid er det utviklet LEXIN – nettbaserte, brukervennlige ordbøker som er tilrettelagt spesielt for minoritetsspråklige elever i grunnopplæring. Ordbøkene er rikt illustrert med bilder. Bilde-sidene foreligger med tekst på tamil, engelsk, bokmål og nynorsk.

Mange av de norske begrepene som er illustrert (f.eks. landskap, verktøy, fauna og flora) er ukjente for målgruppen, særlig for innvandrere som nettopp har kommet til Norge. Ved hjelp av bildesidene kan de raskt få en riktig forståelse av slike begreper.

LEXIN er et viktig tiltak for å styrke språklæring og faglig progresjon for minoritetsspråklige elever i grunnopplæringen. HIT-senteret ved Universitetet i Bergen har utviklet nettbaserte ordbøker.

Samarbeidspartner: Utenriksdepartementet og Lærings-senteret.

EUROPEISK UTDANNINGSSAMARBEID

Utdannings- og forskningsdepartementet

Europarådet

Utdanningssamarbeidet i regi av Europarådet omfatter om lag 45 europeiske land. Samarbeidet tar opp dimensjoner av betydning for barn og unge som ikke i samme grad ivaretas av de andre internasjonale organisasjonene. Dette skjer med utgangspunkt i Europarådets kjerne-områder som kort oppsummert fokuserer på demokrati, menneskerettigheter og rettsstatens prinsipper. Samarbeidet om utdanning retter seg bl.a. mot skolens rolle i arbeidet med å oppdra barn og unge til demokratisk medborgerskap («education for democratic citizenship»). Et nytt prosjekt om flerkulturell undervisning vil bli igangsatt i 2003, med utgangspunkt i de utfordringer som et flerkulturelt samfunn med et mangfold av livssyn og religioner også innebærer for skolen. Norge vil i den forbindelse stå som vertskap for en europeisk konferanse om flerkulturell undervisning i 2003.

Samarbeidet i Europarådet retter også søkelyset på den europeiske dimensjon i historieundervisningen i medlemslandene, som grunnlag for å motvirke etnosentrisme og intoleranse, og på språkforståelse. Europarådet har gjennom mange år utviklet metodiske verktøy for språkundervisningen med det formål å lette kommunikativ språkforståelse på tvers av språklige og nasjonale barrierer.

Sokrates, Leonardo da Vinci og CEDEFOP

Gjennom EØS-avtalen deltar Norge i de europeiske utdanningsprogrammene, Sokrates innen allmennutdanning og Leonardo da Vinci innen yrkesopplæring og profesjonsutdanning.

Comenius er navnet på den delen av programmet Sokrates som gjelder skoler og barnehager. Partnerskap mellom videregående skoler, grunnskoler og barnehager utgjør den mest sentrale delen av Comenius. I slike partnerskap samarbeider minst tre institusjoner fra minst tre forskjellige EU/EFTA-land om ett felles tema. Alle skoler og barnehager kan delta i samarbeidet, og alle fag og emner er aktuelle. Det er en fordel om prosjektene har et likestillingsperspektiv og om de bidrar til integrering av elever fra språklige minoriteter og barn og unge med særskilte behov. Det gis også støtte til skoleutviklingsprosjekter og til språkprosjekter. Resultater og erfaringer fra prosjektene skal spres og kunne overføres til andre institusjoner. Det gis dessuten støtte til å utvikle grunn- og etterutdanningstilbud for lærere, og norske lærere kan få stipend til å delta i tilbud som er utviklet gjennom programmet.

I 2001 fikk 217 norske skoler støtte til skolepartner-

skap, 10 til språkprosjekt og 12 til skoleutviklingsprosjekt. Skolene deltok i prosjekt med i alt 875 andre europeiske skoler.

Erasmusdelen av Sokratesprogrammet omfatter blant annet studentutveksling. I oktober 2002 ble Erasmusstudent nr. 1 million i alle deltakerland og nr. 10.000 i Norge markert. I 2001/02 tok 42 norske universitet og høyskolar del i Erasmus-samarbeidet med student- og lærarutveksling.

Leonardo da Vinci skiller seg fra Sokrates-programmet ved å være mer rettet mot kompetanseheving og utvikling innenfor yrkes- og profesjonsrettet opplæring og spesialisering. Leonardo-programmet har som målsetting å øke mobilitet, sysselsetting, og status for fagopplæring samt å fremme like yrkesvalgmuligheter for alle. Leonardo-programmet er åpent for alle aktører, både private og offentlige, og retter seg mot følgende grupper: elever/studenter/lærlinger, lærere/instruktører, arbeidstakere, arbeidsledige, personer som administrerer yrkesopplæring, partene i arbeidslivet, og særskilte grupper som minoriteter, uføre og yrkesvalghemmede.

CEDEFOP er EUs europeiske senter for utvikling av yrkesopplæring. Norge deltar i alle senterets aktiviteter, som koordinering av forskning og spredning av informasjon om området. Senteret fremmer initiativ som bidrar til gjensidig godkjenning av kvalifikasjoner og støtter utveksling av lærlinger og instruktører i EU/EFTA-landene.

Senter for internasjonalt universitetssamarbeid (SiU) forvalter Sokratesprogrammet på oppdrag fra Utdannings- og forskningsdepartementet.

Samarbeidspartnere: Læringssenteret og Senter for internasjonalt universitetssamarbeid (SIU).

Bilateralt samarbeid Norge – Frankrike

Utdannings- og forskningsdepartementet

Det finnes mange tilbud til norske elever og studenter som ønsker et opphold i Frankrike. Franske skolemyndigheter tilbyr årlig et visst antall plasser til elever som vil ta en fransk «baccalauréat» (tre-årig), et ett-årig kurs ved franske gymnas og toårig undervisningsopplegg innenfor visse yrkesfag, bl.a. kokk-, hotell- og servitøruddanning. Norske seksjonsledere er tilsatt ved hver skole for å undervise i norsk og følge opp elevene. Gjennom Trollavtalen, «Avtale om økonomisk, industrielt og vitenskapelig samarbeid av 3. desember 1986», gis det videre støtte til kortvarige opphold for lærere og elever, individuelt og i grupper.

Centre Culturel Français utlyser 16 plasser for elever som ønsker å ta grunnkurs allmennfag i Frankrike, og 9 plasser for elever med minimum grunnkurs innen hotell- og næringsmiddelfag som ønsker å ta kokk- eller servitøruddanning i Frankrike. Alle elevene som tas ut til skolegang der får et intensivt innføringskurs i fransk, og de er støtteberettiget i Statens lånekasse.

Utenriksdepartementet la i februar 2001 fram en strategi for Norges samarbeid med Frankrike. Som ledd i oppfølgingen har Utdannings- og forskningsdepartementet nedsatt en arbeidsgruppe for å foreta en bred gjennomgang av mulige tiltak for å styrke utdannings- og forskningssamarbeidet mellom Norge og Frankrike.

Samarbeidspartner: Utenriksdepartementet, Læringssenteret og Utdanningsavdelingen hos fylkesmannen i Vest-Agder.

Bilateralt samarbeid Norge – Tyskland

Utdannings- og forskningsdepartementet

Norske ungdommer får hvert år tilbud om kortere studieopphold i Tyskland gjennom den tyske ambassaden. Under den norsk-tyske Willy-Brandt-stiftelsen er det etablert utvekslingsordning.

Samarbeidspartner: Utenriksdepartementet, Læringssenteret og Utdanningsavdelingen hos fylkesmannen i Vest-Agder.

Prosjektsamarbeidet med Russland

Utenriksdepartementet,

Kap/post 197.70.12.1, 127,5 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
155 000	127 500	*

* Fordelingen av budsjettet for 2003 er ikke foretatt. Støtte til barne- og ungdomstiltak vil fortsatt inngå som en del av Utenriksdepartementets prosjektstøtte til Nordvest-Russland.

Formål

Bidra til omstillingen til demokrati, markedsøkonomi og miljøforbedring gjennom overføring av kunnskap og oppbygging av kompetanse i Russland.

Om ordningen

Innenfor programmet gir Utenriksdepartementet bl.a. støtte til utvekslinger og prosjekter for barn og unge. Geografisk er det gitt prioritet til Nordvest Russland, men også prosjekter i andre deler av Russland og i Ukraina og Hviterussland får støtte.

Av større satsninger kan nevnes:

Barentssekretariatet i Kirkenes mottar en årlig rammebevilgning for fordeling til regionale prosjekter, deriblant barne- og ungdomsprosjekter, i Barentsregionen.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) forvalter midler for tildeling av støtte til samarbeidsprosjekter mellom norske og russiske barne- og ungdomsorganisasjoner.

Barents helseprogram har også en rammebevilgning fra denne posten. Programmet administreres av Helsedepartementet, og har bl.a. satt barns helse som et prioritert område.

11 millioner kroner settes av årlig til forsknings- og utdanningssamarbeid mellom Norge og Russland. Midlene forvaltes av Norges Forskningsråd og Senter for Internasjonalt Universitetssamarbeid. I tillegg gis det støtte til norskundervisning ved universiteter i 4 byer i Russland, samt utvekslingsstipender under flere programmer.

Handlingsplanen for søkerlandene til EU

Utenriksdepartementet,

Kap/post 197.70.13.1, (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
74 600	116 500	*

* Fordelingen av budsjettet for 2003 er ikke foretatt. Støtte til barne- og ungdomstiltak vil fortsatt inngå som en del av Utenriksdepartementets prosjektstøtte til handlingsplanen for søkerlandene til EU.

Formål

Regjeringens målsetting med Handlingsplanen er å skape en plattform for et bredt og forsterket samarbeid med søkerlandene til EU i de nærmeste årene. Målet er å stimulere til økt kontakt, samarbeid og nettverksbygging over et bredt spekter mellom myndigheter, det sivile samfunn, frivillige organisasjoner og på det akademiske området. Nettverksbygging for barn og unge er et viktig felt i planen.

Om ordningen

Innenfor denne Handlingsplanen gir Utenriksdepartementet bl.a. støtte til utvekslinger og prosjekter for barn og unge. Det geografiske satsningsområde er Østersjøregionen, men ordningen omfatter alle kandidatlandene til EU.

Av særskilte satsninger kan nevnes:

Utdannings- og forskningsdepartementet mottar 3 millioner årlig for å bidra bl. a. til utveksling av studenter og lærlinger mellom Norge og kandidatlandene til EU.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) forvalter midler til samarbeidsprosjekter mellom norske og søkerlandenes barne- og ungdomsorganisasjoner.

Atlantis ungdomsutveksling har mottatt bidrag til utveksling for lærlinger innen fiskerisektoren.

Prosjektet «Synsopplæring barn og unge i Polen», har fokus på opplæring av barn og unge med synshemninger til å mestre videre utdanning og integrering i samfunnet.

10 millioner kroner settes av årlig til forsknings- og utdanningssamarbeid mellom Norge og kandidatlandene til EU. Midlene forvaltes av Norges Forskningsråd og Senter for Internasjonalt Universitetssamarbeid.

UNESCO

Utdannings- og forskningsdepartementet

Norge støtter UNESCOs prosjekter for å fremme undervisning blant barn og ungdom om Verdens kultur- og naturarv og om Slaveruten, to av mange UNESCO-initiativer som tar sikte på å bidra til at innholdet i den undervisningen barn og ungdom får, setter dem i stand til bedre å forstå andre kulturer og bidra til fredelig sameksistens.

Utdanning for alle er et av UNESCOs hovedmål innen utdanningsfeltet. Over 25 prosent av jordens befolkning er analfabeter, og mange fullfører ikke grunnutdanningen. UNESCO har satt seg som mål at alle skal ha tilgang til grunnutdanning innen år 2015. De største utfordringene befinner seg i utviklingslandene. Dermed er et økt fokus på utdanningsbistand det viktigste virkemidlet for å nå målsettingen. NORAD støtter spesielt tiltak som fremmer likestilling og utdanning for jenter og kvinner.

UNESCOs nettverksprosjekt «Associated Schools Project» (ASP) gir norske skoleklasser mulighet til ulike former for utvekslinger og kontakt med skoler i alle deler av verden. Prioriterte samarbeidsområder er internasjonalisering, utvikling for fred, menneskerettigheter, demokrati og toleranse, samt bevissthet om miljøspørsmål. I 2002 deltok 70 norske skoler i nettverket. Gjennom UNESCO støtter Norge grunnutdanningsprogrammer, blant annet rettet mot jenter på landsbygda i utviklingsland og for integrering av barn med funksjonshemninger i vanlig skole.

Mer informasjon

<http://www.unesco.org>

Samarbeidspartner: Utenriksdepartementet og Lærings-senteret.

Childwatch International

Utenriksdepartementet

Utenriksdepartementet inngikk i 2001 en treårig avtale om støtte til Childwatch Internationals arbeid med å drive et internasjonalt forskernettverk innen barneforskning. Forskernettverket skal fremme tverrfaglig forskning om barns utvikling, levekår og rettigheter samt fremme formidling av resultater innen barneforskning.

Mer informasjon

www.childwatch.uio.no

Utteksling av elever

Utdannings- og forskningsdepartementet

Det er en omfattende utveksling av elever på videregående skoles nivå i regi av ulike internasjonale utvekslingsorganisasjoner som har kontaktkontorer i Norge, f.eks. AFS, ASSE, Youth for Understanding, EF m.fl. Rotary, Lions og liknende organisasjoner driver også egne utvekslingsprogram som en del av organisasjonenes arbeid.

Operasjon dagsverk

Utdannings- og forskningsdepartementet

All opplæring skal ha et internasjonalt perspektiv. Operasjon Dagsverk (OD), som startet i 1964, arrangeres av Elevorganisasjonen, og elevene jobber under mottoet «Utdanning for likeverd». Hensikten er å fremme global forståelse og bidra til å heve kunnskapene om nord/sør-problematikk. I forbindelse med Operasjon Dagsverk gjennomfører også mange ungdoms- og videregående skoler hver høst en Internasjonal uke. Internasjonal uke skal rette et globalt søkelys mot ungdommens oppvekstvilkår, menneskerettigheter, miljø- og fattigdomsspørsmål. For å stimulere til aktivitet, kreativitet og internasjonalt engasjement på skolene er det de siste to årene blitt delt ut en pris for beste Internasjonal uke. Prisbeløpet er på 50 000 kroner og går til den ungdoms- eller videregående skolen som gjennomfører og dokumenterer det beste opplegget.

Elevene jobber én dag i solidaritet med ungdom som ikke får oppfylt sin rett til utdanning i samme grad som ungdom i Norge. Operasjon Dagsverk 2002 gikk til traumebehandling og skolegang for ungdom i Sierra Leone. 824 skoler deltok. Antallet elever som faktisk deltar hvert år er om lag 120 000.

Samarbeidspartnere: Elevorganisasjonen/ Operasjon Dagsverk, Utdanningsforbundet, Norsk skolelederforbund, Utenriksdepartementet og Læringscenteret.

Fredskorpset

Utenriksdepartementet,

kap. 160, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
27 000	83 000	120 000

Formål

Fredskorpset er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Fredskorpset er i dag resultatet av en omfattende omlegging, som ble slutført i 2000. Fredskorpset skal bidra til å skape kontakt og samarbeid mellom partnere i Norge og i utviklingsland, og er i så måte et utviklingsprogram basert på gjensidighet. Et sentralt formål er å bidra til styrking av sivil samfunn i utviklingslandene. Det legges stor vekt på tilbakeføring av kunnskap og erfaring også til vårt eget samfunn. Fredskorpset er derfor også en plattform for debatt om utviklingsspørsmål og nord-sør forhold. For å styrke ungdomsprofilen startet Fredskorpset i 2002 planleggingen av et separat ungdomsprogram, Fredskorpset Ung (FK Ung), med sikte på oppstart i 2003. FK Ung er rettet inn mot ungdom ned til 18 år og skal bidra til at deltakerne utvider sin kunnskap og erfaring gjennom uteopphold av minst tre måneders varighet. FK Ung vil i tillegg til å støtte opp om og videreutvikle ungdomsutvekslingsprogrammer, ta initiativ til utvikling av nye programmer.

Om Fredskorpset virksomhet og tilskuddsordning

Fredskorpset sender ikke selv ut deltakere, men arbeider gjennom sine partnere («fredskorpspartnere»). Fredskorpspartnerne utvikler samarbeidsprogrammer, legger til rette for oppfølging, søker om midler til finansiering og rapporterer om virksomheten.

Mer informasjon

Mer informasjon fås ved henvendelse til Fredskorpset: <http://www.fredskorpset.no>

Fred, forsoning og demokrati (ODA-godkjente land på Balkan)

Utenriksdepartementet, kap. 164, post 71 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2001:	Budsjett 2002:	Budsjett 2003:
46 726	27 500	*

* Fordelingen av budsjettet for 2003 er ikke foretatt. Støtte til barne- og ungdomstiltak vil fortsatt inngå som en del av Utenriksdepartementets prosjektstøtte til Vest-Balkan.

Formål

Tilskuddene er gitt for å styrke barn og ungdoms rettigheter, bidra til å bedre utdannings- og levevilkår på Vest-Balkan, samt for å bidra til stabiliseringsprosessen i regionen. Differansen mellom 2001 og 2002 skyldes et engangsbidrag på NOK 25 millioner i 2001 i bilateral støtte til Serbia til dekning av utbetaling av barnetrygd.

Om ordningen/handlingsplanen

Det er bl.a. gitt støtte til:

- UNICEF
- NGOer (non-governmental organizations) som arbeider for barns rettigheter
- Menneskerettighets-skoler for ungdom
- barne- og ungdomsorganisasjoners utvikling
- anti-trafficking tiltak
- forebyggende tiltak mot HIV/AIDS
- skolerehabilitering

TILSKUDD TIL FRIVILLIGE ORGANISASJONER

Barne- og familiedepartementet

Barne- og familiedepartementet bevilger midler til de landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjonenes internasjonale arbeid. Tilskuddsordningen reguleres av forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 16. desember 2002. Den for-

valtes av Fordelingsutvalget, som har sekretariat hos Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (BUFA).

I tillegg fordeler BUFA også tilskudd til det internasjonale arbeidet som Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) gjennomfører.

6.3 Bistand til barn i norsk utviklingssamarbeid

Utenriksdepartementet, Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)

Barn er en prioritert målgruppe i norsk bistand. Den norske bistanden til barn bygger på FNs konvensjon om barnets rettigheter fra 1989 og prioriteringer som ble fastlagt ved FNs spesialsesjon om barn i New York i 2002.

Følgende viktige målsettinger fram mot 2015 fra FNs Tusenårstoppmøte ligger til grunn for prioriteringer av norsk bistand:

- Reduksjon av barnedødelighet med en tredjedel.
- Halvering av mødredødeligheten.
- Allmenn tilgang til trygt drikkevann og sanitære forhold.
- Grunnutdanning for alle.
- Reduksjon av analfabetismen hos voksne, spesielt blant kvinner.
- Beskyttelse av barn i spesielt vanskelige omstendigheter.

BISTAND TIL BARN I UTVIKLINGSLAND

Utenriksdepartementet

FNs spesialsesjon om barn vedtok en erklæring og en global handlingsplan for å fremme barns rettigheter og bedre barns liv generelt. Barnekonvensjonen understreker at alle barn har grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. Utenriksdepartementet utarbeidet i 1992 en strategi for bistand til barn i norsk utviklingshjelp. I 2000 ble det utarbeidet et retningsgivende dokument om barn i utviklingssamarbeidet som inkluderer satsningsområder som har blitt viktig i løpet av 1990-tallet. Som oppfølging av FNs spesialsesjon om barn tar regjeringen sikte på å utarbeide

en ny norsk strategi for barn i utviklingssamarbeidet.

I regjeringens handlingsplan for menneskerettigheter utgjør tiltak for å fremme barns rettigheter en viktig del. Tiltak mot barnearbeid, seksuell utnyttning av barn, beskyttelse av barn i væpnet konflikt, samt tiltak mht. forholdet mellom barn og medier vil være tiltak som støttes av Norge.

Mer informasjon

Stortingsmelding nr. 21 (1999–2000), «Menneskeverd i sentrum: Handlingsplan for menneskerettigheter».

Utviklingsbankene

Norge gjør en viktig innsats når det gjelder å påvirke utviklingsbankenes innsats i retning av å prioritere primærhelsetjeneste og grunnutdanning spesielt, og økt fattigdomsorientering generelt. Norge har særlig vært en pådriver i Verdensbanken mht. investering i jenters utdanning, investering i grunnutdanning generelt, mor/barn-helse, barnevern og i tiltak rettet mot barn i førskolealder.

Gjennom Verdensbanken har Norge opprettet et fond for fremme av utdanning i Afrika. En målsetting med fondet er å bidra til økt skoledeltakelse. Programmet gir støtte til landenes myndigheter til å utvikle bærekraftige sektorprogrammer for utdanning. Programmet gir også myndighetene mulighet til å utvikle programmer rettet mot barn i førskolealder for å bedre utviklingen av lokalt språk, helse, ernæring og psykososial utvikling generelt. I løpet av de tre siste årene har Utenriksdepartementet bidratt med 125 millioner kroner til fondet for utdanning i Afrika.

FNs barnefond – UNICEF

FNs barnefond (UNICEF) er viktig for Norge som kanal for bistand til barn og kvinner.

UNICEFs mandat er å fremme barns grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. UNICEF har et særskilt ansvar for barn i spesielt vanskelig situasjoner, inkludert barn i ekstrem fattigdom og barn i humanitære situasjoner. I henhold til UNICEFs strategiplan for 2002–2005 fokuserer UNICEF sitt arbeid rundt fem prioriterte innsatsområder:

- I) jenters utdanning
- II) tidlig omsorg og utvikling av småbarn
- III) vaksinearbeid
- IV) bekjempelse av HIV/AIDS og
- V) beskyttelse av barn mot vold, utnyttning, misbruk og diskriminering.

Dette er områder hvor UNICEF har et klart mandat og en komparativ styrke. UNICEF spiller en betydningsfull rolle som talerør for barns rettigheter og har et særskilt ansvar i FN for oppfølgingen av FNs spesialsesjon om barn.

Norge er den andre største statlige bidragsyteren til UNICEF av generelle bidrag.

Gjennom multi-bi midler har Norge gjennom mange år vært en aktiv pådriver for å styrke UNICEFs arbeid med grunnutdanning, spesielt jenters utdanning. Totalt er det bevilget 369 mill. kroner til dette programmet (1996–2004). I statsbudsjettet for 2003 er det lagt frem forslag om en tilleggbevilgning til UNICEFs arbeid med jenters utdanning i Afrika på 75 mill. kroner.

I tillegg er UNICEF en viktig samarbeidspartner for Norge mht. vaksinearbeid, der UNICEF spiller en viktig rolle i den globale vaksineinitiativet GAVI; bekjempelse av barnevern; tiltak og omsorg rettet mot barn som er blitt foreldreløse på grunn av Aids-epidemien, samt innsats i humanitære situasjoner. Det er derfor foreslått en økning i bevilgningen til UNICEF for 2003 fra 320 til 327 mill. kroner.

Mer informasjon

<http://www.unicef.org>

Den internasjonale arbeidsorganisasjon – ILO

ILO opprettet i 1992 et eget program i kampen mot barnevern. Programmet mottar støtte fra en rekke givere, inkludert Norge. Det er inngått samarbeidsavtaler om avskaffelse av barnevern med en rekke land i Asia, Afrika, Sør-Amerika og Øst-Europa hvor barnevern er et stort problem. ILO er en organisasjon hvor kampen for sosial rettferdighet er det overordnede målet. Kampen mot barnevern er derfor basert på ILOs minstealderkonvensjonen, hvor aldersgrensen for arbeid er satt til 15 år og 18 år for spesielt farlig arbeid, samt en ny konvensjon om avskaffelse av de verste former for barnevern. Hensikten med den norske støtten til ILO er bl.a. å bidra til kapasitetsbygging hos arbeidstaker-, arbeidsgiver- og lærerorganisasjonene, som anses som sentrale aktører i arbeidet både nasjonalt og internasjonalt. Norge anser det også som viktig å styrke statistikkarbeidet i organisasjonen for å kunne effektivisere arbeidet og for å kunne sette inn tiltak spesielt mot de verste former for barnevern.

For å lykkes i det langsiktige målet om å avskaffe alle former for barnevern, er det absolutt nødvendig at de store organisasjonene som Verdensbanken, UNICEF og ILO samarbeider og koordinerer arbeidet, spesielt på landnivå. Norge har derfor, sammen med en rekke andre givere, aktivt bidratt til økt samarbeid mellom de tre organisasjonene.

I 2003 vil Norge iverksette en ny programavtale med ILO der bekjempelse av barnevern vil være ett av to innsatsområder. Videre støtter man gjennom ILOs styrende organer opp om utarbeidelse av en ny handlingsplan for bekjempelse av barnevern.

Mer informasjon

<http://www.ilo.org>

FNs befolkningsfond – UNFPA

Gjennom det norske generelle bidraget til FNs befolkningsfond, 227 millioner kroner i 2002, og den internasjonale føderasjonen for familieplanlegging (IPPF), 45 millioner kroner i 2002, støtter Norge utvikling av tiltak for seksualundervisning og reproduktive helsetjenester for ungdom. Begge organisasjonene har vist økende engasjement på dette området etter Kairo-konferansen og oppfølgingskonferansen i 1999. Fra norsk side er vi opptatt av å satse på institusjons- og kapasitetsutvikling samt opplæring på landnivå. Det er foreslått en økning i tilskuddet til UNFPA fra 227 millioner til 230 millioner kroner i 2003.

Mer informasjon

<http://www.unfpa.org>

Verdens helseorganisasjon – WHO

Norge er en av de største bidragsyterne til WHO. Gjennom WHO støtter Norge utvikling av ulike tiltak for å redusere risikofaktorer, sykdom og dødelighet hos barn og å fremme barns fysiske og mentale utvikling. WHO bistår utviklingsland med å sette i verk helhetlige tiltak for å fremme barns og ungdoms helse, i tillegg til vaksinasjonsprogrammer og tiltak rettet mot spesielle sykdommer. Med utgangspunkt i barnekonvensjonen arbeider WHO for å sikre barns rett til helse og til helsetjenester. WHO arbeider nå spesielt med å utvikle helsetiltak som skal bidra til å redusere fattigdom, og dette vil ikke minst komme barn til gode.

Å redusere mødredødeligheten er også en sentral målsetting. Gjennom WHOs ernæringsprogram gir Norge også støtte til en ny vekstkurve av brysternærte barn.

Mer informasjon

<http://www.who.int/en>

GAVI

Det globale vaksinefondet GAVI ble etablert i 1999 for å sette fornyet fokus på vaksiner etter et tiår med fallende vaksinedekning i verdens fattige land. GAVI er et globalt partnerskap mellom private og offentlige aktører som har et felles mål om å bidra til redusert sykdom og dødelighet gjennom økt vaksinedekning. Gjennom det brede partnerskapet ønsker man å bidra til vaksineringsen av 30 millioner barn årlig i de aller fattigste landene. Norge har gitt tilsagn om 1 milliard kroner til GAVI over en fem-års periode. UNICEF eksekutivdirektør Carol Bellamy innehar ledervervet i GAVI-styret etter WHOs direktør Gro Harlem Brundtland.

HIV/AIDS

HIV/AIDS-epidemien har de siste årene beveget seg fra å være et meget alvorlig helseproblem til å ha store sosio-økonomiske konsekvenser som må tas hensyn til i alt utviklingsarbeid. Det er en klar sammenheng mellom fattigdom og sårbarhet for HIV/AIDS-epidemien. Man finner flest smittede blant fattige befolkningsgrupper, samtidig er fattige mer utsatt for de konsekvensene som HIV/AIDS bærer med seg i form av sykdom og død. Epidemien har store konsekvenser for utdanningssektoren. Lærere dør av AIDS, og elever blir borte fra undervisning, enten på grunn av egen eller foreldres sykdom. Spesielt jenter tas ut av skolen for å ta seg av syke og døende familiemedlemmer. Antall barn som har blitt foreldreløse på grunn av AIDS anslås til 14 millioner, og tallet er raskt økende. Norge prioriterer innsats i den internasjonale HIV/AIDS-bekjempelsen høyt. Barn og unge er et spesielt fokus i denne satsningen. Rundt halvparten av de som smittes i dag er unge under 25 år. Skal man klare å stoppe og reversere epidemien er det helt nødvendig å nå ut til ungdom med informasjon og helsetjenester.

Humanitær bistand

Norge er en vesentlig bidragsyter til det internasjonale humanitære hjelpearbeidet ved konfliktsituasjoner og naturkatastrofer. Arbeidet omfatter forebyggende tiltak, nødhjelp, beskyttelse av flyktninger og internt fordrevne, samt gjenoppbygging, repatriering og gjenbosetting. Norge vektlegger overgangen fra ytelse av humanitær bistand til langsiktig bistand. Situasjonen for barn og unge er et sentralt element ved alle former for humanitær assistanse som gis fra Norge, særlig gjelder dette for barn i konfliktområder. Tiltak mot miner og for rehabilitering av mineofre, som svært ofte er kvinner og barn, er også en prioritert oppgave.

Verdens matvareprogram (WFP)

Norge støtter WFPs arbeid med matvarehjelp som særlig er rettet mot kvinner og barn. Denne matvarehjelpen har som målsetting å bedre ernæringsstatus og å gi muligheter for bedre levekår. 77 millioner fattige mottok WFPs matvarehjelp i 2001. Hovedtyngden av norske bidrag går til utviklingsarbeid som skolelunsjprogrammer. Disse skal oppmuntre foreldre til å sende barn, og særlig jenter, til skolen.

2002 vedtok WFP styret en ny likestillingsstrategi. Strategien vektlegger kvinner og jenters behov og deltakelse i enda større grad enn tidligere strategier. Et spesielt fokus rettes mot jenter i ungdomsårene. Norge

har vært en viktig pådriver for strategien og vil i årene fremover arbeide for at innholdet i strategien integreres i alle WFPs aktiviteter.

Mer informasjon

<http://www.wfp.org>

Bilateral bistand

NORAD forvalter det langsiktige stat-til-stat samarbeidet i nærmere tjue land i Afrika, Asia og Mellom-Amerika. NORAD finansierer og samordner også samarbeidet med partnere i de sivile samfunn og lokalt næringsliv i disse landene. Gjennom de norske ambassadene, frivillige organisasjoner, bedrifter, fagforeninger, kulturmiljøer, forskningsmiljøer, statlige etater og institusjoner arbeider NORAD for en bedring av levevilkårene for barn og unge.

I NORADs retningsgivende dokument vedrørende barn i utviklingsarbeid understrekes det at støtte til barn og ungdom skal være rettighetsbasert, ikke diskriminerende og at det skal legges til rette for at barn selv kan påvirke sin egen situasjon. Utdanning generelt og spesielt for jenter er prioritert. Barns helse og ernæring er satsingsområder fra norsk side. Tiltak for barn og unge som direkte eller indirekte er rammet av HIV/AIDS-epidemien skal stå sentralt i utviklingssamarbeidet. Bekjempelse av barnearbeid skal være en del av dialogen med samarbeidslandene, og det påpekes at funksjonshemmede barn skal ha tilgang på de samme tjenester som andre. I lys av kunnskap nå tilgjengelig om barns utvikling, vil omsorg og tidlig stimulering av barn forsette å være en prioritet. Det presiseres også at fødselsregistrering etablerer barns rettslige eksistens og at tiltak for å bedre slik registrering bør støttes.

Grunnleggende helse- og utdanningstilbud er viktige for barn og ungdom, og målet er at alle barn skal ha tilgang til grunnutdanning.

Bistand til Afrika

Helse- og utdanning er sektorer som har høy prioritet i den norske bistanden til Afrika. NORAD finansierer grunnutdanning i flere land i Afrika, samtidig som regjeringen også gir midler til utdanning gjennom organisasjoner som f.eks. UNICEF. Imidlertid skaper den høye forekomsten av hiv/aids smitte store problemer i mange land i Afrika. Totalt ca 70 prosent av verdens HIV/AIDS-smittede bor i Afrika, og til nå har 11 millioner barn blitt foreldreløse. I kjølvannet av denne epidemien øker også forekomsten av andre sykdommer som malaria og tuberkulose. Sammen med andre givere støtter NORAD store helsesektorprogrammer i Mosambik, Tanzania og Uganda.

Bistand til Asia

Støtte til grunnutdanning er et høyt prioritert satsingsområde i flere samarbeidsland i Asia, bl.a. i våre hovedsamarbeidsland Bangladesh og Nepal. I Bangladesh støtter Norge det nasjonale programmet Primary Education Development Programme (PEDP), samt uformell utdanning og et stipendprogram for jenter på ungdomsskolenivå. I Nepal har Norge siden 1999 støttet et barneskoleprogram som ledd i en større utdanningsreform, der målet er at de yngste barna og særlig jentene i grunnskolen skal få et bedre skoletilbud. I andre samarbeidsland som Pakistan, Vietnam og Afghanistan, gis det likeledes støtte til grunnutdanning for barn og unge, gjerne rettet mot etniske grupper og særlig mot jenter.

Tiltak mot barnearbeid er også et viktig satsingsområde, særlig i Sør-Asia. I India støtter Norge en rekke tiltak rettet mot barnearbeid. I Sri Lanka gis det støtte til rehabilitering av skoler som er blitt ødelagt i forbindelse med krigshandlinger.

Bistand til Mellom-Amerika

Både i Nicaragua og i Guatemala støtter Norge tiltak på grunnskolesektoren, f.eks. igjennom tilrettelegging for tospråklige utdanningsprogrammer. Dette er viktig for å fremme og oppfylle barns sosiokulturelle rettigheter. I tillegg får Nicaragua landprogramstøtte til tiltak rettet omsorg og tidlig stimulering av barn. Den største delen av norsk bilateral helsesektorbistand til Nicaragua er kanalisert gjennom Verdensbanken mens mye av den regionale støtten går igjennom WHO's regionale organisasjon PAHO.

Bistand til andre prioriterte områder

Konfliktsituasjonen i Det palestinske området rammer barn og ungdom spesielt hardt fordi det i lengre perioder ikke er mulig å ta seg fram til skolene. Utdanningsprogrammet i Det palestinske området utgjør en betydelig del av utviklingssamarbeidet med de palestinske myndighetene. Programmet omfatter bygging og rehabilitering av grunnskoler og et etterutdanningsprogram for lærere. Videre blir en stor del av det norske bidraget til FNs organisasjon for de palestinske flyktningene, UNRWA, benyttet til utdanning.

Det gis støtte til både norske, lokale organisasjoner samt til internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk som retter sin virksomhet direkte eller indirekte mot barn og unge i utviklingsland. Dette omfatter også tiltak på helse- og utdanningssektoren. Flere av organisasjonene har barn og unge som sin primærmålgruppe, og det er satt i gang tiltak med tanke på å bedre barns levevilkår og for å styrke barns sosiale og rettslige stilling. En del av støtten går til innsats i kampen mot barnearbeid og barneprostitusjon og tiltak for barn og unge i konfliktsituasjoner.

Tilskudd til kulturtiltak i utviklingsland

Det er et omfattende kultursamarbeid mellom Norge og utviklingsland både av kortsiktig og langsiktig karakter. Noen tiltak rettes særlig mot barn og unge. Eksempler på slike tiltak er støtte til et samarbeidsprosjekt mellom Norge og Zimbabwe som fremmer bruk av tradisjonell musikk i skolen, støtte gjennom National Arts Council til et femårig program for musikkutdanning i Sør-Afrika og forfattersamarbeidet mellom norske og palestinske forfattere der det har vært satset på litteratur for barn og unge. Videre har festivalen «Jeunesse Musicales» som promoterer unge musikere i det sørlige Afrika, i en årrekke fått støtte. Tyngden i UNESCOs «Slaverute-program» og World Heritage for Young People har vært finansiert av NORAD. Hovedmålgruppen er barn og unge, og det satses bl.a. på samarbeid mellom skoler Afrika, Amerika og Europa. Støtte til utvekslings tiltak og konkurranser der barn og unge fra utviklingsland deltar, har også vært støttet gjennom Rikskonsertenes «Verden i Norden» og Førde internasjonale folkemusikkfestival.

Informasjons- og opplysningsarbeid

Ungdom er en prioritert gruppe i opplysningsarbeidet. Mye informasjonsmaterieell retter seg mot skolene, og det er utviklet et Skoleutvekslingsprogram. NORAD forvalter myndighetenes informasjonsstøtte til frivillige organisasjoner. Mye av informasjonen organisasjonene driver med midler fra denne informasjonsstøtten, er rettet mot ungdom. Det største tiltaket er en årlig kampanje i regi av de fem største frivillige organisasjonene. De siste årene har denne kampanjen gått under betegnelsen «Involve Yourself».

NORAD har de senere årene hatt et godt samarbeid med Norway Cup og Operasjon Dagsverk om informasjon til ungdom. «Bistandsaktuelt», som kommer ut med ti nummer i året, er utviklet til å bli en av de viktigste debattarenaene for bistand i Norge. Avisen kan også være godt egnet som utgangspunkt for diskusjoner i skoleundervisning, særlig i de høyere klassetrinnene.

Informasjonssenteret i NORAD er et møtested for alle som er interessert i utviklingssamarbeid. Senteret har også et bibliotek som låner ut faglitteratur og videofilmer om utviklingssamarbeid. Pågangen fra skoler som ønsker foredrag om NORAD og utviklingssamarbeidet er økende, og skoleklasser fra hele landet legger turen innom NORADs informasjonssenter. NORAD reiser i økende grad også ut og holder foredrag for skoler som ønsker det.

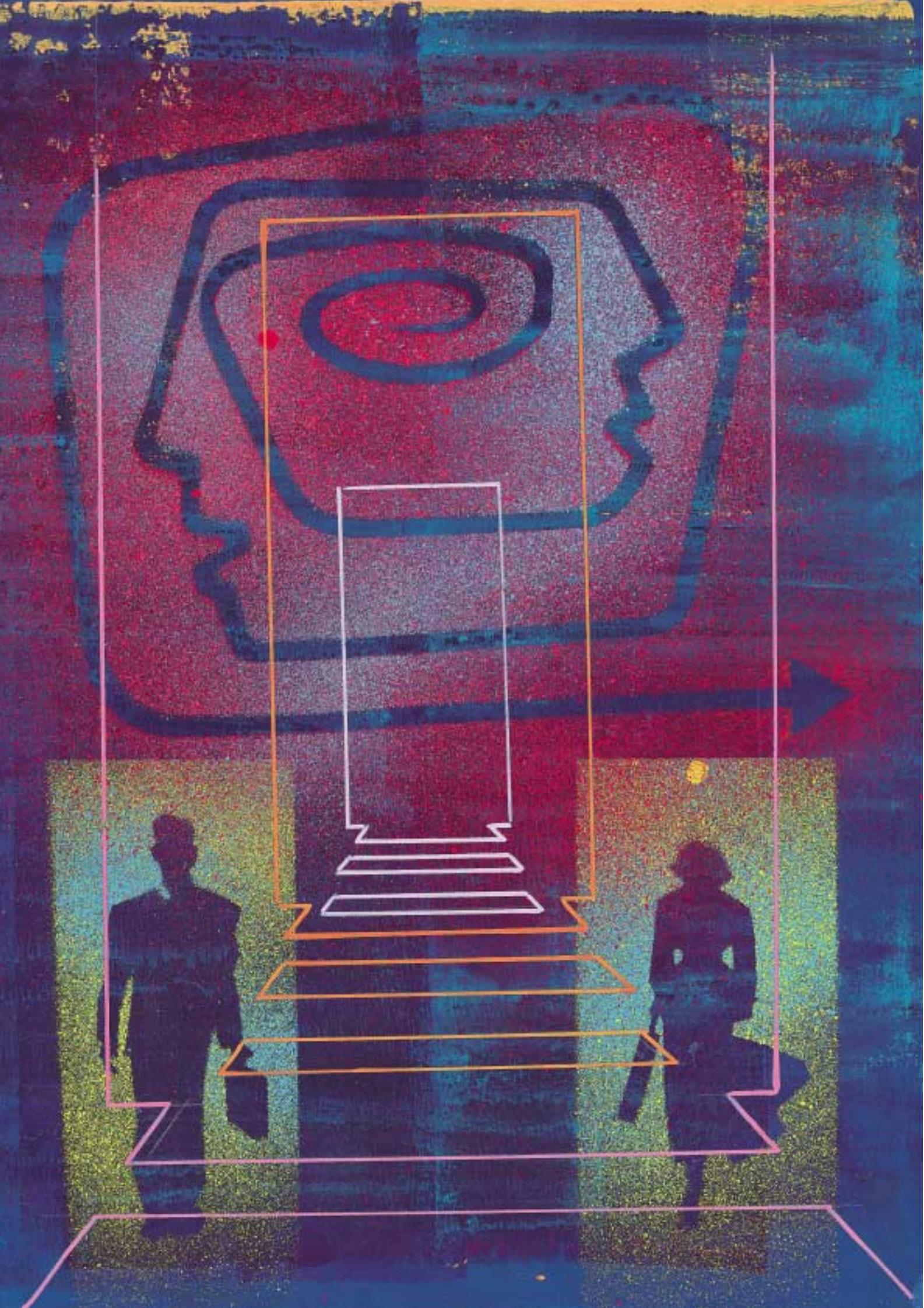
NORAD, Utenriksdepartementet, Norges Fotballforbund, Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité og Strømmestiftelsen har de siste to årenesamarbeidet om en informasjonskampanje om idrett som virkemiddel i kampen mot AIDS på Norway Cup. Fotballspillere fra Zambia, Sør-Afrika, Zimbabwe og Kenya er fotsoldater i egne lokalsamfunn i kampen mot AIDS. De demonstrerer under turneringen hvordan en jobber med ungdom og aidsinformasjon i turneringer og idrettsleker og utfordrer norske barns kunnskaper. NORAD arrangerer også kunnskapskonkurranse om utviklingssamarbeid på Ekebergsletta. Prosjektet er tenkt videreført i 2003.

Mer informasjon

Utenriksdepartementet har utviklet en egen nettside om norsk utenrikspolitikk tilrettelagt for ungdom. Adressen til nettstedet er <http://www.dep.no/ud/niv/>

Fremtidsvokterne

I markeringsåret for norsk utviklingssamarbeid, opprettet Utviklingsministeren et ungdomspanel som blir kalt Fremtidsvokterne. Disse ungdommene har fått et særskilt ansvar for å skape debatt blant andre unge om utviklingspolitikk og utviklingssamarbeid. Fremtidsvokterne har deltatt på en rekke aktiviteter i 2002, der de blant annet har besøkt videregående skoler med en multimedia presentasjon av fattigdomsproblematikken, med fokus på Tusenårsmålene. Den spesielle jobben de har fått av Utviklingsministeren i markeringsåret, avsluttes med en fremtidskonferanse i februar 2003, der andre ungdommer vil bli oppfordret til å engasjere seg i kampen mot fattigdom.

Forskning og kunnskapsutvikling

Forskning og forskningsrelatert virksomhet er sentrale virkemidler for utvikling av god barne- og ungdomspolitik. Forskning skal bidra til å framskaffe kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår, og gi et sikrere grunnlag for politiske og faglige beslutninger. Både grunnforskning, oppdragsforskning og utviklingsarbeid er nødvendig for å ivareta behovene. Betydningen av forskning som grunnlag for politikkutforming og offentlig forvaltning øker stadig. Det er derfor av betydning at de som har ansvar i forhold til barn og ungdoms oppvekstmiljø, enten det er på statlig, regionalt eller kommunalt nivå, får anledning til å nyttiggjøre seg forskningskunnskap i sitt arbeid.

For å sikre et godt arbeid på barne- og ungdomsområdet er det behov for å styrke barne- og ungdomsforskningen. Dette gjelder særlig forskning som kan gi et bredt bilde av barn og unges helse, livsstil, velferd og levekår, med vekt på beskrivelse av likheter og forskjeller i livssituasjon, hverdagsliv og levekår. Videre er det behov for bedre kunnskaper om barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet, undersøkelser knyttet til barn og ungdom som brukere av offentlige tjenester, spørsmål knyttet til barnehager, skole, utdanning, arbeidsliv, samt deltakelse og aktivitet i fritiden. Konsekvenser av kommersialisering, medie- og teknologiutvikling, samt forskning om psykiske problemer, vold og gjengdannelser i barne- og ungdomsmiljøene er andre viktige tema. Det er også av betydning å øke kunnskapen om hvilke konsekvenser samlivsbrudd mellom foreldrene og endringer i familiemønstret har for barn og ungdom. Å sikre et godt statistikkgrunnlag om barn og ungdom er også viktig.

Regjeringen vil stimulere til en bred anlagt barne- og ungdomsforskning, både gjennom forskningsbevilgninger og gjennom kontakt og dialog med forskningsmiljøene. Siktemålet er å få til en nødvendig og langsiktig styrking av forskningsinnsatsen, som grunnlag for utvikling av en bedre barne- og ungdomspolitik.

Departementene vil videreføre samarbeidet med Norges forskningsråd når det gjelder å bringe fram grunnleggende og oppdatert kunnskap om sentrale problemstillinger på barne- og ungdomsfeltet.

Velferdsprogrammet

I 2003 er det «Velferdsprogrammet – samfunn, familie og oppvekst» som representerer Forskningsrådets hovedinnsats når det gjelder barn og ungdom.

Velferdsprogrammet – samfunn, familie, oppvekst skal videreføre og videreutvikle barne- og familieforskningen og forskning om velferdssamfunnet. Programmet skal bidra med både grunnleggende, teoriutviklende og sektorovergripende forskning, og til forskningsbasert kunnskap som grunnlag for beslutninger og praksis. Det er også et mål å utvikle forskning basert på humanistiske disipliner.

Programmet er bygd opp med følgende innsatsområder:

- Velferd og levekår
- Offentlig velferdspolitik
- Markedet og velferden
- Familien
- Sosiale nettverk og sivilsamfunn

Programmet ønsker å styrke eller fornye forskningen på følgende områder:

- Empiriske og normative studier av hva som er velferd for mennesker i dagens samfunn
- Velferdspolitiske følger av globalisering og internasjonalisering
- Kulturell og sosial integrasjon og marginalisering
- Betydningen av teknologi- og medieutvikling for levekår, livskvalitet og personlighetsutvikling

Problemstillinger knyttet til barnevern, ungdomsproblematikk, funksjonshemmede barn og unge, barn og unge som samfunnsdeltakere, barn og unges deltakelse i frivillige organisasjoner, barn og unge og forbruk osv., er tatt inn i dette programmet. Det er utarbeidet et eget deldokument om barne- og ungdomsforskningen, kalt «Oppvekst og sosialisering – programdokument 3». For å styrke den langsiktige forskningen om barnehager og barneomsorg er det fra 2003 startet opp en særskilt femåring satsing på dette forskningsfeltet.

Programmet har en varighet på 10 år (1999–2008).

Mer informasjon

<http://www.program.forskningsradet.no/vfo>

Program for Mental helse og Helsetjenester og helseøkonomi

Økt kunnskap om psykiske lidelser, årsaker og behandling er et av målene i Opptrappingsplanen for psykisk helse. Forskning om barn og unges psykiske helse, herunder spiseforstyrrelser, er et prioritert område. For 2002 er det foreslått 27 millioner kroner til Norges Forskningsråd til forskning innen psykisk helse til disse programmene.

Bolig og levekår

Kommunal- og regionaldepartementet

Forskningsprogrammet Bolig og levekår (1997–2003) i regi av Norges forskningsråd er et handlingsrettet program som har som overordnet mål å øke forståelsen for sammenhengene mellom bolig, boforhold og levekår, for boligmarkedets funksjonsmåte, og effekter av offentlige inngrep. Programmet legger vekt på å belyse sammenhengen mellom boligpolitikken og andre politikkområder og stimulere til utvikling av et teoretisk fundament tilpasset nasjonale særtrekk. Programmet er den første samlede satsingen på samfunnsvitenskapelig boligforskning i Forskningsrådets regi.

Mer informasjon

<http://www.program.forskningsradet.no/bolig>

NOVA – Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Utdannings- og forskningsdepartementet

NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) ble etablert i 1996, ved en sammenslåing av Barnevernets utviklingssenter, Institutt for sosialforskning, Norsk gerontologisk institutt og forskningsprogrammet Ungforsk. NOVA skal drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester. NOVA mottar basisbevilgning fra Utdannings- og forskningsdepartementet. I tillegg finansieres virksomheten ved oppdrag for offentlige og private oppdragsgivere.

Instituttet har et særlig ansvar for bl.a. å drive forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår og forskning innenfor barne- og ungdomsvern. For perioden 1999–2003 har NOVA etablert fire strategiske instituttprogrammer:

- På terskelen til et flerkulturelt samfunn
- Forsørgingskilder i et livsløpsperspektiv
- Velferdstjenester i endring
- Generell barneforskning

Mer informasjon

<http://www.isaf.no/NOVA>

Norsk senter for barneforskning (NOSEB)

Norsk senter for barneforskning (NOSEB) er et nasjonalt, tverrfaglig senter som gjennom grunnforskning og annen langsiktig forskning, herunder anvendt forskning, har som formål å øke innsikten i barns aktiviteter og vilkår under oppveksten. Senteret startet sin virksomhet i 1982, mottar støtte fra Norges forskningsråd. NOSEB er organisert under Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) og Stiftelsen allmennvitenskapelig forskning (Allforsk).

Mer informasjon

<http://www.svt.ntnu.no/noseb>

Senter for studier av problematferd og innovativ praksis

Barne- og familiedepartementet,
Utdannings- og forskningsdepartementet,
Sosialdepartementet, Helsedepartementet og
Justisdepartementet

Departementene samarbeider for å forebygge, redusere og behandle problematferd blant barn og unge. Det er utviklet en rekke metoder og programmer rettet mot ulike typer av problematferd. I denne situasjonen er det viktig å utvikle forskningsbasert kompetanse for å bistå praksisfeltet med å plukke ut og implementere de beste metodene. I Norge fins det ikke noe samlet miljø som har ansvar for forskning om problematferd blant barn og unge. For å gjøre noe med dette er det etablert et Senter for studier av problematferd og innovativ praksis ved Universitetet i Oslo. Senteret er etablert på fundamentet av et femårig forsknings- og undervisningsprosjekt om barn og unge med alvorlige atferdsproblemer ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo (1998–2003). Det skal drive studier av hvordan problematferd oppstår og problemenes omfang, utvikling av metoder og teori for forebygging av problematferd og metoder for å avhjelpe/behandle problematferd, og vitenskapelig evaluering av slike metoder. Det er et siktemål å etablere et nettverk mellom universiteter, høyskoler og kompetansesentre for å utvikle kompetanse. En viktig oppgave blir dermed å bygge et nasjonalt nettverk for forskning og metodeutvikling på dette feltet.

Senteret deltar i Læringscenterets faglige nettverk om problematferd og samarbeider med Læringscenteret om forebygging og håndtering av problematferd gjennom nettstedet for lærings- og oppvekstmiljøet. Se <http://lom.ls.no>

Samarbeidspartner: Universitetet i Oslo og Læringscenteret.

Utviklingssentrene i barnevernet

Barne- og familiedepartementet

Barne- og familiedepartementet vil i 2003 fortsatt yte driftstilskudd til tre regionale utviklingssentrene i barnevernet i Bergen, Trondheim og Tromsø. Utviklingssentrene driver forsøks- og utviklingsarbeid, gir råd og veiledning i prosjektarbeid og formidler kontakter overfor aktuelle brukergrupper i sine regioner. I samarbeid med andre berørte departementer vil Barne- og familiedepartementet stimulere til fortsatt og utvidet samarbeid mellom regionale kompetansesentra innen ulike fagområder.

Regionsentre for barn og unge innen psykisk helse

Helsedepartementet

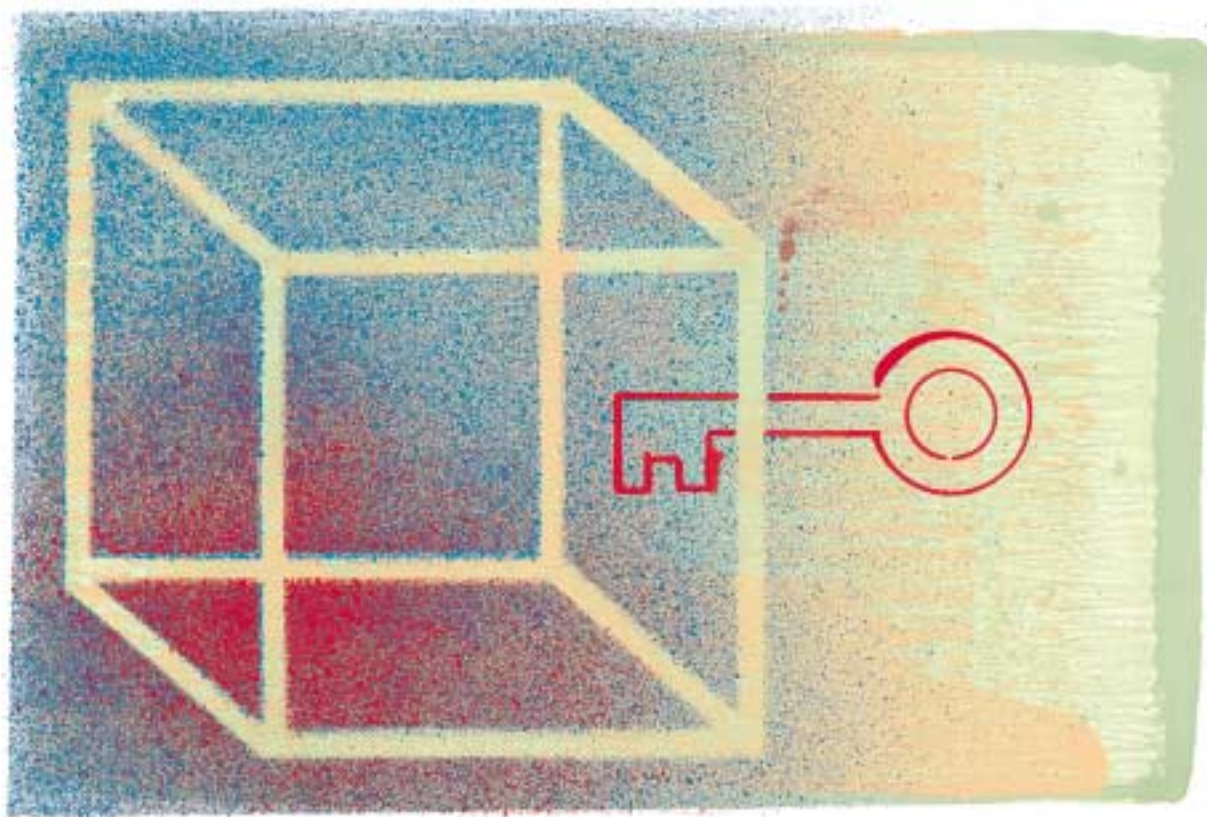
Det er opprettet Regionsentre for barn og unge innen psykisk helse i alle helseregioner. Regionsentrenes oppgaver er forskning, utviklingsarbeid, veiledning og undervisning i samarbeid med de kliniske miljøene. Det legges stor vekt på samarbeid mellom disse sentrene og barnevernets utviklingssentre, samt andre kompetansemiljøer som arbeider med barn.

Forskningsprosjektet om behandling av barn og unge med atferdsvansker i Webster-Strattons behandlingsmetode er et samarbeid mellom regionsentrene og barnevernets utviklingssentre i helseregionene Midt- og Nord-Norge.

Kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål

Sosialdepartementet

Kompetansesentrene tilbyr etterutdanning i rusmiddelproblematikk for helse- og sosialpersonell i kommunene, metode- og materiellutvikling og videreutvikling av annenlinjetjenestens spesialiserte tilbud, samt veiledning av skoleverket i rusmiddelundervisning og andre holdningsskapende tiltak. Sentrene har i tillegg som oppgave å utvikle kompetanse på forebyggingsområdet og ta initiativ til nye forebyggings tiltak. De regionale kompetansesentrene ved henholdsvis Nordlandsklinikken, Vestmo behandlingssenter, Stiftelsen Bergensklinikken, Rogaland A-senter, Borgestadsklinikken, Rusmiddelavdelingen ved Sanderud sykehus og kompetansesenteret i Oslo, er alle knyttet sammen i et Norgesnett.

Kompetansesentrene

De regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål har ulike spisskompetanseområder:

Region Midt-Norge:

Midt-Norsk kompetansesenter for rusfaget: Yngre rusmiddelmisbrukere.

Region Vest:

Rogaland A-senter: Rusmiddelproblematikk i familier med barn i skolealder.

Stiftelsen Bergensklinikkene: Kvinner og rus/kvinnelige rusmiddelmisbrukere.

Region Nord:

Nordlandsklinikken: Gruppeterapi i arbeidet med misbrukere.

Region Øst:

Sanderud sykehus: Misbrukere i diagnostiske gråsoner mellom psykiatri og tiltak for misbrukere, samt spilleavhengighet og behandling i forhold til dobbelt-diagnoser.

Region Oslo:

Kompetansesenter rus, Oslo: Nye misbruksmønstre blant ungdom.

Region Sør:

Borgestadklinikken: Gravide rusmiddelmisbrukere og familier med barn.

Statens institutt for rusmiddelforskning, SIRUS, foretar årlige spørreskjemaundersøkelser om bruk av rusmidler blant ungdom i alderen 15–20 år. Resultater fra undersøkelsene blir presentert i rapporter om ungdom og rusmidler, seneste rapport forelå i 2000 (Astrid Skretting, Ungdom og rusmidler). Rapporten finnes på <http://www.forebygging.no>.

Kortversjon av FNs konvensjon om barnets rettigheter

1. **ALDER 18 ÅR** Alle under 18 år er barn, dersom ikke en tidligere alder er lovfestet av staten.
2. **INGEN DISKRIMINERING** Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.
3. **TIL BARNETS BESTE** Handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal først og fremst ta hensyn til barnets beste. Staten skal sørge for at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller vernet av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner så vel som overoppsyn.
4. **STATENS ANSVAR** Det er statens ansvar å sette barnrettighetene ut i livet.
5. **FORELDREANSVARET** Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne hevde konvensjonens rettigheter.
6. **RETT TIL LIV** Staten plikter så langt som mulig å sørge for at barn overlever og får utvikle seg.
7. **NAVN OG STATSBORGERSKAP** Barnet har, umiddelbart etter fødselen, rett til navn og nasjonalitet, og så langt det er mulig, å kjenne til sine foreldre og få omsorg av dem.
8. **IDENTITET** Staten skal respektere barnets rett til å bevare sin identitet, herunder nasjonalitet, navn og familieforhold. Dersom et barn ulovlig blir fratatt slik identitet skal staten hurtig bistå med gjenoppretting.
9. **HOLDE FAMILIEN SAMMEN** Barnet skal ikke adskilles fra sine foreldre mot sin vilje, unntatt når dette er nødvendig av hensyn til barnets beste.
10. **GJENFORENE FAMILIEN** Søknader om familie-gjenforening over landegrenser skal behandles på en positiv, human og rask måte. Barnet har rett til regelmessig kontakt med begge foreldre.
11. **ULOVLIG BORTFØRING OG TILBAKEHOLD** Staten skal bekjempe at barn blir tatt ulovlig ut av et land eller hindret fra å vende tilbake, og skal inngå avtaler med andre land for å få til dette.
12. **Å SI SIN MENING OG BLI HØRT** Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.
13. **FÅ OG GI INFORMASJON** Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og spre informasjon og ideer av alle slag og på alle måter.
14. **TANKE-, SAMVITTIGHETS- OG RELIGIONSFRIHET** Barnet har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Staten skal respektere foreldrenes rett og plikter til å opplyse barnet om sine rettigheter i slike spørsmål.
15. **ORGANISASJONSFRIHET** Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet.
16. **RETT TIL PRIVATLIV** Barnet skal ikke utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, i familien, i hjemmet eller i korrespondansen sin. Det skal beskyttes mot ulovlig angrep mot ære og omdømme.
17. **MASSEMEDIA** Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap sosiale ferdigheter og velvære, til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.
18. **FORELDREANSVARET** Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også ta hensyn til utearbeidende foreldre.
19. **BESKYTTELSE MOT MISBRUK** Staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner.
20. **BARN UTEN OMSORG FRA FAMILIEN** Barn som er uten familiemiljø, har særlig rett på beskyttelse og omsorg, for eksempel ved plassering i fosterhjem, eller om nødvendig, ved egnet institusjon eller ved adopsjon.
21. **ADOPSJON** Nasjonal og internasjonal adopsjon skal bare finne sted i samsvar med loven, og skal være autorisert av myndighetene. Adopsjon uten-

- lands skal ikke resultere i urettmessig økonomisk forteneste, og bør betraktes som et alternativ til omsorgstiltak i barnets opprinnelsesland.
22. FLYKTNINGEBARN Barn som søker flyktningestatus eller som anses som flyktninger, skal få nødvendig vern og humanitær hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe et barn som er alene til å bli gjenforent med sine foreldre.
 23. FUNKSJONSHEMMEDE BARN Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtilitt, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.
 24. HELSE Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.
 25. BARN UNDER OFFENTLIG OMSORG Barn plassert i omsorgstiltak utenfor familiemiljøet har krav på regelmessig vurdering av behandlingen og oppholdet der.
 26. SOSIALTJENESTER Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.
 27. LEVESTANDARD Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de livsvilkårene som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.
 28. UTDANNING Barnet har rett til utdanning. Staten skal gjøre grunnskoleutdanningen gratis og obligatorisk og gjøre ulike former for videregående utdanning tilgjengelig for alle barn, og sette i verk tiltak for å redusere tallet på de som ikke fullfører skolegangen. Disiplin i skolen skal utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd. Staten skal også fremme internasjonalt samarbeid om utdanning, og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.
 29. MÅLET MED UTDANNING Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.
 30. MINORITETER OG URBEFOLKNING Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å nyte godt av sin kultur, religion og eget språk.
 31. LEK OG FRITID Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.
 32. BARNEARBEID Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.
 33. NARKOTIKA Barnet har rett til å bli beskyttet mot ulovlig bruk, omsetning og produksjon av narkotiske stoffer.
 34. SEKSUELL UTNYTTING Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttelse og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttning skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.
 35. BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.
 36. ANNEN UTNYTTING Staten har plikt til å beskytte barnet mot alle former for utnyttelse som er skadelig for barnets velferd.
 37. FENGSEL, DØDSSTRAFF OG TORTUR Barn skal ikke utsettes for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Dødsstraff eller fengsel på livstid uten mulighet for løslatelse er ikke tillatt hvis forbrytelsen ble utført før fylte 18 år. Barn som er i fengsel, skal holdes skilt fra voksne, om ikke det motsatte anses å være best for barnet. Fengsling skal bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom. Pågrepelse og fengsling skal skje på lovlig måte, og barnet har rett til juridisk og annen aktuell hjelp og til å få en rask og uavhengig overprøving av sin sak.
 38. BARN I KRIG Staten skal sette i verk tiltak for å hindre at barn som ikke er fylt 15 år, tar direkte del i krigføring.
 39. REHABILITERING OG REINTEGRERING Staten er forpliktet til å iverksette alle hensiktsmessige tiltak for å sikre rehabilitering og samfunnsmessig tilbakeføring av barn som er offer for misbruk, utnyttelse, forsømmelse, tortur, væpnede konflikter eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

40. BEHANDLING I SAKER OM STRAFF Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som sikrer verdighet og fremmer dets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet finner en konstruktiv plass i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvet en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.
41. NÅR ANDRE LOVER ER BEDRE Hvis andre nasjonale eller internasjonale lover som staten har vedtatt, sikrer barnet bedre enn med denne konvensjonen, gjelder disse lovene, og ikke konvensjonen.
42. KJENNSKAP TIL KONVENSJONEN SKAL SPRES Staten er forpliktet til å gjøre konvensjonens innhold kjent for barn og voksne.

Utgitt av Barne- og familiedepartementet
Postboks 8036 Dep, 0030 Oslo

Offentlige etater kan bestille flere
eksemplarer av publikasjonen fra:
Statens forvaltningstjeneste
Informasjonsforvaltningen
Postboks 8169 Dep, 0034 Oslo
Faks: 22 24 27 86
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no

Andre (ikke offentlige instanser) retter sine bestillinger til:
Akademika, Møllergata 17 (M17)
Postboks 8134, Dep 0033 Oslo, tlf 22 11 67 70, faks 22 42 05 51

Bestillingsnummer: Q-1050 b

Illustrasjon: M. M. Malvin
Trykk: www.zoom-grafisk.no 01/2003 - 8000 - 1. utgave

